

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

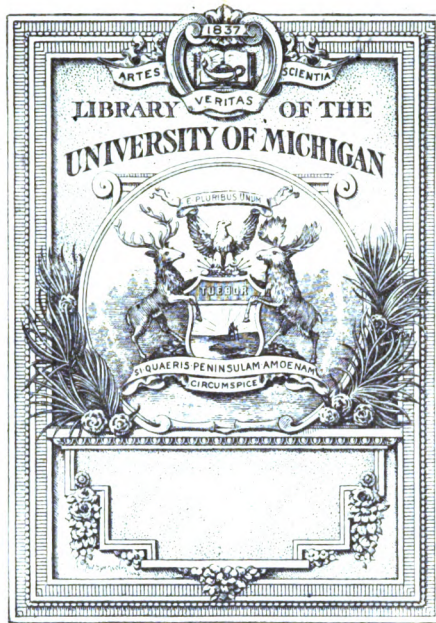
Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

B

949,095

805
S.43

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. IX   Francofurti a. M., Mense Decembri MCMXI   Num. 1

Cunctis Latinae Linguae Amicis Salutem!

Nonum prematur in annum! suadet Horatius nec quisquam fere est, quin eius sententiae dicat assentiendum. Tamen aliud probare monitum est, aliud sequi neque ullum tam late patet praeceptum, ut non alicui locum det exceptioni. Quamobrem nos, qua sumus audacia, neglectis poetae, quem ceteroquin plurimi facimus, consiliis libellos nostros, licet imperfectos esse haud ignorantes, in publicum emisimus octo abhinc annis nec, si verum fatemur, poenituit incepti. Nam quod tunc menti obversabatur nostrae, ut esset, quo tamquam conflueret omnis omnium latine scribentium loquentiumque opera, id magis magisque in annos ad effectum adduci videmus, praesertim, ex quo amicus noster Francofurtensis tanta solertia constantiaque nec ulli parcens impensae commentarium nostrum constituit propagare.

Nolumus hic quaerere, quatenus noster fideliumque nostrorum sociorum labor contulerit ad ipsum sermonis latini amorem fovendum notitiamque eius diffundendam — hoc certe constat vel acerbissimos veterum linguarum earumque studii inimicos intellegere coepisse Romanorum sermonem nunquam esse perituum, immo interire non posse.

Est enim maius quiddam labore nostro, fortius etiam impugnantium ferocia: immortalem dico et indelebilem divinae huius linguae vim atque naturam, quae, perinde ac regii illius populi aedificia, integra manet vigetque per temporum aeternitatem. Sciunt optime adversarii, quicumque semel degustarit haec studia, mirabiliter iis capi atque teneri, idque quod timent, omnem disciplinam radicibus censent evellendam, quamquam multi eorum, ut taceam de eruditionis classicae omnino expertibus, longe aliter iudicarent, si ipsi meliore usi essent institutione latina. Non vana est fabula, quod ex Monnierii nuper de Blasio, gymnasii discipulo, exscripsimus libro: »Rosa primum hoc vocabulum altissime descendens, longinquissime adventans in animae vacuae silentium, tangit pueros ac nescio qua dulcedine capit raptosque sublime aufert. Nam, cum sit antiquissima haec lingua, admonet nos aliis de rebus antiquissimis, ut domibus illis, quarum tecta fastigiata quasi sursum evanescent, ut viris illis doctis, qui atris talaribus induti incedunt, ut libris illis, qui membrana vestiti ipso aspectu admirationem sui iniiciunt.« Nos vero omnes in secreto quodam, ut ita dicam, cordis angulo vetustatis verecundia commoveri quis non ipse senserit? — Quod ni ita esset, cur tandem sescenti pluresque confluent ad scholas latinas variis in locis institutas, iique magnam partem ex ea classe hominum, quos, quamvis iniuria, profani vulgi nomine comprehendere solemus?

Verum etiam, qui latinam linguam inutilem putantes, quae communis gentium vinculi munere fungatur, nova ipsi verba excogitant, hi quoque, inquam, nobis non paulum auxiliantur. Nam ut omittam linguas ante inventas, quae e sperando nomen cepit numeroque asseclarum adhuc longe praestitit ceteris, ea sensim iam iis locum dare coepit, quae latinam magis prae se ferunt originem, quales Ido sunt et Lingua Perfect et Interlingua et aliae. Hac de re quod ipse saepius cogitavi, in 'Walhalla' quae vocatur, commentario Dr. O. Willmann Leitmeritiensis, qui de universalis linguae scripsit quaestione, his exponit verbis: »Hoc ipsum, quo praestat ceteris — sermo est de Hartlii lingua commenticia — ut cum naturali lingua communi i. e. cum latina cohaereat, id huic conatui erit periculosum: nam ut sincerum inimicum semper est simulato, ita lingua latina opus illud artificiosum quodammodo absorbebit. Quid enim propinquius, quam si omnem latinorum verborum copiam discere cogaris, grammaticae ipsius formas memoriae mandare et ita a perfecta, quae dicitur, lingua ad perfectiorem progredi linguam? Quamobrem, si id efficiat ille Hartlii conatus, ut ad matrem Romanam quasi revocet filiarum amatores, nihil nobis possit esse gratius.«*)

Sed si omnibus a partibus adiuvamur, ubi sunt, quaeritis, qui nocent? Dicam candide: Maximum causae nostrae damnum inferunt, qui siccitate vel morositate docendi vel alia, quae a liberali institutione abhorret, ratione discantium ingenia elegantioris doctrinae plerumque appetentissima taedio afficiunt atque obtundunt. Nam quamquam serium esse humanitatis studium utique volumus, tamen multa esse, quibus haec doctrina iucundior, iuvenili aetati accommodatior, ad comprehendendum facilius reddatur, quis est, qui neget? Commemoro hic liberiores scriptorum antiquorum delectum, quo argenteae quoque, quam dicunt, aetatis, immo etiam medii aevi et recentiorum temporum auctores adhibere ad legendum liceat, tum frequentiore colloquii latini usum et illam vetere usu probatam commentationum scribendarum versuumque pangendorum consuetudinem, quae omnia, ut multi affirmant rerum scholasticarum periti, cum mediocris cuiuslibet discipuli facultatem nequaquam excedant, sine maiore quam in recentibus linguis difficultate fieri possunt, dummodo, quod gravissimum est, vividiore docendi genere magistri uti assuescant, qui, quod nimis obstringantur institutionis praeceptis, haud semper merito excusant.

Tamen horum quoque multa in melius mutata esse ipsi sunt commentarius noster et qui adiuvant illum testes. Nam quis non videt, quanto studio Scriptor noster ab iis iam foveatur, qui paucos ante annos nihil ad sese pertinere consilia eius arbitrabantur?

In defendenda denique disciplina classica quid peccemus, Hora noster disertius quam ipse possum his in paginis demonstravit. Lubet vero addere nos nimis raro ipsius linguae ostendere cultum. Nam cum antiquitatis romanae graecaeque indagatores, quo subtiliorem assequuntur morum institutorumque longinqui illius temporis cognitionem, eo minus imitandos nobis esse veteres affirmant, nostri saeculi homines antiqua opera summae quasi perfectionis habere exempla paene desierunt. Linguarum autem studii amatores haud scio an non multi plures sint his diebus, quam fere opinamur. Hos igitur meliore, ut supra dixi, i. e. aptiore, vividiore, iucundiore docendi discendique ratione allici oportebit, hi ita erunt instituendi, ut pulchritudinem huius linguae ipsi sensu gustent, his quoque demonstrandum in recentiorum linguarum disciplina erit, quam multum valeat latinae linguae scientia ad francogallica vel anglica verba intellegenda, ut, ne unum saltem afferre exemplum praeteream, britannicum illud 'imperious' vocabulum, quod inane videtur latina institutione carentibus, impleatur tamquam sensu indolemque suam discipulum

*) Conf. etiam: J. Bernhaupt, Weltsprachliche Verirrungen (Folio. Zeitschrift für allgemeine Sprachkenntnisse, 1911, 4)

faciat persentire. Alii vero, qui cuius sint generis aut ordinis nihil refert, latine docendi erunt, ac facillime libentissimeque, quemadmodum experientia docuit, ad discendum congregantur.

Sed iam satis! Messis, ut nuper scripsi, exspectat messorum. Multi ex lectoribus itemque conscriptoribus nostris tantum nobis, cum nonum hunc annum inituri eramus, animum confirmarunt, ut opus resumere nostrum haud nobis visum sit dubitandum. Curemus, amici, ut nec eum, qui suscepti rem persequendam, nec eos, qui fide sua illum adiuvarunt, paeniteat Scriptorem edere perrexisse. Ego quidem pro viribus adesse vobis non desinam.

BREMIPORTU, mense Novembri MCMXI

Lommatius

Nicolai Vernulaei De Peregrinatione

in Italiam, Hispaniam, Galliam, Germaniam
dissertatio

Oratio IV: Germani Oratoris

Germaniam Europae principem esse, in qua tot florentissimae sunt provinciae, tot munitissimae et praeclarissimae urbes, tot vici amoenissimi, tot auri, argenti, plumbi, ferri omniumque metallorum fodinae ditissimae, nemo unquam dubitavit. Quis igitur non omnium aliarum perlustrationibus nationum Germaniae peregrinationem anteferet? Qui Germaniam videt, provinciarum aliarum reginam, regnorum omnium aquilam, nationum omnium matrem videt. Qui in Germaniam proficiscitur, discere reipublicae institutionem, morum probitatem, religionis et pietatis cultum, ingenii et sermonis ornatum, fortitudinem, doctrinam, prudentiam potest. Venite mecum, auditores, malo cuncta vobis ostendere, quam superbe iactitare; perambulate mecum Germaniam nostram, si non pedibus, at saltem cogitationibus, non dubito, quin, ubi me audiveritis ac si reversi eritis, palam affirmare audebitis in Germania sola reperiri id omne posse, quod in aliis simul omnibus provinciis invenitur. Germanica dico fide, Germanica, hoc est vera probabo ratione. Veniant inprimis illi mecum, qui quorundam artificum industriam admirantes imitari contendunt. Germanorum ingenium in manu positum esse ceterae omnes dicunt nationes et ingeniosas Germanorum manus appellant. Quippe si ullibi sunt praestantissimi architecti, pictores, statuarii, sculptores, hi apud

Germanos tantae excellentiae sunt, ut pares illis habere reliquos orbis non possit. Omnes in architectura Germanis cedere Aeneas Sylvius, homo Italus et ad summum aliquando pontificatus apicem evectus, asseverat. Omne autem supellectilis et instrumentorum omnium genus tam artificiose, tam affabre a Germanis fieri, ut ceteri mirentur populi, imitari vero non possint, Galli omnes confitentur, ut testis est Bodinus. Quis Norimbergensium industriam plane admirandam non obstupescit? Quis Augustanos aurifabros, bractearios, caelatores, annularios, textores, horologiarios non ubique terrarum depraedicat? Quis Friburgenses non extollit, apud quos crystallae expoliuntur et ex iis pocula atque alia subtilitatis admirandae opera elaborantur? Scloporum copiam Essendii, pannorum Ulmae reperitis. Immo si Germanici acuminis artes intueri compendio gestitis, videte ceimiliarchium Saxonicum Dresdae, Wirtembergicum Stuttgartiae, Bavaricum Monachii. Audeo dicere nullibi alibi res videndas videbitis et visas numquam satis obstupescetis. Omnium haec est confessio nusquam gentium ingeniosiores machinas, nusquam gentium excellentiora artificia quam in Germania reperiri. Non ignoratis typographiam inventum esse Germanorum. Quale vero ac quantum? Profecto non tam mortalibus hominibus quam immortalis Deo attribuendum. Artificiorum omnium ut utilissimum, ita ingeniosissimum sane est inventum. Bombardas iidem invenerunt Germani: quae quamquam ad hominum exitium sunt, admirandum tamen Germanorum ingenium produunt. Illud ipsum, quo Dei omnipotentia sese

manifestat, incredibilem Germanorum industriam ostendit. Ille tonat in coelis, Germani tonant in terris. Horologiorum artificia cum uterque obstupescat orbis, tum illa e Germanorum manibus ac ingeniis tantum accipere sese profitetur. Omnino igitur, qui exercere et excitare et acuere industriam suam et aliquam quovis in opificio comparare sibi nominis excellentiam cupit, in Germaniam peregrinetur. Non pauci sunt, quibus cum affluentiae pecuniae et crumena turgescat, de ingenio moribusque formandis parum solliciti iucundam tantum optant peregrinationem. O vere, quisquis es talis, in Germaniam, in Germaniam peregrineris. Iucunditatem quaeris? Iucunditatem Germaniae urbes cum magnificentissimae, tum munitissimae procurabunt, in quibus quod de Vienna dici solet, quae civium sunt domus, principum esse palatia videntur, in quibus templa augustissima aut magnitudine, ut Ulmense, aut pulchritudine, ut Freidenstadiense, aut magnificentia, ut Monachiense Patrum Societatis, aut nitore, ut Grunigense in Halberstadensi episcopatu, cetera omnia reliqui totius orbis templa longo post se intervallo reliquerunt. Cum admiratione iucunditatem excitabunt vere augusti fontes Augustani et tractoriae illae aquarum machinae, Spiresium mons oliveti, Dresdensium equile et armamentarium, Ratisbonensium pons, Stutgardiae ducale praetorium et horti deliciarum omnium sedes. Illa turris Argentinensis, illa Viennensis, illa Lanshutensis, quae omnes Babyloica altiores apparent, quem non in stuporem adducent? Sed nulla nisi cum divitiis iucunditas est in Germania. Considerate totam Alsatiam et universam Rheni ditionem: hortus est; conicite oculos in Wirtembergiae ducatum: lumen est; Westphaliam, Hassiam, Saxoniam, Bavariam, Silesiam, Thuringiam, Misniam videte: horreum est; spectate Franconiam, Helvetiam, Tirolim: cella penuaria est; perlustrate Styriam et Austriam: paradisus est. Dicam amplius: tota Germania cornucopia est. Et vero, quid in Germania deesse ad voluptatem potest? Testor vos ipsos,

vino Rhenensi nihil delicatius est, vino Necarico nihil subtilius, vino Franconico nihil fortius, vino Austriaco nihil suavius, vino Baccharensi nihil principum mensis dignius, vino Valtelino nihil nobilium, vino Wangemio et Tramio nihil dulcius. Qui sunt in toto terrarum orbe, qui sibi plus vini quam aquarum esse gloriari auderent? Gloriantur Stutgardiani. Qui sunt, qui ex vineis plus vini colligunt, quam capere unius fere provinciae dolia possint? Colligunt Herbipolenses. Si de Vienna dicere aliquid ad stuporem vestrum vellem, dicerem ea in urbe non pauciora aedificia sub terra quam supra terram inveniri, quod ibi tam spatiosae vinariae sunt cellae. Dicerem quotidie quam plurimas ovorum et cancorum quadrigas, nec illas tantum, sed panem pistum, carnes, pisces, volatilia sine numero eam in urbem advenire, et tamen, ubi advesperascit, eorum omnium nihil invenitur. Delectantur cerevisia Belgae, Germaniae cerevisia non deest. Immo vero, quae optimo cum vino conferatur, Rostochii est, Brunsuici, Zervestae, Torgae, Enbeccae, Breslauiae, Dantisci, Paderbornae, Lubecae est. Nolo iam extollere crocum Austriae, thus et myrram Moraviae, rubiam Silesiae, clastum Thuringiae, glycyrizam Franconiae. Nolo quicquam dicere de suibus Bavaricis, de pernis Vestphalicis, de equis Carstis, Pomeranis, Hassis, Bohemis, nihil omnino de laudatissimis Germaniae pabulis et armentis. Nota haec mercatoribus sunt, quos profecto si ulla in orbe terrarum provincia, Germania est, quae ad se allicit, in se detinet, a se quam opulentissimos dimittit. Quaeritis, ubi tandem floreant apud Germanos mercatura soleat. Linzii, Freistadii, Lipsiae, Bozeni, Argentiniae, Norimbergae, Nordlingae, Numburgi. Ceteras nominare urbes non volo. Francofurtum omnium totius orbis nundinarum caput esse, ubi ea, quae cogitari numquam possent, reperiantur, vos omnes iam scitis. Nec ignoratis in Germania saluberrimas iucundissimasque thermas esse, in quas cum Poggius Florentinus incidisset, in novum sese paradisum venisse dicebat. Illic gratiarum sedem, illic amoris

sinum, illic voluptatis theatrum esse. Qui invitare in Italiam volunt, nescio quae ruderata et obliterata lapidum monumentorumque memoriam commendant. Nihil, nihil est in Italicis istis antiquitatibus, quod Germanicae nostrae vetustati praeferatur. Obsecro, quod victoriarum et trophaeorum recordationem excitant Rhenus et Danubius, per quos et apud quos trecentis annis Romanorum impetus Germani sustinuerunt! Quantam ea loca voluptatem adferunt et ad fortitudinem animum excitant, in quibus victores gentium populi, Gothi, Sicambri, Cimbri, Bructeri, Catti, Suevi aliique innumeri aliquando habitaverunt! Quid non virtutis quodammodo inspirant monumenta Harminii belicosissimi, Caroli invictissimi, Rolandi pugnacissimi, Henrici gloriosissimi et aliorum, quos nominare non est opus, heroum fortissimorum! Quamquam, quoniam formare mores peregrinatio potissimum debet, dico nullam omnino virtutem esse, quam discere in Germania peregrinantes non possunt. Hospitales sunt Germani et huius virtutis laudem a maioribus acceptam gloriosissime tuentur. Probitas illis et gravitas nativae Lipsio teste sunt virtutes. Eorum fides ita nota est toti terrarum orbi, ut plus ponderis sit in dexteris Germanorum quam in aliorum populorum iuramentis. Atque idcirco ad regum principumque custodiam apud omnes fere gentes Germani deputantur. Castitatem et pudicitiam suis moribus, fortitudinem suo nomine, constantiam suo animo sunt complexi. Quas virtutes cum Aeneas Sylvius, homo Italus, consideraret, Hoc agamus, exclamabat, agamus ut Germani potius quam Itali nuncupemur; et si parum possumus, studia tamen nostra eo dirigamus, ut inclitae nationi semper a nobis mos geratur. Aperti sunt Germanorum mores, fucum et omnem reconditi astus speciem oderunt. Ignota illis perfidia est nec odium amicitiae titulo tegunt, sed in amicitia sunt sinceri, et quia verecundiam antiquamque simplicitatem amant et retinent, ingentia omnino scelera non norunt. Adeo etiam libidinis pestem quadam similitudine pudicitiae muliebris aspernantur. Quid de

verbis eorum dicam? Simplicitatem antiquam sapiunt et hodiernae sapientiae colores non admittunt. Quid de prudentia? Haec solidis ac maturis eorum iudiciis ita insidet, ut suis rebus cavere optima sciant et alienos errores despiciere. Quid de ingeniis? Eorum vivo quodam et excitato acumine felicitas est talis, ut ad laborum aeternitatem sint robusta. Qui plura hodie quam Germani scribunt? Qui maiorem quam Germani ex editis voluminibus famam aucupantur? Olim qui a bellorum feritate non procul aberant Germani, hodie omnium sunt litteratissimi. Testis est ex Gallia Bodinus. Hodie, inquit, in tantum Germani profecerunt, ut humanitate Asiaticis, militari disciplina Romanis, religione Hebraeis, philosophia Graecis, geometria Aegyptiis, arithmetica Phoenicibus, astrologia Chaldaeis, opificiorum varietate populis omnibus superiores esse videantur. Testis est Paulus Jovius. Litterae, inquit, non Latinae modo, sed Graecae et Hebraicae in Germanorum terras fatali commigratione transiverunt. Neque enim contenti illi sua vetere militiae laude, qua Martium decus Romanis, gentium victoribus, ereptum est, sed etiam stabili disciplinae severitate feliciter illud tuentur et ipsa pacis ornamenta, litteras optimasque artes, dequanti Graeciae et Italiae dormitanti — quod pudeat — abstulerunt. Unde danda mihi haec dicenti libertas est, ut vere exclamem omnis eruditionis emporium Germaniam esse, ex qua, qui studiis operari peregrinus voluit, semper doctissimus et sapientissimus recessit. Quid, quod in Germania paene plures quam in reliqua Europa academiae florentissimae numerantur? Non ego illas numerabo, non Coloniensem, Moguntinensem, Trevirensensem, Viennensem, Ingolstadiensem, Friburgensem, Dilinganam, Regiomontanam, Pragensem, non alias, quae supra viginti adhuc sunt et in quibus summi mathematici, facundissimi oratores, philosophi et theologi subtilissimi, iurisconsulti clarissimi et medici expertissimi, in omni denique republica litteraria principes quidam reperiuntur. Quibus omnibus accenseam sane Lovanien-

sem academiā, illustrissimū Germaniæ inferioris decus, quæ sola nominis sui fama et antiquæ disciplinæ custodia ita dignitatem suam tuetur, ut invidere illi tantum possint, non reprehendere, qui splendorem eius æquis animis non ferunt, ut, inquam, ad eius lucem, quam illi duorum sæculorum labor indefessus peperit immortalitatem, invidorum oculi tantum caligent. Digna illa profecto orbis amore, quem vel sola virtutibus et scientiis omnibus potest ornare et cuius studium catholice religionis est propugnaculum. Enimvero cum Germania peregrinantibus omnes sapientiæ partes abunde tradat, tum ipsi politicam omnem prudentiam sola in Germania sibi possunt comparare. Hic est Caesarea summi imperii aquila, hic Imperatoris aula, hic tot principum ac ducum palatia, hic Spirensis augustissi-

ma imperialis iustitiæ curia, hic tot liberarum civitatum sanctissima tribunalia, in quibus omnibus locis si vel ad brevissimum tempus peregrinantes commorentur, omnes perfectissimæ administrationis rationes addiscent. Summa equidem est in Germania monarchia, sed et sub illa et aristocratiae et democratiae. Nihil arbitror iam restare, quominus in Germaniam peregrinari omnes omnino concupiscant. Nec movere quemquam debet, quod immensam bibendi cupiditatem ceterae gentes Germanis attribuant. Confitentur ipsi hoc vitium, sed ita confitentur, ut illud aliis gentibus commune esse non ignorent. Multum hodie profecto et libenter omnes bibunt. Quapropter ut aliquando tandem concludam, cum videre Galliam, adire Italiam, lustrare Hispaniam liceat, tum in Germaniam potissimum est peregrinandum. Dixi.

Germani mores cum eius laude:

Germanus comis, clemens, sincerus, honestus,
 Convictu gaudens, hospitibus facilis.
 Aequali sociis haustu mera vina propinat
 Respondetque itidem munere, Bacche, tuo.
 Est lepidus salibus, lingua facieque venustus,
 Arguta solers dexteritate valet,
 Nil simulans, simplex et rectus pectore apertus,
 Providus et prudens consilioque bonus.
 Morum etiam gravitate suos sic temperat aestus,
 Ut praeceps levitas nil loci habere queat.
 Insignis bello ac armis animoque virilis,
 Audax atque alacris, servat amatque fidem.

Adulti Latine Discentes

Secundum „Latein für Erwachsene“ in comm. menstr. „Die Volkshochschule“, 1909, p. 131 sqq.

scripsit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis

Juvat dicere studium ingenii litteris excolendi apud nos increbrescere et magis magisque augeri. Nam etiamsi aetas nostra in quaestibus et divitiis comparandis plurimum operae consumere amat et hodierna vivendi ratio condicionibus obnoxia est gravioribus, tamen in magna parte eorum, qui in vitae cotidianae discriminibus haud parva necessariorum rerum inopia laborant, cognitionis et scientiae cupiditas inest ac nova discendi desiderium. Hac ex re sola intellegitur omnia instituta, societates, consocia-

tiones, quae membris suis atque hospitibus scholas litterarum et auditiones ad sensum popularem vulgaremque accommodatas praebent, numerum audientium videre usque crescentem.

Sic factum est, ut etiam academia Humboldtiana, maxima illa schola Berolinensis, quae iam per nonnullos annos vulgo erudiendo operam navat et multos praeceptores spectatissimos sibi conciliavit, lectionum suarum fines valde propagare potuerit: philosophiam, litteras, artes technicas, doctrinam de rerum natura, medicinam — ne longum fiat, paene quodvis disciplinarum genus in munium eius serie invenimus. Sed linguis quoque, et vivis et mortuis quae vocantur, auditores instituuntur, ac mirandum sane est, quantus discipulorum discipularum-

que numerus Latine potissimum discendo incumbat.

Introeamus igitur hora vespertina sexta et dimidia gymnasium reale, quod a Dorotheae vico nomen ducit. Ibi auditorium non ita amplum videmus refertum hominibus ad discendum propensis; scamnis non sufficientibus sellas a famulo apportari opus erat. Institutio commodum inceptit; primum Latine docentur adulti, qui promiscue permixti assident: vir non minus gravitate quam barba cana insignis iuxta adulescentem imberbem, puella subridens prope matronam vietam, sperantes et desperantes, laete prospicientes futura et praeteritis curis fatigati in iisdem aedibus consociati. Feminae modestae ac sine ulla placendi cupidine vestitae sunt, capillorum habitus est simplex — capitis tegimentum ad nova ollarum exempla compositum frustra quaesiveris. Aetates audientium haud scio an sexto decimo et quinquagesimo anno terminentur. Nec desunt quorum vultus lassitudinem laborum referant; attamen acriter spectant oculi, quippe cum praeceptoris vigor transfundatur in auditores.

Hic praeceptor, professor Arminius Sachs, unus ex praestantissimis philologis Berolinensibus, quo modo discipulorum animi capiantur ac delectentur, apprime callet; quapropter materiam ieiunam aridamque vino perfundit novae rationis, oblectationis dico et hilaritatis. Primum quidem non postulat, ut discipuli per vim, ut ita dicam, infigant memoriae vocabula; immo statim in medias res progrediens e Caesaris libro de bello Gallico dimidiam periodi primae partem: „Gallia est divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae“ audientibus recitat. Tum praeceptor, vir statura subrotunda, lepido calvitio, oculis duplici vitro armatis, discipulos hortatur, ut ipsi legant illa verba, quoad omnes rem teneant. Curat etiam diligenter, ne perperam verba pronuntientur. Deinde quae sunt lecta ad verbum sic vertit: „Gallien ist geteilt in Teile drei, deren einen bewohnen die Belgier“ — discipulis aures erigentibus obiter narrans antiquis temporibus Galliam constitisse e

Belgica, Batavia, Francogallia. Quo facto ratione ad intellegendum facillima singulas enuntiati voces persequitur, vim earum ac naturam exponit, in substantivis declinationem, in temporalibus verbis coniugationem interpretatur, flexionibus syllabarum extremarum in tabula scriptis assidua cum patientia et festivitate omnes deinceps discipulos vocabula casibus immutare, verba per tempora transducere iubet. Hac sesquihora unumquemque ter saltem ordo vocat. At iam primis in scholis hebetes, qui sunt pauci sane, ab intelligentibus internoscuntur.

Ex discipulis unus viginti quattuor vel quinque fere annos natus rem, quamvis perspicua et aperta praebeatur, capere utique nequit: imprimis vocis Galliae casum accusativum, quamquam ultimae syllabae creta crassa scriptae in tabula conspiciuntur, omnis intelligentiae expers perpetuo corrumpit. Cui praeceptor leniter arridens „tuus accusativus“ inquit „mi bone vir, a meo dissentire videtur“ et puellae flavicomanti, quae iuxta sedet, „te, muliercula mea, melius mecum consensuram spero“ — et illa capite elato protinus „Galliam“.

Haud lente porro pergitur: proferruntur verba nova, velut ornare, schmücken. „Carissimi“ ait professor „memineritis velim vocum „Ornament, Schmuck“. Quo facilius vocabula Latina memoriae infigantur, etiam Francogallica lingua adhibetur atque exempli causa ‚bonus‘ cum ‚bon‘ comparatur.

Denique exteris syllabis, quae in tabula scriptae erant, discipuli vocabula memoriter immutare iubentur. „Si quid“ inquit paedagogus qua est benevolentia „e memoria vestra exciderit, vos alium alii succursuros esse puto“ — cohortatur igitur contra scholae disciplinam ad insusurrandum, quod alioquin facere discentes poena proposita vetuntur. „Hem, hem, vir doctissime!“ praeceptor urbanissimo auditores respondent sensim ac summissime ridentes.

Nihilo tamen secius haec animorum hilaritas studiorum serio non est detrimento. Jam a discipulis e thesauro parvulo vocabulorum in hora col-

lecto periodi parvae cunctanter quidem, sed recte vertuntur. Quin etiam schola finita non est quod dubitet professor suadere discipulis, ut verbis Latinis domi transferant lepidissimum hoc enuntiatum: „Ihr seid fröhlich, o Mädchen, denn die Königin schenkt der Schule einen grossen Wald.“ His in verbis quamquam vis comica inest non voluntaria, tamen rem non minus discipulis quam praeceptori laudi esse putaverim.

Peracta hac lectione, quae spectat ad initiandos litteris auditores atque hanc ob causam gratiis praebetur, discipuli chartas in academiae tractatorio solutas subscribunt, in quibus praeter alia quo quisque officii munere fungatur describitur. Amplius sexaginta viri feminaeque se professi sunt auditores, in his plus quindecim ludi magistri et magistrae. Hae enim lingua Latina carere non possunt, quia id agunt ut admittantur ad auditiones, quae in Lyceo Victoriano ad edocen-

das praeceptrices superiores habentur; earum collegae masculini generis Latinae discant necesse est, ut facultatem in scholis mediis docendi adipiscantur. In reliquorum numero inveniuntur mercatores, rectrices bibliothecarum futurae, scholae realis superioris alumni, quibus, cum postea in universitate litterarum studiis sint incubituri, scientia Latinae linguae opus est, officiales magistratuum nec non — — matres. Videmus scilicet matrum amorem, quem omnia posse nemo est qui nesciat, ne in arcana mortuae quidem linguae penetrare vereri, ut filius quartae classis postero tempore discipulus etiam in pensis domi absolvendis uti possit auxilio materno. Nihil autem nisi discendi cupiditas laude sane digna ad litteras Latinas colendas incitat fabros, machinatores, — mulieres privatas aetate iam seniores. Alacriores quam schola fuerant incipiente atque discendo excitati omnes ex auditorio decedunt.

Carmina

Oratio festa

E „Foliis Volantibus“ vertit J. M. Hoogvliet.

Latronum turbae, Catilinae robora, postquam
Jam tibi devictae, Roma, dedere manus,
Consensu summo populi vox atque senatus
Decrevit festum militibus reditum.

Jam prope rugosum veteranum corticis instar
Solibus extosti, dicere nil avidum,
Assidet en lautus juvenis perfusus odore
Eloquique levis regibus arte placens.

„Ah! liceat mihi nunc te spargere laudibus amplis!
Quid non durastis! Nulla mali requies.
Perque imbrem atque gelu tempestatem atque calores
Tecta dedit coelum saxaque nuda torum.

Vobis nunquam animum vulnus domuere famesque,
Omnia desperans dum petit usque latus
Extremos casus hostis tentare paratus —
Juppiter! infandum vos subiistis onus!“

Ille refert: „Ohe!“ senior, precor, ah, bona verba!
Ne lauda nimium! dura . . . sed officium . . .
Jam tamen — hic misere fundit suspiria miles —
Durius his instat . . . rostra subit Cicerol!“

Vindemia

Amico Meo Mopso

Jam pater Autumnus praedulces ingerit uvas
 Grataque poma manu.
 Fervet opus: plenis spumat vindemia labris,
 Ambrosiusque liquor
 Expressus dimanat per sudantia praela.
 Omnibus unus amor:
 Vasa alii accipiunt, carpunt alique racemos
 Vite sub arborea.
 Adducunt alii currus, certant et obesos
 Increpuisse boves.
 Hi radunt lintrum summo de gurgite spumas,
 Hi nova musta cadis
 Certatim infundunt, perfusi munere Bacchi
 Laetitiaque fremunt.
 Evohe et exululans rauco ferit aethera cantu
 Rustica turba: choros
 Agrestes repetens, laetos repetensque susurros
 Per locâ pampinea.
 Vineâ sed nostra afflicta, eheu! grandine sqaulet,
 Mopse, nec, ante quidem
 Fertilitate potens acinum servavit edendum
 Ipsa mihi misero!
 At tibi succrevit foetis de vitibus uva;
 Pomaque villa tulit.
 Ipse mero solus caream? perfundam pocula lympha?
 Parce malo immerito! . . . .
 Si me fallit humus, Mopsus non fallat, et uvas
 Mitte supervacuas.
 Mitte vel electis pomis, bone Mopse, sodali
 Plena canistra tuo . . . . .
 Hoc alio nostrae vincire videbere nodo
 Nomen amicitiae . . . . .

Aquilae in Vestinis

A. Nardis

Hartlii de ‚Perfect‘ lingua schedula, quae culpa typographi superiore etiam exciderat numero, nunc tandem, quod quidem speremus, in manus lectorum perveniet.

Editor

Quis potest mihi paucos in dies commodare:

===== Bomhard, Lusus aliquot dialectici. Progr. 1830.? =====

Red.

=====**Festo Christi Adventante**=====

ecquod melius, utilius, iucundius excogitari possit donum, quam unus ex Scriptoris Latini vel, qui praecessit eum, Civis Romani annis? Pretia variant inter tres et quinque marcas, septimus annus, octo constans numeris, nunc venit 2.50 M.

Cantica Christiana

latine vertit

Hermannus Hansen*)

Suspirium Columbae

Inter lilia et rosas
Speciosas
Ambulabis, anima;
Sursum portas ad patentes
Et splendentes
Margaritis evola!

Vadam, abeam ad chorum
Angelorum,
Agnum qui perpetuo
Cum hominibus beatis
Et salvatis
Dulci laudant iubilo!

Sume remos, pulsa proram
Versus oram,
Frater primogenite,
Inque portum, ubi tutus
Et solutus
Omni sim formidine!

Ecquid rerum terrenarum
Tantularum
Meum tangit animum?
En aerumnas linquam horum
Aspretorum
Coeli intrans atrium!

O mi Jesu, fidem veram
Et sinceram
Tuae da columbulae
Avolanti ex caverna
Ad superna
Te videndi cupidae!

O quam miro illa hora
Nostra ora
Implebuntur gaudio!
Somniantes Tu nos salvas
Mortis valvas
Perrumpendo subito.

Quod sublata sunt peccata,
Sit fugata
Omnis trepidatio;
Mortis morsum non timemus,
Resurgemus
Laeti ex sepulcrulo.

Hic et illic Te laudabo,
Te amabo,
Agne, flagrantissime;
O mi agne, fac Te cernam,
In aeternam
Gloriam me suscipe!

Precatio in Christum

Adesto nobis, Christe,
Cum Tua gratia,
Ne nobis hostis iste
Obsit astutia.

Adesto, consolare
Nos evangelio,
Da bonum salutare,
Redemptor, populo.

Adesto cum splendore,
O Lux clarissima,
Nos muni ab errore
Et nos illumina.

Adesto fortunando
Nos, Rex ditissime,
Donis locupletando
Tuos largissime.

Adesto nos defendens,
Dux fortis belliger,
Ne hostis nosprehendens
Evertat letifer.

Adesto, o fidelis
Deus et Domine,
Corroborare velis
Nos omni tempore.

*) Socius noster, qui Lutherani pastoris munere fungitur in insula Pellworm, cum feliciter se expertus est vernaculo carmine, tum latinae poesi tantam operam dedit, ut novorum quoque lectorum dignus videatur attentione. Quid possit, hi monstrant versus ex germanico translatis, qui iidem alterius confessionis fidelibus, cuius saepe admirati sumus poetas, evangelicam ecclesiam nequaquam pulchris carere carminibus probabit. Cum in animo sit, triginta fere canticorum modico pretio publicare, ab omnibus, qui nominis sui subscriptione libellum se empturos profiteri velint, enixe petimus, ut sine mora nos faciant certiores.

Hymnus in sanctissimum mysterium Cenaë Dominicæ

Sponsa, indue candorem,
Pone luctum et dolorem
Et in lucem provola,
Nam amicus adventavit
Et ad cenam invitavit,
Voce te blandissima.

Sponso tuo adventanti
Atque ostium pulsanti
Laete portam resera,
Laete illum amplexare,
Exsultanter osculare
Summa cum laetitia!

Gemma pulchra, o mi Jesu,
Manna coeli dulce esu,
Nihil Te est dulcius,
Nemo Tecum comparatur,
Nil in terra indagatur
Usquam pretiosius.

Quam ardentem Te cupivi,
Vehementer esurivi
Tuum cibum appetens,
O quam saepe lacrimabam,
Quando Te desiderabam
Potum vitae sitiens!

O miraculum infandum,
Sacramentum admirandum,
Angor quo et gaudeo!
Nunquam sensus penetrabit
Neque causas explorabit
Tanto in mysterio:

Christi corpore sacrato
Panis forma occultato
Vescitur ecclesia,
Et aluntur, quando ore
Vinum hauriunt, cruore
Domini tot milia!

O mi Jesu, Rex honorum,
Divinorum fons amorum,
Te adoro cernuus!
Quando edo, quando bibo,
Fac ut digne vescar cibo
Mihi dato coelitus!

Corpus Tuum obtulisti
Sanguinemque profudisti
Crucis in patibulo:
Magnum hocce sacramentum
Tuae mortis nutrimentum
Sit vitale animo!

Jesu, vere vitae panis,
Fac ne redeam inanis
Tuo a convivio;
Fac ut olim commensalis
Tuus sim in coelo, qualis
Hic in terra fuero!

Nuntii Menstrui

Mensis November

9. Concilio **Germanorum** gubernium nota facit, quae illos inter et Francogallos convenerunt de Mauretania et colonia Conginensi. Pactum est, ut Germani accipiant ducenta et septuaginta quinque milia chilometrorum quadratorum i. e. Camerunensis provincia dimidia fere parte augeatur; Francogalliae contra libera imposterum erit agendi ratio in Mauretania et amplificatio possessionis tum prope Cameruniae fines tum in Togo colonia.

Primus civitatis **Britannicae** minister promisit legem, qua unicuique adulto sutragium impertiatur; an idem ius etiam mulieribus sit concedendum, publici esse concilii diiudicare.

Vias ferratas **Pekiniam** ferentes omnes in potestate seditiosorum esse nuntiantur.

Ex **Helgolandia** de vehementissimis procellis afferuntur nuntii, quae non solum ferreas machinationes ad propugnacula nova aedificanda exstructas deleverunt, sed et causa erant, ut partes insulae fluctibus abluerentur navesque et nautae maximum in periculum adducerentur.

Berolino: Principem heredem narrat vehementissime commoveri ob indignam quam dicat cum gubernio Francogallico pactionem ipsumque Imperatorem, ne peior res evadat, adiuvantibus fratribus velle adire. Imperatrici etiam hoc consilium dicitur probari.

Apud **Tunetem** indigenae geometras Francogallicos adoriuntur coemeterium Arabum dimetientes. Ad arina atque pugnam res pervenit, cui plus decem milia Africanorum interfuisse dicunt, non sine aliqua utrimque hominum iactura.

In concilio **Saxonum** unus ex popularibus civibus, qui se democratias sociales vo-

cari volunt, deligitur, qui propaesisidis munere fungatur.

Nankinia, cum numerus militum non sufficeret ad urbem diutius defendendam, seditiosis se dedidisse nuntiatur. Vicarii principis uxor cum vidua Imperatrice et Imperatore Mukdenum effugit.

Josephus Smith, propheta **Mormonorum**, septuagesimum alterum agens aetatis annum vita decedit relictis viginti uno filiis totidemque filiabus quinque ex feminis natis.

10. Imperii **Germanici** cancellarius expectatam suam de Mauretanensi convento habet orationem. Tum singularum factionum duces iisdem de rebus dicentes miro consensu acta gubernii reprobant atque condemnant, Optimatum imprimis qui defendit causam, Germanico nomine indignum pactum esse proclamans pristinam patriae suae virtutem minacibus saepe usus verbis ostentat. Quem attente audiens, Guilielmi Caesaris filius successioni imperii destinatus, dum immemor dignitatis suae modo plaudendo modo annuendo ex cubiculo suo sese probare oratoris sententiam significat, omnium, qui adsunt, oculos ad se convertit.

In **Bavatorum** concilio centrici qui dicuntur delecti politici inducti causis publicorum comiteum ministro inimicitias indicunt.

Exteriorum negotiorum in **Francogallia** minister, de Mauretanensi quaestione sententiam rogatus negat, si non omnino pactum respondeat optatis, gubernium esse ullo modo reprehendendum; illud enim omnia esse, quae a Germanis potuerint impetrari.

Dicunt sultanum **Mauretaniae** publice se in tutelam ac patrocinium Francogallorum tradidisse.

Mexicani gubernii copiae nova cum seditiosis proelia ineunt.

De **Tripolitana** expeditione affertur Italos apud Suk-el-Djuma magnam cladem accepisse.

Principi **Britannorum** ministro ab octoginta fere concilii delectis litterae traduntur, quibus exponitur, quantum intersit bene res inter se Germanosque convenire. Opus esse illos edocere neminem eorum, qui Britannicae reipublicae praesint, vitio dare Germaniae aut obistere, si dignum sua magnitudine appetat inter gentes locum. Quod ipsi amicitiam Francogallorum sequantur, nihil impedire, ne cum Germanis quoque in gratiam redeant, quos recentissima ob eventa confidere Britannis paene desiisse.

11. **Turcae** litteris ad omnes, quae Haagensi olim conventui intererant, civitates missis flagitant, ut Italorum in Arabes crudelitati intercedatur. Eadem res in maioribus totius orbis actis diurnis vehementissime agitur. Inter alios Adolphus Krause, vir de explorandis gentium Africanarum linguis meritissimus, graviter Italos accusat, quod se absente domus suae, quae Tripoli est, portis effractis libros,

schedulas, manuscripta multasque alias maximi pretii res et copias partim abstulerint, partim per vias disperserint atque delerint.

Exteriorum gentium acta publica dicunt cancellarium **Germanicum** parum prospere successisse in consiliis, quae secutus sit, defendendis. Si populus ipse de pactione Mauretanensi diudicasset, illud uno consensu fuisse repudiaturum.

12. **Tunetem** ob frequentiores Arabum tumultus militari obsidione coerceri oportuit.

Apud Sinenses qui cum Imperatore faciunt **Nankinia** potiti omnes ante adversarios concidunt. Multa milia incolarum Shanghaiam, quae quiescens est, confugiunt, ut ibi domicilia collocent.

13. Finita in concilio **Germanorum** de Mauretania disceptatione et ipsum pactum et quae eo spectant proposita iis committuntur, qui publice accepta expensaque cognoscere solent.

Legitur in quibusdam actis diurnis Berolini prodeuntibus **Britannos**, quorum plurimum intersit, pacem cum Germanis atque amicitiam servare, multa his velle circa colonias concedere, imprimis ees in agris suis continuandis, quantum possint, adiuvare. Praeterea in animo esse, qui concilii sint Germanici, in Britanniam invitare, ut, si qua fuerit inter utrosque dissensio, communi ac publica actione tollatur.

Rex **Britannorum** cum uxore privatibus curribus Londinio Magnum Portum vectus navem, cui nomen Medina, conscendit Indiam versus iter facturus.

An recte fecerit princeps **Germanorum** heres, quod dissidere se in re publica palam ostendit, multum ac varie in maximis Europae foliis diurnis disseritur.

Berolini frequentissimae fiunt contiones, a popularibus convocatae, ut populi pacis servandae voluntas propalans demonstraretur. In his praeter notos plebi concionatores ex Belgio quoque, Francogallia, Britannia, Austria missi verba faciunt, qui postquam dixerunt, communi sententia statuitur Italicum bellum vehementer esse improbandum.

In **Francogallia** qui exteris praest negotiis minister, a popularibus suis graviter incusatur, quod non intercesserit Hispanis Larrash et Elksar oppida capientibus. Reperitur in causa esse unum ex ministerii officialibus, qui male illum et insufficienter informarat.

Constantinopoli: Germanorum et Francogallorum apud Turcas legati declarant sese, quod Itali Tripolim possedissem dixerint, nihil curare.

Wutingfang, ut externa liberae **Sinensis** reipublicae curet, designatus dicit brevi tempore ex omnibus, quae in seditione sint, provinciis Shanghai in urbem conventuros, a quibus idonei ad varia administrationis munera viri nominentur.

14. **Francogalli** alteras duas naves in Mauretanium Tingitanam mittunt.

Persici procurator regni ob exortam cum Russis simultatem cum suis in regenda civitate administris muneribus se abdicavit.

Nuntiatur Roma classem Italicam ex Aegaeo in Mediterraneum mare reverti iussam esse, id quod alienae cuiusdam civitatis admonitione factum esse suspicantur.

Juanshikaj Pekiniam advenisse fertur. Germanico consule adhortante **Itali** quaestionem instituunt de domo Krausii a militibus vastata.

Russorum **Teherani** legatus gubernio Persarum denuntiat, si, quod poposcerint, non concedatur, nihil iam fore inter se rationis.

Parisiis: Mulla aeronautae Remis biplanata, quam vocant, navi aerea cum quatuor hominibus profectus una hora spatium pervolat centum et decem chilometrorum itaque omnes toto orbe volandi artifices celeritate vincit.

Bavarorum concilium a principe dimittitur.

In lite, quam Luisa de Coburg de Leopoldi regis hereditate instituerat, iudices nimum illam idque iniustus vindiciis petere declarant. Ex argumentis confirmandae sententiae causa allatis elucere videtur regem nihil aliud in Conginensi colonia condenda spectavisse nisi ut terrae suae opes atque divitias augetur.

15. **Berolino:** In collegio, quod de Mauritanensi deliberaret pactione, constituto res de novo incipitur disceptari. Convenit tandem, ne quam coloniam aut ullius coloniae partem acquirere vel alienare gubernio liceat nisi praevia concilii Germanici permissione. In finibus regundis legem non valere statuitur. Creditur gubernium postulata esse concessurum.

Edicto Imperatoris **Juanshikai** omnibus circa et intra Pekiniam copiis praeficitur.

In **Sinensi** republica qui externas interrim res curandas suscepit, ad peregrinos Shanghai in urbe habitantes, quos amicos appellat, publice litteras mittit, quibus omnes e Mandshu progenie principes imperium deponere oportere scribit.

Constantinopoli telegraphice nuntiat **Italos**, priusquam ipsa Turcarum maria classe aggrediantur, ab imperio Turcico quaesituros esse, an illi se Tripolitanae terrae dominos agnoscere velint.

Regni Sinensis partem, quae **Mandshuria** vocatur, suo in posterum iure usuram esse nuntiat. Quies non turbetur, severis legibus impediti; praeside Liantsishao, quo auctore mutatio rerum facta sit, a viris novum ordinem inducentibus cotidie fere consilia habere, ut novum regnum sine sanguine constituatur. Eundem virum toti posthac republicae praefuturum esse credunt.

16. **Americani** milites in Sinam mittere constituerunt, quod vellent, quae olim, cum Boxers qui dicuntur seditiosi impugnarentur, in se recepissent officia, praestare: timendum esse, ne Pekinia maritimis com meatibus excluderetur.

In concilio **Austriaco** magni fiunt tumultus, quod Stuerghkhius praeses gubernii nomine proficitur se sine Hungarorum consensu veterinariis vetantibus permittere non posse, ut carnes ex Argentina importentur. Minacibus delectorum verbis lacessitus contione decedit.

Dicunt **Italos** classem duodeviginti navium in Hellespontum deduxisse; alius contra rumor est extra Tripolitanam terram bellum gerere illos minime velle.

Augouardus, catholicarum missionum apud **Conginenses** episcopus, de altera Mauritanensis pactionis parte rogatus, dicit nihil nisi paludes utrosque inter se commutasse; mox diem venturum, quo melius cognito terrarum statu Germani vehementer conquerrantur.

Russi ordinandae, ut dicunt, provinciae causa copias **Taebrim** mittere pergunt.

In quibusdam actis **Britannicis** aperte scribitur mense Septembri classem paratam fuisse ad impetum Germanorum expectandum; magistros navium longarum iam retia suspendisse, quibus hostium naviculae iaculatoriae captarentur.

Incerti afferuntur nuntii Germanos inter Hispanosque agi coepisse de Rio Muni regione Germaniae cedenda.

Adrianopoli magnum exoritur incendium, quo quarta fere pars urbis vastatur.

17. **Cardinalis Fischer Coloniensis** dioecesis suae fideles edicto praemonet, ne se ipsos neu mortuos suos iubeant cremari; istam enim consuetudinem omnino ab ecclesiae christianae institutis abhorrere.

Florentia nuntiat litem Luisae de Toscana cum uxore Tosellio de divortio agentis exeunte mense Novembri diiudicatum iri.

Turciam qui regunt, amicitiam Germanorum de integro videntur reconciliasse, quod eo factum esse dicunt, quod Germani, publica quamvis opinione obstante, impetrarint, ne Itali ex urbibus Turcicis emigrare iuberentur idque consilium multum contulerit ad auctoritatem Turcarum peregrini confirmandam.

Romae animi civium sollicitationes; ferunt moleste, quod classis Italica, pugnae utique experta, e portibus exire cunctatur. Quidam affirmant Italos magnam pecuniam persoluturos, si Turcae Tripolim sibi cedere consenserint.

Magnae copiae Sinenses contrahuntur **Nankiniam**, ubi proelium inter seditiosos et imperiales quae dicuntur milites fore putatur. Hjs enim qui praest, opportuno loco potitus plus viginti milia sibi praesto esse dicit, quibus facile Tshingkiang, Sutshau, Shanghai urbes possit recuperare. Sed seditiosi quoque, ad quos multi adversariorum transierunt, victis Imperatoris copiis progrediuntur et prope Hankau videntur pugnam commissuri.

Ex multis **Germaniae** inferioris regionibus nuntii afferuntur de gravioribus terrae motibus, quibus homines haud parum terrentur.

18. Kiderlen-Waechter, *exterarum apud Germanos rerum minister, secretius familiariusque agens cum viris de pactione Mauritanensi deliberantibus exponit nullam esse causam de gubernio querendi; nihil praetermissum esse, quo, quae Germani poscere potuerint, impetrarentur.*

Libri libellique censurae causa missi:

F. X. Reuss, *Tentamina Poetica. Romae typis Cuggiani CMCX. VIII + 359. 1.50 irt**

I. M. Meunier, *Traité de la Prononciation Normale du Latin. Paris, Ch. Poussielgue, 1909. VII + 41. Pr. ?*

P. Beudel, *Qua ratione Graeci liberos docuerint, papyris, ostracis, tabulis in Aegypto inventis illustratur. Diss. Monasterii Guestfalorum e Typographia Aschenдорffiana MCMXI. 68.*

Pistner - Stapfer, *Kurzgefasste griechische Schulgrammatik. I: Formenlehre. München, J. Lindauer, 1909. 2. Aufl. VIII + 96. 1.60 M.*

— II: *Syntax. Ibidem 1911. 2. Aufl. VI + 88. 1.50 M.*

Pistner-Lang, *Übungsbuch zum Übersetzen aus dem Griechischen in das Deutsche und aus dem Deutschen in das Griechische. I: Das Nomen und das regelmässige Verbum auf ω. Ibidem 1908. 5. Aufl. IV + 178. 1.80 M.*

— — — II: *Verba liquida, Eigentümlichkeit. v Verb. auf ω, Verba auf μ, Verba anom., unreg. Verb. auf ω. Ibidem 1910. 5. Aufl. 172. 2 M.*

J. G. Sprengel, *Die neuere deutsche Dichtung in der Schule. Frankfurt a. M., M. Diesterweg, 1911. 88. Pr. 1.20 M.*

L. Alotte, *Eau vivante et Nuages créateurs. Poésies. Paris, G. Ficker. 16. Pr. ?*

F. Hartmann, *Die Wortfamilien der lateinischen Sprache. Leipzig, Velhagen u. Klasing, 1911. VI + 436 (Spalten). Pr. ?*

A. Fetz u. Th. G. Thiele; *Was Kinder erzählen! Bremerhaven, F. Morisse, 1911. 152. Pr. 2 M.*

Jordan - Schöttle, *Ausgewählte Stücke aus Cicero auf biographischer Grundlage. Stuttgart, B. Metzler, 1911. 8. Aufl. XIX + 207, m. Anhang., Abbild. u. Karten. Pr. ?*

* Nonnisi apud ipsum auctorem venalis. Qui capiunt librum, editori scribant.

Periodica

Der Bücherwurm. Eine Monatschrift für Bücher Freunde. Herausgeg. v. Walter Weichardt. 1911, Juli-August: R. Prévôt, Zur Elsässischen Kultur-Frage — W. Weichardt, Deutsche Künstlerbücher — F. Freksa, Zum hundertsten Geburtstag Thackerays — H. Schuler, Der alte und der neue Glaube — August Trinius zu seinem 60. Geburtstage — Besprechungen — Neue Bücher.

Egyetemes Philologiai Közlöny. Szerkesztik Császár Elemér és Láng Nándor. 1911, június-július: Gálos Rezső: Kis János és a német költészet — Kallós Ede, A 306 Fabius hősi vállalkozása — Bagyáry Simon, Tacitus és Suetonius mint a császárok történetírói. II., bef. közl. — Braun Soma, Kísérlet Apuleius Metamorphosese eredetének új magyarázatára II., bef. közl. — Hazai irodalom — Külföldi irodalom — Programm-értekezések — Vegyesek.

Archäologischer Anzeiger. 1911, 2-3: Jahresber. d. Kaiserl. Deutsch. Archäolog. Instituts — Archäologische Funde im Jahre 1910 (Griechenland, Kleinasien, Kreta, Italien, Russland, Ägypten, Nordafrika, Frankreich, Belgien, Britannien, Schweiz, Ungarn, Bulgarien, mit 110 Abbild.) — E. Fabricius, Über die Ausgrabungen in Numantia — Institutsnachrichten — Bibliographie — Nachruf für Adolf Struck.

Libri a lectoribus desiderati:

Gedicke Fr., *Liber latinus juventuti regni Hungariae accommodatus. Pressburg, Weber, 1825.*

Erasmus Rot., *Colloquia ed. Stallbaum. 2 voll. Lipsiae. Hinrichs, 1828.*

Seyffert, M., *Aretalogus sive epigrammata. Brandenburg, Ad. Mueller, 1841.*

Schmid, *Vademecum classicum: Axiomata, proverbia etc. Augsburg, Wolff, 1857.*

Lallier, *Homeri Ilias latino carmine reddita. Paris, Lecoffre, 1868.*

Marinelli P., *Homeri Ilias et Odyssea latinis versibus reddita. 2 voll. Ancona (ca. 1870).*

Hettlingen, *Mors Christi nach Klopstok ins Lateinische übersetzt. Solothurn 1884.*

Philippi Fr., *Carmina nonnulla Schilleri latine reddita. Venezia 1840.*

Schultess Fr., *Schiller's Spaziergang lateinisch. Hamburg 1898.*

Philippi, *Der erzählende Lateiner. Dresden 1829.*

Welcker Ph. H., *Selecta Schilleri carmina latine reddit. Gotha 1840.*

Wölfflin Ed., *Carmina latina. Ubi? Quando? Homerii Ilias graeco-latina.*

„ *Odyssea graeco-latina.*

Luciani *Dialogi latine.*

Heerwagen, *Deutsche Lesestücke mit lateinischer Übersetzung.*

Philippi, *Kleines lateinisches Conservationslexikon. 1825.*

Bodinus, *Universae Naturae Theatrum*. Lugduni 1596 vel alia editio.

Bodinus, *Heptaplomeres*. Ed. Noack. Schweirin 1857.

H. Fulda, *Griech. Lieder übers. aus deutschen Originalen*. Halle 1867.

J. Keller, *Die Grenzen d. Übersetzungskunst*. Progr. Karlsruhe 1892.

B. Davidson, *Syriac Reading Lessons*. London, circa 1851.

Langii Colloquia. Ubi? Quando?

Antonii Panormitae *Hermaphroditus* ed. F. C. Forbergius. Coburgi 1824.

Offerantur velim libri pretiis indicatis Bibliopolae H. Lüstenöder Francofurtensi.

Sententia

Teneamus eum cursum, qui semper fuit optimi cuiusque, neque ea signa audiamus, quae receptui canunt, ut eos etiam revocent, qui iam processerint.

Cicero

Veteres Civis Romani Anni

praeter lum et lum

|| omni tempore mandari possunt a redactore. ||

Prima quaeque ad nos data epistula

praeter mittentis urbisque, unde scribit, nomen viae quoque significationem contineat velimus, quibus indiciis si caremus, aut nullum possumus aut tardum dare responsum.

Ed. et Red. S. L.

Ad Lectores:

Coëmi pauca, quae supererant, exemplaria libri ab omnibus recentioris latinitatis amatoribus magni aestimati, qui inscribitur:

Eclogae Latinae e Mureti Ernestii Ruhnkenii aliorumque recentiorum operibus a C. T. Zumptio descriptae quartum retractatae ac suppletæ cura H. H. Wolfii. Lipsiae, Ed. Wartig (Ernestus Hoppe), 1885,

eumque lectoribus nostris offero pretio, donec suppeditabit copia, 2.20 M. (pro: 3 M.)

Francofurti a. M.

H. Lüstenöder

Aenigmata

1

Pacifico, quamquam non ulli dicor amica,
Sollicitas mentes membraque fessa levo.
Litterulam mediam si mutas, ecce sapore
Suavi delecto te puerosque tuos.
Nunc iterum muta: brumali decido coelo
Molliter obvolvens pascua, rura, sata.
Postremum muta: metuit semperque timebit
Me, quicumque frui luce beatus amat.

G. L.

2

Non frater meus est, mea non soror est, mihi crede;
Attamen est et matre mea nec non patre natus.
En age dic mihi, quem dicam, carissime lector!

G. L.

3

Bestia dimidio — conjunctio dimidioque;
Guttur amat totum vite sacra genitum.

N. W.

Ex horum aenigmatum solutoribus unus sortitus accipiet libellum:

Beudel, Qua ratione Graeci liberos docuerint, papyris, ostracis, tabulis in Aegypto inventis illustratur. Monasterii Guestfalorum MCMXI.

Catalogi antiquarii

Antiquarii velim attendant titulos librorum, qui a lectoribus nostris desiderantur, ut, num venales illos habeant et quo pretio, indicare nobis possint.

Antiquariate werden um gefl. Beachtung unserer Desideratenlisten und Einsendung von Offerten gebeten.

Lüstenöder.

F. Meyer, Leipzig — Cat. 103: Klass. Phil. u. Altertumskunde, num. 1—

745 (Lat. Schriftstell. u. ihre Erklärer 252—413, Neulatein. 414—425)

G. Fock, Leipzig — Cat. 408: Klass. Phil. II, Altertumsk. u. Archaeol., num. 4201—8241.

J. J. Lentner, München — Cat. VIII: Eine Auswahl wertvoller alter Drucke von 1473—1550. (Auct. Graeci et Lat., Aldina, Incunabula etc.), num. 1—435, m. Abbild.

C. Klincksieck, Paris — Cat. 4 (nouv. sér.): Linguistique des cinq parties du monde, num. 1—1618. (Latin 707—770)

Sententiae latine vertendae:

Bouchers höchstes Ziel ist die Anmut. Er sucht sie nach seiner Art in der Einfachheit. Seine Gestalten haben nicht die grossen Bewegungen und die schwellenden Gewänder der vorhergehenden Zeit. Sie stehen nicht in mächtigen Architekturen und vor schwerem, faltig gerafftem Vorhangstoff; sie wirken nicht durch das Beiwerk; sie haben nicht eine bedeutungsvolle Aufgabe, sie stellen dem Beschauer kein Rätsel. Das Eigenartige an ihnen ist zumeist, dass sie gar keinen eigentlichen Zweck haben, sondern ganz um ihrer selbst willen in einem nicht sorgenfreien, aber doch sorglosen Dasein sich heiter ergehen. Darum sind auch Kinder und kindliche Mädchen ihm die liebsten Gegenstände der Darstellung. Stellte Watteau die vornehme Welt in ihren Gärten und

bei ihren galanten Festen dar, so sucht Boucher die Heimat seiner Gestalten auf den Wolken oder in der dörflichen Einsamkeit, unter jenen, über deren leicht besiegbare Harmlosigkeit der vornehme Städter und Hofmann lächelt. Aber all diesen Gestalten ist ein bezeichnender Zug eigen, die Lüsternheit. Boucher ist selten liederlich im gemeinen Sinne, er bewahrt stets die äussere Form, ja er ist sogar in vielen Dingen von leicht erkennbarer Vorsicht. Er hat seine Grenzen, bis an welche heranzugehen ihm gestattet erscheint; und diese sind immer dort gezogen, wo die Lüsternheit in platte Sinnlichkeit übergehen würde. Bis an diese Grenzen aber heranzugehen ist einer der seine Kunst beherrschenden Züge.

Auctor?

Huic penso qui satisfecerit optime, gratis accipiet librum

F. X. Reuss, Tentamina Poetica. Romae CMCX.

Die Deutsche Briefgesellschaft

Hoc nomine ea appellatur societas, quam anno MCMV condidit cuique nunc etiam praest Arntius, summus exercitus dux et excellentissimi titulo viri insignitus. Spectat autem non id solum, ut sodalibus suis, qui ubique gentium sparsi sunt, litteras dandi accipiendique offerat facultatem, sed ut homines illi cognoscant vel ingenio vel moribus vel alia quavis ex causa, qui attendantur, dignos, ut, qui maribus terrisque dividi solent, iungantur, viae comites habeant, qui itinerantur. Sed et alia sunt foederis commoda: colligunt socii materias ad studia publicasque quaestiones necessarias, habent quibuscum negotientur commutentque res raras, habent a quibus officia petant, quos percententur, cum quibus de rebus reformandis agant aliaque multa. Est institutum miranda sane rerum tractandarum varietate. Menstruo societatis commentario, quo nihil Germanicarum ephemeridum familiaris, nihil esse iucundius dictum est, sodalium tantum scripta continentur, litterae, narratiunculae, iudicia, descriptiones, ut et alii ad scribendum incitentur proposita mercede. Pretium annum est 5.50 M. Programmata aliaque poscentes litteras inscribunto:

Geschäftsstelle der Deutschen Briefgesellschaft, Naunhof-Leipzig.

Editor Scriptoris Latini: Hans Lüstenöder Francofurtensis

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. IX   Francofurti a. M., Mense Februario MCMXII   Num. II

Benevolentissimi Lectores!

Vertente anno tam multas accepimus literas bona nobis feliciaque in novum Scriptoris Latini cursum optantes atque ominantes, ut unicuique amicorum eodem modo gratias agere minime possimus. Permittant igitur illi, ut hisce verbis iucundissimo nostro satisfaciamus officio, reddentes vota non minus sincera, cunctos autem socios lectoresque gratulatione nostra coniungentes.

Editor et Redactor

De recentioribus quibusdam merces venditantium ineptiis

scripsit
Fridericus Huch
(DBK)

Quae nostra aetate ad commendandas venditandasque merces pinguntur imagines, nonne tales sunt plurimae, ut, quid pulchrius sit illis quidque perfectius, vix possit cogitari? Neque id mirum: nam hac in re qui operam navant fabricatoribus, magni plerumque nominis artifices sunt satis ampla mercede conducti, quorum opera nobilem quamdam exhibent saepe vel saltem affectant perfectionem. Vident enim hi, quid re pingenda contineatur: hoc spectant, hoc sequuntur, hoc omnem volunt artem suam terminari.

Cui generi picturae aliud quoddam obstitit hisce diebus late iam longaque vagans molestiusque in dies iactans se atque ostentans, quod qui sectantur, nihil, si verum quaerimus, agunt, nisi ut omnes, quae historia nobis, fama, arte traditae sunt, res, facta, personas in risum versas suum ad lucrum revo-

cent. Ut pauca commemoremus exempla: Notissima quaedam fervidi potus fabrica ea se voluit commendari imagine, in qua Fredericus Magnus lagoenas recenset, quae tamquam milites aciem ordinesque constituerunt. Alius pictor Parcifalem depingit, qui manibus in orantis habitum conformatis arcem Gralis conspicit. Haec ipsa lagoenis constat vino Henckeliano impletis. In alia rursus imagine Apollinem videmus spumante poculo notissimae illi Veneri, cui a Milone nomen, propinantem, quae cum bracchiis careat, ore oculisque miserrime depravatis bibere se non posse videtur dolere. Infra autem legitur inscriptio: Venus Tantaleis cruciatibus vexatur! —

Sed iam satis! Quam humiliter sentiant, qui talia pingunt, nemo, credo, est, quin videat. Nec intellegat nemo omnia denique ista posse irrisione ludi atque detrectari. Quid enim est, quod illis artificulis verendum sit, quid, cui parcendum? Immo, quo sanctor res videtur, quo magis veneranda, eo efficacior iocus putatur, qui quidem ad vilissimas semper redire solet facetias.

Ne dixeris haec omnia nemini nocere. Certe nihil Beethoveni laudibus detrahitur, quod personatam eius faciem insertam videmus margini cuiusdam tabulae, qua histrionum, prestigiatorum, cantatricum aliorumque mira artium varietate spectatores delectantium artes praedicantur, nec quicquam Deo detrahunt, qui lignis suis igniferis, ne alii imitentur, cautum esse scribunt sanctae Trinitatis signo unum triangulo inclusum oculum ostendente, quis tamen negabit huius generis ineptiis pietatem hominum vehementissime offendi, praesertim si, quemadmodum prioribus demonstravi exemplis, haec impietas de industria se ipsa utitur ad iocandum? Nonne animus noster similis horto est, in quo, quod nobis inest bonorum memoria vel fama partorum, tamquam statuae, vasa aliaeque res venerabiles

servantur? Quem intrantes nulla mali suspicione, nonne moleste feremus, si viderimus quempiam pietatis expertem, quod nobis carum est, conspuendo inquinasse? —

Simili nos sensu eorum spectamus imagines, quos, humilis ut sunt sordidique animi, ne artem quidem quaestui habere pudet, ut scurriliter iocando magnorum hominum detrahant dignitatem. Nec tamen incusandi sunt, qui ephemeridibus suis edi talia patiuntur: res enim praeter modum lucrosa est et quis non studeat quam plurimum ex negotiis suis lucrari? In causa soli sunt, qui novam pingendi rationem excogitarunt. Qui ut repellantur, nihil, cum lege agere non liceat, relinquitur, nisi ut publice eos palamque reprehendamus.

Lat. vert. L.

De matre et filio in loca sancta Kevelarina peregrinantibus

Secundum Henrici Heinii carmen „Die Wallfahrt nach Kevlaar“
Latine panxit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.

Sollicitata malis adstat matrona fenestrae:
Filius aegrotus triste cubile premit.
„Nonne cupis, Guilelme, toro consurgere“, mater
Incipit „ut pompam contueare piam?“
„Cara parens, doleo nimium tantumque laboro,
Auribus ut caream luminibusque meis;
Exanimis Gretaе vicinae sum memor usque:
Heu, cor amans maeret conficiturque meum!“
„Surgere ne cesses, fili! Kevelare petamus:
Sume librum et globulos vota notare datos;
Sancta Dei genetrix sanabit, rite vocata,
Cordis maerorem tristitiamque tui.“ —
Festaque iam fluitant de summis lintea templis,
More sacro vulgi cantica multa sonant.
Hic Agrippinae Rhenana est usus in urbe:
It per adornatas publica pompa vias.
Hanc sequitur mulier Sanctae confisa Mariae,
Filius et lugens hac duce carpit iter.
Carminibus populi sua miscent carmina et ambo
„Laudo te, laudo, virgo Maria“ canunt.

* * *

En hodie Divae Kevelare tuentis imago
Candida vestitu splendidiore nitet.
Sunt hodie permulta Deae patranda benignae:
Aegrotorum hominum maxima turba venit.
Quique dolore gravi morbo tristive laborant,
Suppeditant Matri munera larga Dei.

Imprimis Sanctae donantur cerea membra:
 Hicce pedem fictum dedicat, ille manum.
 Nam cuiicumque manum libet e cera dare fictam,
 Huic consanescunt vulnere saeva manus;
 Et cuiicumque pedem libet e cera dare sculptum,
 Huic consanescunt ulcera dira pedis.
 Innixi baculis multi Kevelare mearunt,
 Quos nunc in tento currere fune iuvat;
 Non nullos audis cithara fidibusve canentes,
 Quis omnes digiti condoluere prius.
 Talia commentans candelam femina promptam
 Provida formavit cordis in effigiem.
 „Hanc age, mi fili, caelesti porrige Matri,
 Quae te privabit, crede, dolore tuo!“
 Aegrotus gemitu cum tristi filius aufert
 Et statuae cordis porrigit effigiem;
 Ex oculis pueri guttae labuntur acerbae,
 Edunt ardentem pectora maesta preces;
 „O benedicta, potens, caeli dulcissima reatrix,
 Sancta Dei genetrix cuncta videntis, have!
 O regina, tuo servo permittite petenti
 Dicere maerores tristitiasque suas!
 Prisca Colonia me matrem caramque tenebat,
 Qua placuit nobis constituisse lares,
 — Haec, non ignoras, supremo mille sacrata
 Exstruxit Domino fana, sacella, domos —,
 Et prope nos suavis florebat Greta puella,
 Sed nunc haec misera mortua clade iacet.
 Hoc tibi cor fictum pertristis dono rogoque:
 Cordi tu nostro, virgo Maria, velis
 Vulneribusque malis et curis, Sancta, mederi!
 Quod si praestiteris, me tibi perpetuo
 Praebebo gratum, nec non te rite precabor
 „Laudo te, laudo, virgo Maria“ canens.“

* * *

Jam puer aegrotus matronaque tecta paterna
 Quaesierant reduces somniferosque toros,
 Cum benedicta Dei genetrix penetralia parva
 Leniter incedens, aeris instar, init.
 Aggreditur lectum tristem veneranda caputque
 Demittens pueri pectora maesta manu
 Attingit reticens; aegrotum postmodo Diva
 Suaviter arridens annuit itque retro.
 In somnis miseranda parens haec omnia vidit
 Hactenus invisit territa prodigiis,
 Atque excussa brevi iam iam fugiente sopore
 — Nam vigiles clare personuere canes —
 Spectavit gnati prostratum flebile corpus!
 Aerumnis vacuus, mortuus ille iacet.
 Albam per faciem venientis signa diei,
 Aurorae primae lumina flava, micant.
 Implexis manibus, summo percussa dolore,
 Inscia quid videat quid faciatve, parens
 Concedens fato suppressa voce pieque
 „Laudo te, laudo, virgo Maria“ canit.

Quid „Antiquis“ Cicero debuerit

(Laurand, De M. Tulli Ciceronis Studiis Rhetoricis. Paris 1907.)

„Antiquorum“ 1) doctrinam se „communibus praeceptis“ anteferre Cicero saepe professus est. Neque enim solum in libris de Oratore Isocrateam et Aristoteleam rationem explicare conatus est, sed in aliis etiam operibus Platonem, Isocratem, Aristotelem dicendi auctores praestantissimos esse contendit, neque tam studet nova proferre quam veterum illorum scriptorum de arte rhetorica sententiam e tenebris et oblivione eruere novoque lumine illustrare. „Ego, inquit, me saepe nova videri dicere intelligo, cum pervetera dicam sed inaudita plerisque.“ 2) Postquam se oratorem non ex rhetorum officinis sed ex Academiae spatiis exitisse confirmavit, haec addit: „Illa enim sunt curricula multiplicium variorumque sermonum in quibus Platonis primum sunt impressa vestigia.“ 3) Platonem vocat „non intelligendi solum sed etiam dicendi gravissimum auctorem et magistrum.“ 4) Isocratem ait „magnum oratorem et perfectum magistrum“ multa praeclare et scripsisse et docuisse. 5) Aristotelem queritur a rhetoribus philosophisque plerisque ignorari 6), eius auctoritatem saepe appellat 7); cum eo Theophrastum aliosque „antiquos“ 8) coniungit. Itaque si Ciceroni ipsi crederemus, putarem eum longe plus antiquis illis debuisse quam scriptoribus artis, aequalibus suis. 9) At etiam cum de philosophia disputat,

1) Fam. 1, 9, 23

2) Or. 3, 12

3) Or. 3, 12

4) Or. 3, 10

5) Brut. 8, 32

6) Top. 1, 3

7) Inv. 1, 5, 7; De Or. 2, 36, 152; Or. 14, 46 etc.

8) ... Ut inter omnes constat antiquos, Aristotelem, Theophrastum, Theodecten, Ephorum ... Or. 64, 128

9) Ita videtur sentire Chaignet: „Cicéron, dont les vues sur l'art oratoire n'ont jamais pris la forme réellement didactique, et qui se rattache par ses principes un peu flottants à Platon et à Aristote“ (La rhétorique et son histoire, p. 64).

semper in ore Platonem Aristotelemque habet; nemo tamen hodie dubitat quin ab iis non multa sit mutuatus, multo plura a Panaetio, Posidonio, Chrysippo, Clitomacho, Antiocho, aliisque vel aequalibus suis vel paulo superioris aetatis. 10) Itaque ipsi non nimis credendum est; sed diligenter, ex eius scriptis, quid antiquis debuerit, est inquirendum.

§ 1 — Quid Platoni debuerit

Ex Platonis dialogis, duo sunt in quibus de arte rhetorica praecipue agitur, Phaedrus et Gorgias. Hos non dubium est quin Cicero legerit, ita saepe de iis meminit. 11) Sed non omnia quae legerat in sua scripta congerebat; itaque ex iis ipsis libris non multa quae ad artem rhetoricam pertinerent, mutuatus est.

In Gorgia ipsa ars dicendi ita extenuatur ut Cicero, qui eam minime repelleret, hunc librum plane probare non posset. Quod ipse aperte his Crassi verbis indicavit:

Sed ego neque illis assentiebar neque harum disputationum inventori et principi longe omnium in dicendo gravissimo et eloquentissimo Platoni, quous tum Athenis tum Charmada diligentius legi Gorgiam, quo in libro in hoc maxime admirabar Platonem, quod mihi in oratoribus irridendis ipse esse orator summus videbatur. De Or. 1, 11, 47.

Platoni igitur oratores et ipsam dicendi artem eloquentissime vituperanti Cicero non adsentitur; neque id concedit quod in Gorgia Socrates

10) Cf. Hirzel, Untersuchungen zu Cicero's philosophischen Schriften; Schmekel, Die Philosophie der mittleren Stoa, p. 18—46; Thiaucourt, Essai sur les traités philosophiques de Cicéron et leurs sources grecques; aliosque multos qui nuper de Ciceronis fontibus scripserunt, quos enumerare longum est.

11) Cf. Saltzmann, Über Ciceros Kenntnis der platonischen Schriften, t. I, p. 36—39; t. II, p. 1—10; Glöel, Über Cicero's Studium des Plato, p. 7—8; von Heusde, M. Tullius Cicero φιλοπλάτων, p. 207—211.

dixerat, melius de architectura architectum, de medicina medicum quam oratorem posse dicere 12); sed verum perfectumque oratorem putat et rerum scientia et ipsa dicendi arte instructum esse debere. 13)

Phaedro plus sane Cicero debuit quam Gorgiae. Nec mirum: in Phaedro enim iam non vituperatur ars ipsa dicendi, sed vera rhetorica adumbratur. Multa tamen, quae Cicero e Phaedro potuit haurire, apud Aristotelem 14) aliosve qui Platonem secuti erant 15) reperiebantur.

Oratori motus omnes animorum penitus esse pernoscendos Cicero saepe docuit.

Quis enim nescit maxime vim existere oratoris in hominum mentibus vel ad iram vel ad odium aut dolorem incitandis, vel ab hisce iisdem permotionibus ad lenitatem misericordiamque revocandis? Quae, nisi qui naturas hominum vimque omnem humanitatis causasque eas, quibus mentes aut incitantur aut reflectuntur, penitus perspexerit, dicendo quod volet perficere non poterit. De Or. 1, 12, 53.

Quaero enim . . . num admoveri possit oratio ad sensus animorum atque motus vel inflammandos vel etiam extinguendos, quod unum in oratore dominatur, sine diligentissima pervestigatione earum omnium rationum, quae de naturis humani generis ac moribus a philosophis explicantur. De Or. 1, 14, 60; cf. 1, 5, 17; 1, 19, 87; Or. 4, 15.

12) De Or. 1, 14, 61—63; 2, 9, 37—38. — Cf. Gorgias, p. 455, B.-E.

13) Supra, p. 13—15

14) Notum est Aristotelem in rhetorica ea perfecisse quae Plato in Phaedro (p. 271, A.-B.) explicanda indicasset. (Cf. Thompson, *The Phaedrus of Plato*, p. XX; Zeller, *Die Philosophie der Griechen*, II², p. 754); Spengel, *Über die Rhetorik des Aristoteles*, *Abhandlungen der bayer. Akad. Classe VI*, 1852, p. 467 etc.). Non tamen in omnibus uterque consentit; cf. Schmidt, *Quid Plato de arte rhetorica senserit*, p. 30, 31; Berger, *De rhetorica quid sit secundum Platonem*, p. 27.

15) Velut Charmadam (de Or. 1, 19, 87)

Eadem fuit Platonis in Phaedro 16) sententia; ideoque ab eo philosophia arti rhetoricae necessaria dicta erat. 17)

Perfecto oratori ingenium, artem, exercitationem esse necessaria, primus, 18) ut videtur, Plato in Phaedro 19) observavit, quod et multis aliis et Ciceroni placuit, qui huius divisionis non modo in libris oratoriis meminit sed etiam in orationis pro Archia principio:

Si quid est in me ingenii, iudices, quod sentio quam sit exiguum, aut si qua exercitatio dicendi, in qua me non infitior mediocriter esse versatum, aut si huiusce rei ratio aliqua... Arch. 1, 1 20)

Sed cum haec omnia Cicero non solum a Platone sed etiam ab aliis permultis accipere potuisset, nesciremus eum vere Phaedro usum esse nisi ipse id aperte dixisset.

Nec latius atque copiosius de magnis variisque rebus sine philosophia potest quisquam dicere: si quidem etiam in Phaedro Platonis hoc Periclen praestitisse ceteris dicit oratoribus Socrates, quod is Anaxagorae physici fuerit auditor; a quo censet eum, cum alia praeclara quaedam et magnifica didicisset, uberem et fecundum fuisse, gnarumque, quod est eloquentiae maximum,

16) Phaed., p. 271, A; cf. Benoit, *Essai historique sur les premiers manuels d'invention oratoire jusqu'à Aristote*, p. 59—60.

17) Phaed., p. 261, A. Cf. Stallbaum, *Phaedrus*, proleg., p. LXXXIV.

18) Cf. Spengel, *Isocrates und Platon*, *Abhandlungen d. königl. bayer. Academie der Wissenschaften*, VII, 1855, p. 745

19) P. 269, D

20) Cf.: Atque in eo non solum ingenium elucere eius videbatis, quod saepe, etiam si industria non alitur, valet tamen ipsum suis viribus, sed inerat . . . ratio et bonis artibus instituta et cura et vigiliis elaborata. Cael. 19, 45. Sed haec quae sunt oratoris propria, quae mihi non propter ingenium meum sed propter hanc exercitationem usumque dicendi fructum aliquem ferre potuissent . . . Cael. 22, 54. — Exercitationi ferè omnia accepta refert cum se non „declamatorem“ sed „laboris et fori discipulum“ nominat (Planc. 34, 83). Sed haec coram indoctis iudicibus; exordium vero illud coram humanissimis habebatur.

quibus orationis modis quaeque animorum partes pellerentur. Or. 4, 15. Cf. Phaed. p. 269 E.

Haec tractasse Thrasymachum Calchedonium primum et Leontinum ferunt Gorgiam. Theodorum inde Byzantium multosque alios quos λογοδιδάσκους appellat in Phaedro Socrates. Or. 12, 39; cf. Phaed. p. 266, E.

Isocrates videtur testimonio Platonis aliorum iudicia debere contemnere. Est enim, ut scis, quasi in extrema pagina Phaedri his ipsis verbis loquens Socrates: „Adulescens etiam nunc, o Phaedre, Isocrates est, sed quid de illo augurer lubet dicere. Quid tandem? inquit ille. Maiore mihi ingenio videtur esse quam ut cum orationibus Lysiae comparetur, praeterea ad virtutem maior indoles; ut minime mirum futurum sit, si, cum aetate processerit, aut in hoc orationum genere cui nunc studet tantum quantum pueris reliquis praestet omnibus qui unquam orationes attigerunt, aut, si contentus his non fuerit, divino aliquo animi motu maiora concupiscat; inest enim natura philosophia in huius viri mente quaedam.“ Haec de adulescente Socrates auguratur. At ea de seniore scribit Plato . . . Or. 13, 41. Cf. Phaed. p. 278 E—279 B.

Cur non imitatur, Crasse, Socratem illum qui est in Phaedro Platonis? Nam me haec tua platanus admonuit, quae non minus ad opacandum hunc locum patulis est diffusa ramis quam illa cuius umbram secutus est Socrates . . . De Or. 1, 7, 28; cf. Leg. 2, 3, 6; Phaed. p. 229—230.

Praeter Gorgiam et Phaedrum pauci sunt Platonis dialogi unde Cicero aliquid in operibus rhetoricis expresserit.

Politiam in libris de Oratore se imitatum esse Attico narravit:

Quod in iis libris quos laudas personam desideras Scaevolae, non eam temere dimovi sed feci quod idem in πολιτεία deus ille noster Plato. Cum in Piraeum Socrates venisset ad Cephalum, locupletem et festivum senem, quoad primus ille sermo habetur, adest in disputando senex, deinde, cum ipse quoque commodissime locutus esset, ad rem divinam dicit se velle discedere neque postea revertitur. Credo Platonem vix putasse satis consonum fore si hominem id aetatis in tam longo sermone diutius retinisset. Multo ego magis hoc mihi cavendum putavi in Scaevola . . . Att. 4, 16, 3.

Propius ad Platonem accessit cum in Oratore perfectae eloquentiae speciem informare conatus est. Tum enim commemoravit esse rerum formas eximias quasdam et perfectas quae ratione et intellegentia continebantur, ad quorum similitudinem omnia referrentur. „Has, inquit, rerum formas appellat ἰδέαι, ille non intelligendi solum sed etiam dicendi gravissimus auctor et magister Plato.“ 21) Et re quidem vera, etiam si id ipse non indicasset, hanc doctrinam e Platonica philosophia haustam esse omnes agnoscerent, quam videtur Timaeo debuisse. 22)

Non igitur multa qua ad artem dicendi pertinerent Cicero a Platone sumpsit, sed iis quae in Gorgia contra rhetoricam dicta erant abutitur ad perfecti oratoris imaginem exprimendam; ex Phaedro assumit oratori philosophiam esse necessariam, motusque animorum pernoscendos, ingenium, exercitationem, artem esse coniungenda; Phaedrum et Politiam in dialogi forma imitatur; e Timaeo doctrinam de eximiis rerum speciebus formisque mutuatur. (Ad proximum numerum)

21) Or. 3, 10

22) Cf. Sandys, Orator, p. 11—12.

Qui nondum persolverunt novi anni pretium, mittant velim debitum, si fieri potest, sine mora. Hoc si non fecerint ante finem mensis Februarii, nos benigna eorum permissione utentes pecuniam, ut quam commodissime haec res ordinetur, cum tertium mitemus numerum, per tabellarios curabimus exigendam.

==== **Carmina** ====

Ach wie ist's möglich dann —?

Populare ex Thuringia canticum
latine vertit

Victor Hertel

Non potero pati
Laesa jugi rati
Jura. Adeo calet
Te cor amans,
Unica quod rapis,
Sola cui sapis,
Mel sapis ah meum
Dulciferum.

Florem hyacinthinum
Pone super sinum,
Nominis, ominis
Esto memor.
Huncce malum ferit,
Nunquam at amor perit,
Haud perit, haud meus,
Crede mihi.

Te mea mens avet,
Numquid avens pavet?
Falco petat — volat
Perfuga avis.
Per mala sin ruam
Pila, manum tuam
Porrige et aspice:
Demoriar.

Chamissonis carmen „Seit ich ihn gesehen —“

latine vertit

Adrianus Arena

Ex quo illum vidi,
Jam caecutio;
Quoquo specto, unum
Illum video.
Ceum in somno vultus
Parent vigili:
Ex opaca nocte
Surgunt lucidi.

Cuncta luce carent
Ac nigrescunt mi,
Displicent sororum
Ludi hilari.
Lacrimare malim
In cubiculo;
Ex quo illum vidi,
Jam caecutio.

Just. Kerner's carmen „Die schwäbische Dichterschule“

latine vertit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis

„Quonam vertar, ut tuorum, gens o bona Suebica,
Poetarum scholam spectem peregrinus advena?“

„O viator! perlibenter tibi quod vis dixerō:
Haecce prata per aprica nigras silvas petito,
Qua stat, olim malus pontum secaturus, abies;
Ubi saliunt canentes inter ramos volucres;
Ubi capreae prospectant ex dumetis lumina
Transilitque pede pernix saxa cervus rupea;
— Dein excede silvis —: ubi montes cum palmitibus
Sole sparsis te salutant, infra Nicer caeruleus;
Qua spicarum mare flavum super agros aestuat;
Ubi iubilans alaudae carmen auras personat;
Qua cantare viniti messorique collubet:
En Sueborum schola vatum, quos — natura
[perdocet!“

Dialogus de linguis commenticiis

Personae: Hermannus, Ernestus, Lisella

I

Hermannus: Saepenumero cogitavi umbram cubiculi tui adire, Erneste; sed quantopere vexemur nosmet magistri ludi Latini, quis est, qui nesciat? quamobrem moram meam tu mihi ignoscas oportet: plurimas easque pulcherrimas diei horas inter subsellia scholae versari, flexuras tempora, modos verborum sciscitari, Caesaris, Nepotis, Ciceronis exemplaria nocturna diurna manu, ut ait Horatius, versare, hae sunt partes praeceptorum, generis hominum miserrimi. Cum arbitramur licere nobis intra nostros parietes genio indulgere, horridi nos manent acervi commentariorum, quibus dum notas rubras apponimus, horae transeunt vespertinae. Verumtamen hodie, pulcherrimo veris die, omnibus scholae vinculis absolutus ad te, amicissime, confugi, ut laeta prata silvamque virentem tecum visam. — Sed hem! quid legis, Erneste? Cedo, quaeso! — Ah, Hartlii linguae commenticiae grammaticam. Quae ineptiae!

Ernestus: Ineptiae? Philologi, canae vetustatis scrutatores, talia non intellegitis. Angustis enim terminis vestra studia circumscribuntur tantoque antiquitatis amore estis obcaecati, ut, quaecumque haec aetas tulit magna et bona, non videatis, immo videre nolitis. Ineptias esse studia humanissima! An nondum audivisti homines exstitisse doctissimos, quibus propositum sit linguam omnium hominum communem condere, ut universae orbis terrarum gentes novo quodam vinculo inter se iungantur?

Hermannus: Audivi sane, amice, audivi: pleraque novi eius generis opera. Sed de his rebus quid sentiam, tu quidem novisti.

Ernestus: Quid sentias, novi, ac doleo, quod ita sentis. Sed si omnia audiveris, quaecumque ad probandas linguas commenticias proferre pos-

sumus, fortasse tu quoque nobiscum facies. Visne audire mecumque disputare? Sed intra parietes hunc diem praeclarissimum consumere nefas duco; suadeo igitur, ut in silvam proximam proficiscamur et saluberrimo veris aëre fruamur. Ambulantes disseremus de linguis commenticiis.

Hermannus: Non repugno. Eamus!

II

Ernestus: Asperius, ne dicam iniquius mihi videris iudicare cum de talibus rebus cunctis, tum de Hartlii grammatica. Legistine eam?

Hermannus: Nondum legi, sed quantum e scedula Scriptori Latino adiecta colligere possum, ut multi antea, huius quoque grammaticae auctor conatur lingua Latina ad formam simplicissimam redacta sermonem elaborare, quem et facile discant omnes homines et facile intellegant. Puerilia nec viro docto digna mihi videntur ista. Quae nullius pretii esse vel inde cognoscitur, quod super aliam alia excogitatur eiusmodi lingua nec ulla diutius quam decem vel quindecim annos floret. Abhinc viginti annos in ore hominum fuit Volapük, secutae sunt Esperanto, Ido, aliae. Quis enumeret linguas commenticias?

Ernestus: Consideres quaeso, Hermanne, has quoque res ab exiguitate ad maiora progredi; natura omnia a parvo ad magnum procedunt, velut animalia et herbae: similiter opera et inventa hominum. Hanc legem in omni rerum natura vigere quis nesciat?

Hermannus: Non me fallit ea lex, immo concedo humanis quoque rebus sua esse incrementa, sed necesse est commenticiae linguae progressus certum habeat finem. Opus est ea lingua, quae ab omnibus gentibus recipiatur et per saecula maneat. Sed iam supra dixi *μικροδαιτίας* esse istas linguas. Laudo sane industriam, laudo humanitatem illorum virorum, sed quid assecuti sunt, quid assequuntur?

Ernestus: An nihil assecuti sunt Esperantistae? Apud omnes gentes invenias homines huius linguae gnaros, quin etiam acta diurna Esperantana in omnes terrae partes emittuntur.

Hermannus: Concedo, tamen, ut diuturna sit istorum dominatio, vereor, primum ea de causa, quam supra commemoravi, deinde, quod auctores linguarum commenticiarum quasdam res maximi momenti non vident.

Ernestus: Quid sibi volunt verba tua? Planius dic; non enim intellego.

Hermannus: Ut tibi sententiam meam exponam, primum ex te quaeram pauca. Nonne omnium gentium communem excogitare linguam huius aetatis esse existimas eamque, quae et discentibus quam minimas exhibeat difficultates et toto orbe facile intellegatur?

Ernestus: Est hoc nostrum sane nec vereor contendere inventam esse hanc linguam.

Hermannus: At linguae istae, quae paene omnes a lingua Latina aut a Romanis quas vocant linguis manaverunt, ab Asiaticis hominibus, verbi gratia a Sinensibus, multo facilius edisci poterunt, quam lingua Franco-gallica vel Anglica?

Ernestus: Nos vero Europae potissimum gentes eruditiores respicimus.

Hermannus: Hoc si vis, curram communem omnium vos habere linguam contendis? Recedis ab eo, quod disserendum proposuimus. Concedendum tibi erit cum omnium hominum orientalium cogitationes et opiniones a nostris maximopere differre, tum Sinensium et grammaticam et ingenium adeo discrepare a nobis, ut his quidem Hartlii aliorumque linguarum cognitio non minus sit difficilior quam cuiusvis linguae Europaeae.

Ernestus: Gentes cultiores ius habent linguam commenticiam aliis quasi legem imponendi.

Hermannus: Tale ius nulli genti probatur. Vi agentes nihil certe proficietis. Si lingua vestra ea est,

quam esse volumus, necesse est eam sese quodammodo insinuare in gentes. Sed aliud et id gravissimum obliti estis.

Ernestus: Quid? Dic sodes!

Hermannus: Quemadmodum corpus aliquid certis quibusdam legibus, quae mutari non possunt, crescit augetur perficitur, sic linguae quoque certis naturae humanae legibus creverunt. Unaquaeque lingua corpus est sive instrumentum a procreatore ea condicione factum, ut omnes subtilissimae hominum cogitationes iis exprimantur singularumque gentium ingenia propria facile perspiciantur. Quod recte considerantes quanti aestimabimus opera nostra, quanti linguam confictam ab homunculis?

Ernestus: Non est nostrae linguae subtilissima quaeque exprimere: vinculum est commune, quo utuntur gentes, ut alia aliam intellegat, ut commercium augeatur, litterae efflorescant, peregrinationes subleventur.

Hermannus: Nonne interdum, amice, accidere potest, ut maximi sit momenti, qua ratione cogitationes exprimantur. Si, ut exempla afferam, suavioere sermone uti, si hominum pectora dictis mulcere, mentes verbis allicere, si omnes animi sensus exprimere volumus, id quod in commercio quoque et in litteris usu venire potest, quid magis est alienum, quam lingua uti fabricata? Quid? quod nonnunquam non possumus non ab alius linguae thesauro mutuari, ut rem aliquam breviter et commode significemus. Habemus illud Franco-gallicum „savoir vivre“, illud Hispanicum „grandeza“, illud „dolce far niente“ Italicum. Quae quamvis videantur levia, tamen mirifice demonstrant suam cuique linguae inesse indolem, suam naturam, suam, ut ita dicam, animam, quam si quis detraxerit, corpus habebit inane ac mortuum. Quare iniuria Latina lingua nominatur mortua, immo mortuae sunt linguae commenticiae. Quid? Musas dulces unquam ad vestrum sermonem descensuras opinaris? ubi est enim iucunditas, ubi venustas et gratia, ubi vocalis ille contentus,

quo omnium pectora moventur et pelluntur?

Ernestus: Vanis somniis abreptus declamas, amice, atque adeo deliras. Hac in re omnia mihi referenda videntur ad utilitatem. Nonne peregrinatorum plurimum interest gentes cunctas uno quodam vinculo contineri, non hominum doctorum scripta collegis externis facillime tradere nec iam cogi, ut tempus et operam consumant in discendis linguis pluribus, non iuventutis denique litterarum studiosae aetatem pulcherrimam corporis exercitiis utilioribusque rebus impertire posse? Atque pacis omnium gentium in perpetuum conservandae studia nonne ita mirum quantum adiuvantur?

Hermannus: Credo, sed si talem cupimus linguam, cur non proximam eligimus, Francogallicam vel Anglicam vel, quod optimum sit, Latinam? Haec enim lingua, cum per tot saecula floruerit, communem se esse omnium gentium sermonem, satis, opinor, comprobavit. Neque vero hoc mihi videris satis demonstrasse tuam linguam multo facilius edisci. Vocabula enim sunt utique discenda, sicut in omnibus linguis, ita in tua: quo labore exantlato non ita multum restat difficultatis. Loqui vero ne tua quidem lingua quisquam potest nisi diu ac strenue exercitatus. Adde igitur paucos menses, iam scribes et loqueris Anglice, Francogallice, Latine, quae linguae sunt verae. Heu, quam debiles et mancae sunt linguae vestrae! In mentem mihi venit illius monstri, quod est in fabula, Procrustis, qui advenas innocuos distendendo trahendo mutilando lecto scelerato adaptavit.

Ernestus: Hodie, optime, hanc litem non diiudicatum iri intellego. — Curnam perdamus diem hunc laetissimum vanis disputationibus? Intremus cauponulam hanc arboribus opacis intersitam et bibamus vinum a Lisella nostra ministrandum.

Hermannus: Optime suasisti, amice: in hac quidem re tibi assentior atque astipulor.

III

(Intrant)

Ambo: Salve Lisellula!

Lisella: Salvete! Ah vos pulverulentos! Libetne sedare sitim?

Ambo: Conficimur, periiimus!

Lisella: Quam me promere iubetis medicinam?

Hermannus: Verum et sincerum vinum Rhenanum, sed in calice Romano: suum optimo vino honorem!

Ernestus: Mihi autem Thuringense, sed in calice communi auratoque.

Lisella: Afferam ocissime!

(Apponit calices. Propinant.)

Hermannus: Venia sit mihi, amice, de quaestione nostra te admonenti. Sed vereor ne somnum capere non possim, si res in dubio relinquatur. Cum autem ratione ac via disserendo non videamur ad finem pervenire, aliud velim proponere. Si quae fabularum memoria adhuc in te haeret, in eadem nos causa esse intelleges atque tres illas deas, quarum certamen diiudicandum erat Paridi: Ecce: Paris noster Lisella! Novisti carmen Latinum „Gaudeamus igitur.“ Ego stropham „Vivant omnes virgines“ Latine canam, tu adhibita una ex linguis tuis commenticiis; — quam autem eligas, nihil refert, sed cum sexto haustui poculum admohero, vertisse debes stropham. Praemium victoris erit osculum Lisellae.

Ernestus: Optime vero! (Abit, vertit, redit, cantat)

Totes virgos viveis
Faciles formoses,
Viveis mulieres
Teneres amabiles,
Bones, laborioses.

Lisella: (Cachinum tollit)

Hermannus: Silentium! (Cantat).

Vivant omnes virgines
Faciles formosae,
Vivant et mulieres
Tenerae amabiles
Bonae laboriosae.

Lisella: (Accedit ad Hermannum eumque osculatur)

Carmen verum cecinisti,
Vinum merum elegisti,
Ergo tibi praemium
Habe, puer, osculum!

Hermannus: (summo gaudio elatus):

Sed me, sed me philologum
Lisellae iuvat osculum.

(ad Ernestum conversus)

Devictum te, amice, maximopere doleo, sed recte iudicavit Lisella: si veras habemus linguas et vera vina, quid nobis cum linguis commenticiis et vinis vilibus? Ut mala vina, sic linguae commenticiae: friget pectus nec accenditur ad cantandum. — Novistine carmen illud pulcherrimum, quo Matthias Claudius noster vinum Rhenanum summis effert laudibus? Hoc mihi videtur aptissimum conditioni nostrae. Canamus, si videtur, paucas strophas, concinat Lisella.

Ernestus: Aegre manus do, Hermannie, sed do. Quis enim tibi resistat! Canamus!

Ernestus, Hermannus, Lisella: (Cantant)

Haurite laeti fronde redimita
Haec nostra pocula!
Europa tota nondum exaudita
Tam bona vinula.

Quae vina gignunt montes Thurin-
Quis vina nominet! [gorum,
Quae dum potamus, lyra canticorum
Oblita reticet.

Ad Rhenum, Rhenum uva nostra
Salveto fluvius, [crescit:
Ad cuius ripam vinum maturescit
Nectare dulcius.

Finis

Ehingen, die 7. Febr. 1912

Conscriptit
Hermannus Weller.

Ex Epistulario Redactoris

Tantae molis erat versus pepigisse probandos,
Lommatsi. Videor iam valuisse satis.

Quos dederam haud paucos minus arrisisse dolebam
Versus ante tibi, nec tamen impatiens.

Cessabam: Noacho similis Noachique columbae
Nisibus intrepidus experiebar aquas.

Tandem aliquando mihi lux contigit alma, poeta
Vicit, perplacuit cantio nostra tibi,

Non iam taedet aquas tetigisse, columba redire

Cur tardat? Quod, ubi stet pede firma, datum est. x.

Vir doctissime,

Adscribas me numero eorum, qui commentario Tuo summopere favent et socii in eo conscribendo esse cupiunt. Per totum enim feriarum aestivarum tempus in peregrinationibus

meis 'Scriptoris Latini' fasciculis usus sum comitibus suavissimis. Conaminibus Tuis scientiae linguae Latinae in orbe terrarum augendae felicissimum successum imprecor et Tibi plurimam salutem dico. D.

Huicce numero lectores appositam videbunt literulam quandam socii nostri J. M. Hoogvliet Haagensis, qua, quantae utilitatis Scriptorem censeat in iuvenibus latina lingua instituendis, satis dilucide ac festive exponit. Quae cum ipse expertus ille scripserit, multum valere eius verba existimamus ad alios de nostris consiliis edocendos, quamobrem enixe rogamus, ut amici nostri schedula quam optime possint, utantur pluresque, si opus fuerit, a nobis poscant. Nos, quamdiu suppetet earum copia, libentissime aliquot unicuique exemplaria mittemus.

Editor

Quis potest mihi paucos in dies commodare:

===== Bomhard, Lusus aliquot dialectici. Progr. 1830.? =====

Varia

Latina sunt, non leguntur . . .

Non in obscurissima, quae vocantur, medii aevi tempora animos nunc vestros revoco, carissimi lectores, sed nova narraturus sum, immo recentissima et quae vera esse unus ex iis, qui Badensium scholarum res curant, editori illius de humanistico gymnasio commentarii ipse affirmavit. *) Adulescens igitur, qui paulo ante magistrorum recentiores linguas in superioribus scholis docentium superarat tentamen, in quodam gymnasio pro aegrotante collega francogallice docere iussus, cum, quam ille coeperat, pergeret lectionem, verba offendit ex quodam auctore latino excerpta. Tum discipulo haec quoque vernacule reddere volenti, Omittamus istaec, inquit, ego non sum doctus latine. Quo facto vicarius ille philologus alii, quae realis dicitur, scholae ascriptus est.

Res haud minus ridicula nuper in seminario universitatis Heidelbergensis accidit. Unus ex iis, qui germanisticae disciplinae operam dabant, studentibus, quem professor numerum in fine vetustioris cuiusdam libri germanici incriptum Romanorumque more notatum legere iussit, Istud, inquit, non intellego; latine enim non didici. Tum, ne amplius interesset scholae, rogatus est.

Quid olim Huttenius? Expergiscuntur ingenia, florent artes, florent litterae — volupè est vivere!

L.

Poetae in Suecia latini

haud pauci fuerunt, qui nimis manserunt extra patriam ignoti. Quorum hodie mihi in mentem venit unus ante omnes C. E. A. Söderström. Sacello is praepositus ruri per omnem fere vitam latebat latinis praecipue Musis deditus. Post mortem eius carmina selecta edita sunt trium voluminum (Lund 1895, Gleerpuska bokhandeln, pretium: suec. coron. 8,50); inter haec eminent psalmi in latinum conversi (vol. II III), lyrica permulta, Runebergii, summi in Finlandia poetae

sueciani, epyllion Hanna. Cuius initium Scriptoris Latini lectores fortasse iuvabit cognoscere (in ipsa editione textus suecanus apponitur):

Aestatis mediae iam vespera laeta propinquat.
Sole micante nitet pastoris villa vetusta,
quam freta clara lacus unda sinuante luebant.
Adsidet ecce senex venerabilis ipse fenestrae.
Inspicit usque viam, ducit dum tura tabaci,
interdumque manu dispergit nubila fumi:
scilicet ex Aboa puer unicus ille redibit,
quo iam plus annum tristes caruere parentes.
„Si veniens tuleris studiorum praemia pulchra,
te comitetur inops, aestate manente, sodalis,
ne iuvenem te nostra premat morosa senectus!“
Scripserat haec. Nunc fumifera requievit avena,
exspectans ambos, toto sed pectore natum.

Nonne vel in latinis litteris vides villam pastoris amoenam et senem fumos efflantem, et exspectas quo eventurus sit aditus hospitis. Cui quidem in extremo carmine spondebitur filia pastoris, quod quo modo fiat — fit enim ante oculos tuos — lubebit sine dubio legere.

F. Gustavi

Philosophus Raudensis †

Quis fuit ille? Unus ex iis, qui, quamquam humili loco nati liberalisque omnino educationis expertes, tanta tamen incenduntur cupiditate discendi, ut, qua sunt laboris patientia, alios rite, ut aiunt, ad doctrinae fastigium promotos vel adaequent saepe scientia vel etiam superent. Cuius generis haud paucos fuisse ubique terrarum, medicos, mathematicos, physicos, alios, quis est, quin sciat? An vero minore ideo sunt laude digni? Is, de quo dicitur sum — erat ei Fridericus Theil nomen — Raudae, in pagulo Altenburgensi, vitam degebat, agros colens ad patris exemplum. Sex autem et triginta annos natus relicto agriculturae studio literis totum se dedit idque tanto successu, ut graeca non solum et hebraica intellegeret, sed etiam arabica textusque cuneatis et hieroglyphicis notis descriptos. Sic factum est, ut anno 1904, cum septuagesimum celebraret natalem, ex omnibus orbis partibus literae allatae sint gratulatoriae, quod quidem non mirum videtur in eo viro, quem ipsi principes, velut dux Meiningensis, Im-

*) Das Humanistische Gymnasium, 1911, VI.

perator Austriae, magnus dux Toscanae, peculiari suo prosequerentur favore. Studiosa autem iuventus honorifico Raudensis philosophi titulo eum appellavit. Sed ne omnia enarrem, quidam amicus eius, Hermannus Tauscher, de docto agricola libellum edidit, cui inscripsit: „Der Philosoph von Rauda“ et qui parvo 50 nummularum pretio emitur apud omnes bibliopolas. Hunc legisse neminem paenitebit.

L.

Ubi Varus ab Arminio devictus sit,

vel, ut aliter dicam, qui fuerit Teutoburgensis illius quam vocant pugnae locus, nunc tandem, si actis diurnis credere licet, exploratum est. Archaeologiae enim et historiae periti, quibus mandatum erat, ut, quae militum ferebantur, busta in silva Arnsbergensi sita cognoscerent, magnum ibi sepulcretum invenerunt, quod circiter chiliometrum latum, sesquichiliometrum longum est. In toto campo plus mille foveae sunt, quibus singulis multa promiscue corpora condita fuisse videntur. Quae cum sine certo ordine dispositae solisque lapidibus operatae sint nec ullae res reperiri potuerint, quales mortuis viatici instar addi solebant, credunt Germanici Caesaris exercitum milites sepelivisse, id quod sexto post pugnam anno factum esse scriptores nuntiant. Ossium sane nullae exstant reliquiae, quippe quae tamdiu non nisi saxis tecta ideoque tempestatibus iacuerint obnoxia. Tamen satis repertum est nummorum, idolorum, inscriptionum ad legiones Romanas pertinentium, quibus alias maioris momenti res brevi accessuras esse docti iure sperant.

Ms.

E Circulo Lectorum

(Sub hac inscriptione imposterum publicabuntur familiares et qui alii ad nos pervenerint nuntii ad lectores pertinentes. Petimus igitur, ut amici nostri hac opportunitate, quandoque velint, utantur.)

Socius noster Henricus — non Hermannus, ut errore nuper scriptum erat — Hansen ineunte Januario profectus est in Terram Sanctam, ubi

quattuor menses commorabitur. Facit iter ex stipendio MD marcarum, quod ei tribuit societas archaeologica, cui nomen est „Deutsch-Evangelisches Institut für Altertumswissenschaft des Heiligen Landes zu Jerusalem.“ Mituntur illuc theologi vel philologi, qui, ut ipsa donationis verba afferamus, sacrae scripturae studio incensi praeter vivum exegetices et historiae sensum satis sese cognitionis atque scientiae habere probarunt.

†

Mater nostra 77 $\frac{1}{2}$ annorum vidua Isenaci obiit 30 Dec.

Pia eam colet memoria.

Fridelshusae S.-Mein. V. Hertel,
(antea Grossneudorfi) pastor.

Vratislaviae mense Januario ineunte Societas Philologica in universitate litterarum Viadrina dies festos celebravit, quibus ante hos XL annos erat constituta. Ad augendam sollemnitatem illius societatis membra Aristophanis fabulam „Pacem“ Graeca lingua publice egerunt. Ac tantus erat spectatorum concursus, ut exedra satis spatiosa omnes capere non posset. Praesentes videbamus non solum parentes, affines, sodales iuvenum fabulam agentium, verum etiam magnum numerum feminarum et virorum doctissimorum, qui intentis animis plausuque uberrimo ludum prosequerentur. Omnes, qui de re optime meruerunt, summis efferebantur laudibus, imprimis Alexander Kiock, cand. phil., qui non sine magna subtilitate et sollertia Trygaei vinitoris partes egit difficillimas et amplissimas. Ut alia omittamus: quanta inter spectatores exorta est hilaritas quantusque risus et clamor, cum Trygaeus in scaenam prodiret in scarabaeo equitans et ad superos volaturus!

Guil. Lhm. Vratisl.

Corrigenda

In pag. 7 l. 51 lege: **summissim**;
pag. 9 l. 27 dele „solus“; pag. 13 l. 38
lege: **coniuge pro: uxore**.

Narratiunculae

Rebecca rediviva. Quadam in urbe puella nobiliore stirpe exorta ipsa, ut aquam hauriret, absente serva e domo ad puteum egressa est. Quo aspectu plane insolito adolescentuli quidam allecti propius adibant illamque audacter allocuti sunt: „Hem, bella Rebecca, tu ipsa stas ad puteum!“ At illa protinus biblicis verbis *) argute prosequens subdidit: „Num forte camelis hauriam aquam?“

Anus — Onus. Arthurus Schopenhauer philosophus anum quandam in domo sua eleemosynam rogantem ira succensus — erat enim mulierum osor — super scalas dejecit. Cui hoc jactu laesae ille iudicis sententia coactus singulis mensibus pecuniam aliquam mittere solebat. Elapsis aliquot annis cum demum vetulam e vita decessisse avaro philosopho nunciatum esset, laetus exclamavit: „Obiit anus, abiit onus!“

Memoria tenax. Leo XIII., papa, ipse eximius Parnassi latini vates, assiduus Horatii Flacci cultor erat. Lucianus Müller, celeberrimus philologus atque Horatii editor, quum anno 1894to operi „De re metrica“ ultimam limam injecisset, jam 58 annos natus Italiam petivit avidus almam terram videndi, cujus poetis totam vitam dedisset. Romae frequenter bibliothecam Vaticanam adibat, ubi quodam die Leoni, summo pontifici, librum „De re metrica“ tradidit. Papa autem, opusculo libenter accepto, auctori tomum „Carminum“ a se conscriptorum dono dedit. Diu papa cum Luciano Müller de arte divi Horatii colloquebatur atque tantam poetae Venusini cognitionem exhibebat, quantam vel in philologo vix inveneris. Imo jocandi causa alter alterum in certamen provocabat et papa, tunc fere nonagenarius, quodlibet Horatii carmen, cujuscunque primas syllabas Lucianus recitaret, memoriter ad finem prosequi potuit. — Lector benevole, fac similiter!

Agg.

) I. Moses 24, 19.

Periodica

Archäologischer Anzeiger, 1911, 4: Ausgrabungen in Milet und Didyma — Erwerbungsberichte (Louvre 1910 — British Museum 1910 — Ashmolean Museum of Art and Archaeology Oxford 1910 — Museum of fine Arts Boston) — Philologenversammlung Posen 1911 — Gymnasialunterricht u. Archaeologie 1911 — Institutsnachrichten — Bibliographie — Register.

Das humanistische Gymnasium, 1911, 5-6: R. Lück, Über d. Einzelgymnasien Preussens — G. Uhlig, D. 20. Jahresversamml. d. Deutschen Gymnasialvereins — G. Uhlig, Aktenstücke und Bemerkungen zu d. Extemporalienstreit — H. Stürenburg, Versamml. d. Gesellschaft für deutsche Erziehung zu Dresden — Von d. Feier bei Einweihung d. Neubaus für d. Gymnasium zu Plauen — Nachklänge von d. Frankfurter Attentat — Literarische Anzeigen — Mitteilungen.

Das Deutschtum im Ausland, 1911, Dezemb.: F. Ertl, Die deutschnationale Arbeiterbewegung in Österreich — M. Rau, Der Aufschwung unserer Auslandsschulen — Hammann, Vom Deutschtum in Kanada — Rundschau — Bücherschau — Vereinsnachrichten.

Hochschul-Nachrichten, 1911, Dez.: Die Ausbildung für d. höh. Eisenbahnverwaltungsdienst — Akademische Tagesfragen (Deutschland: Neue Universitäten — Modernisteneid u. Lehramt in Baden — Schnellzug- u. Ehrenpromotionen — Polnische und deutsche Ausländerstipendien) — Die Zunahme d. Realabiturienten an den preuss. Universitäten — Juristische Prüfungen f. Ausländer — Ausbild. u. Aussichten d. Juristen — Ärzte-Approbationen in Bayern — Pädagogik an d. Universität — D. Bedarf an Oberlehrern in Preussen — D. Bildungswert d. techn. Hochschulen — Technische Doktorpromotionen — Tierärztliche Klagen — Eine neue Krisis d. Freistudentenschaft — Deutscheindliche Studenten-Verbindungen; Österreich: D. Italienische Fakultät — Zur Lage d.

Rechtspraktikanten — Eine neue Technische Hochschule in d. Alpenländern — Das Technische Doktorat; Schweiz: D. Berner Fakultätssturm — Lokal- u. Personalmachrichten von Deutschl., Österr., Ung. u. d. Schweiz — Ausland — Litterarisches.

Folio. Zeitschrift für allgemeine Sprachkenntnisse, 7: Cassa Filiale de Academia pro Interlingua — Experientia doce — E. Spaethe, Sport u. Sprache — A. Hartl, Vocabulario germinante. Das keimende Wörterbuch — Ex Portafolio — A. Hartl, Rückkehr zum Latein — Nova Literatura — Responso.

Nuntii menstrui Mensis November

Monachi conventum habentes, liberalium et democratarum socialium factiones constituunt, suffragium latari ultramontanis qui dicuntur adversari. Huic foederi conservativi quoque et agrarii sese consociaturi esse creduntur.

20. Imperator Germaniae Augustum Parseval ob eximia eius de arte volandi merita nomine ac honore professoris ornare dignatur.

Parisios duo fere milia famularum conveniunt, quae peregrinas, Germanicas imprimis, aemulas sibi esse vehementer conqueruntur. Proponuntur varia, quibus huic vitio occurratur.

In Americano, qui Outlook inscribitur, commentario Rooseveltius de fabricatorum globis disserens Taftium quoque convicio insectatur, ex quo intelligi posse putant priorem civitatis praesidem proximi comitiis iterum hoc munus petiturum. Omnia acta diurna candidati quod dicunt programma multis propitiisque verbis prosequuntur.

Parisii: Armamentarii navium operarii publice declarant non sine periculo gubernium in eos, qui rubrum vexillum in navi loricata „Courbet“ proposuissent, animadversurum; ea enim conditione sese opus resumpsisse, ut nemo puniretur.

Sinensis seditio latius se pandit; Nankinia omnibus adhuc comitatibus intercluditur.

Roma: Milites his diebus Neapoli in Africam profecti omne instrumentum secum tulerunt ad viam ferratam aedificandam. Hac enim utentes copiae vere proximo interiora Tripolitanae terrae invadent, cum ante illud tempus bellum finitum fore non putetur.

21. Turcae ceteras Europae nationes certiores fecerunt sese Italicorum in mare Aegaeum transferendi belli consilio vehementer resistere.

Americani constituerunt, earum numerum navium, quae ob ingentem magnitudinem „Dreadnoughts“ vocantur, duobus eiusdem generis navigiis adaugere.

Seditiosi Sinenses Nankiniae appropinquantes, audito Tschangium capta urbe omnes ibi adversarios occidisse, si locum recepissent, cunctos e Mandshu gente viros se licturos esse iuraverunt.

Ferunt Japonios Putshau ad urbem appulisse, ut consulis ibi domicilium tuerentur.

28. Navis loricata, cui nomen Berlin, Agadir ex portu solvit in Germaniam reditura.

Dum navi a Joachimo principe appellatae, quae naufragium fecerat ad Bahama insulas, adlaborant servandae, ignitis gasibus novem homines misere intereunt.

Marxii, notissimi illius socialistae filia, Parisiis cum coniuge voluntaria morte vitam finit.

29. Itali Tripoli in urbe obsidentur. Nuntiatum Tocionenses universali artium quaestuumque ostentu, quem in annum 1913 indixerant, desistere statuisse.

30. Ex provincia Kiautshou ducenti milites Germanici Tientsinum mittuntur.

Mensis December

1. Cantonense xenodochium, quod Germanicis ibi missionariis in cura est, a Sinensibus seditiosis oppugnatum esse illoque a consule auxilium petivisse nuntiatum. Quadringenti milites Russi Teheranum adveniunt.

In concilio Germanorum Wermuthius minister refert de publicorum imperii redituum statu.

6. Nuntiant Italos apud Tripolim proelio vicisse.

In Mari Rubro navis quaedam Britannica ab Italis telis petitur.

8. In concilio Austriaco, qui Germanorum partes sequuntur, declarant sese novissima de triplici foedere facta intuentes a iure in Vindobonensi universitate Italice docendo prorsus abhorreere.

Russi Persarum minas neglegentes longius progrediuntur.

Hankau ex urbe affertur indutias inter obsessos obsidentesque factas triduo prorogatum iri.

Summus rei militaris apud Francogallos praefectus totum exercitum nova ratione censet ordinandum.

9. Francogalli cum Hispanis de Mauretania agere incipiunt.

Pekiniense gubernium edicit Sinensibus capillos secare licere.

11. Lipsiae apud summos Germaniae iudices causa publica agitur adversus Schultzium, Britannicum negotiatorem nauticalium, eiusque conscios, qui patriae proditoris accusati sunt.

Turcae naves mercatorias Hellespontum noctu transire vetant; Itali munifas

Turciae urbes habitantes domicilia sua alio transferre iubentur.

Apud Knoxville in provincia Tennessee ducenti viri in fodina carbonaria opus facientes corridente cuniculo includuntur. Nulla videtur ratio eos servandi.

Londini quaedam acta publica nuntiant Britannos, si nihil de lege navali Germani mutarint, sumptus in classem faciendos anno proximo circiter quadringenties centenis milibus marcarum esse minuituros.

Ferunt quinque milia Turcarum in fines Persarum missos ibique manere iussos esse, donec Russi terra decesserint.

14. Russos inter et Persas res ad otium deduci videtur.

15. Publici Francogallorum legati de convento Mauretansensi agere incipiunt.

Francogalli cum Japoniis in decem annos de importandis exportandisque mercibus convenerunt.

16. Rex Britanniae Delhi in urbe primarium novo capiti Indiae aedificando lapidem magna cum sollemnitate ponit.

Itali de novo quinque et viginti miliones erogant in bellum Tripolitanum.

19. Arabum copiae Aziziam contrahuntur, quae urbs sexaginta fere chiliometra a Tripoli abest. Naves aerae Italorum telis hostium gravissime laesae esse dicuntur.

20. Imperiales in Sina copias plures victorias reportavisse ferunt. Illos inter et seditiosos milites de pace agi coeptum est.

21. In compluribus oppidis Tibetanis milites Sinensis rebellione facta aeraia publica expilant multaque milia equorum et mitorum abigunt.

Litora Britanniae et Francogalliae vehementibus tempestatibus vexantur.

23. Libertatis quae nuncupabatur navis longae decuriones, qui, quod incendio illa deleta erat, intermissi officii accusati sunt, a summis rei navalis iudicibus absolvuntur.

29. Nuntiatur e Sina desitum esse agi cum seditiosis, cum hi liberam rem publicam flagitare perseverarint. Imperatoris familia Pekinia abire constituit.

Tota Britannia centum sexaginta milia operariorum textilium opere excluduntur, cum dominorum condiciones accipere recusarint.

30. De rebus ante Mauretansense conventum gestis notum fit cancellarium Germanicum a Francogallis portum Magadorensem initio poposcisse.

Sun-ya-tsen liberae reipublicae Sinensis praeses proclamatur.

Censura Librorum

Dr. Ernst, La nove latine dei bei esse la future lingua inter-

nationalis. Warburg i. W., T. C. Werth Söhne. 37. Pr. 1 M.

Linguae Latinae, quae et ingenti vocabulorum copia commendatur et verbis novatis fictisque facile commutari possit, fundamentum esse voluit auctor sermonis a se excogitati. Substantiva et adiectiva ita declinantur, ut ad nomen Latinum plerumque integrum vocales e i o casuum loco accedant, velut: pater = pater, pater-e = patris, pater-i = patri, pater-o = patrem; littera S adiuncta pluralis numerus significatur. Simili ratione flectuntur verba: vocalibus a e i o u ü indicantur personae, litteris m, p, pl imperfectum, perfectum, plusquamperfectum, addita littera r passivum. Ita, ut exemplo utar, dele — pl — i — r idem est ac deletus erat. Quo facilius ingenium et sonus huius linguae commenticiae perspiciantur, pauca afferre exempla cum versione latina: „Una puer cum uni alter amice in lo schola imi, neuter liberos habemi: puer cum amico in schola ibat, neuter libros habebat. — Las galles Napoleono, imperatoro gallia-e, ex sai regne eiecepü = Galli Napoleonem e regno eius eiecerunt. — Omnisos homos, nosteros amices magni aestimare debeo — omnes homines, amicos nostros, m. a. debemus.“ Multa sane scienter tractavit auctor; quod autem profitetur fieri non posse quin sua lingua orbe potitura sit, maximopere veremur, ne spem alat fallacissimam.

W.

Klassische Bildnis-Gallerie. 66 Bromsilber-Postkarten. Steglitz, Neue Photographische Gesellschaft. Pret. sing. 0.10 M.

Singulae clarorum Romanorum et Graecorum effigies in variis reperiuntur scriptorum editionibus, deerat tamen integra quaedam series illarum et quae modico pretio emi posset. Quamobrem Nova quae vocatur Societas Photographica, adhortante huius commentarii moderatore, quasdam e suis veterum principum, oratorum, poetarum imaginibus edidit minore chartularum forma, ut a discipulis praecipue emerentur colligerenturque. Ac sane optandum est, ut, quorum scripta exempla, eorum vivi quoque, ut ita dicam, vultus proponantur discentibus, quo verbo non pueros tantum intellegi velim, sed omnes antiquarum litterarum studiosos. Sic nonnullum quidem longe alium videbunt, atque putarant, sicut nos, si, quibuscum per litteras collocuti eramus, coram cognovimus, deceptam plerumque expectationem nostram videmus — tamen detracta omni simulationis specie homines esse veteres intellegendo humaniter cum illis sentire, diligere illos atque amare incipient. Non oportet dici omnes fere imagines summa arte factas esse, quippe cum societas, quam supra diximus, egregiis suis operibus totum per orbem sit notissima. — m.

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. IX

Francofurti a. M., Mense Maio MCMXII

Num. III

De Vocabulariis Lexicisque Latinis Augendis

vernaculorum verborum frustra saepe latinas in lexicis quaeri interpretationes, eorum, qui hac lingua utuntur scribentes, nemo est quin ipse suo sit dolore expertus. Sunt sane qui, pueriliter ut iudicant, recentiorum tantum linguarum vocabularia ob ingentem rerum, quae cotidie reperiantur vel inveniantur, molem augenda subinde putent esse ac tamquam ad novissima usque tempora continuanda, graeci vero latinique sermonis, quippe qui mortui sint, non item. Quasi mortuae sint linguae, de quibus sescenti pluresque quotannis scribuntur libri, quae hacne an illa ratione utilius doceantur, acerbius ferme quam politicis de rebus disceptatur! Quasi non nova semper e saeculorum oblivione proferantur manuscripta, papyri, inscriptiones innumeraeque alia, in his integri etiam libri, Herculei aliarumque urbium ruderibus iaceant obruta, quorum alia iam auxerunt ignotorum nobis verborum copiam, alia, si nota posteris facta erunt, mirum etiam in modum sunt auctura.

Illis pueriliter, ut dixi, sentientibus eos quoque adiudicandos existimo, qui textus e patrio in graecum vel latinum sermonem convertere nimis difficile discipulis ideoque inutile et supervacaneum, immo etiam, quo inflato orationis genere utuntur reformandae scholae avidi, noxium iuvenilibus animis ac periculosum dicunt. His quidem si obsequi vellemus, omnia, quotquot adhuc edita sunt, lexica germanico-latina Vulcano tradi possent, paucis scilicet exemplaribus stultitiae hominum demonstrandae causa in bibliothecis relictis. —

Sed missa faciamus ridicula: nos in hac sumus sententia verum accuratumque linguarum studium esse non posse, nisi assidue ac certa quadam ratione veteres in linguas nostra vel aliorum cogitata transferamus. Hinc lexicorum iterum iterumque querimur egestatem. Nam etsi summa laude eorum digna sunt virorum opera, qui totam fere vitam in elaborandis iis perficiendisque consumpserunt¹⁾, tamen, cum recentissimas litterarum artiumque nostrarum res minus illi respiciendas²⁾ putarent, multa ibi desunt, si non vocabula, at certe locutiones, quae, si quando, per phraseologias³⁾ quae

¹⁾ Cf. Georges, *Ausführl. Deutsch-Latein. Handwörterbuch*. 2 voll. Leipzig, Hahn'sche Buchhandlg., 1882: Vorrede zur 6. und 7. Auflage.

²⁾ Cf. Krebs, *Antibarbarus*: Vorrede zur 7. Aufl. (VII)

³⁾ Praeter notiores Meissneri, Wagneri, Bergeri aliorumque libros hic commendantur: H. Ludwig, *Lateinische Phraseologie*. Unter Berücksicht. d. Sprichwört. u. Fremdwört. Stuttg., Bonz, 1906 3,60 Mk.

Pietro de Biasi, *Frasario Metodico della Lingua Latina*. 2 voll. Noto, F. Zammit, 1898. (Opus omnibus huius generis copiosius multo et accuratius. In 2000 fere

vocantur aliosque de bene dicendi scribendique ratione libros⁴⁾ inveniuntur dispersae. Haec omnia unum in locum colligi, ut cuius pateant latine scribenti vel vertenti, utique mihi quidem videtur necesse. Sicut enim rerum nominumque crescit in dies numerus, ita latinam quoque linguam — ne alias commemorem remotiores — variantibus vitae humanae rationibus accommodari debere arbitramur, cum nihilo melius, quanta insit et quam late pateat cuiuslibet verbi vis atque potestas, cognoscamus, quam si latina nostri sermonis verbis quodammodo metimur.

Quamquam huic quoque sententiae exstiterunt adversantes iique doctissimi latinitatisque scientissimi. Cuius ingenium veterum linguarum institutione cultum sit atque acutum, eum dicunt facillime posse, quidquid velit, latine exprimere, ut ei opus non sit pluribus adiumentis. Horum est, ut alios taceam, Bauerus ille, Ansbachensis quondam gymnasii professor clarissimus, qui, ut Dr. Adolphus Ebert, collega eius, in programme eiusdem scholae ao. 1904 edito narrat, dicere solebat sua, quid, quod ‚Stiefelknecht‘ germanice vocaretur, latine significaret, scire nihil interesse, cetera se vel ex memoria vel ex lexico latino-germanico vel ex schedulis suis per annos collectis haurire. His, quamvis multi sint idem sentientes, id tamen videtur respondendum vocabularia non doctis imprimis, sed discentibus scribi, quorum in eruditione libri ex vernacula lingua in peregrinam verba convertentes maximi sunt, ut supra iam demonstravimus, momenti.

Huc accedit, quod commenticiis, quae hisce diebus per orbem vagantur, linguis tum demum efficaciter occurreretur, si ipsos nos, quod illarum inventores, praestare i. e. omnis generis rebus sermonem latinum adaptare posse probaverimus. Qua in re alicui nobis usui fore nova illa latinae originis systemata, de quibus nuper memoravimus, quis est qui neget?

Literas igitur non minus quam usum spectamus, si, ad quod lectores nostros nunc sum evocaturus, opus aggredimur. Agitur de vernaculis, quae nondum in lexicis inveniuntur, verbis inquirendis et latine reddendis. Opus sane magnum, multiplex, difficultate non carens, sed quod suscipere ausi sumus, sociorum nostrorum et numero freti et virtute. Voluntatem enim cuiusvis amicorum non deesse nobis multorum usus

paginis auctor rerum notionumque certum secutus ordinem omnes, quaecunque ad quamlibet cogitationem occurrunt, enumerat italiceque reddit phrases, admirandae profecto industriae ac subtilitatis specimen.)

A. Ebert, Beiträge zu den deutsch-latein. Wörterbüchern. Progr. Ansbach 1904.

⁴⁾ Commendantur hic prae ceteris:

F. v. Nägelsbach, Lateinische Stilistik. 9. verm. u. verbess. Aufl. v. I. Müller. Nürnberg, Geiger, 1905. 12 M. (Opus eruditum ac subtilissima diligentia ita copiose elaboratum, ut vel plurima satisficiat quaerentibus.)

K. F. Süpfle, Grammat.-stilist. Lehrbuch d. latein. Sprache. 2 prt. 3. Aufl. Heidelberg, Groos, 1900. 2.90 M u. 4.10 M.

E. Berger, Latein. Stilistik f. obere Gymnasialklassen. 9. Aufl. v. E. Ludwig. Berlin, Weidmann, 1896.

C. Stegmann, Hilfsbuch f. d. latein. Unterricht d. ob. Klass. Leipzig, Teubner, 1904. 1.40 M.

H. Ludwig, Latein. Stilübungen f. Oberklassen. 2 voll. (Text u. Uebersetz.) Stuttgart, Bonz, 1902. 1.60 u. 2.10 M.

K. F. Süpfle, Aufgaben z. Wiederholung d. latein. Syntax u. Stilist. (Im Anschluss an Süpfle's Gramm.-Stilist. Lehrb. d. latein. Spr.) Heidelberg, Groos, 1901. 2.50 M.

Süpfle-Stegmann, Aufgaben z. Latein. Stilübung. Quarta, Tertia, Sekunda, Prima. Heidelberg, Winter, 1904 sqq. 2.20, 3.20, 3.60, 3.40 M.

F. Hoffmann, Uebungsb. z. Uebersetzen aus d. Deutschen in d. Latein. 2 prt. (Text u. Stilist. Bemerk.) Berlin, Weidmann, 1910.

H. Geist, Uebungsstücke z. Uebersetzen ins Lateinische für Oberklass. 2 prt. (Text u. Uebersetz.) Giessen, Roth, 1910. 4 M.

K. H. Planck, Uebungsstücke f. d. latein. Komposition. 2 prt. (Text u. Uebersetz.) Stuttgart, Metzler, 1896. 2.25 M.

G. Radtke, Materialien z. Uebersetz. aus dem Deutsch. ins Latein. f. Gymnasial-Priman. u. Studier. d. Philol. 3. Aufl. Leipzig, Teubner, 1891. 2.40 M.

annorum docuit, quare, si singulos quoque interdum adire coacti erimus, veniam nobis illos daturos auxiliumque libenter laturos esse haud dubitamus.

Haec mihi igitur primum omnium visa sunt deliberanda:

I. Quae verba vernaculi sermonis maximis — nam haec tantum lubet respicere — lexicis non continentur?⁵⁾

Consideretur velim me aperte non de Germanis tantum loqui, sed omnium lectores gentium ad communem operam invitare, quamobrem, quae missa erunt vocabula, in praecipuas linguas convertentur.⁶⁾ Et praeterea: Non nobis ipsis laboramus, sed carissimae nostrae linguae latinae omnibusque, qui ei dant operam. Proinde, etiamsi quid minoris tibi videatur momenti, noli tamen nos celare!

II. Quod verbum latinum ei, quae deest, voci plane tibi videtur respondere?

Notum est vix ullum inveniri vocabulum, quod prorsus alteri respondeat linguae. Tamen, ut unum hic ponam exemplum, ‚venditatio‘ sine ulla dubitatione idem declarare dico, quod germanice ‚Reklame‘. Minus apte Kürschner l. l.: Reklame commendatio. Hinc ‚Schandreklame‘ = grandiloqua venditatio; ‚marktschreierische R.‘ = circulatoria v. ‚Bestellen‘ (ein Buch, eine Zeitung) = mandare. ‚Fahrrad‘ = currus pedestris; ‚Automobil‘ = motoria rheda; ‚Motorrad‘ = motorius pedestris (sc. currus); ‚Automobilomnibus‘ = motoria publica (sc. reda)⁷⁾

III. Quod verbum latinum, quamquam non plane respondens, tantum tamen ad vernaculam accedere significationem videtur, ut apta substantivi, adiectivi vel alia huius generis adiunctione eo, quo velis, sensu possit adhiberi?

Sic fortasse: defector, perfuga pro: ‚Streikbrecher‘; ‚Streikposten‘: speculator. E contextu orationis vel verbis adiectis, qui respondens sit loco sensus, apparebit.

IV. Qua circumlocutione latina vernaculam vocem, cum exacta, ut ita dicam, desit interpretatio, reddi posse existimas?

Professores Couturat et Leau Parisienses illud maxime nostrae aetatis scriptoribus latinis obiciunt⁸⁾, quod certis rerum nominibus carentes nimis frequenter per ambitum loquantur verborum. Exempla

⁵⁾ Ego inter alia ex quinque primis literis operis Georgesiani haec notavi: Beziehungen zu jem. abbrechen — sehr abfallen gegen jem. — Abgeordneter (Reichstag, Landtag) — Absage erteilen jem. — einen Abstecher machen = ex itinere deflectere ad (Plin.) — ahnungslos = impendentis (futuri) mali nescius, latentis periculi etc. nescius — von Angesicht zu Angesicht (sehen) = coram, ipsum videre — die Antike — Ar (100 qm) — Athlet — auferlegen — aufklären darüber, dass ... — aufsaugen — aufschneiden (ein Buch) — Aufständische — ausnutzen — ausweichende Antwort — sich autonom erklären — mit grosser Befriedigung — befruchten (translate) — Beifügung — benötigen — berechtigt (Wünsche etc.) besprechen (ein Buch) — Besprechung = censura — billig (e Bücher etc.) — ins Bockshorn jagen — breit treten — Conflict — Conflictstimmung — Dienstverletzung — Gesetzentwurf einbringen — eingreifen = intercedere — sich einigen auf — entgegenkommen (den Wünschen) — entscheidender Sieg — Expedition (Forschungsreise) — explodieren — fakultativ etc.

⁶⁾ Utillissimum ad rem nostram maximeque igitur commendandum est: Kürschners Sechs-Sprachen-Lexikon (Deutsch — Engl. — Franz. — Ital. — Span. — Latein.) Herausg. v. H. Hillger (55.—65. Tausend) Berlin u. Leipz, H Hillger. 3. Aufl. 6 M.

⁷⁾ Cf. J. Tasset, Le latin langue supernationale (Les Questions Modernes, 11, 1911). Quam eleganter ille, purissimae licet latinitatis defensor, de novissimis scribat rebus, amici nostri ex multis eius scriptis cognoverunt.

⁸⁾ Historie de la Langue Universelle. Parsi, Hachette, 1903. pg 521 sq.

inter alia afferunt (e ‚Voce Urbis‘, commentario Romano): electrica lux, ferrea via, loricata navis, currus vaporiveha, birota velocissima, fabula Milesia, qui hodie adolescentibus erudiendis publice in Gallia praeest (ministre de l’instruction publique de France). Hunc modum dicendi mire similem esse dicunt incultis difficilibusque circuituionibus gentium ferarum, id quod his confirmant verbis: Il est curieux de constater que les extrêmes se touchent, la langue barbare et la langue raffinée. Hoc quam errent viri doctissimi, facile potest demonstrari. Cuique linguarum perito notum est rarissime duas linguas simplicem pro una eademque re habere vocem. Nam quo subtilius crescente cultu atque humanitate res ab hominibus fabricatae dividuntur, eo difficilior fit illarum per verba distinctio. Cui difficultati, cum nova vix fingantur verba, eam maxime parem esse linguam apparet, quae facillime potest verba componere. Tales inter Europaeas graeca sunt et germanica. Latina vero et francogallica linguae illam facultatem omnino fere amiserunt. Ridiculum igitur mihi quidem videtur, si Franco-gallus Latino vitio vertit, quod hic pluribus quaedam explicat verbis. Cur non viri illi doctissimi, ut ultima quattuor substantiva⁹⁾, prima quoque suo sermone sunt interpretati? An ‚chemin de fer‘ et ‚lumière électrique‘ incommoda illis videbantur, cum ipsae sint, ut auctorum verbo utar, periphrases? Nonne sciunt Francogalli pro ‚cuirassé‘ haud ita multo ante ‚vaisseau cuirassé‘ dici solitum esse ideoque ne hoc quidem nomen simplicis verbi exemplum afferri posse? Non nobis, ut Romani ‚Appia‘ proficisci et ‚Liburnica‘ vehi dicebant, ‚ferrea‘ in itinere, ‚loricatis‘ in bello uti liceat? Ac plura eius generis per se ipsa fient, si Romana lingua ut patria nostra loqui discerimus. ‚Birota autem velocissima‘ titulus carminis erat, unde intellegitur adiectivum nihil hic esse nisi ornans, quod poetice vocatur, epitheton. Et quid de viro, qui ‚ministre de l’instruction publique de France‘ nuncupatur? Septem sunt ommissa ‚hodie‘ particula in utraque lingua voces, altera alteram pedetentim fere, ut ita dicam, subsequitur. An igitur Franco-gallis Latini sunt loquaciores? — Denique elegantiae quoque sermonis causa scriptores pro simplici verbo circumlocutione uti quis est quin sciat? Ego, cum Henrici Mackay de anarchistis librum legissem, in Ludovici de Hessem interpretatione francogallica haec verba germanica: ‚. . . . das Lächeln der Unbesiegbarkeit‘ sic inveni translata: ‚. . . le sourire de ceux qui sont forts et qui se sentent invincibles‘, quamquam in eadem lingua non deest verbum ‚invincibilité‘! Quis autem uti tali monstro audeat, quis latine ‚invincibilitate‘?

V. Quibus locis cuiusque scriptoris auctoritate tuam licet translationem confirmare?

VI. Nostine serae, quae vocatur, vel etiam mediae latinitatis verba tam bene latina, ut iis uti possimus sine maiore puri sermonis damno?

VII. Quod verbum propones a te ipso formatum?

Quod optimi antiquitatis scriptores licere affirmarunt et ipsi fecerunt, id nobis etiam permitti credendum est. Philosophorum, ecclesiasticorum, physicorum opera documento sunt latinae quoque linguae, si non eandem quam graecae, at minime spernendam tamen inesse vim crescendi sui que propagandi. Hac in technicis imprimis rebus describendis carere non poterimus.

Hic laboris nostri quasi sit conspectus, de quo quid sentiant lectores, si scripserint, hisce ego paginis publicare gaudebo. L.

⁹⁾ His enim additae sunt versiones: cuirassé, locomotive, bicyclette, roman.

mel
entire

PROGRAMMA

RTAMINIS POETICI HOEUFFTIANI IN ANNUM MCMXIII INDICTI

A. D. V. Idus Martias in conventu Ordinis Literarii a iudicibus ita est n de XXXII carminibus quae ad tempus iis fuerant tradita.

statim abiecimus, ut prorsus hoc certamine indigna, carmina inscripta: *in Mantsjouryia et Tria Carmina*, neque multo diutius nos tenuerunt ororum tituli: *Paraenetica oratio ad puerum; Menippus; Ad Torrem item;* Εὐφρόνη.

Pararum placuerunt octo carmina in quibus tamen aut virtutes aliquas rte laudabilem voluntatem apparere minime negamus. Haec inscripta ant: *in Romam sollemnia libertatis agentem; in gentis Italicae Floram; Romam Italiae in libertatem vindicatae restitutam; Sibylla Cumana; ina Neroni; Christus dominus ad coenam ultimam; Roma; ludi populares.* Magis probabantur octo alia, quae non esse in lucem edenda post n demum decrevimus deliberationem. Horum tituli hi erant: *sensus e; fabulae; ad Crucem Rubram; Andromache; Almae Matri; urbi Capiti; Barbara; Pacis sequestra et Templum Mariale* (duo haec ultima fuerant munita scidula).

estant decem optima, quae lubenter publici iuris facimus, lectu iucundis- vera verorum poetarum atque artificum opera. Eorum titulos sic amus ut quo quodque est praestantius eo posterius nominetur: *Ad r fluvium; Tupac Amaru; Strages infantium Bethlehemitarum; Plotinus; yronis; Eunus; Lydia; Venator*, denique *Solatiolum*, carmen suavissimum, mum, lepidissimum, cui haud dubie obtigisset praemium nisi cum eo amen descendisset *Thallusa*, summi cantoris opus eximium, quo vix cogitari quidquam possit praestantius. Hoc quin aureo esset ornandum praemio non dubitavimus; atque aperta scidula prodiit nomen illud nobis notissimum atque ubique terrarum clarissimum *Joannis Pascoli Bononiensis*.

Novem illa, quae proxime ante *Thallusam* enumeravimus, sumptibus legati Hoeufftiani in lucem emittentur, si eorum poetae nobis *ante Kalendas Iunias* scidularum aperiendarum dederint veniam. Hanc iam dederunt *Franciscus Xaverius Reuss Alsatinus*, qui *stragem infantium Bethlehemitarum* cecinit; *Antonio Taverzani Meratensis*, *Lydiae* poeta; denique *Petrus Helbertus Damsté professor Traiectinus* cui lepidissimum illud debemus *Solatiolum*.

Ad novum certamen cives et peregrini invitantur his legibus ut carmina latina non ex alio sermone versa nec prius edita argumentive privati nec quinquaginta versibus breviora nitide et ignota iudicibus manu scripta, sumptu suo ante Kal. Ian. anni proximi mittant ad *Hermannum Thomam Karsten*, ordinis litterarii Academiae Ab-actis, munita sententia, item inscribenda scidulae obsignatae, quae nomen et domicilium poetae indicabit. Ceterum iudicibus gratum erit, si poetae in transscribendo portabile prelum Britannicum (*typewriter*) adhibebunt.

Praemium victoris erit nummus aureus quadringentorum florenorum. Carmen praemio ornatum sumptibus ex legato faciendis typis describetur eique subiungentur alia laude ornata, quando scidulae aperiendae venia dabitur. Hoc *ante Kal. Iun.* fieri debet.

Exitus certaminis in conventu Ordinis mense Martio pronuntiabitur, quo facto scidulae carminibus non probatis additae *Vulcano* tradentur.

Amstelodami
Ips. Kal. Apr. MDMXII

P. D. Chantepie de la Saussay

Digitalized by Google

Textus In Latinum Vertendi Exempla

Francogallice et latine

Fustelli de Coulanges de civitate populari iudicium*)

„Si l'on se représente tout un peuple s'occupant de politique, et depuis le premier jusqu'au dernier, depuis le plus éclairé jusqu'au plus ignorant, depuis le plus intéressé au maintien de l'état de choses actuel jusqu'au plus intéressé à son renversement, possédé de la manie de discuter les affaires publiques et de mettre la main au gouvernement; si l'on observe les effets que cette maladie produit dans l'existence de milliers d'êtres humains; si l'on calcule le trouble qu'elle apporte dans chaque vie, les idées fausses qu'elle met dans une foule d'esprits, les sentiments pervers et les passions haineuses qu'elle met dans une foule d'âmes; si l'on compte le temps enlevé au travail, les discussions, les pertes de force, la ruine des amitiés ou la création d'amitiés factices et d'affections qui ne sont que haineuses, les délations, la destruction de la loyauté, de la sécurité, de la politesse même, l'introduction du mauvais goût dans le langage, dans le style, dans l'art, la division irrémédiable de la société, la défiance, l'indiscipline, l'énerverment et la faiblesse d'un peuple, les défaites qui en sont l'inévitable conséquence, la disparition du vrai patriotisme et même du vrai courage, les fautes qu'il faut que chaque parti commette tour à tour et à mesure qu'il arrive au pouvoir dans des conditions toujours les mêmes, les désastres et le prix dont il faut les payer; si l'on calcule tout cela, on ne peut manquer de dire que cette sorte de maladie est la plus funeste et la plus dangereuse épidémie qui puisse s'abattre sur un peuple, qu'il n'y en a pas qui porte de plus cruelles atteintes à la vie privée et à la vie publique, à l'existence matérielle et à l'existence morale, à la conscience et à l'intelligence, et qu'en un mot il n'y eut jamais de despotisme au monde qui pût faire autant de mal.“

Si populum aliquem in re publica universum intueri velis occupatum, et a primo ad novissimum, a prudentissimo ad rudissimum, ab eo cuius maxime servari praesentem rerum statum interest, ad eum cuius maxime everti, discutendis in negotiis publicis et tractandis in gubernaculis habentes aliquo furore libidinem; si millium humanorum in vita ortos ex hoc morbo perspicias effectus; si allatam hinc moribus cuiusque repute perturbationem, sententias falsas mentibus plurimis inditas; sensus pravos motusque odiis infectos plurimis animis inditos; si tempus operi recensas ademptum, controversias, virium iacturas, amicitias aut lapsas, aut fictas et sola propter odia contractas, delationes, deletam fidem, securitatem, ipsamque urbanitatem, illatum sermoni, orationi, arti saporem pravam, irremediabilem seculi dissensionem, suspicionem, licentiam, enervatum et debilem hunc populum, hinc orta necessario detrimenta, aboletum patriae studium verum ipsamque fortitudinem veram, culpas quas per unamquamque factionem ut conditionibus semper in eisdem rerum est potita vice sua fieri necesse est, clades pretiumque quo sunt ipsae redimendae; morbum idgenus funestissimam omnium periculosissimamque pestem necessario dices esse quae in ullum populum possint incidere, qua nulla in privam publicamque vitam, in res atque in mores, in conscientiam atque in intelligentiam crudelior saeviat, et in summa nullam unquam in orbe tam nocentem fuisse tyrannidem.

Ex Gallico convertit J. Tasset.

*) Cf. Caroli Maurras dissertationem in ephemeride L'Action Française principem Martii 1912, Parisiis.

Quid „Antiquis“ Cicero debuerit

(Laurand, De M. Tulli Ciceronis Studiis Rhetoricis. Paris 1907. Pr. 3 fr.)

§ 2 — Quid Isocrati debuerit

Sumpseritne Cicero aliquid ex Isocratis doctrina rhetorica, doctissimi quidam viri ne examinandum quidem putant 1): aut enim nullam artem ab Isocrate unquam esse scriptam arbitrantur, aut non eam qua Cicero uti potuerit.

Fatendum quidem est Ciceronem, cum libros de Inventionem scripsit, Isocratis artem nondum repperisse. Haec enim ait: „Fuit eodem tempore quo Aristoteles magnus et nobilis rhetor Isocrates; cuius ipsius quam constet (al. constat) esse artem 2) non invenimus.“ 3) Quid vero de illo tempore quo in libris de Oratore „Aristoteliam et Isocrateam rationem oratoriam“ 4) complecti voluit? Nonne Isocratis artem tunc legerat?

Diudicari id nequit nisi breviter attingatur quaestio scripseritne unquam artem Isocrates. Affirmant doctissimi viri post L. Spengel, qui reliquias artis Isocrati ab antiquis tributae collegit, defendit, illustravit. 5) Has Baiter et Sauppe 6), deinde C. Müller 7) in corpus Atticorum oratorum receperunt. At

1) „Isokrates kann als Quelle gar nicht in Betracht kommen; es gab zwar ein Handbuch der Rhetorik unter seinem Namen; aber das war eines der gewöhnlichen Schulbücher von denen Cicero gerade nichts wissen will; auch scheint es erst von den strengen Atticisten nach Ciceros Zeit ausgegraben zu sein.“ Kroll, Cicero und die Rhetorik. Neue Jahrbüch. f. d. klass. Altertum, VI, 1903, p. 684.

2) Ars, „manuel“. Cf. supra., p. 15, n. 1; Thesaurus Linguae Lat., II, p. 671, 54 — 672,2.

3) Inv. 2, 2, 7.

4) Fam. 1, 9, 23.

5) Συναγωγή τέχων, sive artium scriptores ab initiis usque ad editos Aristotelis de rhetorica libros, p. 149—172.

6) Oratores attici, II, p. 224-227.

7) Oratores attici, II, p. 319 — 322. — Pauciores locos recepit Blass. Cf. Isocratis orationes, ed. Benseler-Blass, II, p. 275. Sauppe Isocratis artem defendit, Zeitschr. f. d. Alterthumswiss., 1835, p. 410.

genuinas easdem esse alii docti viri ne-

gant 8), testimonia antiquorum de iis dubia esse contendunt, ipsas reliquias eas esse ut ab Isocrate minime scribi potuerint.

Ac primum quidem dicunt Isocratem qui artis scriptores irriserit, ipsum non potuisse artem conscribere.

Respondetur non omnes artis scriptores ab Isocrate irrideri. 8) Praeterea etiam si, cum esset iunior, artem sprevisset, potuisset postea, abiecta priore sententia 10), artes componere, quod cum Ciceronis testimonio mire congrueret: ait enim, auctore Aristotele: „Isocratem primo artem dicendi esse negavisse, scribere autem aliis solum orationes, quibus in iudiciis uterentur; sed cum ex eo, quia quasi committeret contra legem QUO QUIS IUDICIO CIRCUMVENIRETUR saepe ipse in iudicium vocaretur, orationes aliis destituisse scribere, totumque se ad artes componendas transtulisse. 11) Additur non nulla in illa arte reperiri quae Isocrati plane ignota fuerint nec ante Hermagorae tempus excogitata. Sed hoc certo probari nequit. 12)

Difficilius respondetur iis quae obiciuntur de genere scribendi: fatendum

8) Pfund, De Isocratis vita et scriptis, p. 21 — 22; Κυπριανός, Τὰ ἀπορητὰ τοῦ Ἰσοκράτους, p. 213 — 215 (qui melius ceteris de antiquorum testimoniis disputat); Rehdanz, Göttingische Gelehrte Anzeigen, 1872, p. 1201 — 1205; Thiele, Das Lehrbuch des Isokrates, Hermes, XXVII, 1892, p. 11 — 21 (accuratissime de reliquiis a Spengel collectis disserit); idem apud Susemihl, Geschichte der griechischen Litteratur in der Alexandrinerzeit, II, p. 480 — 481.

9) Isocr. Soph. 16. Cf. Sauppe, p. 410. Notandum est id quod A. Croiset animadvertit: „Suit-il de là qu' Isocrate, adversaire des anciens τέχων, n'ait pu à son tour en écrire une lui-même, comme on le dit quelquefois? En aucune façon. Platon, qui blâmait aussi la parole écrite. a écrit toute sa vie, mais autrement que ceux dont il blâmait les discours. La τέχνη d' Isocrate, analysée par Aristote. différait évidemment beaucoup de celle des anciens sophistes (Histoire de la littérature grecque. IV. — 502. n. 9).

10) Benoit, p. 64.

11) Brut., 12 48; cf. 12, 46.

12) Cf. Sheehan, De fide artis rhetoricae Isocratae tributae, p. 40 — 47.

est enim in quibusdam ex locis quos Spengel collegit et Isocrateos putavit, crebros vocalium concursus aliaque asperiora inveniri quae vix Isocrati tribui posse videantur. At non si quidam loci ex falsa arte excerpti sunt 13), concludendum est omnium eandem fuisse originem, cum apud diversos diversae aetatis scriptores legantur. Potuit quoque ars illa non ab ipso Isocrate sed ab aliquo eius auditore conscribi, doctrinam magistri, non ipsa verba referente. 14) Certum quidem est eam artem cum rhetorica doctrina quae ex Isocratis orationibus eruitur, optime congruere. 15)

Non est ergo quod negetur Cicero quicquam ab Isocratis arte hausisse. Sed etiam si ars illa aut nunquam ab Isocrate conscripta esset aut Ciceronis tempore iam non extitisset, poterat Cicero Isocrateam doctrinam ex illo libro depromere quo Aristoteles antiquorum rhetorum rationes collegerat. Hoc Cicero iam in libris de Inventionem componendis usus erat 16); huius etiam in libris de Oratore meminit. 17) Ex orationibus quoque Isocratis quaedam Cicero de eius doctrina rhetorica sumere poterat.

Et re quidem vera Ciceronis doctrina rhetorica cum Isocrateam in quibusdam notatione dignis consentit.

Isocrates artem suam philosophiam vocabat 18), neque id plane iniuria, cum de rebus non minus quam de vocibus ac de genere scribendi curaret, 19) atque vulgaribus de iure contentionibus amplissimas de vita ac moribus disputationes longe praestare iudicaret. 20)

13) Sheehan, p. 47.

14) Pfund, p. 22; Blass, Die attische Beredsamkeit, II, p. 106 — 107; Christ, Geschichte der griechischen Literatur, § 268; Navarre, Essai sur la rhétorique grecque avant Aristote, p. 189.

15) Sheehan, p. 36—40.

16) Inv. 2, 2, 6.

17) De Or. 2, 38, 160.

18) Notissimum id multisque perspectum nuper maxime illustratum est cum plurimos Isocratis locos collegit Παντάζης, ἡ Ἰσοκράτειος ῥητορικὴ, p. 7—8, 9—10.

19) Croiset, IV, p. 503 — 504.

20) E. Havet, Introduction à la traduction de l'Antidosis par Cartelier, p. XXIII — XXIV; Benoît,

Cum orationem contra sophistas edidisset, ita de eo Plato auguratus est ut eum praediceret ceteris omnibus praestitutum, et inesse in eius mente aliquam philosophiam existimaret. 21) Postea quidem inter se dissentire coeperunt neque videntur tales viri diu concordem manere potuisse. 22) Non tamen in quo dissenserint Cicero considerat sed in quo consenserint, cumque philosophiam oratori pernecessariam esse censeret, non minus Isocratis quam Platonis auctoritate niti posse sibi videbatur. Neque ab Isocrateam ratione alienum erat quod finitis quaestionibus infinitas sine tempore et loco praestare dicebat.

Quod Plato primus contra sophistas enuntiat, artem sine ingenio et doctrina non sufficere, id Isocrates apertius illustraverat. 23) In hoc Cicero cum utroque consentit. Quod ad ipsam artem attinet, de inventionem et dispositionem quae Isocrates docuit non multum videntur differre a ceteris rhetoribus. Sed de elocutionem plura et meliora protulit. Ipse enim dicendi egregius artifex cum esset, in dicendi genus

p. 63. — Immo Isocrates ab antiquis aliquando philosophus habitus est; cf. Sudhaus, Rheinisches Museum, N. F. XLVIII, 1893, p. 561.

21) Phaed., p. 279 A.

22) Croiset, IV, p. 504. Id saltem verisimilius arbitror. Quamquam de Isocratis cum Platone similitudinem variae sunt doctorum hominum sententiae, cf. Stallbaum, Phaedrus, prolegomena, p. 116 — 121; Spengel, Isokrates und Platon, Abhandlung. d. Bayer. Akad. d. Wissensch., VII, 1855, p. 729 — 769; Isokrates und Platon, Philologus, XIX, 1863, p. 593 — 598; Holtzner, Platos Phaedrus und die Sophistenrede des Isokrates; Bakius, Scholica Hypomnemata, III, p. 27 — 47; Strowski, De Isocratis paedagogia, p. 36 — 37, 50 — 53; Gercke, Hermes XXXII, 1897, p. 341 — 381; Susemihl, Neue platonische Forschungen, p. 24 — 43; Huit, La vie et l'oeuvre de Platon, I, p. 303 — 316 (= Revue des Etudes grecques, I (1888), p. 49—60); Παντάζης, II, p. 34 — 36; Hagen, Num similitas intercesserit Isocrati cum Platone; Raeder, Platons philosophische Entwicklung, p. 123 — 124, 137 — 145, 268 — 278 etc.

23) Soph., 14; Antid., 187—192; cf. Navarre, p. 137—183.

subtilius inquisivit, eaque docuit quae neque superiores noverant nec posteriores diu retinuerunt. Haec Ciceronis tempore neglegebantur; de his in tertio de Oratore dicitur „non traduntur in volgari ista disciplina“ 24), haec ad „Antiquorum et Aristoteleam et Isocrateam rationem oratoriam“ pertinent. Maxime vero Isocrateae sunt quae Tullius de numero scripsit, quamquam non omnia praecepta quae de ea re tradidit ex Isocrate solo hausit.

Nimum quidem Isocrati tribuit cum eum primum omnium orationem numeris adstrinxisse dixit 25); in hoc se errasse ipse fassus est 26); minime vero errabat cum hanc Isocratis regulam proponebat: „etiam in soluta oratione, dum versum effugeres, modum tamen et numerum quemdam oportere servari“. 27) Id enim si non primus Isocrates, certe melius ceteris intellexit ac perspicue docuit 28). Idem Cicero saepe expressit 29) Isocratem simul et Aristotelem secutus.

Non igitur negari potest inesse in Ciceronis libris aliquid Isocrateum. Quod si fortasse non „omnem“ Isocrateam rationem oratoriam complexus est, tamen cum Isocrate consentit cum artem dicendi ad philosophiam revocat, cum artem sine ingenio et exercitatione sufficere negat, cum de numeris orationis solutae disserit. Haec sane non ad verbum ex Isocrateo libro exscrip-

24) De Or., 3, 49, 188.

25) De Or., 3, 44, 173; Brut. 8, 32 — 33.

26) Or., 52, 174 — 176.

27) Brut. 8, 32.

28) Sheehan, p. 8, 33; Norden, p. 53, 117.

29) De Or., 3, 44, 173 — 175; Or. 56, 187; 57, 195 — 196; 58, 198. De his in altera thesi disputavi: *Etude sur le style des discours de Cicéron* (Paris, Hachette, 1907), I. II, ch. I, § 2.

sit, sed numquam dixit se Isocratis librum in latinum convertisse; rationem tantum, id est modum quemdam et formam artis oratoriae complecti voluit.

Spatio prohibemur, ne, quae plura noster disserit de hac re, lectoribus proponamus. Sequuntur enim in eodem capite partes hae: Quid Isocratis discipulis Cicero debuerit quid Aristoteli, quid veteribus Peripateticis, quae non minus quam priores accurate exquisistequae pertractantur. Admiranda imprimis lectio elucet; sermo, quamvis simplex sit, elegantia minime caret eoque ita utitur auctor, ut facile appareat non verba, quemadmodum saepe fit, scriptorem, sed hunc illa habere in potestate. Red.

Carmina

W. Goethe: Gefunden

Latine reddit F. Palata.¹⁾

Curis forte procul, vagus
carpebam nemoris per salebras viam,
cum bellus subito mihi
umbra conspicitur flosculus abditus:
fulgebat veluti poli
stellae, glauca velut lumina virginis.
Admoram cupidam manum
carpturus: gemitus cum levis insonat
— horrescens refero pedem —
ac vox pressa meis accidit auribus:
„Marcens ut peream, rapis
dextra me temere nec miseret mei?“
Dictis motus eram: pius
effodi tenerum gramine flosculum
cum radicibus omnibus
effossumque tuli, qua meus hortulus
urbano strepitu procul,
villae finitimus, surgit odorifer:
huc translatus adhuc viget
gemmas usque novas trudere prodigus.

¹⁾ Ab eodem auctore nuper editae sunt „Nugae metricae, quae pretio 1.80 M prostant apud H. Lützenöder bibliopolam.

Catalogos, programmata, prospectus petentes librosque et libellos mandantes vel alia qualibet de re ad commentarium nostrum pertinente bibliopolas aliosve per litteras adeuntis

Scriptorem Latinum

tamquam negotii auctorem appellare mementote!

Epigrammata

Ad amicum honoribus praemiisque decoratum

In primis jam te numeravit patria dudum,
 Jam regina tibi signa decora dedit.
 Nec tamen hoc magnum, decorant quod sidera pectus,
 Tu fac digna geras, sisque decus decori.

De fortuna poetis Romanis infesta

Pessima sors vexat praeclaros saepe poetas,
 Torsit Romanos omnibus illa magis;
 Nasonem exilio male perdidit ira tyranni . . .
 Pfuschmannus vertit carmine Vergilium.

Ad discipulam ad juris utriusque doctoratum promotam

Furciferi servi Phakelos, Phryx atque Syricus
 Legibus edoctam te celebrare volunt:
 Si quando meritis mala crux impendeat illis,
 Patronum nisi te neminem adesse ferent.
 Defendas, modo quae forma decoreris et arte,
 Protinus e laqueo furcifer omnis abit.

Ad discipulam, ut schola privata differatur

Trajecti mihi cras doctorum coena paratur,
 Cujus (prae studiis!) non memor ante fui.
 Edendi sophiam semper studium sed edendi
 Laute et magnifice non mihi cura minor.
 Ergo Martis erant quaequae Mercuria sunt,
 Crastinum opus subeat grata perendina lux.

Adulatio stultorum cibus

(ex Britannico)

„Stultorum cibus est *κολάκων* oratio blanda“
 Praecipiant nobis dogmata sic veterum . . .
 Attamen interdum sapiens grex ille severus
 Gustare eiusdem nonnihil ipse cupit.

Cygni et vates

(ex Britannico)

Rumor habet cygnos morituros fundere cantum,
 Falsa an vera ferat non ego nunc statuam,
 At . . . vatum quidam si canturi morerentur,
 Jam fortuna mihi justa sit ac sapiens!

Hagae Bat.

M. Hoogvliet

Ad puerum virilem togam sumentem cum
 libro artis antiquae imagines exhibente

Limina transgresso, puer optime, prima iuventae
 Pectore iam toto tempora fausta precor.
 Quae si laeta voles, arti servire memento:
 Hinc tibi nam vitae nascitur omne decus.

Ex Epistulario Redactoris

Vir dilectissime!

Cohortationem novissimo Scriptoris Latini fasciculo adnexam, qua, quicumque in proximum annum lectores sese professuri sint, ut sine mora profiteantur, exigitur, cum legissem, quantum faverem omnibus studiis ad propagandum sermonis latini usum spectantibus, novo nolui cunctari comprobare documento. Quam ob rem de novo me mandare commentarium illum nostrum praeclarissimum scito pretiumque simul me mittere in annum destinatum.

Valere te iubet quam optime

C . . . K . . .

Dabam Ad Aquas Iscalenses a. d. XV.
Kal. Sept.

Corrigenda

In num. II haec emendanda sunt:

pag. 32¹ l. 36 pro Sinensis: Sinenses,
„ 32² l. 20 „ affere: afferro.

Sententia

Literatae civitatis una est communis lingua Latina. Hanc linguam ita tenere, ut huius civitatis quamvis late patentis vinculum contineatur, ut te omnes cives et intelligant et cum delectatione, animi affectu audiant, nonne praeclara quaedam est facultas?

Wytténbach

Varia

In Mundano, quod vocatur, Scientiae Sodalitio,

cuius annum modo prodiit programma, T a s s e t i u s noster, qui, ut scitis, Coetui Latino praeest in eadem societate instituto has in annum 1912 proposuit sodalibus quaestiones:

I

Num praeter solam illam virtutem, qua invicem se appeterent, inertia licet haberi sidera, quae natura sua lucere, calefacere, et omnigenis scatere viribus manifesta sunt?

Impar in arena atque in lapide, in glacie atque in aqua, et in ceteris corporibus, partium quum sit cohaerentia, num par (pari mole,

intervallo) atque eadem est terrestri in orbe, luna, sole, sideribusque dissimillimis virtus illa, qua vicissim corpora se appetant?

II

Abstracta, veluti numerus, pondus, spatium, calor, quum finitum quidem sint sensibus data, utrum legitimum sit necne, ut in infinitum ratione ac mente producantur? An qui ultra experimenti fines rationibus et numeris describitur mundus, non aequae sit commentitius atque veterum poetarum Olympus?

III

Num res eodem per aevi tempora oriuntur ordine, quo scientiae et cognitionis causa per intellectum a simplo ad multiplex, a saxeis ad stirpes et animalia exponuntur? Qui ascribi se huic circulo iusserunt, latine se latinis justi argumenti et decentis scripturae litteris responsuros esse pollicentur.

Societas, quum sola ex lingua constet, non terram, genus, sexum, fanum neque civitatem respicit.

Plura de hac libentissime quaerentibus scribet J. T a s s e t, T o n n e r e (Yonne), Rue de la Thébaïde (Franc.)

Humanitatis studia quanti sint apud Americanos,

cum saepe his in foliis ostendi, tum novo hodie demonstrare possum nuntio, quem nuper legi in ‚Berolinensi Hebdomadario Classico‘ prioris anni. Exeunte igitur anno 1910 Richmondi, quod caput Virginiae est, consilio atque auctoritate T h e o d o r i F i t z H u g h professoris societas quaedam classica condita est, cui ascripti iam sunt pluri veterum ibi linguarum praeceptores. Ille enim vir, umbricis, ut scitis, oscisque imprimis operam dans studiis, palam proposuerat, ut nisi qui latinae linguae scientiam haberet, ad politioris humanitatis gradum pervenisse non putaretur. Illi cognitioni nihil par esse dixerat, nihil unquam posse anteferri; cui quis alii studeret linguae, nihil interesse, dummodo Romano satis instructus esset sermone. Tum mense Novembri eius, quem ante dixi, anni, cum

qui in publicis Virginiensis civitatis scholis docent, conventum haberent, propositum statuendae societatis consilium omnes, qui aderant, singulari consensu comprobarunt. Sic ortum est Virginiense, quod vocatur, Sodalitium Classicum, cuius duces ac praesidem eum sodales voverunt, qui tam feliciter totam rem instituisset. Ac dignus quidem est huius muneris honore. Nam, quo flagrat latinitatis defendendae studio, id eo convertit, ut etiam qui non sunt societatis suae, de classicae, quam dicimus, eruditionis dignitate et utilitate edoceat. Veluti in libello, cui inscripsit, 'Culture in Democracy', quem ad omnes classicarum linguarum in Virginia magistris misit et amicos, antiquitatem et fundamentum tamquam esse et originem earum, quas nunc geramus, rerum ac praesertim, quanti Romanorum aestimandus sit cultus, quanti ipsa eorum lingua, diserte non minus quam docte prudenterque exponit. Unum tantum liceat optare, ut, qua est latini sermonis peritia, illo in omnibus societatis suae scriptis uti iubeat, id quod mirum quantum conferet ad socios arctiore etiam vinculo iungendos. Speremus nos ex illa urbe, quae, septem ut est collibus condita, Romae, aeterni capitis terrarum, imaginem refert, in qua ne Capitolium quidem deest, multos etiam nuntios laetissimos esse accepturos.

L.

Censura Librorum

W. Jordan, *Ausgewählte Stücke aus Cicero auf biographischer Grundlage*. Mit Anmerkungen für den Schulgebrauch. Achte verbesserte Aufl. v. H. Schöttle. Mit Anhäng. u. Abbild. u. Karte. Stuttgart, J. B. Metzler, 1911. XIX, 207. Pr. ?

Hunc librum omnes ii inspiciant velim, qui veterem nobis semper fabulam decantant Ciceronem nihil afferre discipulis nisi taedium atque languorem. Sint sane, qui iuvenum ingenia sua intelligentia metientes nimis aliena ab illa aetate proposuerint legenda, sint, qui aliter erraverint in aptis locis adhibendis — haec certe chrestomathia ostendit nostros quoque homines Tulliano genere scribendi allici posse atque teneri. Quae varietas rerum quali sermone tractatur! Ecce verus ille homo Romanus, qui ingenio suo omnem veteris Graeciae sapientiam doctrinamque est complexus. Quis tanti viri vitam sequi legendo nolit! Eo

enim ordine in hoc libro excerpta disponuntur, ut a prima pueritia usque ad mortis diem Ciceronem comitemur, cuius persona ut expressius etiam emereret, Hermannus Schoettle, qui a sexta editione Jordani opus susceperat curandum, ea, quae minus pertinere ad ipsum oratorem nostrum videbantur, cum iterum esset proditurus liber, omisit, alia aptiora, in his Senecae de morte illius narrationem, recepit. Huc accessit paginarum prioris cum nova editione comparatio, ut praeter octavam septimam quoque editione discipuli possint uti. Ceterum omnibus, qui nondum noverunt chrestomathiam, dictum sit ubique, quatenus fieri potuit, quando gestae vel scriptae sint res, indicari idque ex optimis de chronologia Ciceroniana libris. Faciunt igitur initium e vita Ciceronis narrationes, sequuntur hominum rerumque, quae forensibus eius orationibus continentur, descriptiones, philosophica, oratoria, epistulae, quibus adiectae sunt variae accurataeque de rerum gestarum ordine, fastis Romanorum, oppidorum situ appendices et tabellae. In notis, perspicua quadam brevitate omnia ad intellegendum necessaria explicantibus, si L (= linea) littera omisa esset, spatio multum parci potuisset; nec oportuit in nota eandem lineam spectante illam repeti. Pg. 71,33 pone comma post vero; 89,19 lege: nomen in; 89 21 lege: admissus est; 114 scribe: Haupttugenden et potius: Sittlich-Guten; 120 infra melius: nördlich vel nördl.; 122 ego malim: 'Unterhaltung' pro Gespräch; 152 cur Atticum crassioribus typis descriptum sit, non video; 155 in margine non facile intellegatur 'zg'; 165 infra lege: enklitisch, ibidem betont pro betonte. Haec tamen pauca nihil pulchro detrahunt libro, quem, ut in multis septemtrionalis Germaniae scholis a latine discitibus legitur, aliis quoque locis acceptum fore iure videmur sperare.

L.

F. Winterstein, *Die Verkehrssprachen der Erde*. 2. verm. Aufl. Frankfurt a. M. und Berlin, M. Disterweg, 1908. 52. Pr. ?

Quo tempore linguarum scientia magis magisque necessaria fit unicuique homini erudito, multi cum voluptate legent libellum, in quo breviter narratur, quam late pateant notissimarum linguarum provinciae. Quam abundet tamen ille rebus, inde cognoscitur, quod in indice quadringenta fere inveniuntur nomina. Consentaneum est auctorem, huius quippe disciplinae studiosissimum, latinae quoque linguae mentionem facere. Tamen ego non dixissem illam difficiliorem fuisse, quam ut, quod ante fuerat, commune populorum vinculum posset manere. Aliae enim mutationis rerum erant causae. Memorandum erat praeterea latinae linguae in ecclesia catholica et naturae rebus denominandis usus universalis. Quod ad numerum linguarum attinet intra superiora decennia excogitatarum, error est illas duodecim fere esse, quoniam secundum opus a professoribus Couturat et Leau, 1903 editum, si ab

anno demum 1870 computamus, plus iam quadraginta numerantur systemata, quorum numerus his ultimis annis aliquanto etiam augebatur. Quae auctor de germanicae linguae praestantia dicit et virtute, ea quemvis Germanus sui sermonis patrii amantem summo gaudio afficiant necesse est, item, quod, quidquid redeat ex venditione libelli, popularium suorum in usum impensum iri proficitur.

L.

H. Zimmern, *Keilinschriften und Bibel nach ihrem religionsgeschichtlichen Zusammenhang*. Berlin, Reuther u. Reichard, 1903. 53, m. 9 Abbild. 1 *M.*

Quamquam diu desitum est de biblicorum scriptorum cum babylonica traditione connexu palam disceptari utiliusque assyriologi putarunt tacite assidueque laborando suam ingentis illius et in dies crescentis materiae scientiam augere. tamen hodie quoque acceptum esse libellum credimus, cuius auctor theologiae aequae ac philologiae peritus, quaecumque maximi sunt in tota quaestione momenti, sine ira et studio sibi proposuerit exponenda. Tale est, quod supra indicamus, opusculum. Nec enim eorum est Zimmern, qui pertinaci quodam theologiarum rerum studio Judaeos quicquam ab aliis Orientis populis assumptis negant, nec iis censet prorsus assentiendum, qui temere coniectantes certa immisceant incertis nullaque inscriptionum auctoritate fultis. Quamobrem lectorem ad ipsa adducit problemata. veri simile quid videatur, quid non probabile, suo loco demonstrans itaque suum cuique iudicium relinquens. Haec nostra quoque sententia recta docendi ratio est. Imagines ex optimis de assyriologia operibus excerptae verba scriptoris efficaciter illustrant.

Wo.

P. Cauer, *Das Altertum im Leben der Gegenwart* (Aus Natur und Geisteswelt: 356) Leipzig, B. G. Teubner, 1911. VI + 122. 1,25 *M.*

An hodie quoque antiquitate animi moveantur, si quando, his quaeritur diebus, cum recentiora tantum, immo recentissima solent homines aucupari. Qui Caueri legit librum, adversariisne veterum an amicis magis sit credendum, non dubitat: tantae scientiae copiae haud facile possit quicquam opponi. Ad hoc ipse auctoris sermo mirifice legentem tenet, qui ex antiquarum exemplo linguarum conformatus illud nobis dicendi genus revocat, quo classica, quae vocatur, literarum nostrarum aestate eruditi utebantur. Potest profecto — hoc nimis domestici sermonis cultoribus dictum sit! — potest nostra etiam lingua prudente veteris orationis imitatione excoli atque locupletari. Cui autem palmam feram dissertationi? Equidem maxime omnium admiratus sum illam, cui *Traditionsforschung* inscribitur, quam quisque legat ac relegat velim, qui quantum sit vere philologum esse, nondum intellexit. Unum tamen non puto onmittendum nostra quidem opinione

veram ex tali libro eos tantum hausturos esse voluptatem, qui ipsi his studiis operam dederint: linguarum insciis vix quicquam eorum, quae quamvis dilucide auctor exponat, persuadeatur.

L.

Alfred Gudeman, *Imagines philologorum*. 160 Bildnisse aus der Zeit von der Renaissance bis zur Gegenwart. Leipzig, B. G. Teubner, 1911. 4° VIII + 40. 3.20 (4) *M.*

Alfred Gudeman, cui debemus bonae frugis plenum libellum, quo historia philologiae adumbratur (*Grundriss der Geschichte der klassischen Philologie*, Leipzig u. Berlin, B. G. Teubner, 1907), laudabile concilium cepit imagines celeberrimorum omnium gentium philologorum inde a temporibus renatarum in Italia litterarum usque ad nostra tempora colligendi atque edendi. Sylloge Gudemani constat quadraginta tabulis, quarum singulae octonas imagines exhibent. Agmen ducunt F. Petrarca, J. Boccaccio, L. Bruni, M. Chrysolaras, claudunt L. Traube, F. Dümmler, A. Dieterich, C. Krumbacher. Imagines philologorum imprimis saeculi XIX. elegantissime confectae admodum placent effigibus H. Weilius et G. Corsseni (30), quae adeo attritae sunt, ut spectantem delineamenta oris vix dignoscere patiantur. Nec L. Rossii imago (25) omnibus numeris absoluta est. Unaquaeque imago subscriptione nominis philologi instructa est praeterea in indice nominum priorum nec non fontium (p. IV—VIII) nomini cuiusque viri docti adscripti sunt annus locusque et natalis et fatalis nec non fons, ex quo imago in hac collectione efficta manavit. De delectu imaginum certari potest cum editore, qui in praefatione p. III. monet nonnullorum philologorum imagines omnino non exstare (L. C. Valckenarii, fortasse etiam Henrici Stephani, P. Elmsleyi, J. Bernaysii), H. A. J. Munronis imaginem sero in manus ipsius devenisse, aliquot virorum doctorum effigies in summa contentione parari nequivisse, ceterum integram fere seriem coryphaeorum qui dicuntur nostrae doctrinae vita defunctorum hac collectione proponi. At ego, ut de superiorum saeculorum et saeculi XIX. philologis minorum gentium taceam, summopere desidero imagines A. Pottii, H. Steinthalii, F. G. Schoemanni, F. Haasei, L. Langei, H. Jordani, Luc. Muellerei, A. Kiesslingii, M. Hertzii, G. F. Ungerii, C. Sittelii. Tum non possum eruere, cur philologorum, qui summam aut certe grandem senectutem attigerunt, aliorum imagines producantur aetate virili (A. Boeckh, F. Ritschl, M. Haupt, H. Sauppe), aliorum aetate senili (J. Bekker, Th. Mommsen) confectae. Denique notandum est nomen Augusti Meinekii falso scriptum p. 23. Meinecke, (recte in indice p. VII. Meineke legitur), J. G. Droysenum in oppido Pomeraniae Treprow, non Teptow (ind. p. V.) natum esse. — Et editori et redemptori huius venustissimae

syllogae, qui nullis laboribus aut sumptibus pepercerunt, dummodo imagines philologorum integerrimae perfectissimaeque evaderent, maximae debentur gratiae et optandum est, ut in proxima opellae editione ea, quae reprehendimus, emendantur.
Stanislaopoli Z. Dembitzer

Nuntii menstrui Mensis Januarii

2. Ferunt Lipsiae brevi cum aliis duobus actum iri patriae proditionis suspectis; eos interim rei cognoscendae causa Hammoniae custodia teneri.

In austriaca quae vocatur delegatione nationalis Germanorum societatis legatus, Aehrenthali de triplici foedere supplens verba, dicit Germaniae Austriaeque communionem ipsa rerum gestarum memoria inniti.

Britanni subito ea, quae Lusitanorum est, parte Africae delectari incipiunt.

Parisiis civitatis qui sunt quique fuerunt ministri vehementissime inter se disceptant, quisnam primus suaserit coloniam Conginensem Germanis concedendam.

Vratislavia nuntiatur Dahnum, virum scribendi laude excellentem, duodecoginta fere annos natum obiisse.

Quinque et viginti milia virorum Mons ad urbem carbones effodientium composito consilio ab opere discedunt.

Dicunt rei militaris apud Franco-gallos praefectum Luxium centurionem, qui fracto carcere ex Glatziensi castello effugerat, Algeriensi cuidam praesidio attributurum esse.

9. Russi magnas copias Charbinum contrahere feruntur.

Roma: 'Avanti' si credere licet actis publicis, Tripolitani ea fuit belli causa, quod Angli in Germanos suspiciosi Italos coegerint ad Turcas aggrediendos.

Neo-Eboraci complures homines frigore mortui esse nuntiantur.

10. Adolphus Fredericus, Mecklenburgensis dux, Togo, ut putatur, coloniae praeficietur.

De Selves, extera francogallicae reipublicae curans negotia, cum munere se abdicarit, Delcassé in eius locum successurus esse dicitur.

11. Germani cum Austriacis, Batavis, Helvetiis de vectigalibus, quae navibus in fluviis germanicis vehentibus imponere in animo est, agere coeperunt.

Berolino: Summi rei militaris administratores declararunt se imposterum a construendis semirigidis quae vocantur aeronavibus desistere statuisset.

Acta diurna Petropolitana, quae 'Rossija' inscribuntur, acerbissimis verbis Britannorum in Persia insidias connectantur.

Copiae novum Persarum imperio defendentes a prioris reois militibus proelio superantur.

Norvegi publice rationem promulgant pecuniarum novo anno erogandarum. Apparet inde illos magnos pro numero incolarum sumptus in rem militarem esse facturos.

13. Albis fluminis navigatio ob multam glaciem in aqua fluitantem intermittitur.

Ex Bahía graviores de turbis nuntii afferuntur.

Seditiosi Sinenses Pekiniam versus procedunt.

Lusitanorum in occidentali Africa coloniae seditione nigritarum agitari dicuntur.

15. Canalejas, hispanici praeses ministerii, eiusque in gubernanda civitate socii magistratum abdicant.

Tota Sina incendio, rapina, caede flagrat; domus imperatri sibi omnibusque suis e Mandshu gente successoribus regnandi iura dimisit.

Bahiae multi homines telis a brasilianae civitatis militibus in urbem coniectis occiduntur.

Parisiis nuntius advenit Poincaré, virum ex senatorio ordine, suscepto principis ministerii officio novos sibi ad rempublicam administrandam collegas cooptasse.

16. Notum fit numerum suffragiorum a democraticis socialibus, qui vocantur, ad publica Germanorum comitia latorum quinque intra annos decies fere centenis milibus crevisse.

Londonio: Certum habetur perendie ex tota Britannia operariorum in carbonariis fodinis laborantium legatos conventuros, ut de communi ab opere desertione deliberent. Timor est, ne omnibus fere sententiis illud consilium comprobetur.

17. Trenchius, speculator britannicus Glatziensi castello custoditus, ipsum se interimere voluisse simulavit, sperans se in valetudinarium deductum iri, unde facilius fugam comparare posset.

Laurentiae, in urbe Americae, magnus fit cessantium operariorum tumultus, in quo quinquaginta fere illorum totidemque milites interficiuntur, multi alii a custodibus publicis comprehenduntur.

19. Ob Mauritaniae res in Franco-gallorum senatu patefactas acta Britannorum diurna, cuiuscumque sunt factionis, una tamquam voce flagitant, ut, qui extera curet minister, aperte dicat, quo in periculo terra fuerit et quid de bello communiter gerendo cum Francogallis conveniret. Creditur iterum de hac re in concilio publico actum iri.

Ad litora Tunitana portitores francogallici navem interceperunt, quae russo vexillo insignita arma aliaque instrumenta bellica Turcis tradenda portabat.

Navis aerea L. Z. 11. notata, quae paene perfecta est, mense Martio vel Aprili ex portu Fridericiano Hammoniam transferetur.

20. Nuntiant haud mediocrem Italos inter et Francogallos intercedere simultatem ob duas naves ab his in mari detentas et, si quos politicis de rebus suspectos secum haberent, pervestigatas.

21. Summi iudices Madritani heredibus Ferreri bona eius in publicum ad dicta reddi iusserunt.

22. Teherano affertur Russos duobus milibus peditum et tormentoriorum urbem Mesched obsedissee.

22. Kiderlen-Waechter Romam advenit.

23. Ut Mediolano nuntiatur, Caneva aliique primi ordinis duces, quibus inertia obiciatur, ab Africa revocabuntur.

Adveniunt novi nuntii de navibus ab Italii in mari retentis.

Hagensis de usu opii prohibendo conventus clauditur.

24. Imperatoris sinensis vidua Mandshuanae gentis de renuntiato regno declarationem rescindere conatur.

26. Madrito: Hispanicae reipublicae ministri muneribus suis fungi pergunt.

29. Imperium germanicum publice conferri iubet octoginta milliones marcarum, pro quibus quattuor centesimarum usura constituitur.

Responsorium

R. A.: Egregium florilegium latinum est, quod philologi illius Lipsiensis, cui a Carola regina nomen, gymnasii edere coeperunt. Nam qui usque adhuc prodierunt fasciculi, eo differunt a similibus libris quod omissis, qui in scholis legi solent, scriptoribus usitatique operibus Ciceronis minus nota proponunt discipulis, sed quae nequaquam ob id videantur contemnenda. An quisquam selectis Gellii, Valerii Maximi, Apulei, aliorum scriptis carere malit in pueris erudiendis? Sed ne inscriptiones quidem florilegii editores neglexerunt, velut ibi invenies Claudii de iure honorum orationem, Hadriani de militibus suis iudicium, Romani cuiusdam in Murdiam matrem mortuam laudationem aliaque multa cognitione digna. Sunt libelli utilissimum sane ceteris officinae Teubnerianae chrestomathiis additamentum, cum, quae in Brandtii, Opitzii, Weinholdii leguntur operibus, hocce florilegio non contineantur. Pretium vilissimum est: constant enim singuli fasciculi, qui octo omnino edentur, 0.60 *M.*, quamquam 80 fere insunt paginae. Magistris, an suam in scholam novum hoc florilegium inducant, deliberantibus inspiciendi eius cognoscendique causa redemptor, qua est humanitate, libentissime illud dimidio se pretio daturum esse promisit. — De catalogis quid fieri velis, fac me sine mora certiorum. Vale.

U. S.: Piet. Mitte.

S. B.: Acceptissima mihi fuere nomina latine scientium, ad quos numeros S. L. mittendos curavi; tuum quoque advenisse non dubito. Tu vero, qua es linguae peritia,

age adiuva nos commentario legendo: nos rependere tibi gratiam non neglegemus.

C. M.: Quod commentationi vel rectius interpretationi illi inscribitur, optime vernacule redditur: „Über neueren Reklameunflug“. Vide hodiernam de recentiore latinitate dissertationem.

H. H.: De sententiis tuis ad studium linguarum pertinentibus quid sentiam, pluribus tibi proxime verbis exponam. Mihi quoque dignae illae videntur interpretatione latina, sed nunc ipsum parum mihi otii est ad tale opus ingrediendum. Mitte vero narratiunculam tuam e Scottio excerptam: publicabitur. Pro ceteris, quae his iam paginis inserta videbis, multas ago optimasque grates. „Unicum“ exemplar germanice dicitur „einziges exemplar“, non „einzelnes“, quod „singulum“ Latinis est.

F. W.: Elegiacorum poetarum selecta desideranti opera maxime tibi commendo librum, qui inscribitur: H. Jurenka, Auswahl aus den römischen Lyrikern (Meisterwerke der Griechen u. Römer in kommentierten Ausgaben: III) Leipzig, Teubner. 1.60 *M.* Est series libellorum suo in genere praestantissima.

W. M.: nach unserer heutigen auffassung von schicklichkeit = nostris moribus; man darf billig (mit recht) von einem redner verlangen, dass er die fähigkeit habe, auch über solche dinge zu sprechen = aequum (par) est de his quoque rebus posse oratorem dicere; in verhältnismässig kurzer zeit = non ita brevi tempore; eine (kleine) idee höher (fam.) = pusillo altior; wenn ich auch nicht gerade seine existenz in frage stellen möchte = nam nullum esse non libet dicere; es ist nämlich gerade, als wenn das land mit brettern vernagelt wäre = tamquam enim clausa sit terra.

D. K.: Pro tam benignis de S. L. verbis gratias ago; quae vero de ciconia addideras, non intellexi.

S. E.: Utinam plures tuum sequentes exemplum aeternos se profiteantur lectores! Hoc sane rem nostram magnopere adjuvaret. — Annos priores nunc tandem te accepisse confido.

Lignario: Tam cumulatim abl. abs. saepius leguntur, velut ex Cicerone: Non, tempore oblato, ducibus paratis, animis militum incitatis, populo Romano conspirante, Italia tota ad libertatem recuperandam excitata, deorum immortalium beneficio utemur? — His auctoribus et ducibus, diis iuvantibus, nobis vigilantibus, et multum in posterum providentibus, populo Romano consentiente, erimus profecto liberi brevi tempore.

B. D.: Quod Scriptorem tam benevole commendas, valde gaudeo gratiasque ago quam plurimas. Nonne unum ex Hanseni pastoris carminibus publicabis? Quod si feceris, et magnum lectoribus tuis gaudium afferes et multum proderis ad editionem pulchri illius libelli maturandam.

N. R.: Gaudeo, quod nuntiiis politicis tantopere delectamini. Vestros sic putav

vertendos: Contionibus de mulierum suffragio habitis Londinienses feminae illud ius importunissime deponentes curiam oppugnare conantur. Fiunt vehementes cum custodibus publicis concursus. — Beresfordius, senatorii vir ordinis, oratione Portsmouth in urbe habita summos rei navalis praefectos vehementer insectatur, quod classis britannica aestate non satis fuerit ad bellum parata. — Prope Montreuil-Bellay, opidum in Francogallia situm, currus vapore moti in amnem imbribus auctum decidunt; timor est, ne septuaginta fere homines vitam amiserint.

B. F.: Tu nos collegamque tuum maximopere adjuvasti cantico illo ecclesiastico publicato: sint tibi optimae nostro et

amici nostri nomine grates! Mitte, quaeso, ad nos unum commentarii tui numerum, ut quas contineat res in Scriptor Latino enarremus.

P. T.: Vehementer gaudeo, quod 'Discussionibus' tuis curas, ut Scriptor inter vos quoque notescat; nos vicissim libentissime tui commentarii summaria indicabimus, scientes nos quamvis diversa moliamur, linguae tamen latinae amore ac studio coniungi. Sic alter alterum optime adiuvamus.

H. L.: Chartulam meam te accepisse spero. Quod tamen gratias tibi agere omisi ignoscas: non sum immemor humanitatis tuae. De nova lingua, qua Welleri versus scripti sunt, vide, quaeso, Script. Lat. pag. 32 et Perfect-Literatur Nr. 4, pg. 80!

Habitatio mea, si quis viam praeter urbis nomen indicare velit, nunc est:

— Bremerhaven, Kaiserstraße 11 —

L.

Aenigmata

composuit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis

1
Ales sum, bona vaticinans aut dira volatu;
Si paulum mutor, bestia quadrupedans.

2
Bestiolae celeri rodenteque dente nocenti
Adde pharetratae virginis arma deae:
Ecce rapax aderit pretiosa tectaque pelle
Bestia, bestiolae quae parat insidias.

Ex iis, qui haec aenigmata solverint intra duos menses, unus sortitus gratis accipiet librum:

Fetz-Thiele, Was Kinder erzählen. Bremerhaven, Morisse, 1911.

3
Dimidium mihi deme prius; quod restat, id ipso
Toto me — mirum! — longius esse vides.

4
Si $\perp$ $\cup$ legis, sum femina nupta, pudica,
Ingenuae stirpis, nobilis atque gravis.
 $\perp$ $\cup$ si loqueris, fluvii dico tibi nomen
Antiquum, cuius Gallia potat aquas.

Sententiae latine reddendae:

So viel sehe ich klar: Die Zeit ist nicht fern, wo dem Etymologen eine anatomische Kenntnis des Sprech-Organis nicht mehr erlassen werden kann. Das Ableiten der Wörter vom dürren Papier weg und nach der oberflächlichen Einteilung der Konsonanten in tenues, medias und aspiratas wird nicht mehr genügen; der Etymolog wird sich die alten Laute der Sprache mit ihren feinen und feinsten Unterschieden hörbar machen, je nachdem die vorläufig vermutete genesis eines Wortes es zu verlangen scheint. Mit möglichster Sicher-

heit kann er das aber nur, wenn er die einzelnen Saiten seiner Sprach-Harfe genau kennt, ihrer Lage und ihrer Spannung nach. Dabei wird er dann erwägen, dass den alten Griechen, Römern und seinen eignen Altvordern der Mund eben so quer im Gesicht sass, wie er selber ihn trägt. Bis jetzt habe ich die Anwendung der Kenntnisse vom Sprach-Organ auf Wort-Genesis und Wort-Ableitung nirgends gefunden.

Vorrede zu: Fulda, Griechische Lieder
übersetzt aus deutschen Originalen
(Halle 1837)

Huic penso qui satisfecerit optime, gratis accipiet librum:

E. Zeller, Flores in horto Divi Augustini decerpti. Stuttgartiae, imp. D. Gunderti, 1912.

Editor Scriptoris Latini: Hans Lützenöder Francofurtensis

Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportuensis

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. IX

Francofurti a. M., Mense Iulio MCMXII

Num. IV

De Heynii Philologi Latinitate

Fridericus Wunderlich in Vergili Operibus, quae ab illo notis illustrata edidit Lipsiae 1822, his iudicat verbis: „Reliquum est, ut iam de Latinitate Heynii dicam, quae cum saepe in varias incurrerit reprehensiones, tum nuperrime vituperatorem nacta est iniquiorem; virum dico, qui in ephemeridibus Jenensibus vitae abs te conscriptae*) censuram fecit. Heynius quidem, quod sciam, facultatem perbene Latine scribendi nusquam iactavit, neque in tanta laborum et occupationum mole satis otii sibi dari vidit, ut etiam ad linguae Latinae lauream merendam pulchri decorique sensum, quem a natura acceperat acerrimum, conferret et applicaret. Nam nisi diligentissima eademque continua auctorum vere classicorum lectio facultatem scribendi aleret; frustra hanc laudem quaeri, ille profecto, qua erat in his rebus sagacitate, quin bene animadvertit, non dubitamus. Altiora igitur sublime et erectum eius ingenium quum appeteret, in summa scribendi celeritate in primis perspicuum et fluens dicendi genus sequebatur. Neque tamen aequi rei aestimatores negabunt, orationem Heynii multis in locis ornatam esse et floridam, gravem et vehementem. Et simul illud reputent velim, scripta eius non eodem omnia metienda esse modulo, sed quae ultimo aetatis decursu composuit, iis priora antecel-

*) Alloquitur A. H. L. Heerenium, prof. olim historiae Gotingensem, qui Heynii vitam edidit ibidem ao. 1813.

lere, nec non notis in auctores conscriptis orationes commentationesque opusculorum longe esse antefendas. Itaque licet, Ruhnkenio Ernestioque in arte Latine scribendi primas concedendas esse, manifesto appareat, quantum Gesner quidem, vir ceteroquin summis laudibus ornandus, hac laude Heynium in orationibus ceterisque scriptis academicis superet, ego quidem intelligere non possum. Neque in commentariis auctorum veterum orationem Gesneri multo emendatiorem castioremque notavi, nisi forte sententiam illam qua Quinctilianum p. 128. illustravit, vitio carere iudices: „Petierat Aeschines, ut vel plane non audiat Demosthenes, vel, si omnino audire illum placeat, ut certe cogatur intra formulam quasi manere“. Neque vero illi eloquentiae professores supra Heynium extollentur, qui talia scribere non erubuerunt: Hic versus legi vult ut dactylicus, non ut anapaesticus.

Sed de Latini sermonis scientia et usu, qualem aetas nostra habet, in peculiari aliquando libello uberius apertiusque explanabo; nunc id agitur, ut illi sermoni, quo notas conscripsit Heynius, cur et quam adhibuerim correctionem, paucis exponatur. Usu igitur cognovi, nihil in animis tironum teneris et mollibus ad suscipiendum qualemcunque formam altiores agere radices, firmissime inhaerere, quam vitiosam et malam Latinitatem. Quamobrem in studiis iuvenum regendis a nulla re vehementius dehortari soleo, quam ne libros sordida et horrida oratione Latina

insignes tractent; quorum heu! magnum proventum recentior aetas tulit, et quotidie affert, cum et disciplinarum liberalium professores fere Latine nesciant, et critici ipsi maximam partem in malae Latinitatis forma exhibenda, aut tamquam vilem nulliusque pretii rem fastidientes, aut pigritiae oscitantiaeque dediti, naviter elaborent. Itaque tiro-num ingeniis formandis quum haec destinata esset editio, eoque nomine opus suum magis perfici optasset Heynius, illud etiam mihi agendum esse intellexi, ut, si quid vitii traxisset Latinitas, aut si quid obscurius esset enuntiatum, mutarem et corrigerem. Emendatae igitur et purae orationis studiosus intactas relinquere non potui notas, quales sunt: „Aen. IV, 646 *e n s e m q u e r e l i c t u m*, sc. dono ac munere“. „Aen. IV, 483. Quod vero ex Mauretania excitatum anum tamen Massylae gentis facit — ita potius videtur accipiendum, ut anum Massylam solito more poeta omnino pro Libyca dixerit“. Cum quo componas velim locum e vita Virgilii per annos digesta, an. 735: „Ab iis tamen, iussu Caesaris, Aeneidem emendatam esse, in eadem farragine memoratur, quod ita intelligas, ut emendarint quidem tollendo, non autem addendo“. Quam vim particulae sic et ita, quamque verba, quibus adiunctae illae sunt, in constructionem habeant, docetur optime loco Ciceronis de Offic. I, 27. § 11, 12: Atque illud superius sic fere definiiri solet: decorum id esse, quod consentaneum sit hominis excellentiae in eo, quo natura eius a reliquis animantibus differat. Quae autem pars subiecta generi est, eam sic definiunt, ut id decorum velint esse, quod ita naturae consentaneum sit, ut in eo moderatio et temperantia appareat cum specie quadam liberali. Qui autem criticam exercuerunt, aut commentarios scripserunt, plures formulas dicendi et constructiones invexerunt, quas, quamquam usu iam velut sancitas et nobis omnibus obrepentes, tamen ut alienas e Latinitate eiiciendas esse censeo, et tollere studui: Ad id genus pertinet, quod emen-

dandum erat: Ge. II 346. „*tum s e r e r e s e m i n a*, *s e g e t e m*, iam saepe de vineis vidimus“. Cui constructioni in compositionibus adhibere de, usurpare de patrocinium profecto non quaeres. Non magis verbis peperi, ex Latinitate labente vel medii aevi petitis, ut frumentosus, intempestuosus, luxuriantia, racemulus, recriminor, vitissatio, quaeque Scholiastis et Grammaticis Latinis debemus. Et quamquam a vitio philologorum multorum, qui sine ratione et iudicio pedestrem et poeticam orationem in unum confuderunt, atque ad pessimorum Latinitatis auctorum, ut Flori, exempla se composuerunt, diligenter sibi cavet Heynius; erant tamen, quae sublata velles, ut formas *a m a n t u m*, *v e n a n t u m*. Quamquam omnia huius generis ad vivum reseccare non fuit consilium.

Carnegiana

Scripsit Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.

Andrew Carnegie, civis ille Americanus cum divitiis immensis tum magnanimitate et animo ad beneficia egregie propenso praeclarissimus, paucos abhinc annos librum conscripsit, qui „The Gospel of Wealth and other timely Essays“ inscribitur et varias de rebus politicis et socialibus continet quaestiones. Praemissa est disputationibus, quibus praecipue condiciones et rationes nostram aetatem vehementer commoven-tes tractantur, tamquam prooemium vita auctoris ab ipso breviter descripta, ex qua intellegimus illum, qui pauperrimis natus est parentibus et iam a puero magnos labores subire et miseras perferre consueverat, maxima diligentia, strenuitate eximia, ingenio acerrimo, verissimo iudicio, notione vitae communis optima in negotiis et operibus suis plus plusque profecisse atque in parandis augendisque divitiis illos successus habuisse sane mirabiles, e quibus, qua est liberalitate vir beneficentissimus, hodie et postero tempore commoda capient totius fere orbis homines. — Librum Carnegii a viro doctissimo P. L. Heubnero Lipsiensi Germanice versum Francisci Moeseri suc-

cessor Lipsiensis foras dedit. *) Hanc operis versionem diligentissime et elegantissime confectam sine ulla dubitatione dignam putamus, quae nostratibus, quatenus ignari sunt linguae Britannicae, enixe commendetur.

Omnes quidem in Carnegii sententias, opiniones, consilia introspicere et accuratius inquirere longum est, et propter spatii angustias supersedemus quaerere, sintne probanda ad unum omnia eius studia et iudicia necne; sed sperantes multa ex iis magnam partem amicorum nostrorum esse delectatura non dubitamus consensu et auctoritate editoris e prooemio et prioribus libri capitibus nonnulla eligere, quae non nemini, si non utilia, at certe iucunda acceptaque fore existimamus. His enim in capitibus auctor copiose ac diligenter disserit, quid censeat cum de divitiis dispensandis et utendis, tum de caritate humani generis rectissime expromenda et exercenda. Quos igitur dignos putamus qui lectoribus nostris proponantur, hi sunt loci.

I. Prooem pag. XIV.

Si aetate iam provecti, ut ego hodie, respicimus et miramur parentes liberorum gratia ea, sibi quae sint expectanda, abicere ac deponere, memoriam eorum colere debemus veneratione vel etiam adoratione.

II. Prooem. pag. XV.

Effari nequeo, quam superbus fuerim, cum — duodecim fere annos natus — primam septem dierum mercedem acceperim, *dollarium unum et viginti centesimas*, quae a me ipso parta atque mihi data erant, quod hominibus usui fueram! Quantopere gaudebam me non iam plane pendere ex parentibus meis, immo tandem aliquando eos adiuvare et in victum familiae aliquantulum posse conferre!

*) „Der Weg zum Reichtum und andere Zeit- und Streitfragen von Andrew Carnegie, mit einem Bildnis, einer Selbstbiographie und einer persönlichen Widmung des Verfassers für die deutsche Ausgabe. Autorisierte Uebersetzung von Dr. Paul Leonhard Heubner, Handelskammersekretär in Leipzig.“ — Apud Francisci Moeseri succ., Lipsiae et Berolini.

Quod magis quam cetera omnia idoneum esse duco ad faciendum e puero virum, eumque verum virum, siquidem igniculi vere viriles insunt in pueri animo. Sentiendo nos utiles esse omnia comprehenduntur.

Ex illo tempore cum magnis pecuniis res mihi fuit; sescenties centena milia *dollariorum* in manibus meis sunt versata — sed sincera ea voluptate, qua me affecerant unus ille *dollararius vigintique centesimae*, omne exsuperatur gaudium pecuniae quaerendae posterius. Haec fuit probae operae merces, merces pro labore duro hebdomadali numerata, pro labore tam duro, ut servitii voce non nimis gravi appellaretur, nisi eo, quod volueram et petiveram, consecraretur.

III. Prooem, pag. XVII sqq.

Paupertatem tamquam malum magnum deplorari satis notum est, et opinari videmur homines beatiores utilioresque fore et vita fructuros esse largius, dummodo pecuniae copiam haberent et divites essent.

Semper fere sub tecto modico pauperis hominis maiorem animi aequitatem, honestiorem vivendi rationem, ardentiorum vitae amorem invenimus, quam domi divitis. Nunquam non locupletium me miseret filiorum filiarumque, qui famulis ministrantibus et postea educatricibus utuntur, sed hoc me consolatur, quod quid sibi desit nesciunt.

Neque carent patribus matribusque amantissimis et hoc bono largissime sese frui arbitrantur; atqui non possunt, nam filius pauperis, qui patre perpetuo sodali, magistro, adiutore, et matre — o nomen sanctissimum! — nutrice, educatrice, patrona sibi sanctissima, omnibus his in una, utitur, ampliore et splendidiore floret fortuna, quam noscere potest divitis filius, cui sors non pariter favet; pro quibus bonis cetera omnia parvi sunt aestimanda.

Quia non ignoro, quam dulces, beatas, castas, quam expertes sollicitudinum et invidiarum obtreccionumque socialium domus sint proborum pauperum, quam amantes et concordēs incolae esse possint familiarum communis

salutis gratia, idcirco misericordia pauperum divitum commoveor, pauperum vero filiis gratulor. Illis de causis omni tempore ex pauperibus tot viri fortes et egregii et recti sibi conscii provenerunt et nimirum semper provenient.

Si recensebimus numerum immortalium, „qui non nati sunt morturi“, plerosque eorum ideo natos esse inveniemus, ut paupertatis hereditatem praestantissimam adirent.

Nostra aetate omnibus videtur optandum, ut paupertas e mundo tollatur. Immo id spectandum est, ut tollatur luxuria; nam qui paupertatem honestam, strenuam, suum commodum postponentem tolleret, solum devastaret, quo homines eas excolunt virtutes, quibus generi nostro datum est altiore etiam gradum humanitatis ascendere, quam iam obtinet.

(Reliqua deinceps persequemur.)

Henrici Sienkiewicz Epistula

Latine interpretatus est Lad. Lud. Podobinski.

In Parisina pinacotheca, cui Gallerie La Beotic nomen, a Joanne Styka, nobili Polonorum pictore, inter alia opera atque artificia etiam quattuor tripartitae Sienkiewiczianae „Quo vadis“ fabulam illustrantes imagines propalam collocatae sunt. Boyer d'Agen, clarissimus Gallorum aestheticae magister, qui istis imaginibus ad sacram primi p. Chr. n. saeculi in conspectu plurimorum auditorum tradendam historiam utitur, nuper ad Henricum Sienkiewiczium epistolam misit, in qua ab eo petivit, ut sibi scriberet, quibus rebus ad fabulam „Quo vadis“ conscribendam impulsus et quomodo fabula per orbem excepta esset. Cui Sienkiewiczius ita respondit:

Humanissime Vir!

Non est, quod mihi succenseas, si Tuis serius respondeo litteris, sed abs Te epistula reddita mihi est, cum Cracovia, ubi aliquot hebdomades sum commoratus, domum rediissem. Libros „Quo vadis“ scribere decrevi, cum „Annales“ Taciti, cuius operibus vehementissime delector, legebam et cum Romae diutius eram. Insuper Siemiradzkius, clarus Polonorum pictor, qui eodem ipso tempore Romae habitabat,

erat meus dux et aliquando mihi sacellum, cui „Quo vadis?“ inscribitur, monstravit. Tum animo concepi, ut fabulam historiam ad illam primam Christianorum aetatem pertinentem conscriberem eamque, quod principia atque incunabula Ecclesiae bene noveram, perficere poteram. Antiqua Roma semper mihi admirationem movebat, quae eo maior erat, quo plures legebam auctores, in quibus Vester quoque clarissimus Gastonius Boissier non deerat. Haec est igitur, ne sim longus, fabulae meae „Quo vadis“ origo. Nimirum Polonorum persecutiones magnam ad mea consilia vim habuerunt.

Quod ad interpretationes fabulae „Quo vadis“ attinet, potest esse, ut eorum numerus reliquarum mearum fabularum numerum exsuperet. Nam praeter interpretationes, quae vulgatissimis ac notissimis, ut Britannica, Gallica, Germanica, Hispanica, Italica nec non Russica expressae sunt linguis, habes interpretationes Suecicas, Danicas, Batavas, Hungaricas, Slavicas, Lusitanicas, Neograecas, Armenias, Finnicas, Lituonicas et multas alias. Etiam in Japonia fabulae „Quo vadis“ interpretatio prodiiit, anno autem superiore ab Hilmio, Constantinopolitano editore, interpretationem Arabicam accepi. Quod ad numerum editorum tomorum attinet, Te accuratissime edocere nequeo. Sed duodecim annis ante in Britannicis foliis, quibus Black and White inscriptio, legi tomorum Britannice a Jeremia Curtinio redditorum ac venditorum iam plus decies centena milia edita esse. Ex eo tempore complures anni praeterierunt multaeque et novae editiones prodierunt, quoniam Curtinius non unicus fuit interpres. Cuicumque interpretari libebat, fabulam convertebat. Itaque, quod sciam, a plurimis interpretibus libri mei versi et a plurimis editoribus editi sunt.

Simili modo in Gallia Kozakiewiczii et Janaszii interpretatione excepta, quae quidem sola me concedente edita est, infinita exstat aliarum multitudo interpretationum, quae aut elegantissime sunt vestitae aut vilissima editae veste minimi i. e. uno franco vel quinquaginta centesimis veneunt. Jura ve-

ro servari non possunt, quoniam iuris litterarii conditiones Russis cum reliquis Europae civitatibus non convenerunt. Mei igitur libri ubique convertuntur neque quisquam me adit, ut sibi vertere permittam, nedum mihi mercedem det. Plurimam salutem Tibi!

Res Minutulae

Cum quendam nuper discipulum interrogarem, an intellegeret haec notissimae inscriptionis latinae verba:

da frida pusillum,

Quidni, inquit ille, intellegam? Gib Frida ein Busselchen! —

In ferramentarii cuiusdam Bremiportuensis nuntio venditorio inter machinulas vapore movendas, vias ferreas, coquinarios focos, sclopeta pneumatica, animalia aliusque generis res lusorias pluraliter dictas

„Laterna Magica“

legi. Qua in re duo videntur admiranda. Primum quaeritis, cur laterna magica sola stet inter tot plurales? An forte unam tantum ille habuerit venalem? — At, qui latine callet, recte suspicabitur mercatorem, quomodo fingeret pluralem, nescivisse. Quod si ita sit, cur peregrina vernaculis inspersit verbis nomina? Germanice si locutus esset, et difficultatem orationis effugisset et, ut ita dicam, deformitatem. Ceterum hinc apparet ipsis mercatoribus haud inutilem esse latinae linguae scientiam.

Calibanus, quem ipse se nuncupat, poeta in Berolinensibus actis diurnis, quae ‚Tag‘ inscribuntur, carmen nuper politicum edidit, cuius singulae strophae a latinis dominicarum Paschalia festa praecedentium dierum nominibus initium sumunt.

‚Oculi‘ igitur et ‚Laetare‘ tractatis tertia in stropha legimus:

Reminiscere —

England ärgert sich sehre

et in fine:

Reminiscere —

Habe die Ehre!

Hos ob versus Britannos iratos Calibano fore minime credo: ridebunt potius, quod in Germania, quae grammati-

corum haud raro patria praedicatur, hodie quoque sunt, qui ‚reminiscere‘ in breves exire syllabas non didicerint.

De Latinitate Universali

Latinitas, modo ne nimium classica affectetur, revera eruditorum bonum commune effici denuo potest, ut ad linguae internationalis partes agendas sit idonea.

Praecipuum obstaculum quin lingua Latina fiat universalis, hoc est quod ejus doctrina toti gymnasii instructioni tam firmiter juncta est, ut ii discipuli qui aliam scholam frequentant, neque tempus neque occasionem inveniant Latine discendi. Quamobrem juventutis instructio ita mutari debet, ut sermo Latinus plurimis saltem communis fiat. Et quid prohibeat quin omnes, ut latine discant, legibus obligentur?

Verum ut res Latinitatis fiat res omnium gentium, haec praesertim necessaria videntur:

1. Fiant latine scientium congressiones. Hoc si faceremus, nos talem sine dubio videremus eventum qualem Esperantistae et alii ne somnari quidem auderent.

2. Peritiores de rerum nostrae aetatis vocabulis constituent et operum novorum versiones edant.

3. „Scriptor Latinus“, nunc menstruus commentarius, mox hebdomadarius et tandem diurnus fiat.

4. In quinquenniali ostentu universalis exstruatur domus quaedam Latinitatis.

Scio equidem ad hujusce generis consilia ineunda multum esse pecuniae dependendum, sed contra persuasum habeo pro magna re semper et hodie quoque satis aeris confici posse.

Quicumque igitur plura de re nostra dicere velit, quod prodesse visum sibi erit, dicat.

Ferd. Hustinx

Narratiunculae

I. Imperator et miles

Festis natalibus Domini nostri Salvatoris cum Imperator Augustissimus Guilelmus II vespere deambulans militi cuidam, qui ante „Novum Palatium“ custodiam habebat, occurrisset pater-

naque — uti mos ejus est — affabilitate nummum illi obtulisset, officii sui memor disciplinaeque observantissimus miles magnificum hoc Imperatoris donum honeste quidem sed serio accipere recusavit, quippe qui servitio impeditus esset. Quo responso non minus quam agendi ratione gavisus Imperator duplicem illi „aureum“ in aedicula stationis suae deponi jubet, usquedum ab altera custodia diligentissimus miles exciperetur, jocosè animadvertens: „Contra disciplinam Germani militis nihil unquam efficies, ne cum sis Imperator“.

II. Iudicium — Officium

Homo quidam, qui locatae domus pretium Iudaeo creditori solvere non poterat, timens ne iudicibus traderetur, cum creditore hoc consilium inivit, ut census ei remitteretur, si unico tantum verbo possessori posset indicare se sponte domo exiturum. Qua conventionione contentus Hebraeus, nullam fraudem suspicans, censu se velle carere pollicitus est, quia certo certius debitorem promissis suis stare non posse crederat. Sed cum inter illos non conventum esset de linguae adhibenda, callidior debitor latino usus sermone suam nuntiavit emigrationem scribens litteris distinctis: „Iudicium“ (i. e. Jud, i zieh um — Judae, ego transmuto domum); cui deceptus creditor valde stomachatus rescripsit: „Officium!“ (i. e. O Vieh, zieh um! — o pecus, transmigra!)

III. Cerevisia „Caprina“ (vulgo „Bockbier“) unde nomen cepit?

Duo principes Maximilianus Bavarus et Henricus Brunsvigensis cum inter se litigassent, cujus in regno optima proferretur cerivisia verbisque probrosis Gambrini munerì utrinque illusissent, alter alterum ad certamen provocabant, ut qui sex enormis mensurae urceos cerevisia alienae terrae repletos unicum inter coenam ebibisset atque deinceps uno consistens pede filum per angustum acus foramen potuisset pertrahere, quin cerevisiae robore tractus terram amplexaretur, victoriam reportasse patriaeque cerevisiae honorem restituisset censendus esset. Dies huic

incruento duello constitutus advenit, quo suo quisque officio principes expectatione fortius indulgebant. Potatione finita Bavarus haud multo labore tentamen filii inducendi certa manu fixoque pede obivit, dum Brunsvigensis „Bavaricae“ vim expertus, cum se levare conaretur, velut statua ad terram corrueret in verba prorumpens: „Vah, caper me contudit“. Ita eventus palmam tribuit „Bavaricae“, quae inde cognomen obtinuit „Caprinae“.

IV. Morientis juvenis querela

Poeta quidam mortis poenam luiturus cum jam educeretur ad locum, ubi iudicium executioni mandandum erat, hac lege veniam et libertatem accepisse fertur, ut certo temporis spatio componeret versum elegiacum, cujus singulae voces in fronte signarentur littera „f“. Qua conditione proposita de sorte sua misserima conquestus est hoc modo:

Flos fueram; florem factum fortuna fefellit;
florem florentem florida Flora fleat!

S-s

V. Serius ocius

Puer erat aliquando, qui mane e lectulo surgere volebat. Quanto magis fores pulsabat ancilla, tanto magis dormiebat, neque ante per soalas descendit quam ceteri finem fecerant ientaculi. Quo iratus pater, Cur, inquit, tam piger es, mi fili? At ille respondit, Haudquam piger sum, pater venerandissime. Cui pater, At non dubium est, inquit, quin semper expergisci recuses. Respondit puer, Non recuso, pater, quominus expergiscar: sed cotidie, ubi me vocat ancilla, duas cerno ante oculos feminas inter se disputantes: quarum alteri nomen est Pigrityae, alteri Industriae, Industria me hortatur ut surgam, Pigritya ut dormiam. Monet illa, necesse esse me operam dare litteris, haec operam dare somno. Illa dicit, Nisi expergisceris, debito fungi munere non poteris: haec, si non dormies, morbo aliquo affectus eris, pueris enim multo opus est somno. Industria semper vincit: et ubi primum victa discedit Pigritya, ego exsilio e lectulo, vestes induor, me lavo, descendo. Sed inter disputandum longum tempus teritur; unde fit ut serus descendam. Rouse

==== Carmina ====

Ludovjci Uhland Carmen „Der Wirtin Töchterlein“

Latine reddidit Guil. Lehmann Vratisl.

Tres pueri quondam migrarunt trans vada Rheni
 Et copae modicas introiere domos.
 „Estne tibi, mater, cervisia suaveque vinum?
 Atque ubi, dic sodes, filia bella tua est?“
 „„Est cervisia pura mihi, sunt dulcia vina; —
 Morte iacet misera filia rapta mea.““
 Ingressi thalamum pueri videre cubantem
 In capulo — dictu flebile — filiolam.
 Primus reiecit velamen funebre tristis
 Et faciem niveam funeris inspiciens
 „O utinam“ dixit „spirares, blanda puella!
 Ex hoc te toto pectore diligerem!“
 Alter, composito contra velamine, maestus
 Averso vultu collacrimavit: „„Eheu,
 Exanimam te nunc, virgo formosa, iacere!
 Te colui fida iam pietate diu.““
 Tertius at rursum tollens velamen et ori
 Pallenti figens oscula congemuit:
 „„Semper amabam te, nec non amo nunc, et in omne
 Aevum te mecum consociabit amor.“““

Lusus Peditrotae¹⁾

vulgo „pattini“

(A. Nardis, Carmina Subseciva. Aquilae 1911.)

Ars nova ludendi cursu, nova cura palaestrae? . . .
 Aptatur pedibus lamina nixa rotis.
 Aula patet, facibusque nitet stratoque polito;
 Foeminei coetus ludicra turba venit.
 Eia, puella, comas madidas cirrosque coerce;
 Conde sinu flores, pinge colore genas.
 Indue iam vestem vix usque ad crura tegentem,
 Aut qua, portentum! fis nova forma viri. 2)
 Balsama linteolo distilla, guttula suavis!
 Gemmas in digito, pignus amoris habe.
 Sericeam peram gestans laetissima gressu
 Et levior Zephyris iam vaga carpis iter.
 Dulcis ades dum fervet opus iuvenile palaestrae,
 Et properas pedibus supposuisse rotas.
 Erigeris, nutas, graderis, currisque, volasque
 In gyrum; plaudit laeta caterva deae,
 Plantirotante fugit strepitu nova machina in orbem;
 Mirantur doctam praepete curriculo.
 Currenti adversus sed calculus obstitit, eheu! . . .
 Verteris, ob iuvenum tota cadens oculos!
 Protinus accurrunt, relevant; pudibunda procaci
 Sumis mellitas a Ganymede fabas!

¹⁾ Fas sit mihi hoc novum nomen procudere, donec elegantiarum latinarum arbitri silebunt.

²⁾ Muliebre indumentum nuper male repertum, quod Galli dicunt: jupe culotte.

Amicissimi Lectores!

Nstantibus feriis ultima, ut aiunt, hora ab omnibus amicis nostris enixe petimus, ne immemores sint sui erga Scriptorem officii. Agitur de animis hominum, quos Fors Fortuna obtulerit otiantibus, apte prudenterque ad nostra consilia advertendis, idoneorum commentarii nostri locorum lectione delectandis, ut mandent eum, invitandis blanda adhortatione ac monendis. Quod qui fiat optime, ipsi scient, opinor, quos appello. Ne quis igitur in publicum prodeat libellis Scriptoris Latini domi relictis: secum semper portet sua. Ac si cui plura opus fuerint exemplaria, scribat; mittentur citissime.

Sed iam nil vos moramur, amici: fruimini laeti tempore feriato ac revertite omnes viribus animi corporisque redintegratis!

Francofurti et Bremiportu, Kal. Iul. MCMXII

Editor et Redactor S. L.

==== Verno Tempore ====

Conquiescentem nivibus sub altis
Suscitat terram Deus ex sopore
Atque detracto tegumento hiberno
Innovat omnem.

Jam fugant venti rapidi nivosam
Nubium molem nitidoque curru
Sol pater, lustrans vacuum, serena
Coela peragrat.

Solvitur tandem glacies, liquescit
Nix nitens solis radiis ubique,
Collium rivi properant loquaces
In tumidum amnem.

Ac piae cantus volucris per auras
Admonet multas alias sorores
Suavium vocum modulis sonoris
Ver celebrandum.
Tollentiae

Ob novas voces avium bonarum —
Ipse agri cultor stupefactus audit —
Ex humo surgunt sata grana passim
Germine laeto.

Arbores nudos tremulosque ramos
Sustinent coelo: miserans Deus dat
Frondem opacam, mox avium vagantium
Hospita tecta.

Flosculis splendent nemus, hortus, arva,
Prata, vel gemmis liquidis corusca:
Roscidae Aurorae lacrimis refulgent
Gramina cuncta.

Tu memento cras bene mane membra
Tollere ex lecto: fuge tectum et urbem!
En vocant laetae volucrum cohortes
Ruraque verna!

Jos. Pistner

Literaria

Gratum nobis est, multis lectorum nostrorum semiticis linguis operam dantibus notum facere Monachii, apud Oscarium Beck bibliopolam, prodire scriem librorum, quae inscribitur: *Clavis Linguarum Semiticarum*. Auctor operis est Hermannus Strack, vir et theologia et hebraicae linguae scientia doctissimus et qui inter quattuor adhuc editas seriei partes ipse conscripsit duas. Harum tituli sunt: *Hebraische Grammatik mit Übungsbuch*, 10. u. 11., sorgfältig verbesserte u. vermehrte Auflage (4 *M*) et:

Grammatik des Biblisch-Aramäischen mit den nach Handschriften berichtigten Texten u. einem Wörterbuch. 5., teilweise neu bearbeitete Auflage (2.50 *M*). Accedunt Ungnadi Jenensis *Babylonisch-assyrische Grammatik mit Lese-stücken u. Wörterbuch* (3.50 *M*) et Margolisi Philadelpheni *Lehrbuch der aramäischen Sprache des babylonischen Talmuds. Grammatik, Chrestomathie u. Wörterbuch* (10 *M*), de quibus omnibus optime huius disciplinae periti iudicaverunt. Nos quoque data occasione plura de his libris impense commendandis dicemus.

Epitome Thesauri Latini

est inscriptio novi libri, qui singulis modo fasciculis edi coepit apud Teubnerum, strenuum semper studiorum veterum adiutorem ac patronum. Hic Thesaurum illum auctoritate et consilio academiarum quinque germanicarum prodientem septimam fere ad partem cogendum curabit, ut iis quoque, qui quavis de causa maiore editione carere se posse vel debere existimarunt, praesto sit lexicon latinum, quod quamvis coartatum, omnibus tamen, quibus ipse Thesaurus, se commendat virtutibus. Pretium pro impensis redemptoris vilissimum est, cum, qui ante finem anni ad emendum se paratos esse professi erint, iis una tantum marca et dimidia (1.50 M) pro singulis fasciculis, qui quadraginta omnino prodibunt, sit solvendam. Praeerit operi, quod, quam difficile sit, quam laboriosum, pauci, opinor, aestimabunt, praestantissimus ille philologus Franciscus Vollmer Monacensis, quo — nam in Thesauro quoque elaborando primas agit — nemo magis idoneus videtur ad tale officium suscipiendum. Omnium autem latinae linguae studentium erit, rem tam feliciter inchoatam subscriptione sua adiuvare.

Ferax profecto saeculum lexicorum! Nam dum haec scribimus, novus ad nos nec minus gratus affertur nuntius Georgesii Lexicon Latino-Germanicum, librum illum a doctissimis latinitatis existimatoribus laudatum multisque multorum annorum experimentis comprobatum, iterum foras datum iri nova ac recentissimae ad gradum scientiae aucta editione. Prodiit adhuc ex quattuor voluminibus primum, a usque ad c complectens literas, et quod constat 9 marcis. Totum autem opus quattuor intra annos finietur. Editor est prof. Dr. Henricus Georges Gothanus, Caroli Ernesti Georges filius, quo pater iam usus est sagacissimo laboris socio et administro.

Sententia

Der Mensch ein Sohn der Zeit, ein Herr der Zeit, ein Raub der Zeit.
Tempus te genuit, dominum regemque creavit;
Te tamen ex regno cedere cogit idem.

Ut sileant homines, tamen inscia saxa loquantur,
Laudibus et Domini nomen ad astra ferunt.
R. Hilgenfeld.

Esto tenax incus, fortis quoque malleus esto
Ferre potens durum, dura ferire potens!
S—s

Catalogos, programmata, prospectus petentes librosque et libellos mandantes vel alia qualibet de re ad commentarium nostrum pertinente bibliopolas aliosve per litteras adeuntes

Scriptorem Latinum

tamquam negotii auctorem appellare mementote!

Praemia ab editore proposita!

Quicumque unum novum nobis conciliarit lectorem, gratis accipiet libellum, cui inscribitur:

luxicus, Der lustige Lateiner.

Utique necessarium est omnibus viribus contendere, ut numerus legentium accrescat. Sed non omnia possumus ipsi. Credimus autem nemini difficile fore, id, quod supra petimus, consequi. Si duplicem habebimus lectorum numerum, nos omnia nobis proposita sine curis efficere poterimus, cum interea in angustia versari non desinamus.

Editor

Exempla Versionum

Germane et latine

Frankfurt am Main

Unter den Städten, die wegen ihres Zusammenhangs mit der Geschichte des deutschen Volkes merkwürdig sind, nimmt Frankfurt am Main den ersten Platz ein. Die Stadt wurde gleichsam mit dem deutschen Reiche geboren; denn Karl der Grosse war es, dessen Herrscherblick die politische und commercielle Bedeutung dieses Communicationspunktes zwischen dem südlichen und nördlichen Deutschland erkannte und hier zeitweilig seinen Wohnsitz aufschlug. Nicht ohne eine weit in die Zukunft schauende Absicht verpflanzte er hierher einen grossen Teil der von ihm besiegten Sachsen, die ihre nationale Eigentümlichkeit bis auf den heutigen Tag bewahrt haben. Die Hütten dieser Sachsen am linken Ufer des Mains waren früher da als die Stadt an der rechten Seite des Flusses, und es ist nicht ohne historischen Grund, wenn die Sachsenhäuser sich rühmen, sie hätten die Stadt entstehen sehen und dabei geholfen. Ludwig der Fromme wählte die Mainfurt der Franken zu seinem Lieblingswohnsitze und liess gleich nach seinem Regierungsantritt einen Palast bauen, der unter dem Namen „Sala“ bekannt ist. Um diesen Palast bauten die Hofbeamten und andere, die an dem Hofleben teilzunehmen wünschten, ihre Wohnungen, und zogen viele geringeren Standes, Handwerker, Krämer, deren sie bedurften, durch die Hoffnung gewinnreicheren Erwerbs heran. Dies ist der Ursprung der Stadt.

Eilers, Meine Wanderung durchs Leben, I, 206.

In numero earum urbium, quarum memoria cum rebus gestis Germanorum coniuncta et quasi colligata est, primum locum tenet Francofurtum ad Moenum. Urbs una cum imperio Germanico, ut ita dicam, nata est; Carolus enim Magnus, qua erat prudentia, cum perspexisset, quantum opportunitatis ad rei publicae mercaturaeque rationes expediendas haberet illud emporium, in confinio superioris et inferioris Germaniae situm, ibi identidem domicilium suum constituit. Idem deinde multum in posterum providens magnum Saxonum a se devictorum partem ibi collocavit, qui mores huic nationi proprios ad hodiernum diem retinuerunt. Saxonum illorum caesae super sinistram Moeni ripam prius extiterunt, quam oppidum in dextra fluminis parte positum, nec absonum est fidei rerum quod Sachsenhusani praedicant nascentum se vidisse urbem et adiuisse. Ludovicus autem Pius Moeni vada Francorum adeo adamaverat, ut saepissime ibi commoraretur et statim imperio inito palatium exaedificari iuberet, cuius celebre nomen est „Sala“. Circa hoc palatium deinde ministri aulici aliique vitae aulicae assectatores aedificabant multosque inferioris conditionis homines, quorum opera egebant, opifices institores, caupones, spe quaestus lucrique faciendi alliciebant. Hoc fuit urbis primordium.

(Heerwagen, Deutsche Lesestücke mit lateinischer Übersetzung. Nürnberg 1876.)

Varia

De usu diarium et commentariorum in Seminariis

Litterae 20 Oct. 1910, ad Archiep. Strigoniensem, Primum Hungariae.

E^{me} ac R^{me} Domine mi Obs^{me},

Eminentiae Vestrae litterae, nomine etiam omnium Hungariae Antistitum datae sub die 27 transacti septembris, ad SS^{mm} Dominum Nostrum pervenerunt. Quas quidem Ipse assueta benignitate excepit, nec dissimili cura, prout rei gravitas postulabat, expendit; mihi haec Eminentiae Vestrae ceterisque Antistibus communicanda mandavit.

Porro SS^{mi} Domini Nostrum mens est ut firma sit lex qua prohibetur ut diaria et commentaria, etiam optima, quae tamen de politicis rebus agunt quae in dies eveniunt, aut de socialibus

et scientificis quaestionibus quae pariter in dies exagitantur quin adhuc de iis certa sententia habeatur, haec, inquam, in manibus alumnorum seminarii libere non relinquuntur. Nil tamen vetat quominus superiores seminarii aut magistri, si agatur de quaestionibus scientificis, legant alumnis aut legendos articulos in sua praesentia tradant eorundem diarium et commentariorum, quos ad alumnorum instructionem utiles vel opportunos censent.

Commentaria vero in quibus nil contentionis continetur, sed notitias religiosas, S. Sedis dispositiones et decreta, Episcoporum acta et ordinationes referunt, vel alia quae quamvis periodica non aliud sunt quam lectiones ad fidem et pietatem fovendam utiles, haec, inquam, possunt, probantibus seminarii moderatoribus, prae manibus

alumnorum relinqui tempore a studio et ab aliis praescriptis officiis libero.

Haec dum Tibi pro meo munere significo, manus Tuas humillime deosculor meque impenso animi obsequio profiteor

Eminentiae Vestrae

Addictissimum famulum

Caietanum Card. De Lai,

S. Congr. Consistorialis Secretarium.
Romae, die 20 octobris 1910

Catalogi antiquarii:

Süddeutsches Antiquariat, München — Cat. 143: Altertumskunde, num. 1—1828 (Griech. u. lat. Sprachwissenschaft 177—541)

Friedrich Meyer, Leipzig — Cat. 102: Goethe (Darin: Verschollene Documente von Goethes Eltern, sowie unbeachtet gebliebene Bekanntmachungen aus Goethes Ministerzeit)

R. Strohmetz, Ulm — Cat. 10: Klass. Philol. u. Altertumsk. I, num. 1—5258 (Script. lat. 1952—3312, Neulat. 3313—3414)

Censura Librorum

C. Stegmann, Hilfsbuch für den Lateinischen Unterricht der oberen Klassen. Zugleich 7. Auflage von C. Meissners kurzgefasster lateinischer Synonymik. Leipzig u. Berlin, B. G. Teubner, 1910. IV + 132. 1.60 M.

Libros, quibus pueri utebamur latine discentes, angustiores quotannis fieri videremus ac breviores. Nec mirum: abhorret saeculum a maiore huius linguae studio nec plus ei temporis, quo doceatur, concedit, quam aliis disciplinis. Itaque phraseologia quoque illa Meissneriana multa sibi detrahi passa est et nunc in lucem prodit septuaginta fere paginis minuta, id quod non sine magno eius factum esset damno, nisi, qui novam editionem curavit, vir esset Romanorum sermone eruditissimus et qui haud parvum habeat in hac institutione usum. Ex inscriptione quidem vix quisquam, quid insit libro, suspicetur: nomina, quibus Meissnerus sua vocari voluit, magis placebant — at qua Stegmannus ratione materiam in tres quodammodo partes distractam et ob id incommodam saepe discipulis et molestam ordinavit, composuerit, scholasticae) ut ita dicam, utilitati accommodavit, hoc maxime mihi videtur comprobandum. Is enim, quae alter in genera rerum digesserat, literarum ordine disposuit idoneisque locis de synonymis aliasque ad rectum verborum usum spectantes notas adiecit. Sic assumpto eiusdem philologi libro, qui 'Kurzgefasste lateinische Synonymik nebst Antibarbarus' inscribatur, novum utique opusculum effecit et quod se commendat tam elegantissima locutionum germanicarum trans-

latione quam perspicua earum compositione ac specie omnino sua nitidissima. Nam etsi non sequitur scriptor viros doctos nimis anxie Ciceronis vestigiis insistentes, tamen omnia, quae collegit, ex ipsis fontibus iisque purissimis hausta mirifice degustantem recreant oblectantque. Ad hoc noster sola ipsorum exemplorum comparatione melius, quam alii multis verbis, quid intersit germanicam inter et latinam linguam, scit illustrare. Cf. 'auf diesem Gebiete' in hoc genere — 'auf dem Gebiete des Kriegswesens' in re militari al. Et quod non omnia statim vocabula latine indicat, sed, ut exemplo utar, scribit: 'konsequent s. charakterfest und folgerichtig, hoc multum adiuvaré existimo, ut discipulus cognominata, quae dicuntur, verba observare i. e. leviores quoque significationum differentias attendere ac distinguere discat, quod quanto usui sit in latine scribendo vel interpretando, nemo ignorat. In summa: dignus est liber, quo ut utantur, omnibus his studiis operam dantibus et imprimis discipulis sit suadendum. Eo libentius pauca proferam, quae, priusquam iterum ille typis describatur, mutantur, pauloque longius hac de re disseram, ut ex censura, ut par est, iis quoque, an recte monuerim, iudicare liceat, quibus nondum sit libellus ad manum.

'Persönlich tapfer' eorum est, quae, sicut 'entschuhen' (= excalceare) aliaque similia in Georgesii quoque libro occurrentia, ex vocabulariis latino-germanicis irrepserunt. Est enim nihil nisi 'manu fortis', quod Nepos habet, germanice redditum ac tam rarum, ut vix videam, cur afferatur. Si tamen non careri posse eo videatur, melius fuerit scribere, 'von persönlicher Tapferkeit', qua iunctura saepius utimur in sermone nostro. 'Haben uns persönlich Hilfe gebracht' aptius alii cui quam dis apponatur; 'darin finde ich meinen Trost' paulo numerosius dicitur: haec me res consolatur, quam h. r. m. c., idem pag. 106 (trösten) inseri potuit. 'Ein Volk knechten', quod germanice vix usurpetur et, si quando, statum nunc, non actionem designet, melius vertitur 'opprimere, servitute opprimere, servitute oppressum tenere' quam 'in servitutum redigere...'; ego pro illo 'unterwerfen' vel 'unterjochen' posuissem. Pg. 75 non facile intellegitur 'lassen' idem declarare posse, quod 'die Ansicht aussprechen' (= dico, censeo, puto, volo); hoc exemplo confirmandum fuit. 'Lateinisch schreiben' plenius: Latine, Latina lingua scribere; cf. pg. 99 (sprechen), ubi recte adverbium additum est. Pg. 75³) ego malim '(gut) lateinisch sprechen', vel potius 'sich (als Redner) gut lateinisch auszudrücken verstehen', pro: '(gutes) Latein' sprechen, cum latine 'dicere' aliud significare sentiam atque illud usitatissimum latine 'loqui'. Primum enim ad oratorem, alterum ad quem-

vis latina lingua utentem videtur spectare. Pro ‚früh sterben‘ scribe: ‚(zu) früh st.‘; cf. 77²⁾) Pater mature decessit (starb leider zu früh); item pro ‚die Sache steht ganz anders‘ (longe aliter res se habet): ‚d. S. verhält sich g. a., praesertim cum ‚steht‘ scriptum legamus pg. 100 (es steht so sic res est, sic se res habet). ‚Frieden halten‘ differre puto a ‚Frieden haben‘, quamobrem illud ‚pacem servare‘, hoc ‚pace uti‘ latine dico. ‚Dieser schwere Krieg‘ bene vertitur ‚hoc tam grave bellum‘, quod autem in sequenti exempli latini (hoc grave bellum) interpretatione ‚dieser‘ crassioribus literis distinguitur, probari mihi non potest: falsam enim discipulo inicit de verborum sono opinionem. Ubi interea, interdum, interdiu explicantur (pg. 111²⁾), ‚interim‘ quoque ‚einstweilen‘ erat commemorandum. Pg. 24 (classis mille navium est) omittatur ‚die Flotte beläuft sich...‘, maneat ‚... besteht aus...‘ ‚Befreien‘ (pg. 20) solis verbis ‚in libertatem vindicare‘ redditur, quamquam pg. 113 (verdanken) liberandi verbum non repudiatur, ‚In aciem descendere‘ aptius germanice transferri existimo ‚in die Schlacht rücken‘, quam ‚das Schlachtfeld betreten‘, item ‚vix dici potest‘ non respondere nostro ‚es ist unbegreiflich‘, sed ‚es ist kaum zu sagen‘. ‚Wie vieles hat er nicht erreicht!‘ (quam multa consecutus est!) haud scio an satis idoneum sit exemplum, quo negationem latinam hic omittendam esse demonstramus, praesertim cum ‚nicht‘ ordinis causa deductioribus in libro literis scriptum sit, quasi acutior ei sonus imponatur. Haec ut vitetur ambiguitas, ego tale praetulerim, quod nullius habeat numeri significationem, velut: Mit welcher Ausdauer hat er nicht seine Pläne verfolgt! vel: Wie hing sie nicht an ihrem Vater! vel similia. Illam autem sententiam ego verterem: Was hat er nicht alles erreicht!, unde primo mihi aspectu apparere videtur ‚nicht‘ particulam nonnisi phraseologicam esse nec ideo altera lingua reddendam.

De delectu rerum, ut cum alio quovis scriptore, cum hoc quoque certare licet, sed difficilis haec res est atque inutilis: aliud enim alius censet praefendum. Cum Stegmannus nequaquam omnia exclusit, quae facile in qualibet grammatica latina inveniuntur (cf. nachdem (quoniam), seitdem (ex eo tempore...), unter vielen Tränen (multis cum lacrimis) al.), addi quoque potuit: gehören (haec terra Gallorum est), praeterea fortasse (cum plures eiusdem verbi insint locutiones): kommen um — (amittere, privari), Latein können, (Latine scire), dienen (pro: Kriegsdienst tun), schöpfen aus (haurire ex, cf. pg. 95¹⁾ et 104⁴⁾) et alia nonnulla. Non necessaria mihi illa nota videtur (pg. 116), qua discipulus monetur, ne in locutione ‚auf den

Boden Latiums verpflanzen‘ verbo ‚transplantare‘ utatur, quod quin multi fecerint valde dubito.

Etiam verbis ‚sich sehen lassen‘ (sui videndi facultatem facere) facile careri posse mihi videtur. Tamen in phraseologia Stegmanniana prudentissime omnia discipulis superiorum ordinum scitu necessaria selecta sunt, ut pauca eius generis desiderenter.

De typographicis denique mendis haec mihi notanda putavi: Pg. 55 (gebührt) lege: tibi laus; pg. 78 (lesen): (in Iliade); pg. 116 (vermeintlich) putantur bona; pg. 118 (verstehen): Lateinisch. L.

Angelus Nardis: Carmina subseciva. Aquilae in Vestinibus 1911. Adhuc ferax est Latinorum poetarum Italia. Quorum agmini nuper se adiunxit Ang. Nardis lepido opusculo edito cui titulus est „Carmina subseciva“. Parvo volumine X carmina lyrica comprehensa sunt (in iis „In Rhegii et Messanae exitium“ et „In bellum Tripolitanum“) partim disticho elegiaco, partim metris Horatianis expressa. Librum vel obiter percurrentes poetae neque ingenium neque facultatem poeticam abiudicabimus, nisi quod passim maiores nervos forsitan desideret quispiam. In poetis Latinis et antiqui et recentioris aevi haud mediocriter eum versatum esse primo adpectu apparet; imprimis Horatii et Leonis XIII. vestigiis insistent, quibus multas debet locutiones. Errores typographici aliique, qui in libellum irrepserant, in exemplari mihi oblato ipsius auctoris manu magna ex parte emendati sunt. Corrigenda restant haec: Pg. 11 claudicans versus asclep.: „Nos, nostra trahunt. Quantus honor perit“ fortasse hanc in formam revocandus est: „Nos et nostra....“ Pg. 25 in hexametro: „Vinea sed mea vastata heu grandine squallet“ pro heu substituendum est eheu. Pg. 33 pto inventus legendum iuventus. In prosodiam peccatum est pg. 10, ubi in voce latiore falso a corripitur. Ad dicendi genus quod attinet, minus placent loquendi formulae, quales sunt: pg. 12 quassit, dudum (pro tandem), colluctat (pro colluctatur); pg. 13 catastrophe, Dominum linquimus (!) ponere (pro sinimus vel patimur); pg. 15 sericeam (pro sericam); pg. 18 adv. horrendum (minus usitatum pro horrendum); pg. 26 Mopsus non fallat et.... mitte (offendimur inconcinnitate); pg. 31 per fundunt munera olivae; pg. 33 fides cum duce; pg. 35 pila displodit. In praefatione scribendum erat archaeologia et archaeologicis (pro archeologia etc.), Haunia (pro Kopenhagen); in adnotatione pg. 31 unde ortum duxit (pro ubi). — Opusculum dicatum est Nic. Persichetti, Collis Buculi marchioni, viro de archaeologicis studiis optime merito, qui etiam extra patriae fines inclaruit. P.

Scriptor Latinus

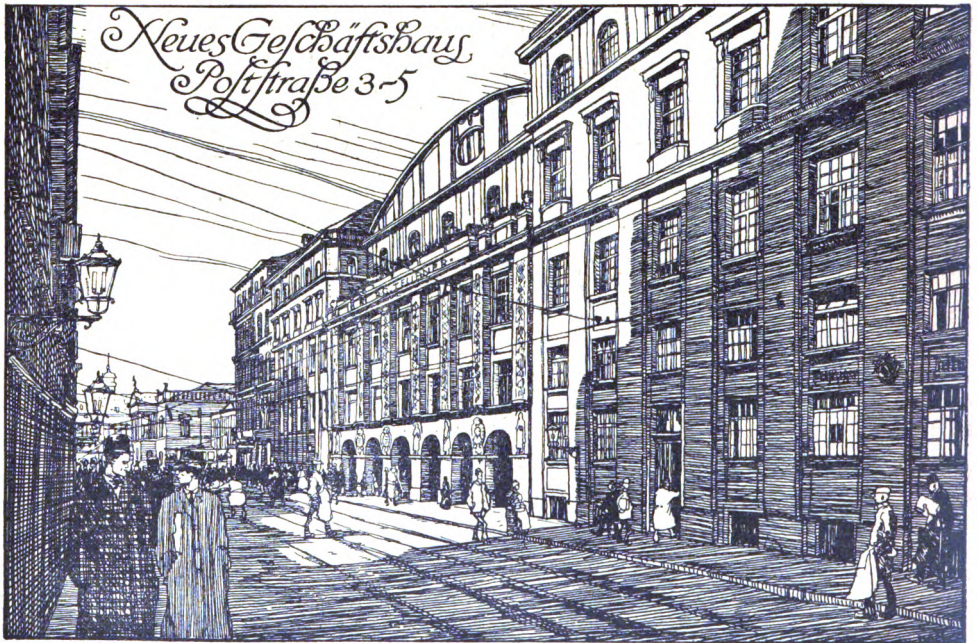
Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. IX Francofurti a. M., Mense Septembri MCMXII Num. V

De Aedibus Teubneranis Ante Hos CI Annos Conditis

Memoriamaeclarem aedium
a proavo conditarum sol-
lemniter vobis celebranti-
bus laetitiae participes sunt
praesentes absentes qui-
cumque studiis antiquitatis sese de-

Ritscheliuſ olim praedicavit, in genere
philologico Teubnerum aquilae ritu
supra aemulos se extollere, patres
vestri vosque ipsi merita illius ae-
quanda vobis proposuistis. Itaque
neque veteres disciplinae nostrae partes

derunt. Nimirum domus vestrae us-
que crescentis memoria segregari ne-
quit a studiorum nostrorum historia:
tantum illis adiumenti per tam longam
annorum seriem B. G. Teubner eius-
que successores attulerunt. Quodsi

umquam neglexistis, et si quae novae
regiones patefactae sunt, strenue si-
gnum vestrum intulistis. Tirones hoc
signum doctis commendavit, doctores
summos sibi adiunxit; scientiam fo-
ventes et scholae et vitae humaniori

consuluistis; maxima audacter inco-
hastis, minima numquam spre-
vistis; in recipiendis libris verum, in edendis
pulcrum sectati estis; denique saepe
illud quod praeclarissimum bibliopola-
rum officium ducimus prospero eventu
praestitistis, intellegere, quibus libris
opus sit idoneosque ad illos compo-
nendos auctores excitare. Itaque nos,
quorum opera ad linguas litteras artes
instituta res universas Graecorum
Romanorumque pertinentia ex aedibus
Teubneri prodierunt, fidem vestram
saepe experti fidem vobis repromit-
timus, gratias agimus etiam pro ma-
gno illo numero nostrorum qui non
iam in terris morantur, saeculi novi
felicitatem spe firma auguramur.

Haec verba superiore anno, cum
saecularia officinae Teubneranae age-
rentur festa, ad dominos illius missa
sunt nominibusque notata eorum anti-
quarum rerum scriptorum, qui opera
eius usi erant in libris suis publi-
candis. Nec ego video, qui, quantum
illa meruerit de humanitatis deque
universis literarum studiis, brevius
possit simulque clarius exponi. Sint
ergo nostrae quoque historiolae quasi
prooemium, unde exordium sumentes
eius, qui condidit aedes toto orbe
clarissimas, vitam et gesta operisque
ab eo instituti a primis initiis usque
ad hunc diem gradus diligenter nunc,
si placet, percurramus.

Benedictus Gotthelf Teubner
natus erat die 16 Iunii anno 1784 un-
decimus Augusti Friderici Teubner,
parochi Gross-Kraussnigkensis et
postea Gossmarensis, filius. A patre
ipso primis literis eruditus — cum
illo tempore a typographiae se daturis
latinorum elementorum scientia pos-
ceretur, haec quoque eum docuisse
patrem verisimile est — puer quat-
tuordecim annorum Dresdam missus
est ad Meinholdum, a quo artem typo-
graphicam disceret. Quo tirocinio ob
eximiam industriam navitatemque ante
legitimum tempus absoluto Lipsiae
aliquamdiu typhothetae officio fungeba-
tur tumque iter fecit in Hungariam,
unde, quamvis invitus, anno post re-
vertit, ut rogatu familiae operam prae-
ret Weinedelo, sororis marito, typo-

grapheum paulo ante emptum insti-
tuenti. Hic, qua erat prudentia, miri-
fice brevi tempore res auxit atque
amplavit tribusque fere post illius
mortem annis, cum diu non iam ad-
ministrari, sed moderatoris partes egis-
set, die 21 mensis Februarii anno 1811
ipse totam possessionem ab heredibus
redemit. Hic ergo verus officinae
Teubneranae natalis est. Eodem anno
nuptiae celebratae sunt cum Iulia Koch
Elsterbergensi.

Quod impigri viri opera exstru-
xerat, ne belli quidem potuit turbu-
lenta tempestas delere. Nam etsi, ut
consentaneum est, anno imprimis 1813
negotia non haerebant tantum, sed
prorsus interdum iacebant, tamen res
paulatim ita in melius mutatae sunt,
ut tribus annis post Teubnerana, in
qua novem iam prela exercebantur,
inter maximas Lipsiae officinas nu-
meraretur annoque 1821 e vetere loco,
qui „Alter Amtshof“ appellabatur, in
Forum quod nunc dicitur Augustanum
fuerit demigrandum. Hic Teubner no-
vam aedificarat domum tribusque ta-
bulatis editam, in qua typographicum
instrumentum primo, quae plano pede
erant, conclavia occupabat, postea
vero in aedificio annexo ac recentis-
sima ratione instructo collocatum est.
Tum ille ad Brockhaus amicum scri-
psit tantum se ob novas machinas
duas in ore esse ac sermone colle-
garum, ut quatuor hebdomadas non
esset in publicum proditurus; nimium
se ubique illudi atque derideri. —

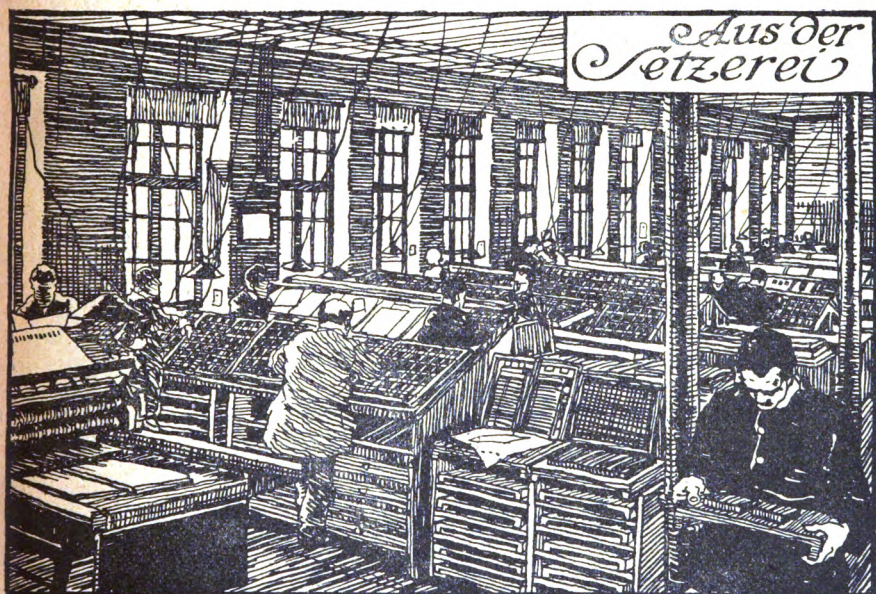
Tamen nihil rerum retardavit pro-
gressum. Anno 1819 quindecim iam
prela praesto erant et pro septem vel
novem »subiectis« quae vocabantur,
aliisque paucis famulis ministerium
totum ad septuaginta capita creverat.
Weidmann, Hahn, Brockhaus, Reclam,
Fleischer aliique bibliopolae clarissimi
nullius fere nisi Teubneri opera uten-
tes summam eius in imprimendis li-
bris, praesertim philologis, accuratio-
nem collaudare non desistebant.

Sic factum est, ut, cum ipse anti-
quitatis studia adamare coepisset fa-
miliarisque factus esset cum Lipsien-
sibus aliisque Saxoniae philologis ab
Hermanno praecipue profectis, Teubner

anno 1823 proprio nomine eius generis opera constitueret publicare, qua in re maxime eum adiuvit Franciscus Passow, qui idem alterum eius conatum, novos de philologia et paedagogia commentarios „Neue Jahrbücher“ inscriptos et eodem titulo ad hunc usque diem prodientes, cum anno 1826 anno moderante in lucem emitterentur, commendaticii consiliaque editorum iuse illustrantibus verbis est prosecutus. Nec multo post veterum scriptorum quoque editiones publicabantur a philologiae peritis confectae, a quo quidem consilio iniquitate tempo-

prudenter tum ipse per fratrem Schneidewin, Fleckeisen, Halm philologos noverat nec ita ignorabatscriptorum veterum editiones utique esse ad mutatam philologiae normam novandas. Sic primi Guillemus Dindorf Sophoclis, Demosthenis, Aeschyli, Homeri, Ludovicus frater Xenophontis, Dietsch Nepotis, Eutropii, Herodoti, Sallusti retractarunt textus. His mox alii accesserunt antiquitatis periti, in quibus Foss, Weissenborn, Oehler, Merkel, Dressler et quos supra dixi. Mathematici generis libri iuxta haec minime neglegebantur.

am detentus, Teubner, genero imrimis hortante, per decem fere annos ellectristica quae vocantur et historica opulariter scripta curabat edenda. einde temporis condicione magis faente anno 1849 ad philologica reersus eo, qui secutus est, anno prios praeclarissimae illius »Bibliotecae Teubnerianae« libellos foras didit, cuius usque adhuc prodierunt ucentorum circiter et quinquaginta uctorum graecorum et latinorum opera us quingentis voluminibus comprehensa. Suasit consilium, quod tam liciter postea evenit, Augustus schmitt, qui cum vir erat negotiorum

Haec tamen omnia perfici non potuissent, nisi, qui praeerat officinae, diligentissime quaelibet in suo genere occurrentia observasset. Quidquid vero novi exstiterat, inquirebat, dignum si esset cura, temptabat, arripiebat avide, si conducere sibi insiliisque suis cognorat. Sic ille, inventis saeculi sapienter utens, rebus suis maiora quotannis dabat incrementa. Ineunte anno 1831 acta diurna, quae „Leipziger Zeitung“ inscribentur, recipit imprimenda et duobus annis post ea, quibus titulus est „Leipziger Tageblatt“; eodem tempore, cum consilium esset. Ipsi via ferrata cum Dresda

coniungere, hanc quoque in urbem negotiorum transfert sedem paucosque post annos prima machina typographica constituta satis superque et publice et privatim accipit mandatorum. »Quidquid potest, fiet« solet dicere. Anno 1835 ipse typos fundere incipit, insequente anno stereotypicam exercere; chartariam etiam officinam instituere in animo habet. Denique nihil ad artem suam pertinens a se alienum putat: omnes fere eius disciplinas pari complectitur studio atque cura. Quid mirum, quod quarto saeculi decennio exeunte secundum inter omnes Lipsiae typographos obtinet locum? —

De philologia domus Teubneria quinquagesimum inter et septuagesimum annos Ritschlianae imprimis scholae opera vulgabat, sed etiam plurimos Boeckhii senis libros. Is quanti fecerit illius merita, satis apparet ex literis anno 1855 mense Augusto datis, in qua scripsit in genere philologico Teubnerum aquilae instar supra aemulos se extollere. Mox idem mathematicis de disciplinis licuit praedicare. Nam, cum dimidio iam a saeculo graviore eius generis libri ex magna illa officina prodissent pauloque post edi coepisset Schloemilchi de mathematica et physica ephemeris praeclarissima, conditi sunt anno 1868 Annales illi Mathematici, qui aedibus, e quibus prodierant, philologiae iam patronae gloria florentibus mathematicae quoque faultriciis tribuerunt laudem.

At haec Teubnero videre non contigit. Obiit enim, infracta paene valetudine, die 21 Ianuarii 1856. Tum officina in generorum transit possessionem, quorum alter, Adolphus Rossbach, summa inter librarios Lipsienses florens auctoritate, mercatoria in posterum negotia gerebat, alter, Albinus Ackermann, typographica in arte optime versatus, technicis rebus praeerat. Augustus Schmitt, ut ante, omnia curabat ad redimendos edendosque libros pertinentia ac tantam sibi fidem meruit, ut ei postea non procuratoris solum, sed etiam, cum quinque et viginti annos eadem in domo

ministerium fecisset, socii nomen a titulo daretur. Eodem die in universitate Ienensi honoris causa a philosophiae doctoris gradum promotus est, quod, ut scriptum est in diplomate in administrando munere tam et praedicabilem industriam gnavitatemque et singularem prudentiam atque intelligentiam comprobavisset, ut officina Teubneria edita librorum utilissimorum insigni multitudine cum de aliis litterarum partibus egregie meruisset tum in philologicis potissimum disciplinis sine controversia principatum teneret.

Horum virorum felicissima laborum negotiorum consiliorum societate tantos tum quoque relictum Teubneri opus fecit progressus, ut domicilium iterum fuerit mutandum. Itaque in via, quae Poststrasse vocatur, ineunte anno 1864 novum aedificium erectum est, cui tantum areae adiacebat, ut futuris quoque temporibus spatium sufficere crederetur. Hic tandem vaporis ad machinas movendas utiliscebat, id quod ante ob Musei Urbani viciniam non fuerat permissum. Eadem domo libraria quoque tabernam quam Teubner multo ante condiderat recepta est. Tamen, cum plures pluresque incredibili, ut Passow olim dixerat, sollertia et diligentia invitatae officinae Teubneranae uterentur operam anno iam 1870 alteram aedificari dum oportuit. Machinae typographicae tum erant viginti duae, auxiliares machinae una et triginta, typorum centum viginti quinque milia chilogrammatum, viri feminaeque operam facientes ad trecenti.

Haec omnia recentissimis his temporibus Alfredo Ackermann, nepotem Teubneri, Alfredoque et Conrado Gieseckii, eiusdem pronepotibus gerentibus ratione ac via auxiliares sunt ac tamquam exaedificata. Commemoremus hic »Thesaurum Linguae Latinae« anno 1900 et »Encyclopaediae Literarum Mathematicarum« auxiliantibus Gottingensi, Lipsiensi, Vindobonensi academiis anno 1898 editam. Quis autem ingentem ceterorum librorum recenseat multitudinem? Quis paedagogicos enarrabit omnium et inferiorum et superiorum

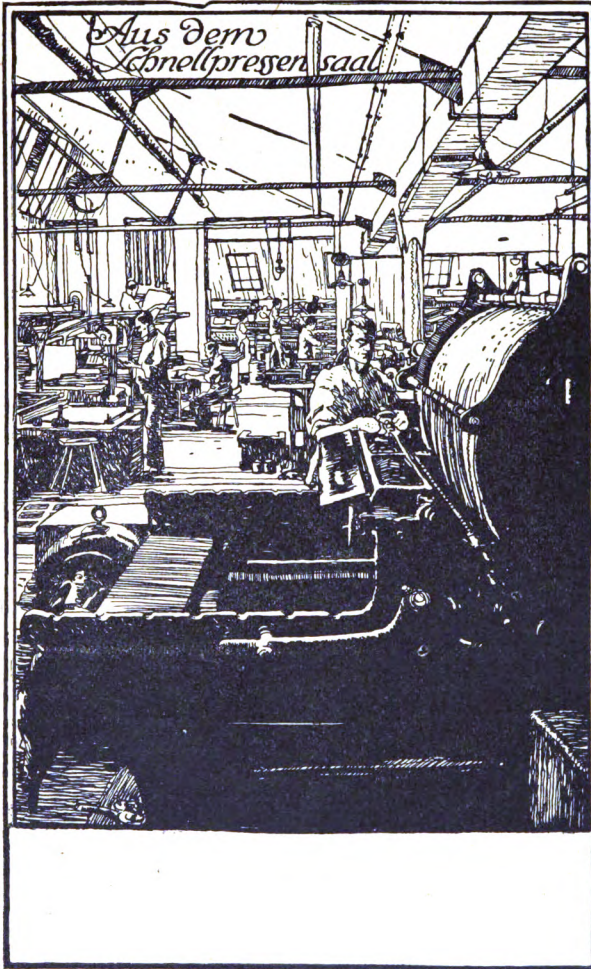

scholarum usus spectantes? Quis praestantissima de historia, philosophia, papyrologia opera? Satis equidem nota sunt unicuique literarum studioso. Hic, nunc qui praesunt bibliothecae, vere dignos se proavi sui meritis probaverunt.

Augescente ita numero librorum a Teubnero redemptorum — decem fere milia toto saeculo inde prodierunt — cum omnis paene officina in his occupata esset perficiendis, anno 1905 omnia denuo constitui coepta sunt atque ordinari. Itaque singula conclavea ita partim mutata, partim aliter disposita sunt, ut melius aptiusque inter se cohaerent, pro veteribus machinis vaporariis novae substitutae omnes ad usum vim electricam suppeditan-tes. Non mi-

glutinatio quoque librorum accessit, in qua secundo anno centum iam et quinquaginta personae et septuaginta machinae adlaborabant. In omnia autem conclavea satis luminis aerisque immittitur, ut saluti opus facientium optime consuli videatur.

Liceat nunc, quam multa sint editoriae officinae munita, paucis dumtaxat numeris illustrare. Quid si dicam eos, qui simul praeparantur, libros octoginta circiter esse et ducentos? Quippe cum non nova solum opera prelis sint mandanda, sed veterum quoque iterandae editiones ephemeridumque sine intermissione fasciculi emittendi. Perficiuntur enim quotannis trecenta milia mandatorum librorumque quoquo versus dimittendorum non minus centena milia.

nus quam duodetriginta nunc exercentur machinae typographicae eaeque recentissima ratione constructae. Ex his prodeunt quotannis paulo plus duodeseptuaginta millena milia plagarum, quae ut typis inscribantur, ducenti fere typhothetae laborant quatuorque machinae compositoriae. Praeterea ad typorum fusionem, stereotypiam, galvanoplasticam nunc con-

quam vices quinquies centena milia. Maxime negotiosa sunt scholastica quae vocantur anni tempora: tum numerus librorum per bibliopolas petitorum ad tria quotidie milia augetur. Literarum denique et telegrammatum singulis annis afferuntur centum fere et quadraginta milia, quibus adnumeranda sunt centum viginti milia schedularum librariarum aliarumque

rerum typis impressarum. Centum sexaginta quatuor personis opus est, ut omnia haec negotia tam diligenter et accurate, ut huius officinae moris est, expediantur.

Sed iam finem faciamus narrandi. Difficile sane est, tam parvo suppetente spatio verbis uti operis tanti magnitudine dignis. De quo quam multa dici queant, ex libro patet ab ipsis Teubneriarum aedium dominis edito, cui titulus est: B. G. Teubner 1811—1911. Geschichte der Firma in deren Auftrag herausgegeben von Friedrich Schulze. Leipzig im Jahre 1911 (15 M). Hunc enim secutus sum in historia hac mea adumbranda. Quod vero opus illud magnificum offert legentibus, id simplici eius ac quasi modesta inscriptione minime terminatur. Est re vera significans quaedam ac dilucida rerum in victu cultuque hominum superioris saeculi mutatarum expositio, in qua expresse imprimis eminent philologicae, historicae, mathematicae, physicae disciplinarum totiusque omnino educationis atque eruditionis progressus. Haec, quamquam a variis, pari tamen subtilitate atque concinnitate describuntur. Singulare libri ornamentum efficiunt imagines et personarum et locorum nec minus multae epistolae ex ipsis exemplis ad verum imitatae. Harum imaginum tres ut nostro possent commentario publicari, sumptu editorum ad minorem modum redactae sunt, pro qua munificentia optimas illis agimus grates.

Concludamus verbis, quibus Eugenius Grünwald nomine societatis, quae „Verein der Freunde des hu-

manistischen Gymnasiums“ vocatur, festis Lipsiae habitis est gratulatus.

Si verum est illud Ciceronis omnes artes, quae ad humanitatem pertinent, habere quoddam commune vinculum et quasi cognatione quadam inter se contineri, non minus verum idem dicatur de iis, qui in illis artibus et docendis et propagandis cum industria versentur. Atqui saeculum est, postquam vos, viri bibliopolarum ubique terrarum optime noti atque in vestro genere omne punctum ferentes scriptorum et Graecorum et Romanorum thesauros publici iuris facere coepistis, plus in dies cum artis et elegantiae tum ingenii et diligentiae in eo labore exhibentes. Nec defuit vobis fortuna, quae adhuc fortes adiuvare non destitit, ita ut bene de vobis vestraque opera in reliquum tempus liceat augurari. Hoc enim et vobis et nobis videtur esse persuasum quod ait Xenophanes in elegia, terrestria ista quae iam tum hominum animos distrahebant negotia atque occupationes minus valere ad bene beateque vivendum significans quam animorum elationem atque indagacionem veritatis; sic enim dicit:

ῥώμης γὰρ ἀμείνων
ἀνδρῶν ἦδ' ἵππων ἡμετέρη σοφίη.

Quare pergite quo coepistis, viri spectatissimi et de humanitatis studiis, quae nos quoque ad extremum vitae spiritum cum singulari quodam amore et delectatione esse amplexuros palam ac laete profitemur, optime meriti haec autem domus Teubneriana, unde quasi rivi prata irrigantes defluerent non desierunt, vivat crescat floreat in multis annos.

Ex Epistulario Redactoris

M..., 11. 8. 11.

Plurimum colende domine!

Sine mora, sicut cupiisti, tibi scribo me de novo mandatum esse Scriptorem. Fidem et ego tibi servabo quantumque potero, novos lectores et amicos commentarii tui colligam. Necessesse habeo libellum edere, in quo

colloquia cotidiana reperiantur latine conversa. Exempla praebent scripta Ploetziana: Voyage à Paris, The Traveller's Companion, Viaggio a Roma. Multi sunt, qui linguam latinam sciunt et ament, latine loqui nesciant. Utinam quo primum tu hunc libellum edas, quo amici Scriptoris mirum quantum augebuntur. Vale.

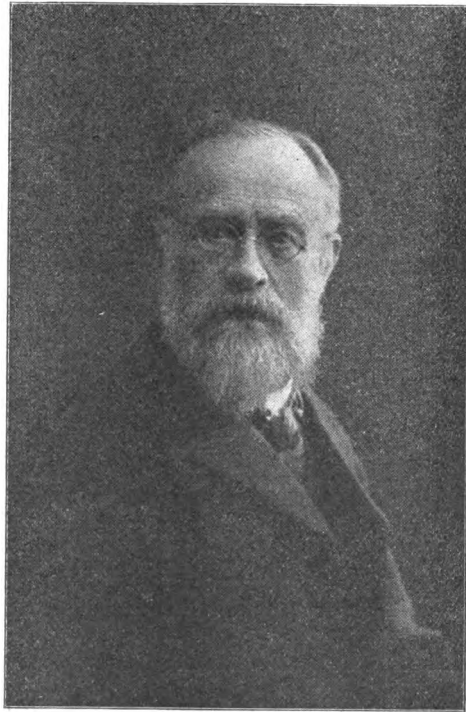
Dr. A... H...
consil. jur. et advocat.

Quid amici nostri de se ipsi scribant

1. Guilelmus Roesch Heibronnensis

Natus sum a. 1831 patre pastore Suevico, qui cum ipse prius praeceptoris munere functus esset, puerum ex elementis litterarum egressum sermone Latino initiare coepit, postea scholae quae in oppido Nuertinga fama Latinitatis florebat, tradidit ut ad studia classica in seminario q. v. inferiore in oppido Blaubeuren praepararetur. Hoc quadriennio absoluto in seminarium theologicum Tubingam receptus per alterum quadriennium philosophiae et theologiae operam dedi. Absoluto autem primo examine theologico ad philologiam me converti et primum Tubingae duo semestria sub auspiciis Teuffelii, unum Erlangae apud Naegelsbachium, virum omni laude superiorem, studium classicorum repetivi. Sed plurimam partem doctrinae, qua ad examen et munus philologicum opus erat, ipse meo Marte mihi adquirere debui, cum praeterea praeceptoris partes agerem. Haec enim tum ratio et condicio apud nos philologorum erat, ut duo essent examina, alterum quo facultas docendi apud classes inferiores, altero apud superiores probaretur. Candidati autem iam ante absoluta examina solebant ad vicarium in scholis maxime ruralibus munus admitti. Proinde nonnullos annos in compluribus oppidis, quae scholas Latinas fovebant, »pro

praeceptore« stipendia merui, donec a. 1859 designatus sum ad scholam, quae in oppido Blaubeuren erat, ubi pridem seminarium absolutam, administrandam. Hinc a. 1869 Heilbronnem ad Gymnasium traductus septem annos in classe III., triginta in classibus superioribus munere publico professoris functus sum, donec a. 1904 aetatis anno LXXIII appetente senectute in otium recessi. Primo omnes disciplinas, postea litteras Graecas, Latinas, Gallicas professus eram.

Praeterea »inspectio« q. v. aliquot scholarum minorum in vicinia florentium mihi est mandata, denique 29 annos ad tentamen illud, quo qui in seminaria reciperentur, pueri probabantur, sum adhibitus (»Landexamen«). Cum semper omnem diligentiam in praeparandis lectionibus, multis descriptionibus corrigendis, etiam privatim adulescentium studiis iuvandis ponerem, praeterea alumnos domi haberem, denique bibliothecam circuli Harmoniae quae vocatur administrarem, parum mihi temporis vacabat ad studia singularia tractanda aut libros scribendos. Tamen saepius dissertationes scripsi, quae diebus festis scholae vel in conventibus collegarum recitabantur, earumque nonnullae vel in annalibus nostris »Correspondenzblatt« vel in collectione dissertationum et orationum a Virchow et Holzendorff Hamburgi edita typis sunt expressae, ex quibus nomino libellos de vi et natura linguae, de Horatio, Tacito, Demosthene scriptos. Jubilaea q. v. duo celebravi, alterum post

exactos in Gymnasio nostro 25 muneris annos, alterum a. 1904 post 50 omnino officii scholastici annos absolutos.

Quosdi de privata mea et domestica vita pauca addere licet, 49 annos uno matrimonio conjunctus fui cum uxore dulcissima et piissima, qua abhinc quatuor annos amissa his versibus dolorem meum effudi:

Beatus ille, cui mulier superstes est
Eumque curat et senescentem fovet,
Ut otio grato fruatur commode,
Cura ac negotiis domesticis procul.
Contra miser, cui melior est adempta pars,
Ut solitariam trahat diutius
Vitam privatus diligentia pia,
Seni malorum quae fuit solatio.

Liberos educavimus quatuor, ex quibus duo filii in flore aetatis inter XX. et XXX. annum miserabili fato sunt abrepti. Amicitiae semper plurimum tribui et adhuc cum nonnullis aequalium, qui supersunt, commercium habeo epistolarum. Ruris amoenitatum, camporum, montium, peregrinationum pedestrium semper amantissimus fui et per 20 annos cum collega aequali et familiari magnam partem Alpium Helveticarum et Rhaeticarum perlustravi. Unum doleo quod nunquam mihi copia fuit Italiae visendae, quod desiderium litteris ad amicum, qui mihi illinc salutem dixerat, missis sic expressi:

»Infandum, regina, jubes renovare dolorem«,

vel secundum interpretationem Blumaueri:

»Infantin, lass das Ding mir nach,
Es kostet mich nur Zähren!«
Du rufst mir eine Sehnsucht wach,
Die fast mich will verzehren.
Ich bin ein rares Exemplar
Von einem Philologen,
Der niemals in Italien war.
Wie bin ich schnöd betrogen!

Ab anno aetatis LX. insperatum mihi divinitus donum est additum, ut Musarum afflatu plurima conderem carmina, quibus dies festos, amoenitates locorum et anni temporum celebrarem, varia sensa et cogitata verba numeris nectendo exprimerem, et amplii fasciculi eiusmodi scriptionum hoc spatio sunt congesti. Adeo licet grato animo mihi praedicare, Horatianum illud aliqua ex parte in me cadere:

— — — nec turpem senectam
Degere nec cithara carentem.

Narratiunculae

„Dantiste“ — „dentiste“.

Ioannem, regem Saxoniae, peritissimum fuisse linguae Italicae et sub nomine »Philalethis« poema illud Dantianum »Divina Commèdia« inscriptum singulari quadam arte et elegantia Germanice convertisse omnes, qui in litteris bene sunt versati, satis sciunt. Qua erat morum simplicitate, ille voluptatem summam percipiebat ex itineribus, quae una cum regina coniuge dissimulatis quidem nominibus facere solebat. Cum quando in Rheno flumine incognitus veheretur

nave vaporaria, ceteri vectores amoenitate regionis unice laetantes alii alios interrogabant, quid nominis esset huic vel illi urbi et monti; rex et regina ipsi quoque in tecto navis erant. Subito unus ex itineris sociis regem sermone Francogallico rogavit de nomine oppidi cuiusdam, quod forte praetervehebantur. Rex Gallice respondens non solum oppiduli nomen indicavit, sed etiam se illud penitus novisse responso probavit. Postquam alii quoque vectores ad regem accesserunt, sermone magis magisque excitato omnes pendebant ex ore regis mira cum simplicitate de rerum ge-

starum memoria, de artibus litterisque disserentis atque auditores ob varietatem interpretationis summa admiratione imbuentis. Nimirum illi virum studiis et litteris deditum atque doctissimum loqui opinabantur; ex quibus denique unus ad reginam adiit, capite saepius inclinato multisque prolatiis excusationibus se cupere dixit scire, quis esset maritus tot rerum cognitione praestantissimus, quaesivitque ex ea, an hac de re vellet certiore se facere. »Bien volontiers, monsieur«, regina respondit »mon mari, c' est le premier Dantiste de l' Allemagne«. Quod cum audivisset homo curiosissimus, hianti ore adstans sic secum cogitavit: ah, hausimus igitur hercle e fonte, quem humilis quidam et simplex nobis aperuit dentium faber („dentista“)! — Ex hoc temporis momento omnium ante audientium nemo allocutus est „homuncionem illum prudentiam simulantem et dentibus extrahendis sive reparandis operam navantem.“ Illos vocabula Gallica „Dantiste“ et „dentiste“ pronunciatu congruentia confudisse vix opus est dicere. Rex autem errore illo lepidissimo palam facto risit usque ad lacrimas. Postea rex casum Andreae Maffeo, amico praeclarissimo, et hic Tommaso Checchio, fabularum auctori, enarravit, qui in commentariis „Giornale d' Italia“ inscriptis nuper rem publici iuris fecit.

Guil. Lehmann Vratisl.

Professor universitatis L. studioso, quem publice in academia examinabat et stulta dare responsa aegre ferebat, cum duos apparitores forte in foribus adstantes vidisset: tu vero, inquit, submissiore saltem voce loquere! ad sunt, qui audiunt.

Idem collegis, academiae senatoribus, cum suasisset, ut postmeridianis horis, non antemeridianis ut ante, senatus haberetur, quo argumento niteretur interrogatus, stupentibus haec respondit: quia saturata animalia mitiora sunt.

Idem collegae cuidam, qui, cum in senatu academico certo ordine

omnes collocarentur, amice ei dixit se laetari quod bonum et probum virum iuxta se sedentem haberet: ita est, inquit, extrema se tangunt. F. G.

Carmen Germanicum

(Latine vertit F. Palata)

Greif: Sternentrost

Acrius mentes hominum dolerent pluribus vultu lacrimis madente: celsa sublimi nisi cernerentur sidera caelo.

Quae polo dum fixa iubar serena nocte fundunt, nos superesse Numen admonent, nostris vicibus paratum invigilare.

Sententiae

Satius est supervacua scire quam nihil.

Seneca

Verba reperta sunt, non quae impedirent, sed quae indicarent voluntatem.

Cicero

In praestantibus rebus magna sunt ea, quae sunt optimis proxima.

Cicero

Nihil est in ullo genere tam pulchrum, quo non pulchrius id sit, unde illud quasi imago exprimitur.

Cicero

Catalogi antiquarii

O. Harrassowitz, Leipzig — Cat. 347: Klass. Philol. u. Altertumskunde, I. Script. graeci et lat., Inscript., num. 2362 (Script. lat. 1477—2146)

O. Harrassowitz, Leipzig — Cat. 348: Klass. Philol. u. Altertumskunde, II. Archaeol., Gramm., Lexikogr. etc., num. 1—2515 (Mittel- u. Neulatein 2417—2470)

J. E. Mueller, Halle a. S. — Cat. 154: Class. Philol., num. 1—2488 (Script. Lat. 1045—1597, Neulateiner etc. 1781—1920)

Süddeutsches Antiquariat. München — Cat. 145: Urchristentum u. Entwicklung der christlichen Kirche bis Ende d. IX. Jahrh., num. 1—990 (Testamentum Novum, Evangelia, Acta et Epistolae Apostolorum etc.)

Jos. Baer u. Co., Frankfurt a. M. — Cat. 597: Bibliotheca Philologica Classica I. Auctores Graeci, num. 1—5277 (Incunabula, Aldi, Plantini, Elzeviri, Stephani, Bodoni aliorumque editiones)

A. Jullien, Genève — Cat. 28: Le Bouquiniste Genevois, num. 21946—22681 (Livres d'occasion de tout genre)

Schedula Cenatoria Latina

Q. B. F. F. F. Q. S.

CUNCTORUM PALATINATUS RHENI PHILOLOGORUM
CONVENTUS XLII DIE XIX MENSIS MAII MCMXII
AD CELEBRANDA
SOCIETATIS PHILOLOGICAE PALATINAE
SOLLEMNIA SEMISAECULARIA
GYMNASII BIPONTINI AUSPICIIS
NEAPOLIM PALATINAM SESE CONGREGANTIUM

INDEX CIBORUM:

GUSTATIO: Sorbitio quasi e testudinibus
 cocta quam Britanni vocant
 'Mock - turtle - soup'

FERCULA:

Prima cena: Soleae assae
 lus quod Galli dicunt 'rémoulade'
 Solanum tuberosum
 Altera cena: Perna ex Praga urbe advecta
 Asparagi in ipso Palatinatu nati
 Tertia cena: Anates pullae pulmentario repletae
 Fructus conditi — lactuca

MENSAE SECUNDAE:

Epidipnis: Globus mixtis lacte saccharo ovis
 Vanilla glaciatus
 Placentulae, bellaria sive
 Caseus — butyrum
 Poma

Ist das convivium mit comissatio glücklich vermählet,
 Wo aus gerunzelter Stirne den Ernst Herr Liber hinwegscheucht;
 Wo die Zunge gelöst an dicenda tacenda sich labet:
 Was wohl möchte dem Gast da noch fehlen von reichlicher Tafel
 In die Heimat zurück als Phaeax pinguis zu steuern?

QUOD FAXIT DEUS!

Periodicorum Summaria

Wochenschrift für klassische Philologie (XXIX, 20): Recensionen u. Anzeigen: Coptic Homilies, edited by W. Budge, London. Opus copiosum, accuratum, historiae, theologiae, philologiae studiosis aequè utile. (537/9, Wiedemann) — A. Macé, La Prononciation du Latin. Paris 1911. Quamquam ad peculiarem Franco-gallorum usum pertinet libellus, quaedam

Germanorum quoque attentionem merentur. (539/44 Rosenthal) — E. Lieben, Zur Biographie Martials. Prag 1911. Dignae ab omnibus poetae amicis legatur. commentatio. (544/6 Harder) — C. Thulin, Die Handschriften des corpus agrimensorum Romanorum. Berlin 1911. Idem. Zur Überlieferungsgeschichte des corpus zgrimensorum. Göteborg 1911. Labor utique necessarius. Quem quamquam negando praecipue refutandoque Thulinus confecit.

tamen iis, quae indagavit, merito gaudeamus. (546/8 Gemoll) — A. Baumgärtner, Untersuchungen und Urteile zu den Literaturen verschiedener Völker. Freiburg i. B. 1912. Cum plurima catholicis ante scripta fuerint, religioni quoddam fere tribuitur momentum, qua quidem re ipsum scriptoris iudicium minime turbatur. Digna erant, quae colligerentur. (549/50 A. F.) Auszüge aus Zeitschriften (Berl. phil. Woch., Athenaeum, Bollett. di fil. class., Ἀθηναῖα). Rezens.-Verzeichn. philol. Schriften. Mitteil. (Preuss. Akad. d. Wissensch.). O. Achelis, De Herodoti parentibus (Herodoti pater nomen Halicarnasense Ἀλέξης habuit et Ἐύλοος est grammaticorum saeculi post Christum natum tertii aut posteriorum inventum.). Verzeichn. neuer Bücher.

Rheinische Hochschulzeitung (XI,1): Zu Beginn d. neuen Semesters — P. Ssymank, Zum Gedächtn. von Felix Dahn! — G. Lorenz, Selbsterziehung — F. St., Bemerkung. z. Reform d. jurist. Studiums — Rundschau (D. Deutsch-Akadem. Olympia 1912 — Umfrage betr. d. Reform d. Rechtsstudiums — Semesterbericht der Freistudentenschaft Aachen) — Bücherschau — Zeitschriften-schau — Schwarzes Brett (Freistudentensch. Aachen, Bonn, Köln — D. Ämter d. Deutschen Freien Studentenschaft).

Discussiones (Organo de Academia pro Interlingua, Torino), III, 1: Ad socios de Academia — Propositiones in votatione — Deliberationes de Academia, usque 1911 — Regulamento — Propositiones de socios — Correspondentia — Propositiones de socio Michaux — A. Hartl, Forma et usu de infinitivo — G. Kolowrat, De grammatica minimo — G. Peano, De derivatione — Bibliographia — Intermediario — Activo de Societate.

Leuchtturm für Studierende (Illustr. Halbmonatsschr., her. v. P. Anheier, Trier) 1911/2, 8: Kaiserworte — A. Bea, Die Stimme der Völker — G. Herlt, Konstantinopel als Handelsstadt — W. Vincenti, Führer ihrer Völker in Nord u. Süd. Zum 100. Geburtstage Windthorst's — W. Gerhardt, Freie Menschen — H. Bosold, Heimverlangen — W. Wiesebach, Verstieg — E. Blatter, Pest und Ratten in der Geschichte — Marion, Die soziale Frage (Aus dem Polnischen d. St. Goldenring) — L. Franz, Mathematisches — Funken-Station.

In num. IV corrigenda:

In Ind. Rer.: novae novis; nominis substant.; Horae vespertinae; propositarum. Pg. 54¹, l. 28: lingua adhibenda; 57¹ l. 21: solvenda; l. 24: philologus **Frideri**; 58 supra: Germanice; 59¹ l. 43: sermone nostro; 60¹ l. 45: pro inventus

Sententia

Parva magnis saepe rectissime conferuntur.
Cicero

Censura Librorum

Lectores sociosque nostros hisce paucis certiores volumus nos, quamquam partem librorum ab editoribus nobis traditorum certis quibusdam iudicibus censurae causa dare solemus, tamen libentissime, quem quis cupiverit librum, si scribere de eo paratus sit, esse missuros. Opus enim est viris in eo, quod professi sint, genere censurae versatissimis. Scribat igitur, qui de uno ex libris indicatis iudicare velit, ad redactorem.

Die griechische und lateinische Literatur und Sprache. Von U. v. Wilamowitz-Moellendorff, K. Krumbacher (†), J. Wackernagel, Fr. Leo, E. Norden, F. Skutsch. Leipzig u. Berlin, B. G. Teubner, 1912 VIII u. 598. 12 (14) M.

De latinis graecisque literis ac linguis liber tertium iam emittitur — estne melius et praestantiae operis et arrogantiae eorum documentum, qui obsoleta haec studia atque oblitterata dicant? In tertia hac editione Wilamowitz-Moellendorff, quae de scriptoribus graecis disseruerat, omnino retractavit, ita ut octingenta paginis librum oportuerit augeri. quibus additis non solum innumera hisce annis reperta recipi potuerint, sed etiam de classica, quae vocatur, Graecorum aetate uberius quam ante disputari. Sic totius rei expositio exstitit omnibus partibus aequabilis, qua ne poeticorum quidem generum origo praeteritur nosque omnem literarum historiam a primis usque ad sera antiquae graecitatis tempora ante oculos nostros progredi videmus. Sed et alia, quae libro continentur, passim correctae et auctae eduntur, excepta Krumbacheri nunc defuncti commentatione, quae immutata novam in editionem transiit. Multi doctissimique variarum ephemeridum iudices tantis librum laudibus ornaverunt, ut nos ampliore facile possimus commendatione supersedere. L.

H. Luckenbach, Kunst und Geschichte. Grosse Ausgabe, I. Teil: Altertum. 8. verm. Aufl. mit 4 farb. Taf. u. 308 Abbild. München und Berlin, R. Oldenbourg. 124. 2 M.

luvat lectorum nostrorum animos convertere in hunc librum, qui iam multos per annos tantum probatus est, ut vix ulla opus sit censura philologica vel archaeologica. Octava nuper prodiit editio, quae cum specie nitidissima tum maxima rerum ubertate ac varietate etiam superat priores. Videmus enim in libri fronte caput Athenae Myroniae artificiosissima Alberti Windischii manu delineatum; textui additae sunt quattuor tabulae pictae, quae libro summo sunt ornamento atque ostendunt haec: tab. I: sarcophagi qui dicitur Alexandri particulam; tab. II: trabs Doricas; templi angulum; tab. III: fastigium

templi Aeginetici; tab. IV: parietem e domo Liviae Palatina. — Praeterea, quaecumque recentissimis antiquitatis perscrutationibus in lucem prolata sunt, ea omnia, quoad pertinent ad discipulos instituendos, respiciuntur in libro omni laude et commendatione dignissimo. Cuiuscumque est iuventutem edocere veterum artes litterasque, ut superioribus sic etiam hac nova editione summo cum emolumento usurum esse persuasum habemus. Lhm.

Der Grosse Thüringer. Illustr. Führer durch d. Bäder, Sommerfrischen, Sommerwohnungen, Sanatorien, Fremden-u. Touristenorte Thüringens. 2. Aufl. Erfurt, W. Loewy, 1912. 72. 0.40 M.

Thuringiam visere cupientes in hoc nitido libello omnia inveniunt ad terram eiusque incolas, ad hospitia, deversoria, cauponas aliaque in itinere cognitu digna pertinentia. Praeterea hoc praesertim usibus convenit viatorum, quod ne horaria quidem viarum ferrearum ommissa sunt. Imagines, quamquam non omnes aequae clarae, satis tamen, quanta amoenitate illius terrae regiones praeter ceteras eluceant, ostendunt, qua de re plura legi possunt in lepida commentatiuncula, quam A. Trinius, a cons. aul., Waltershusanus, qui optime omnium novit patriam suam, 'duci' huic itinerum praemisit. L.

Fr. X. Reuss, Tentamina poetica. Romae, typis Cuggiani, 1911. III et 182. 2.50 M.*) Fr. X. Reuss, sacerdos ex ordine s. Red., opiparas paravit epulas omnibus, quibus poesis Latina in deliciis est. Collegit enim, quae pridem separatim in variis ephemeridibus vulgaverat carmina amplumque eorum volumen admodum modesto titulo Tentaminum poeticorum insignitum universae civitati litterariae proposuit. Sunt autem carmina illa argumenti vel maxime varii; sacra mixta sunt profanis, seria iocosis, hilaria maestis. Plurima tamen et epica et lyrica poemata et litteris sacris petita habent argumenta. Quae ex intimis animi praecordiis profecta nativum candorem et ingenium fervorem ab omni fucio adscito alienum prae se ferunt et his potissimum virtutibus mirum quantum capiunt lectores. Accedit grata elocutionis perspicuitas, qua Reuss praestat vel Pascolio, poetae nuper defuncto, cui vulgo primas deferunt in versibus Latinis pangendis. Omnia carmina exarata sunt terso atque emendato sermone aetatis Augustae, cui vix ulla citra necessitatem admixta est vocula Latinitatis recentioris. Neque in metrica ratione recessit poeta a severissimis Vergili, Horati, Ovidi normis, nisi forte offendetur quispiam trisyllabico aeneo (pg. 259), producto e in voce mel (72), correpto o in voce comunt (291) aliisque paucis maculis; quartus versus strophae Asclepiadeae: hos Penuria plec-

tit (322), qui una syllaba mutilatus est, haud scio an ad typhothetae incuriam revocandus esse videatur, cui etiam neve pro neque (254), patulum pro patulam (345) aliaque haud multa debent originem. — Quantam familiaritatem auctor operis cum lingua Latina contraxerit, inde potissimum manifestum est, quod in carminibus sacris ad eadem saepius argumenta relapsus, novo identidem ea scit adornare vestitu, ut nunquam taedium afferat legentibus, sed aliis aliisque eos mulceat leporibus. — Sed de his hactenus. Quid opus est pluribus verbis tollere vatem, quem iudices Amstelodamenses, quem Leo XIII, Musarum Latinarum arbiter elegantissimus, quem multae laudibus cumlaverunt ephemerides? Itaque finem censurae imponentes optimo iure opus Reusianum commendamus lectoribus; paucos enim aetas nostra tulit poetas ei comparandos, aetas autem futura dubito anlatura sit neminem. P.

Unterricht und Sprechmaschine. Mitteilungen über die Verwendung der Sprechmaschine als Unterrichtsmittel. Herausg.: Prof. Victor A. Reko, Berlin; Verlag: W. Violet, Stuttgart, III. Jahrg. Jahrl. 6 Hefte. 1.20 M.

Quod nomen ephemeridis, quae primum: 'Spracheerlernung und Sprechmaschine' inscribatur, tam brevi tempore illo, quod supra indicamus, mutari oportuit, id signo est his ipsis annis phonographi et grammophoni usum expectatione celerius increbuisse. Pauci enim suspicantur, quam late pateat harum machinarum utilitas quasque varias ad disciplinas eae iam nunc coeperit adhiberi, nisi qui ipsi rerum progressum sequi tamquam potuerint legendo. Ad hoc utile sane adiumentum sunt hi, quos Reko edit, libelli, quibus quam multae insint quamque varii generis commentationes, his intellegi licet ex inscriptionibus: E. Surkamp, Sprechmaschine und alte Sprachen; V. Reko, Die Sprechmaschine im Physikunterricht; F. Kluge, Der Phonograph im Dienste der Sprachwissenschaft; J. Fioretto, Les machines parlantes et la phonétique; R. B., Sprechmaschinen im Elementarunterricht; G. Schatzmann, Erfahrungen mit der Sprechmaschine an österreichischen Unterrichtsanstalten; Lötschert, Unterrichtserfahrungen bei der Verwendung der Sprechmaschine; K. Wolter, Der Pathograph, et aliis. Circumspectu, quem vocant, rerum ad haec studia pertinentium et indice discorum in eruditione utendorum omnis fere ephemeridis fasciculus finitur. L.

Dr. K. Helm und Dr. G. Michaelis, Lateinbuch für Oberrealschüler. Mit 4 Tabellen. Leipz. u. Berl., B. G. Teubner, 1910. 46 + 93 + 16. 2.20 M.

August Scheindlers Lateinisches Übungsbuch f. d. V. Kl. der Reformrealgymnasien. Herausgeg. von Florian

* Prostant venalia apud Editorem (cf. pg. 76!)

Weigel. Wien, Tempky, 1911. 225. 270 (3.20) K.

Quanta sit reginae illius linguarum, linguae dico Latinae, vis ac potentia, vix ulla re planius demonstrari crediderim quam eo, quod vel ipsis hisce temporibus, quibus a nimis multis acerrime impugnari videmus antiquitatis studia, eorum tamen, qui incumbunt Latine discendo, magis magisque augeri apparet numerum. Iam non solum in scholis, in quibus humaniora potissimum coluntur studia, lingua Latina suum obtinet locum, verum etiam in eius generis institutis, in quibus ad tractandas res technicas vel ad mercaturae usum discipulorum praeparantur ingenia, facultas non nunquam datur discipulis alicuius quidem assequendae sermonis Latini notitiae. Neque iam solos pueros, qui scholas frequentant publicas, linguae studentes videmus Latinae, sed etiam adulescentium discipulorum discipularumque multitudinem in dies fieri auctiorem. Itaque librorum quoque, qui ad huius modi institutionem opus sunt, quod augeat numerus, non est cur mireris. Eidem librorum generi illi quoque adnumerandi sunt, quorum supra leguntur tituli.

Ac priorem quidem a duobus conscriptum esse auctoribus ex ipsa eius inscriptione perspicitur. Neque tamen de duobus unius operis auctoribus hic cogitandum est, sed de duobus opusculis, quorum utrumque suum habet auctorem. Quae opuscula licet uno legentibus praestentur volumine, nequaquam adeo inter se coaluerunt, ut unus iis efficiatur liber. R. Helm enim librum, qui »Volkslatein« erat inscriptus, officina usus Teubneriana ediderat, quo uterentur, qui »volgus« Latinis suscepissent instruendum litteris. Et quia una cum hoc libello G. Michaelis opusculum »Lateinische Satzlehre (verkürzte Ausgabe)« ab iisdem in usum vocari solebat, factum est, ut magistri eius generis discipulorum, qui iam provectiones aetate ad studium accesserant linguae Latinae, a viris officinam Teubnerianam administrantibus peterent, ut ex duobus illis libris unum curarent conficiendum. Atque K. Helm et A. G. Michaelis, libellorum auctores, ut qui nolent resistere, eos in unum connecti passi sunt volumen. Additae sunt ad Helmii libellum regulae, quibus substantivorum genus definitur, et tabula, qua coniugatio illustratur verborum, quae dicuntur a grammaticis anomala; ad utriusque autem libelli textum accesserunt sententiae ex Germanica in Latinam linguam vertendae. — Priore vero libri parte a Helmio conscripta, quam discipulis ad varias nominum verborumque formas cognoscendas memoriae retinendas usui esse auctor voluit, nil nisi decem narrationes exhibentur, velut »De Roma Veturiae cura et opera servata«, »De Persarum apud Thermopylas pugna«, aliae. Sub finem adiecta proverbialia ex variis scriptorum Romanorum libris petita. Materia autem versionis, quae ex singulis sententiis constat Latinis linguae usum illustrantibus, at sensu inter se non cohaerentibus, Helmii caret libellus. Sunt in univer-

sum non plus sedecim paginae et dimidia — sat paucae sane ad tantae molis rem tractandam riteque absolvendam. Sequitur vocabularium Latino-germanicum (pg. 17—32) et appendix sententiarum narrationesque exhibens ex vernacula lingua in Latinam transferendas (pg. 33—46).

Altera eaque multo maiore totius libri parte continetur Michaelis opusculum, quae agit de sententiarum in lingua Latina compositione (»Latein. Satzlehre«). Hoc eundem in modum scriptum est, quem hisce temporibus plerumque secuntur, qui libros in usum scholarum scribunt grammaticos: exempla sententiarum Latinarum secuntur regulae, quibus illarum nititur compositio. Materiae syntacticae (pg. 1—78) additum est calendarium Romanorum et index verborum locutionumque (pg. 78—93, de quibus verba fiunt in parte libri antecedente. In ipso fine reperies sicut in Helmii libello syllogismos sententiarum (pg. 1—16), in quibus ex Germanica lingua in Latinam transferendis adhibendae sunt regulae antea per inductionem quae dicitur constitutae. Totius libri naturam in universum aestimanti pars a Helmio scripta iusto minor mihi esse videtur, ut qui in docendis discendis linguis peregrinis materiam versionum non tam ex vernacula lingua quam ex illarum litteris ipsarum petendam esse iudicem.

Dignum vero, cui palma deferatur inter libros, qui ad discipulos natu maiores Latino sermone imbuendos conscripti sunt, haud dubitaverim iudicare librum a Flor. Weigello editum, qui inscribitur »August Scheindlers Lateinisches Übungsbuch für die V. Klasse der Reformrealgymnasien«. Notissimi enim illius operis Scheindleriani frugis optimae pleni, quod in usum ordinum I.—IV. gymnasiolorum Austriacorum est compositum, omnes partes quattuor Flor. Weigel, qui vir Romanorum sermone eruditissimus et ipse per aliquot annos iuventuti aetate iam provectioni elementis linguae Latinae operam dederat instituendae, mutatis, quae videbantur esse mutanda, ita in unum contraxit volumen, ut virtutes maioris illius operis non solum non evanuerint, immo vero in spatio artiore vel magis luceant. Qui liber etsi inprimis ad usum V. ordinis recentium institutorum Austriacorum, quae »reformata gymnasia realia (Reformrealgymnasien)« vocantur, est conscriptus, tamen aliorum quoque, qui Latine discere cupiunt, cum magno fructu versabitur manibus. Et singula quidem enuntiata ex altero sermone in alterum vertenda et ipsae narrationes ita delectae sunt, ut ad ingenia discipulorum natu paulo maiorum, quam qui vulgo primae alterive gymnasiolorum classi adscripti sunt, sint accommodatae. Discipulos enim, qui in Vam classem »gymnasii realis reformati« volunt recipi, cum aut scholae realis classes quattuor inferiores aut gymnasii oportet absolvisse, annorum esse solent plus quattuordecim Quorum quia pars longe maxima e scholis prodit realibus, ubi aliquam linguam Francogallicae sibi comparaverunt peritiam, rectissime fecit editor, quod in prio

iuvandae discentium memoriae causa vocabulis Latinis Francogallica adiecit ex illis derivata. Eodem spectat, quod ad comparandum Romanorum linguae naturam cum Francogallicae in singulis sectionibus regulae adiciuntur rationem, quae intercedit inter has linguas, illustrantes, cf. § 10 »Im Lateinischen sind die Baumnamen auf -us Feminina im Widerspruch mit dem Französischen, wo sie Maskulina sind«, vel § 15 »Die Substantiva auf -or u. -os (gen. -oris) sind Maskulina, während im Französischen die entsprechenden Wörter auf -eur (mit Ausnahme der Personennamen) in der Regel Feminina sind, vel § 20, quo loco de usu Latini temporis perfecti et Francogallici »passé défini« et »p. indéfini« verba fiunt, aliisque II.

Divisus autem est totus liber in partes quattuor, quarum prima textus quem vocant continetur ex altero in alterum sermonem vertendus (pg. 1—87), altera vocabula per singulas libri paragraphos disposita (pg. 87—192, tertia et quarta (pg. 192—225) vocabularia Latino-germanicum et Germanico-latinum, quorum in utroque vocabula secundum litterarum ordinem reperiuntur congesta. — Denique minime neglegendum est singula enuntiata sive narrationum huic libro insertarum sive earum partium, quae ex sententiis ipso sensu inter se non cohaerentibus constant, ita esse composita, ut vertendis iis discipuli non solum vocabulorum variarumque horum formarum sibi comparare possint notitiam, sed earum quoque, quae ad verborum et sententiarum spectant compositionem, regularum. Ac priori quidem parti (usque ad § 93), qua inprimis agitur de nominum declinationibus, inserta reperiuntur ea, quae ex casuum quae dicitur syntaxi praepositionumque usu discipulis sunt cognoscenda, alteri (§ 95—147), qua verborum potissimum illustrantur coniugationes, ea, quae ad verbi pertinent syntaxin sententiasque inter se iungendi rationem. In paragraphis extremis (148—166) de temporum modorumque usu quaedam, quae, qui ad scriptores Romanos accesserunt legendos, debent habere cognita, addita reperies. Quae omnia si ipse animo perpenderit artisque illius rationem habueris paedagogicae, qua in hoc opusculo omnia inveniuntur disposita, vix ullum alium, qui ad provectiores aetate discipulos Latina lingua instituendos sit aptior, reperiri librum facile tibi persuadebis. Carol. Kunst Vindobonensis

Libri libellique censurae causa missi:

Die Anfänge der Perfekt-Literatur. Gesammelte Aufsätze v. A. Hartl, H. Krenn, J. Bernhaupt. Linz, Zentraldruckerei, 1911. 124. Pr. ?

A. Nardis, Carmina Subseciva. Aquilae in Vestinis MDCCCXXI. 36. Pr. ?

W. Mustard, The Eclogues of Baptist Mantuanus. Edit. with Introduction and Notes. Baltimore, John Hopkins Press, 1911. 156. Pr. ?

J. B. Pinth, Die Internationale Hilfssprache Interlingua. Luxemburg, M. Huss, 1911. 16. Pr. ?

P. Recanatesi, De Pugna inter Veritatem et Errorem in Rebus Theologicis Epistola. Romae, Societ. Editr. Rom. 20. Pr. ?

Von Schönheit und Freude. Eine Anthologie. 4.—5. Taus. Leipzig, F. Eckardt, 1911. 70. Pr. 0.15 M.

A. Nardis, Polymetron. Aquilae, Societ. Art. Graphic., 1912. 15. Pr. ?

Th. G. Thiele, Neuzeitige Friedhof- und Grabmalkunst. Berlin, O. Baumgärtel, 1912. 81 + 57 Taf. Pr. 6 M.

P. Peano, 100 Exemplo de Interlingua cum vocabulario Interlingua - Italiano. Torino, Bocca, 1911. 16. Pr. ?

P. Kröher, Amusing Studies in English. Puzzles and Games. Stuttgart, W. Violet. IV + 101. Pr. 1.60 M.

W. Arminius, Die neue Laterne. Roman aus dem Oberlehrerleben. Berlin, Gebr. Paetel, 1911. 2 Bd. 264, 286. 6 M.

R. Kühner, Ausführliche Grammatik der Lateinischen Sprache. 2. Aufl. I. Bd.: Elementar-, Formen- u. Wortlehre, neubearbeitet v. F. Holzweissig. Hannover, Hahnsche Buchhandlung, 1912. XVI + 1127. 24 (26) M.

P. Petzold, De Ciceronis obtrektoribus et laudatoribus Romanis. Diss. Lipsiae, typis F. Peter Succ. MCMXI. 71.

R. Förster, Das Erbe der Antike. Festreden. Breslau, Koebnersche Buchhandlung, 1911. 114. 3 M.

Kleine Texte für theologische u. philologische Vorlesungen und Übungen. Herausg. Hans Lietzmann. Bonn, A. Marcus u. E. Weber.

3. E. Klostermann, Apocrypha I: Reste d. Petrus-evangel., der Petrusapokalypse u. d. Kerygma Petri. 2. Aufl. 16. 0.30 M.

8. Idem, Apocrypha II: Evangelien. 2. Aufl. 21. 0.40 M.

11. Idem, Apocrypha III: Agrapha, Slav. Josephusstücke, Oxyrhynchusfragmente. 2. Aufl. 26. 0.50 M.

64. A. Ungnad u. W. Staerk, Die Oden Salomos aus d. Syrischen übersetzt. 40. Pr. 0.80 M.

65. E. Ziebarth, Aus der antiken Schule. Sammlung griechischer Papyrus, Holztafeln, Ostraca. 23. 0.60 M.

69. E. Diehl, Poetarum Romanorum Veterum Reliquiae. 165. 2.50 (3) M.

Responsorium

W. M.: Einfachheit verträgt sich sehr wohl mit gefälligem äusseren, lässt sich

sehr wohl mit einem g. ä. vereinigen = potest esse non incompta frugalitas; soll nicht prunkhaft, aber auch nicht unsauber sein = non splendeat, ne sordeat quidem; der Zweck solcher erörterungen ist, zu beweisen = haec cum disputant, hoc student efficere . . . Pro ephemeride gratias! Vale.

H. H.: Ego iterum iterumque admiror egregiam tuam germanice scribendi facultatem: nihil tua a nostra differt consuetudine loquendi. Narratiunculam quoque certo scio amicos nostros magna cum voluptate esse lecturos. Vale tuosque discipulos meo nomine iube valere!

W. E.: Miseram ad te Ruehlii de arte memoriae in latina institutione utenda libellos, quorum te scribere velle censuram dixerat. Num ad te non pervenerunt?

— **ms.:** Quod S. L. tam benevole lectoribus tuis commendat ceterorumque, ut quisque prodierit, numerorum te facturum esse mentionem polliceris, plurimas tibi habeo agoque grates.

P. P.: Kal. Apr. a te quaesivi, num singulorum Scriptoris numerorum summaria in technica quae vocatur parte ephemeridis tuae velles indicare. Tu vero nihil respondisti, quamquam specimen commentarii nostri simul miseram, ex quo consilia nostra a tot doctissimisque viris probata cognosceres. Licetne iterum te de hac re admonere?

M. E.: Missa libentissime, ut vides, recepi. Gratias!

F. V.: Episcopum vestrum laudibus extulisse Scriptorem magno cum gaudio legi. Sed quando hoc fecit? Palamne an privatim? Dic, quaeso, ubi habitet, et quo insignaculo itendum sit in literis ad eum dandis.

D. F.: Quando commodare mihi poteris illud programma, quo commentatio latina a discipulis conscripta continetur?

K. N.: Dolet, quod discipuli illius carmen publicari non potest. Remittam id tibi una cum docti cuiusdam viri iudicio, sperans te aptius quiddam aliquando ex bibliotheca vestra prolaturum esse.

H. R.: H. Peter, Der Brief in der römischen Literatur. Lpz., Teubner. 6 M.

G. H.: Narratiunculas lepidissimas grato, ut vides, animo accepi: Expecto, ut scribas iterum mihi roganti, quos libros censurae causa ad te mitti cupias.

U. R.: Pulchram illius carminis Heiniani versionem invenies in libro hoc ipso anno edito: W. R. Hardie, Silvulae Academicae (Londini, Henry Frowde. Pretium?)

Das Meer erstrahlt im Sonnenschein,
Als ob es golden wär'.
Ihr Brüder, wenn ich sterbe,
Versenkt mich in das Meer.

Hab' immer das Meer so lieb gehabt,
Es hat mit sanfter Flut
So oft mein Herz gekühlet;
Wir waren einander gut.

Aurea nunc Phoebus ridet maris unda sereno.
Cum moriar, comites, me tegat unda maris.
Pontum dilexi; dilexit me quoque pontus
Et gelidis fessum saepe refovit aquis.

K. B.: Haud satis gratias tibi referre possumus, quod etiam etiamque commendare Scriptorem pergis. Accipe, quaeso, benigne munusculum, quod ad te mittemus. Epistola superiore tua utemur paucis — ne offendantur osores — omissis partim, partim mutatis.

Chronogramma

quod occasione »Coetus Catholicorum«

Aquis habitati composuit
Saravinus

— ○ —

In Carolum Magnum

PRÆLIANS □ QVOS □ EVICISTĪ,
LEGIS □ CONDITOR □ REXISTĪ,
CAROLE □ REX □ INSTRVXISTĪ
DISCIPLINIS □ SCOLAE □ CHRISTI!

Aenigmata

composuit

J. M. Hoogvliet Hagensis

1

Vocula pollicitans, minitans incerta-que monstrans

Atque ea res, paret cui probus omnis homo . .
Haec duo jungantur, prope erit Marpesia cautes;

Dura habet utraque pars, summa-que dura datur.

2

(Versus Ovidianus restituendus)
Quid etetetet rasrasras, quae fulminis esset origo.

Ex his, qui haec rite solverint, unus sortitus gratis accipiet librum:

Facciolati, Orationes et alia ad dicendi artem pertinentia. Patavii 1744.

3

Ille ego sum, qui magna humeris molimina porto;
Veritas me, sum forma iubens intrare choreas.

4

Corporis intima pars foedae-que ex ulcere guttae
lungantur — nunquam poterunt a corpore velli.

Sententiae latine reddendae:

Nach den Wahlen wird bei allen ehrlichen Freunden unseres Volkes die eine Überzeugung lebendig sein: Mehr denn je ist es eine nationale, eine sittliche Notwendigkeit, dass Arbeitsgebiete vorhanden bleiben, in denen ehrliche Menschen von rechts und von links sich ohne Rückhalt die Hand reichen können in gemeinsamer fruchtbarer, aufbauender Arbeit. Der Bund Deutscher Bodenreformer hat in langen, oft schweren Zeiten bewiesen, dass er ohne Rücksicht auf politische Tageserfolge, auf Mandate und Ehren einen Bund der ehrlichen deutschen Arbeit darstellt. Ich werde gewiss den Kampf nicht schelten, in dem ich selbst lange genug gestanden habe, und in den ich morgen wieder hineingehen werde,

wenn es meine Überzeugung ist, dass die Pflicht ruft. Aber wie sich der öffentliche Kampf heut nur zu oft gestaltet hat, kann unmöglich ein Segen aus ihm erwachsen, wenn nicht ein Gegengewicht gefunden wird in der Betonung der gemeinsamen Ziele aller, die die ehrliche Arbeit schirmen und ihren Anteil am Gesamtertrag der deutschen Volkswirtschaft erhöhen wollen gegenüber der arbeitslosen Rente in Stadt und Land. Der Anfang allen organischen Schutzes der ehrlichen Arbeit ist aber die Sicherung des vaterländischen Bodens! Gerade jetzt heisst es für jeden, der die Versöhnung und den Frieden will: Werbt Mitglieder für den Bund Deutscher Bodenreformer! (Bodenreform, 5. 2. 1912)

Huc penso qui satisfecerit optime, gratis accipiet libellum :

==== A. Bonefon, Carmina. Londini 1712. ====

==== Praeconia Publica ====

==== **Adolf Schustermann** ====
(BERLIN SO. 16, Spreepalast)

doctis, politis, artificibus, scriptoribus,
fabricatoribus, editoribus aliisque hominibus literatis

Nuntios Ex Actis Diurnis Excerptos
modicis suppeditat pretiis.

Omnia mandata diligentissime parantur. Cuilibet studio praesto sunt res utilissimae. Excerptuntur maxima orbis terrarum acta atque periodica.
==== **PROSPECTUS GRATIS!** ====

Habeo venales hos libros:

Iuxicus, Der lustige Lateiner 0.70 M
Palata, Nugae metricae . . 1.80 „
Reuss, Tentamina poetica . . 2.50 „

Quos qui emere cupiat, aut tabellarios mihi tradere pecuniam iubeat, aut me sibi summam in rationem inducere.

Francofurti a. M., Baustr. 10

H. Lüsteneder

DISCE LATINE LOQUI!

Imperfecta omnis sine loquendi facultate scientia.

Novistine PALAESTRAM? Haec vera, sana, prudens discendi ratio est! XXX circiter libelli et classium et singulorum institutioni accommodati. Utimur imaginibus et quotidianae vitae textibus ex ipsis scriptoribus romanis depromptis. Uberrima vocabularia; nulla nisi legendi, scribendi, loquendi exercitia.

Prodiit adhuc dimidium operis, cui integro tantum potest subscribi. Singulae partes vel specimina non mittuntur. Pretium est 5 dollarum, vel totum
: : : : vel duabus pensionibus solvendum. : : : :

== The American Book Supply Co. Ltd., 149 Strand, London, W. C., Britannia ==

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. IX   Francofurti a. M., Mense Novembri MCMXII   Num. VI

ABEST SUDARIUM!

Solius loquentis puellae fabulam invenit et scripsit gallice Sido,
in latinam convertit Tassetius.

Lycei discipula, trunco de more vestifici*) tunicato, capite aperto, peram explicat: ex qua codices, commentarios, denique sudarium promit.

Hem! ecce sudarium meum. Pera condideram. Et nunc quum domum redivi, id demum reperio, postquam tam diu mane dolui, quod essem oblita... Quam insolitus tamen casus!

Discipula sum lycei Vergiliani, in quo diploma paro tenuius. Rheda publica deduci illuc soleo. Qui discursus graves sunt admodum. Ita enim tres minimum horas mamma aut ancilla perdit. Ne reputem asses quotidie duodenos aliquam esse mense finito summam... Quanta scilicet? (*cogitat*) ah! fide mea! computatu longius est: disciplinis non valeo rationalibus. Oratorias, ah! perorate mihi oratorias! magnos epicos, Nasonem, Maronem, Flaccum... Fallor, lyricus est Horatius Flaccus... Nihil tandem interest. Ea omnia sunt animi species, somnia quae te sublimem ferunt! sed arithmetica, chemia! C binum A ternum minus quattuor HO. C ternum O binum, acidum Borussicum, acidum Gallicum, acidum sulfuricum. Et physica, hydraulica, acustica, et commenta cetera in ica, quae caput hominum frangunt, me Deus,

quam tonsorium istud est! Quae tamen omnia nobis trudenda sunt in *testam*, meus ut diceret fratellus... In meam cito non ingeruntur, et rationalium professor — pestis — id modo torvus iteravit mihi vice quinta et vicesima: »Luciana, malam, inquit, voluntatem huic rei adhibes. Pensa tua inepta sunt et puella, ut tu es ingeniosa, indigna!«

Cordis contriti habitum indui, et hoc venustulum prompsi sudariolum... (*sudarium educit e sinu*) ut flerem... flerem?... abige ista!... quod mihi sub nasum admoverem. Ah! verum vero optime... multo melius olet quam meum. Non enim meum est, sed nacta sum ab adolescentulo... trossulo. Oh! grandis est fabula.

Perfrixit valde misella matercula et vetita est exire. Quamobrem hodie mane decretum est me lyceum solam esse nulla comite adituram. Minime mirum, annis quindecim nata sum semis, nec iam pupula. Supercilia quidem papa contraxit, mystacem mordicans: »Grave mihi est, inquit, incomitatam hanc pupulam fore!«

Sane, sed nec suarum disciplinarum cursus, inspectione instante, amittere haec pupula poterat, nec eam domum ancilla deficere, in qua curabat filiam avita suam. Haec illi mamma declaravit. Extulit humeros, et: »Quid plura?... inquit, te para, in rhedam com-

*) Vestificus in vestimento muliebris virilem habitum imitatur.

munem dabo. Et ad stationem me deduxit, ibi commonens hoc prolixius..

Rheda advenit... Plena... Descendit eques, fortuna quidem, et sedem eius occupo, ibi, iuxta ostium, ubi nullum est interseptum. Quamobrem crassam inter cauponam sporta onustam et matronam premor seniore, adspectu parum commodam. Constringebar, attamen laetabar, quod tum primum, adulta tanquam persona, sine Mentore eram. Ultimum vale cum patre significo et molitur curus... Quintus temporis ex quo vehebamur aderat scrupulus, quum punctionem in naso sentio. Manum in sinum immitto, fodio... nihil... nullum sudarium! »Vecturas sultis.« Forte fortuna crumenam habeo, et confestim asses do rectori, nasum, acrius qui me pungebat, paulum ut scabam. Laevum exploro sinum, quo demota fit ut senior ganniat matrona. Nequaquam ibi sudarium! Et adeo mihi sudario opus est!... (*Gestus simul atque describuntur agendi sunt.*) Narem pulsatione levi tango, pituitam spiritu retraho... Id modo desinit, et post aliquanto magis magisque intolerabile redit. Nasum torqueo, depravari foedissime vultum praesentio. Male est, sed levare oportet... Indignatis micat oculis assidens proxima mihi. Erubesco, sed pergo. Quomodo aliter?... Et procul adhuc sumus a lyceo! Quid ego eo usque fiam?... Porro pituitam, quanquam retraho, defluere sentio. In aerumna sum!... Pituitam retraho desperanter... usque defluit, descendit canalem, ibi, usque ad labrum. Contemptim se avertit matrona senior, et acerba voce subito mihi: »Emungere, parvula. Sor-des.« — »Vellem, domina, sed sudarium non habeo!...« Ad fletum paene deveniebam, id quod rem non exornavisset, quum puer, qui adversum nos sedebat, submittit caput et, bene plicatum promens e pectoris veste sudariolum omnimodo venustulum — hoc ipsum, ecce —: »Visne, inquit domina, sinere ut offeram aliquid tibi?« — »O! gratias, domine!« Et accepto, pudentissimo infecta rubore, et me tandem emungo, quanta levatione!

Inquinatum reddere sudarium non poteram, sed rogandus liberator meus erat de nomine et loco, quo illud ei remittendum foret. Id, adeo turbabar, non cogitavi. Puer me salutavit, de rheda desiluit. Me ei arrisisse credo, sed nihil ultra.

Itaque ergo hunc tenuiore lino nacta sum leporem sudarioli, syringae colore praetexti, et odorati aromate!... (*sudarium odorata*) Aromate... suavissimo!... Heliotropio?... Opoponax?... Ylang-ylang?... Corio Hispanico?... Verbena?... Nesciam dicere, nomine tenus bonos illos odores novi omnes. Quibus virginem uti non decere bene institutam contendit papa. Cur?... vos rogo... tam bene olet hoc sudariolum!... Littera O notatur... Octavi?... Oscaris?... Onesimi?... Ah! non ita, deformius id pronomen! Et decentissimus erat ille puer. Crine nigro? id est flavo, potius... vel myrrheo, credo. Mystax... et quoque barbula, ut mihi videtur... Certissima non est mihi recordatio; satis eum non inspexi! Meo damno... bellissimus erat.

Ne multa, eum, si forte cognoscitis?... signavi vobis: puerum nigrum, vel flavum, vel myrrheum, cum mystace et barba... non praelonga... sane, non praelonga. En sudarium ipsius, videtis: O acu in angulo pictum. Me illud habere, dicitote ei, et valde reddere velle.

Ex Epistulario Redactoris

Responso tuo accepto gaudeo quod non iam ut metueram Scriptoris tuique sum debitor sed creditor, ad annum usque 1914. Quae de Hultgreni libello ad me adventuro scribis placuerunt. Haeseum quod attinet, spero non nimio pretio eum venum iturum esse, cum bursa mea nunquam hypertrophica laborare soleat. Tamen alea iacta est. Mitte igitur „leporem“ illum, si accurret, indicato insignitum titulo. Ipse enim domicilio mutato non iam animal illud excipere poterit: at sorores asyli et meo nomine pretium leporem postsumendum solvent et ipsum animal post me mittent. Vale.

P. R. . . .

Templum Mariale Apud Eremitas

(Einsiedeln)

Salve, quae mediis surgis in Alpibus,
Sedes cara Deo, sacra Deiparae!
princeps Helvétiorum
salve gloria montium!

Heic olim, procerum natus in aedibus,
Meinradus latuit tesca per aspera,
felix psallere divae
coram Matris Imagine.

Icon alma pium vi trahit illice
Bennonem, populo quem rapit Alsato;
Suevum par Everardum
vis invadit et abripit.

Sparsos tum monachos colligit ambitus
vasti coenobii; grandius excipit
templum Virginis aram
primaevumque Sacrarium.

Mox (testata cano) labitur aethere
Christus, caelicolis cinctus ovariantibus,
aeternusque dicanda
sacrat limina Pontifex.

O ter sancta Domus! te colat osculis
aetas nostra suis, priscus ut obtinet
patrum mos et avorum
regnis a Carolingicis.

Iam quis, diva Parens, dum rota vertitur
saeclorum decies, quis tua dicere
pertentet benefacta,
impertita vel improbis?

Tu plagas animi, tu quoque corporum
morbos voce fugas, «Omnipotentia
supplex» dicta, roganti
cui nil Filius abnegat.

Te praesente, fugit febris; in arida
sanguis membra redit; candida cernitur
lux caeco; pietatis
fax extincta renascitur.

Testes atque vades sint anathemata,
quae suspensa nitent aurea, gemmea
ante altare, tuamque
clamant munificentiam.

Virgo dives opum, perge clientibus
rivos largifluos fundere munerum.
Polem, cui Benedictus
nomen legifer indidit,

omnem tu valida protege dextera;
at sit cura tibi prima Sacrarium,
quo non clarius ullum
sol perlustrat in Alpibus.

Arride et populis, quo tibi plurimos
quaevis orta dies convehit: Alsatos,
Rhaetos, Vindelicosque,
Gallos praeter et Italos.

Hos, lingua varios, tu, precor, effice
concordes animo, sacra Rosarii
laetos texere sarta,
doctos solvere cantica.

Tutrix Helvetiae! cuius amabile
nunc tandem solium miror et osculor,
sero compos in aevo
votorum juvenilium:

salve, Diva, mihi; tu neque supplicem,
quaeso, sperne senem: fac mea diluam,
flens, commissa; benignum
da post funera ludicem.

Franc. Xav. Reuss

Lin. (2) In composita voce *Deipara*, metri causa, longam feci secundam syllabam, quae ceterum in voce simplici *Dei* produceretur. — Hoc autem vocabulo, in Codice Iustiniano, latine redditur graecum θεοτόκος.

(6) Meinradus, filius Bertholdi e nobilissima stirpe de Hohenzollern, amplexus Institutum Sancti Benedicti, anno DCCCXXIV cellam sibi et sacellum extruxit haud longe a lacu Tigurino apud Helvetios, in ea alpina solitudine, quae deinceps appellata est *Einsiedeln*. Atque is ortus fuit oppidi cognominis et monasterii, toto orbe celeberrimi.

(10) Benno, abdicato munere, quod apud Alsatos in capitulo cathedrali Argentoratensi gerebat, anno CMXXV in eremum Einsiedlensem secessit, ubi et supremum diem obiit.

(11) Bennoni successit anno CMXL Everardus origine Suevus. Is vastum aedificavit monasterium, in quo monachos Einsiedlenses, ad id temporis dispersos, uno sub tecto collegit, quorum primus Abbas fuit. Amplum quoque erexit templum, in cuius ambitu excepta est primaeva aedicula Meinradiana, qualis etiam in praesenti conspicitur. — Prodigiosam fuisse huius aedis dedicationem, veterrima testantur monumenta, historicis probata. (Vid. *Wetzer* u. *Velte*, *Kirchenlexikon*, verbo *Einsiedeln*)

(60) Auctori, iuventutem agenti, fixum erat templum Einsiedlense invisere. Verum exsequendo consilio improvisa obstitit causa, nuper tandem post annos L sublata.

In Memoriam
Ludovici Uhlandii Ante Hos L Annos (13. II. 1862) Defuncti

tria poetae amabilissimi carmina

Latine reddidit

Guillelmus Lehmann Vratislaviensis.

I

„Droben stehet die Kapelle“ . . .

Supra mutum stans sacellum
 In convallem despicit;
 Infra pastor parvus fonti
 Verno clare succinit.

Triste sonat campanella
 Nenia cum funebri;
 Conticescit auscultantis
 Laetum carmen pueri.

Quisquis valle lactabatur,
 Supra terrae redditur:
 Parve pastor: tibi quoque
 Illic quondam canitur.

II

„So hab' ich nun die Stadt verlassen“ . . .

Nunc hac ex urbe iam discessi;
 Quam colui diutine!
 Fortisque protenus facessi
 Sequente nullo comite.

Nec vestem mihi lacerarunt
 (— Me misereret pallii! —)
 Nec genam morsu violarunt
 Maeroris pleni nimii;

Nec anxit quemquam dormiturum,
 Quod mane foras abeo:
 Nil moror hos! — sed, quod cessu-
 rum Me fugit una, doleo. [rum

III

„Noch ahnt man kaum der Sonne Licht“ . . .

Vix adhuc solis radios recentis
 Mente praesagis, crepuere nondum
 Aera campanae sonitura mane
 Vallis in umbris.

Ut silet silvae spatiosa moles!
 Alites strident quasi somniantes,
 Non adhuc ramos vaga cantilena
 Personat ulla.

Urbe iam dudum propere facessi
 Rus et aestiva recreatus aura
 Carmen hoc panxi cecinique laetus
 Voce sonora.

Fragmenta Orationum Latinarum In Papyris Reperta

Deerat diu papyrorum collectio, qua omnia ad philologos, historicos, iurisperitos, theologos spectantia continerentur. Haec quam multa sint, nisi qui ipse in hoc genere scientiae versatur, non suspicatur. Bene igitur Mitteis et Wilcken consuluerunt doctis, quod librum nuper ediderunt omnibus eadem, de re tractantibus uberiorem et, quod addere iuvat, viliozem. Titulus est illi: Grundzüge und Chrestomathie der Papyruskunde (Leipzig, B. G. Teubner, 1912) constatque opus totum duobus voluminibus, quorum altero de historicis, altero de iuridicis agitur rebus. Chrestomathia ipsa secundam utriusque voluminis

efficit partem, prolegomena priorem. In his professores illi Lipsienses, sua quisque de materia scribens, incredibili subtilitate de iis disserunt antiquitatis monumentis, quae pari industria in altera parte congesserunt. Nos vero, qui legimus, haud minus admiramur eum, ad quem pervenimus, scientiae progressum, quam difficilem ac paene contortam vetustissimorum illorum regnorum administrationem. Plura enim ne nostrae quidem aetatis *γραμματολόγοι* solent scribillare!

Sed latina quoque insunt, in quibus duae orationes principis, mutilatae illae quidem, sed satis tamen servatae, ut, quibus de rebus agatur, inde co-

gnoscamus. Agitur de legitima aetate recuperatorum, in alteris duobus fragmentis de prohibendis accusatorum fraudibus. Habitaesse orationes videtur annos inter 37 et 61 p. C. n.

Textum, quo nostros quoque lectores delectatum iri puto, Naber, vir ille papyrologiae peritissimus, cum alio loco eum publicare vellet, ex ipso exemplo diligentissime recognovit. Denotant [ ] lacunam a doctis expletam, [[ ]] literas in papyro cancellatas, < > ibidem perperam scriptas. Ceterum, qui amplius rem investigare cupiunt, ab editoribus ad haec revo-

cantur scripta: Berliner Griechische Urkunden: edd. Gradenwitz-Krebs 611 — Blass, Lit. Zentr.-Bl. 1897, 687 — Mittels, Hermes 32, 639 — Dareste, Nouv. Rev. Hist. 22, 687 — Brassloff, Sav. Z. 22, 169 — Gradenwitz, Bruns Fe. 7 198. Ad eosdem referantur literae annotationum D, Br, G; M significat Mitteis, Edd. editores primos (Gradenwitz et Krebs), N Naber. Quae sine nomine proferuntur verba, ea Mitteisii esse intellegantur. In prima columna deesse putant Edd. 12 vel 15 summum literas, Bl 7 vel 8, M 10 vel 12.

Columna I:

[ave . videtur . [q]u]nque . decuriis . In . iungi
 ]d . certe . face[r]e . ut . caveatis . nequis
 qu]attuor . et . vi[gi]nti . annorum . recuperator
 ]neque . enim . [i]nicum . est . ut . puto . hos
 5]servitutis[. li]bertatisque . iudicare
 ]res . suas . ag[en]das . nihil . legis . Laetoriae
 a]uxilio
 ]ulo . p(atres) . e(onscripti) . saepe . quidem . et . alias . sed . hoc
 ]pore . ani[m] <a>advertisse . me . mirificas
 10] . artes . qu[i] . s]ubscripto iudicio . cum
 ...]m . iudicem
 ...]et . nec
 ...]s . inter
 ...]stet
 15 ...]on . profi
 ...]cite
 ...]giunt
 ...]orem . est
 ...]antur
 20 ...]ae
 ...]ore . ne

1 I fortasse: quoniam gr[ave] M

2]d Br; hinc fortasse: opinor]d

3 minor qu]attuor non sufficit lacunae; fortasse potius: nisi maior qu]attuor M; nisi qu]attuor D

4 detur] non explet lacunam; num forte: addicatur? M; I. iniquum

5 Dubium est, 'prohiberi causas' (Edd.) an 'permitti causas' (D) sit supplendum. Cui 'prohiberi' longius esse, sed tamen vetari aliquid, non permitti videatur, is 'vetari' scribat, quod ipse probandum censeo. Nam si cum D permissionem iis, qui iam quattuor et viginti annorum sunt, dari putamus, verba I. 6/7 difficilia sunt ad intelle-

gendum. Tum supplendum erit: [qui vel ad] res suas agendas nihil legis Laetoriae [egeant vel: indigeant] auxilio (D); sed cur quis ad res suas agendas Laetoriae legis indigeat auxilio, quod actis demum rebus praestatur?

6]res N; qui vel ad li]tes Edd.

7 proficiant a]uxilio? M, i. e. res suas agere nequeunt propter legem Laetoriam. 'Valeant', quod ante proposueram, nunc mihi sufficere lacunae non videtur. 'Iuventur' a]uxilio (Edd.) equidem non intellego; vic] tamen 5.

8]ulo (fortasse: sed]ulo?) N; p]uto Ec

9 maxime tem]pore Edd.

Columna II:

tenuisse . caussam . petitóri . expediat
 Hae . ne [[pro]]cedant . artes . male . agentibus . si
 vobis . videtur . p(atres) . c(onscripti) . decernámus . ut . etiam
 prólátis . rebus . iis . iúdicibus . necessitas . iudicandi
 5 imponátur . qui . intrá . rerum[.]agendárum . dies
 incohata . iud[i]cia . non . peregerint . Nec . «non»
 defuturas . ignoro . fraudes . monstróse . agentibus
 multas . adversus : quas . excogitávimus . sp[e]ro
 remedia . Interim . hanc . praeclusisse
 10 nimium . volgatam . omnibus . malas . lites
 habentibus . satis . est . Nam . quidem . accu-
 sátórum . regnum . ferre . nulló . modó . possum
 qui . ^{cum} . apud . curiosum . consilium : inimicos . suos
 reos . fecerunt . relincunt . eós . in . albó . pendentes
 15 et . ipsi . tanquam . nihil . egerint . peregrinantur
 cum . re[r]um . magis . natura . quam . leges . t[am]
 accusatórem . quam . reum . [co]pulatam . constr[ic-]
 tumque . h[a]beat . Adiuvan[t] . quidem . hoc
 [[consili]] . pro[pó]situm . accusa[tó]rum . et . reórum
 20 de[l]iciae(?) . q[uo] . min[u]s . invidio[s]um . sit . eórum
 tále . factum . qui . iam . sq[ua]lórem . sumere
 barbam[qu]e . et . capillum . [su]mmittere .

II 6 «non» interpon. N.

8 l. excogitabimus

17 [co]pulatam N; [.].ulatam Edd.; hinc priores coniecturae: [iug]ulatum M; [vinc]ula-
 tum G — constr[ic]tumque Hirschfeld

18 Adiuvan[t] N

19 [[consili]] N

Columna III:

suá . caussá . . . quó . magis . miserab[i]lis . [sit, non]
 fastidiunt . sed . vide[. .]t [.]i[.] . [.]i . sibi . a[. . . .]
 data . inst[r]umen[t]a . mis . [. . . . .]
 accusatorib[us] . quide[m . . . .]am[. . . . .]
 5 hanc . regni . impot[. . . . .] . [. . . . .] [ut . potestatem]
 faciam[us] . praetori . p[raeteriti]s . inquisiti[onis]
 di[e]bus . [voc]andi . acc[usatore]m . et . si . neq[ue] . a-
 der[i]t . neque . excusa[bitur] . pro[nontiet] . c[alumniae]
 caussa . negótium . f[ecis]se . videri . [eum.]
 10 Haec . p(atres) . c(onscripti) . si . vobis . placen[t . s]tatim . signi[ficabo]
 simpliciter . et . ex . anim[i] . mei .] . sentent[ia] . sin]
 displicent . alia[m] . reper[it]e[.] . sed . hic . in[tra]
 templum . remedia . au[t . si . a]d . cogitandum [. . .]
 voltis . s[umere] . tem[p]us . [fortass]e . laxius . [sumite]
 15 dum . qu[ocum]que . loci [. . . . .] fueritis [. . . . .]
 mem[iner]itis . vobis . di[cendam] .] . esse . sen[tentiam] ;
 mini[me] . enim . decor[um] . e[s]t . p(atres) . c(onscripti) . m[aiestati]

huius or[di]nis . hic . un[um . ta]ntummodo . [me]
 consule[m] . designatum . [in]scriptam . [ex]
 20 relatio[n]e . consulum : a[d . ver]bum . dicere
 senten[tia]m . ceteros . unum . verbum . dic[ere]
 adse[n]ti[or] ; deinde . c[um . e]xierint . dix[imus]
 ἀπρ

III 1 [sit, non] N; [sit] Edd.
 2/3 N proponit: 'sed vide[an]t [ne]i[ps]i
 sibi a [reis] data inst[r]umen[t]a mis[is] ; mis'
 sequitur e[ ] vel c[ ] N
 4 accusatorib[us] quide[m] N, qui legit:
 accusatorib[us] quide[m] legem fer[am]us
 censeo] hanc regni impot[entis] sq.
 5 potestatem D
 6 praeteritis G
 7/8 ader[it] N, hinc ceteris quoque locis
 singularis, non pluralis — pronontiet D —
 c[alumn]iae N; c[ogn]ita] Edd.
 9 f[ecis]se vel f[alsum] fecis]se N;
 r[eliquis]se Edd.

10 [s]tatim N; [pal]am Edd.
 12 m in 'aliam' cancellata est N
 14 [fortass]e laxius, [sumite] N; [sumit]e
 laxi s[patii] Edd.; [sumite] D
 17 decor[um] e[s]t N, P. Meyer
 18 or[di]nis G — [me] N
 19 [in]scriptam [ex] N; [con]scriptam
 [ex] D
 22 c[um] e[xierint] : dix[imus] N. His ver-
 bis ii significantur senatores, qui, quamquam
 nihil praeter sententiam dixerunt, suis se
 argumentis probavisse rem gloriantur. C[um]
 ab]ierint D
 23 ἀπρ numerus paginae actorum

Varia

De viris magnis parva vel puerilia tractantibus

Magnorum virorum saepissime proprium esse parvas quasdam ac pueriles res meditari eosque temporibus otiosis haud raro pueros fieri nemo ignorat. Quod utrum ingenii vere angustii an amplitudinis potius prominentis sit indicium, in medio relinquamus. Rosminius Italus, consilii publici auctor et philosophus, qui pauperibus pecuniam legavit ingentem, in viis carbonum fragmenta de plaustris delapsa colligere solebat; idem calamum scriptorium, quem e penna anserina ipse sibi erat fabricatus, duodeviginti menses in usu perdurasse gloriabatur. Imperator Augustus in plateis cum infantibus globulis ludebat. Etiam Agesilaus Lacedaemonius inter pueros puerorum mores induebat: cum liberis suis per aedium conclavia in baculo equitare summopere eum iuvabat. Darwinus cum liberis suis pila et delitescendo lusisse narratur. Faraday, Britannus ille chemicus et physicus, theatro pupulorum delectabatur. Gladstonius et Pittius ligna ad usum culinarem suarum necessaria ipsi cadere solebant. Beethovenus sexagenas fabas Arabicas cotidie consumendas sibi dinumerabat. Rossinius cunctas

cenas suas ipse coquebat. Verdius butyrum, lycopersica, caseum obsonabat ipse cibos sibi cocturus, quos Italia »Maccheroni« vocant. Manzonius, poeta fabulae »Sponsi« inscriptae, domi suae fornaces ipse calefaciebat; idem peritissimus erat artis et seminibus arboris »theobroma cacao« appellatae et »saccharo condimentisque potionem concoquendi. Fridericus Magnus probe sciebat, quo cellarum suarum loco hoc vel illud vinum esset positum. Napoleo diligentissime reputabat, quantum sacchari consumere singulis aulae suae membris esset concedendum; — atqui idem data occasione sescentis centena milia nummum immotis palpebris dilargiri non dubitabat! — Guil. Lhm. Vratisl.

Carmen Germanicum

(Latine vertit F. Palata)

Grün: Das Blatt im Buche
 Saepe contemplor vetulam, vetustum
 dum librum versat, amitam: senecta
 aridum florem studiosa libro
 condit in illo.

Arida est dudum — puto — dextra,
 quondam
 flosculum quae vere recente carpsit:
 cur anus, spectat quoties
 illacrimatur? Google

Duo Carmina Schilleriana

latine vertit

F. C. Baur, theologus olim Tubingensis, anno 1818.

I

Querela Cereris

An rediere novi gratissima tempora veris?
 An rediit tellus flore renata novo?
 Splendescunt virides Phoebi sub lumine colles
 et constricta suo solvitur unda gelu.
 Ac velut in speculo rident sine nube sereni
 reddita caeruleis fluctibus ora Jovis.
 Aethera per liquidum Zephyrus delabitur alis
 lenibus et gemmas frons juvenilis agit.
 Carmina dant silvae, miserata gemiscit oreas:
 En redeunt flores, nec tua nata redit.
 Ah quoties terrae migravi rura pererrans
 dubia cum trepido pectore signa petens!
 Et radiis quescunque nitet sol magnus Olympo,
 quaesivi faciem, filia cara, tuam;
 Nec tamen amissae vestigia caeca retextit
 ullus nec vidit, qui videt omne, dies.
 Tune, pater, rapuisti illam? Num victus amore
 rex ad dira Stygis flumina duxit eam?
 Quis mihi maeroris sub terras nuntius ibit?
 Quis petet horribili Tartara plena metu?
 Nonnisi perfunctos vectura per aequora manes
 Solvitur aeternum litore maesta ratis.
 Clausa manent superis semper¹⁾ Plutonia tecta
 nec vivum vexit, dum fluit, unda Stygis.
 Descendunt calles ad Tartara tristia²⁾ mille,
 ad claram ascendit semita nulla diem;
 Quique ferat testis matri, quas fudit ab ore
 innumeras lacrimas filia, nullus erit.
 Mortales Pyrrhae matres de sanguine natae,
 per flammam subolem vos comitare iuvat;
 At qui regna tenent hominumque deumque parentis,
 hos Stygii regis³⁾ visere regna nefas;
 Solum in caelicolas⁴⁾, dirae gravitate sorores,
 non habet imperium vestra severa manus.
 Ex sede aurata me trudite noctis in umbras
 nec quae matrem angunt iura timete deae!
 In loca descendens, ubi tristi iuncta marito
 considit Stygio plena dolore throno,
 Ipsa dein Erebi⁵⁾ sociata silentibus umbris
 regalis peterem coniugis ora silens.
 Eheu frustra oculos lacrimis sine fine rigata
 anquirit radios, splendide Phoebe, tuos;
 Eheu lonquinquas procul inde vagantur in oras
 lumina nec carae matris in ora cadunt,

¹⁾ vel „superorum oculis“.

²⁾ vel „nocturna ad Tartara“.

³⁾ vel „tenebrosa Stygis“.

⁴⁾ vel „caeligenos“.

⁵⁾ vel „hinc Tartareis“.

Gaudia dum retegunt raptam, cum pectore pectus
 iunctum, Orcus nostris ingemit ipse malis.
 Ah! quam vana precor, quas frustra fundo querelas!
 continuo Phoebi vertitur orbe rota.
 Mens immota Iovis, numquam de sede beata
 convertet felix in loca taetra caput.
 Est semel in Stygias procul hinc abrepta tenebras
 filia in amplexus non reditura meos,
 Donec in aurorae radiis vada caeca relucet
 perque umbras arcum discolor Iris agit.

II

Nenia

Res quoque pulcra perit divumque hominumque voluptas
 pectora non Stygii mollit athena Jovis.
 Unus amor flexit regem, qui temperat umbras,
 et medio revocat limine dona ferox.
 Nec Cytherea levat puero pia vulnera pulcro,
 quae nitido saevus corpore fecit aper.
 Divaque non divum genitrix herosa tuetur,
 cum cadit et Scaeo lumine fata subit.
 At comitata choro Nympharum ex aequore surgit
 et fletus nati gloria magna movet.
 Ecce dii lugent, luget quaecunque dearum,
 optima cum pereant, maxima quaeque cadant.
 Quin quoque dilectis dulci iuvat esse querelae,
 nam Styga, quae vulgi sunt, sine voce petunt.

Gratulatio ad Petrum amicum

Fortiter exsupera mundi, bone Petre, pericla
 Invictaeque petrae nomen et omen habe!
 Noveris iratos te circum frendere fluctus
 Nil te commoveat, quid mare triste ferat,
 Confidens imitare Petrum, quem Christus ab undis,
 Ne „petra“ corrueret, traxerat incolumem!

Saravinus

Literaria

Desinunt ista, non pereunt — his verbis Erwinus Rohde praeclarissimo suo de Psyche libro finem imposuit eo tempore, quo vita cultusque noster magis magisque videbatur ab antiquitate abalienari. Qua in re multa sunt paucosque intra annos mutata. An veniam hodie petit ignoscendi, qui, quae antiquitatis vis sit atque natura, ut plures rursus cognoscant, studet efficere? Nonne, quicumque poetarum et artificum nostrorum ad certam normam tendunt ac magnitudinem, eos

veteribus ex fontibus videmus haurire? Immo theologi quoque intellegere coeperunt, quam multa ex religione et philosophia antiqua in Christianorum non ritus solum et dogmata, sed moralia etiam praecepta emanarint. Philosophi vero quid sentiant de Graecis, ut pauci tantum nominentur, Diltheyi, Wundti, Windelbandi, Euckenii demonstrant opera.

Crescit autem quotidie numerus hominum ita de antiquitate iudantium. Cuius rei illud hic iuvat afferre documentum, quod his decem annis haud pauci exstiterunt et scriptores

poetae, qui, quamvis diverse alioquin sentientes, mira tamen unanimitate, sive interpretis, ut ita dicam, munere fungerentur, seu ipsi homines scriptis suis erudirent, antiquitatis in vitam revocandae consilia adiuverunt. Hic Hugonem de Hofmannsthal, ut duos commemoremus viros suo in genere praestantes, eandem rem defendere videmus cum Hauptmanno, poeta illi multis partibus contrario. Ac tantum potest divinus ille, quo tales viri concitantur, instinctus, ut, vel si non omnino severis satisfaciant doctorum postulatis, eorum operibus mirifice animos hominum vegetari tamquam ac fecundari illaque magnam in vitam ipsam vim habere non sit dubitandum.

Tamen his commilitonibus, quamvis grata sit eorum opera, ut soli rem perficiant, non permittatur. Nam licet literarum studia, cur sint semperque fuerint, in se ipsa habeant causam, tamen, dies quoque quid postulet, quandoque est considerandum. Hoc tempus, si recte interpretamur saeculi indicia, antiquitatis studiis nunc advenit.

Atque hoc quidem praecipue doctorum erit demonstrare nostras vel nullo tempore prorsus cum veteribus cohaerere desiisse et, quae inde consequantur, omnium, qui nunc sunt, hominum animis, ut ita dicam, inculcare. Hoc bene perspecto nos, liberi a nimia historiae observatione, qui simus et ubi simus, cognoscentes confirmabimur in hac culturae quam dicunt nostrae universum orbem terrarum complectentis confusione. Antiquitate enim, quod nostri proprium est, nobilitatur. Non casu accidit, quod earum artium, quae fecundissimae esse maximeque omnium in se ipsae positae videntur, Athena quasi symbolum atque imago habetur.

Sed quibusdam veterum operibus, quamquam ex suae olim aetatis conditionibus nata erant, tanta inest indelebilibusque vis vitalis, ut egressa tamquam locorum temporumque terminos ipsa existant eius, quod immortale est in genere humano, symbola, quae omni et vivunt et prosunt posteritati. Hoc ipsi voluptatis causa litteris dediti facile possunt iis classica studia professis, qui desperare suam rem coeperunt,

persuadere. Caveant igitur, quibus liberalium studiorum cura demandata est, ne quando neglecti officii in se admittant culpam. Ut nostri saeculi homines maturitatem adepti suaque virtutis fiducia elati omnis generis rebus gerendis vires intendant: Hereditas maiorum, quam illis retinere studemus, non gravi traditionis quam vocant pondere opprimit nascentia, sed vires excitabit novas novamque vitam donabit, dummodo recte nostris eam rationibus accommodemus. Non imitanda sunt, quae accepimus, sed nostrum in usum convertenda atque prudenter commutanda!

Denique religio quoque nostra, ut nulla unquam aetate, nullis, quae ab adolescente christianismo ad rerum apud Francogallos conversionem et gesta illa de libertate Germaniae bella praeterierunt, temporibus immemor fuit originis suae, ita ne his quidem diebus carere poterit arctiore quadam cum antiquitate coniunctione. Nam recentiora tempora quanto fuerint ad res humanas momento, quamquam non iam ignoramus nec fugere nos potest non divini tantum, sed humani quoque, immo nimis, ut aiunt, humani multum inesse veteribus, tamen, quam novus qui vocatur humanismus sibi absolutio- nis perfecit imaginem, eam, cum tot iam tantique historiae periti ad obrusam redegerint, igni quodammodo spectatam esse iure videmur affirmare. Sunt sane magni viri Graecorum egregia exempla integrae illius humanitatis omnesque in partes excultae, qua nostri quoque homines tot in classes dissociati imprimisque eruditi inter acumina mentis sensusque animi anticipites possint educari. Huc accedit, quod ea certe aetate, qua summum Graeci perfectionis fastigium adepti erant, omnia mente quae percipiuntur et sensu pulcherrima quadam concordia univerunt, ex qua nova illa, quam ubique nunc nasci videmus, religiositas, qua rerum hominumque consuetudinem non fugere nec repudiare, sed complecti quodammodo altioreque honestate excoli docemur, novum agendi impetum consolationemque deducat, vehementer est optandum atque sperandum.

His verbis tam dilucide magna antiquitatis peritorum officia illustrantur, ut neminem esse lectorum credam, cui non, quod nostro ea sermone reddiderim, probetur. Sunt vero illa Theodori Weicheri, clarissimi editoris Lipsiensis, ad libros „Das Erbe der Alten“ inscriptos prooemium, quorum adhuc prodierunt: Süß, Aristophanes und die Nachwelt; Treu, Hellenische Stimmungen in der Bildhauerei von einst und jetzt; Hirzel, Plutarch, brevisque publicabitur: Zielinski, Die Märchenkomödie in Athen. Commentationes non ita scriptae sunt, ut, qui legunt, gravi, ut ita dicam, doctrinae pondere opprimantur. Eos potius spectant scriptores — nec pauci sunt his diebus — qui, veram genuinamque cum appetant eruditionem, tenuioribus ex fontibus haurire fastidiunt. Quamobrem versatissimi tantum in disciplina sua verba facient, nec solum philologi, sed germanistae quoque, iurisperiti, theologi. Neque in animo est, infinitam edere seriem librorum, seligentur, quibus hodie quoque iure movemur, res atque personae. L.

Sententiae

Par est omnes omnia experiri, qui res magnas et magno opere expetendas concupiverunt.

Cicero

Timor est emendator acerrimus. Plinius

Non potest gaudere, nisi fortis, nisi iustus, nisi temperans. Seneca

Fides supremum rerum humanarum vinculum est. Quintilianus

Nuntii menstrui Mensis September

18. Classis britannica Haunia e portum invehens a navibus longis Russorum in salo stantibus more nautico salutatur. Nec multo post eodem facto ab Harmonia itinere Zeppilinia navis, cui Hansa nomen, advenit superboque volatu aliquamdiu pendet super illas. Aeronautae, in his duo e bellica classe Danorum praefecti, ab urbis incolis ingenti ac paene exemplo carente gaudio excipiuntur, sed brevi ante meridiem ascendentes Malmö ad insulam dirigunt cursum, eo, unde profecti erant, reversuri.

19. Imperator Guilelmus censuram agit proelii navalis a se in mari germanico commissi.

Magistratus Norimbergensis, ut caritati occurratur, carnem et pisces publice vendere statuit.

Chemnitia: In hodierno socialistarum consensu, cum deliberaretur, an iuxta conventus generales secreta habere consilia liceret, pertinaces disciplinae assectatores, qui radicales dicuntur, maiores primum cum revisionistis i. e. sociis temporibus assentiri paratis habuerunt contentiones.

20. Denegat gubernium japonicum deletae aeronavis nuntium. Non esse illam nisi leviter laesam nec ullo modo factam inutilem.

Ex India Batavorum graviore affertur nuntii de regiae classis nautis male parentibus. Hi enim de natali etiam reginae celebrando recusavisse dicuntur.

Acta diurna Neo-Eboracensia nuntiant fossam Panamensem navibus longis apertum iri Id. Oct. anno 1913, mercatoriis anno 1914 mense Decembri.

21. Sermo est Simonem Copperum, implacabilem germanicae in Africa dominationis adversarium, coloniam inter occasum meridiemque spectantem cum maioribus, Hottentottorum aliorumque indigenarum globis invasisse.

Ex Batavia affertur eum, qui bellicis ibi praest rebus, ad senatum tulisse de urbe Vlissinga munitionibus firmanda.

Nuntiat navam aeream Parsevalianam a Japoniis nuper emptam exorto turbine ignem concepisse totamque flammis absumptam esse.

Turbis in concilio austriaco redintegrati delectorum consessus incertum ad tempus differri oportuit.

Francogalli, ut urbem Fes ex obsidione Maurorum eriperent, profecti magnas ab hostibus accepisse iacturas dicuntur.

Berolino: Episcopi borussici litteris ad senatum datis postulant, ut lex societati Jesu imposita tollatur.

24. Italos inter et Turcas constitutum est captivos togatos commutare.

Astley aeronautae, qui transvolati freti britannici laude florebat, apud Belfastum ascensione facta decidit statimque animam efflavit.

In sinensi provincia, cui Tsekiang nomen, quingenta milia hominum saevissima exorta tempestate interierunt. Centum fere milia familiarum tectis omnino carere narrantur.

Marschall de Bieberstein, nuperrime demum, ut Germanorum apud Britannos res curaret, Constantinopoli Londinium vocatus, valetudinis causa badensibus ad Badenweiler utens aquis decedit. In exterarum rerum varietate versatissimus, cum mira constantia ad ultimum usque spiritum omnes muneris sui partes explerit, patriae ille vere dicitur consumptum esse inserviend.

In actione publica contra Borchertum et Leinertum, concilii borussici delect

instituta summus Berolinensis iudicii praefectus hunc ducentis marcis, illum quinque hebdomadam custodia censet multandum.

Turcae cum Italis de pace agere desierunt, cum illorum accipi posse condiciones negent.

Ut militum germanicorum stipendium augeatur, septingentis centena milia marcarum in publicam imperii rationem induci oportebit.

Rei militaris in Britannia moderatores eo, quod aëronavibus nuper effectum sit in certamine ludico, tam contenti fuisse dicuntur, ut duodecim statim machinas volaticas et sex navigia regibilia e gamma, quod vocatur, systemate iusserint construenda.

Russis cum Britannis convenit, ut eorum, quae Ssasanow et Grey, utrorumque legati, inter se constituerint, nihil enuntietur. Actis demum rebus pauca illorum promulgabuntur.

Rusanovius eiusque socii a gubernio russo Spitzbergam missi totam circa Bellsund regionem Russorum esse proposito vexillo significarunt. Qua occupatione illi iura cuiusdam societatis sueco-britannicae ad effodiendos carbones conditae laessissè dicuntur.

25. Adolphus Marnack theologus libello Lipsiae edito vehementer impugnat sententiam a senatu ecclesiastico de Traubio pastore pronuntiatam.

Berolino: Scapha tormentis instructa, quae ex apro nominatur, missa in Africam est, ut ad eos Conginensis coloniae appelleretur locus, in quibus vexillum germanicum nondum est sublatum.

26. In 'Times' quae inscribuntur actis, dum mentio fit Marschall legati mortui, legitur intellegendum neminem esse Britannorum, quin desideret amicitiam pacemque cum Germanis conservari.

28. De operariorum collegiis Papa novam ad episcopos germanicos encyclicam missurus esse dicitur.

30. Acta quaedam Leodiensia incredibilem dispergunt nuntium Papam ex Vaticano in insulam Maltam transferre domicilium cogitare.

Mensis October

1. Imperator Nicolaus regem Rumaniae summum exercitus russici praefectum nominavit.

Gubernio germanico caritati carnis mederi conanti ex agraria qui sunt factione vehementissime adversantur.

2. Turcae quoque et Montenegri milites ad arma convocant.

2. Parisiis nuntiatur Russos mense Octobri versuram esse facturos mille ducentarum vel quingentarum millionum.

3. Vindobonae rumor est Austriacos, si Serbi Turcas adorianur, copias maiores ad limitem serbicum contracturos esse.

4. Turcae cum Italis pacem fecerunt.

5. Austriaci declarant se cum Russis, quorum, quid geratur in Haemi peninsula, non minus quam ipsorum intersit, omnibus viribus enisuros esse, ut pax servetur.

7. Poincaré et Ssasanovius, dupliis quod vocatur foederis ministri primarii, gubernio austriaco - hungarico suaserunt, ut magnae Europae civitates communi consilio res ad bellum haemicum pertinentes ordinarent.

8. Concilium Bavarorum omnibus sententiis rogationem gubernii accipit, qua tricies centena milia marcarum primae instar pensionis erogantur ad Moenum flumen ab Hanovia ad Ascaburgum navigationi aptandum.

9. Henricus, Guilelmi Caesaris frater, ex Japonia terrestri itinere revertens Spalam quoque venit plures apud Russorum imperatorem dies moraturus.

9. Montenegri apud Beranam Turcis magnam cladem attulerunt.

De consilio naves emigratorias Emdenensi ex portu emittendi hoc ipso mense in senatu borussico agetur.

10. Nuntiatum prope esse, ut Bulgari et Serbi Turcis bellum indicant.

11. Berolino: Ob exterarum rerum statum, qui reipublicae praesent, deliberare dicuntur de concilio convocando.

12. In colloquio, quod Ssasanovius habuit cum Britannorum ministro in castello Balmorensi, regulum Persarum terra expulsam in regnum restituere constitutum esse dicunt.

Censura Librorum

H. Zuschlag, Wie mache ich gute lateinische Extemporalien? (Hilf dir selbst! No. 28) Lateinischer Extemporale-Regelschatz mit übersetzten Musterbeispielen. Bonn, C. Georgi. 48. 0.50 M.

Hunc libellum, qui omnia Latinae grammaticae praecepta discipulis necessaria cum exemplis Germanice versis continet, multis et utilem et gratum fore existimamus. Cum ea quae maioris momenti sunt, crassioribus expressa sint litteris, facilius memoriae mandantur. Quod nonnullae sententiae Germane versae sunt, laudandum. Paucas vero sententias aliter vertendas esse censemus, ut haec: propter me vivit: er lebt durch meinen (sic!) Verdienst; verte: er hat mir das Leben zu verdanken (pag. 4). Item: Me miserum! te per me tantas opes collegisse: O ich Unglücklicher, der du durch mich so grossen Reichtum zusammengebracht hast; verte: Ich Unglücklicher! Dass ich es sein muss, der dir zu solchem Reichtum verhoffen hat! (pag. 19). — Errores typographicos inveni hosce: ante exactam aetatem; lege: aestatem (pag. 3). et: maxime sunt certissimaeque divitiae; lege maxime (pag. 18). — Parvo pretio libellus commendatur.

Johann Amos Comenius, Orbis
Sensualium Pictus. Herausg. von
J. Kühnel. Leipzig, | Klinkhardt, 1910
6 M.

examinis subeundi causa illius scriptis
operam dederunt, originalem, ut ita dicam,
Orbis Picti editionem ipse vidit! Quid quod
etiam, quae in notissimis nostris de paedag-
ogia libris

(168)

LXXXII.

Viator. Der Wandersmann,

Cum
tabellarius
hunc mihi
librum tra-
deret egoque
inscriptum
bibliopolae
legissem
nomen, Heus,
mecum
cogitavi, quae
tu a
Klinkhardto
antiquaria?
Nam
quamquam
nihil eius
generis ab illo
mandaram
neque, cum
non curet
haec negotia,
mandare
potueram,
sectura libri
ex involucrio
utrimque
conspicua
operis
praebebat
vetustioris.
At quanta
demum
voluptate
affectus sum,
cum folia
ipsa perlu-
strabam!
Typi, imagi-
nes, charta,
omnia illum,
quo nos

φιλολογία de-
lectamur,
sensum exci-
tantis anti-
quitate. Est profecto libellus cuiusvis litera-
rum studiosi gaudium Quis praeterea om-
nium eorum, qui de Comenio scripserunt vel

Viator, 1
portat *Humeris*
in *Bulgâ*, 2
quae non capit
Funda 3
vel *Marsupium*; 4
tegitur,
Lacernâ; 5
manu tenet
Baculum, 6
quo se fulciat;

Der Wandersmann/1
trägt auf dem Rücken
im Reise Fell/ 2
was nicht fassen können
der Schicksack 3
und die Tasche; 4
Deckt sich/
mit dem Reismantel; 5
hält in der Hand
den Wanderstab/ 6
daran er sich halte;

Ex Kühneli nova Orbis Picti editione.

inveniuntur
imagines, ex
editionibus
ab aliis re-
tractatis sunt
desumptae.
Kühneli vero
liber primam,
quae
anno 1658
prodiit,
editionem
exhibet inte-
gram, secun-
dae paulum
ab illa
differentis
paucas pag-
inas, tertiae
anno 1662
publicatae
partem
maioem.
Quaecunque
discrepant
inter illas,
infimis
paginis
editor
annotavit
idque, ne
textus turbe-
tur, minimis
litterulis.
Ut concluda-
mus, prae-
stantissimus
omnino
libellus nec a
nullis paed-
agogiae
studentibus,
seminariis,
institutis ali-
isque scholis
emendus;

redemptori vero, qui ingentibus impensis pre-
tiosissimum hoc literatae civitati munus dona-
vit, haud satis putamus referri posse grates. L.

Th. Zielinski, Die Antike
und wir. Deutsch von E. Schoeler,
Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung, Leip-
zig. 3. Aufl. IV + 124. 3 M.

Tollite, legite! His, quibus tantopere
vigent temporibus artes ingenuae, cultus
atque humanitas maxime floret latissime-
que per orbem patet, summo sunt salu-
tandi gaudio libri, quibus studia antiquita-
tis, utpote quae sit fons atque semen om-
nium, quae nostra feruntur aetate atque

coluntur, rerum, maximopere commen-
dantur atque excitantur, excitata conser-
vantur atque augentur. Huius generis
libellum praestantissimum dignumque at-
tentione omnium hominum doctorum cl.
ille Petersburgensis professor anno 1911
jam tertium tribus ab altera editione (1908;
primum 1905) confectis annis nobis dona-
vit. Octo, quibus constat libellus, disputa-
tionibus — habitae sunt vere anni 1903
apud Petersburgenses discipulos qui gym-
nasia aut scholas superiores reales, quas

vocant, egressuri erant — prof. Zielinski, vir summo ingenio atque disciplina, praeclare diserterque de antiquitatis praestantia tribus agit capitibus: 1) Der Bildungswert der Antike, 2) der Kulturwert der Antike, 3) Die Wissenschaft von der Antike. Primo quae tractat capite, cum et universe historia humani cultus civilisque comprobet antiquitatis studio omnes omnium temporum locorumque homines doctrina excultos atque ad humanitatem informatos esse et proprie Graecorum Romanorumque linguis addiscendis mentes morosque plurimum informari ipsa earum linguarum natura atque indole confirmet, non minus summo afficient gaudio cum eos, ad quos potissimum spectant, discipulos dico, qui veteribus Graecorum Romanorumque linguis addiscendis operam dant, tum omnes omnino antiquitatis amicos, quam novos admovebunt stimulos ad persequenda antiquorum temporum studia. Quae secundo tertioque capite tractantur, si velim iterum atque iterum legant, qui fictis vanisque ducti opinionibus nihili prorsus nobis antiquitatis studium prodesse contendunt. Denique haud parvae scriptori laudi esse puto, quod — pro origine huius libelli atque fine — imagine quasi effingit Russorum praejudicatas de antiquitate opiniones et, quae ex his ortae sunt amicos inter adversariosque antiquitatis, concertationes.

Fr. Fr.

Joannes Pascoli: Thallusa. Carmen in certamine poetico Hoeufftiano praemio aureo ornatum. Amstelodami 1912. Postumum opus principis omnium, qui exeunte saec. XIX et ineunte saec. XX exstiterunt, poetarum Latinorum minime degeneravit opera eiusdem vatis antiquiora. Excellit enim et inventionis felicitate et exquisita narrandi facultate et subtili affectu humanos exprimenti arte. Inducit ancillam Christianam scribae Romano servientem, quae suo filio orbata postquam vario mentis aestu diu inter iram et dolorem fluctuavit, tandem amorem, quo suam prolem amplexa erat, transtulit in filium heri sui. Multa in carmine capiunt teneriores lectorum animos, imprimis autem lepidissima illa nenia, metro Saturnio concinnata, qua serva quondam suum, nunc heri filium sopire conatur: „Ocelle mi, quid est quod vis apertus esse“ etc. Elocutio poetae ubique fere nitet, si paucissimos locos excipis obscuriores et aliquot voces obsoletas atque a sermone optimaе notae poetarum alienas, qualibus omnino Pascoli libenter orationem distinguebat. Restat, ut de metri ratione verba faciamus. Pro more suo non imitatur poeta hexametrum Vergilianum aut Ovidianum, sed potius laxiorem illum Horatianum, saepius admittit versus voce monosyllabica conclusos, nec fastidit versus, in quorum quinto pede ictus metricus non congruit cum accentu grammatico, aut quorum et quintus et quartus pes spondeum exhibet. Immo incuria poetae sane dormientis fudit etiam horridulum hexametrum

„serva levis venit, pueris semihiantibus albas“ (pg 13) et duo monstra hexametrorum septenis pedibus salientium: „balbutit puer — i: nunquam tetigisti crustula, quo nil“ (pg 6) et „et caros pueros habet et pueris est cara; vide sis“ (pg 8). Fortasse etiam superior ille versus errore typographico depravatus est ex simili „septipede“ hexametro: „serva levis venit pueris et semihiantibus albas“. Non sum ignarus esse plerosque, qui obscuritate et duritate elegantiae Pascolianae passim admixta veluti opere quodam musivo delectentur, ubi levia varientur asperis, rotunda quadratis: ego tamen ex gravioribus illis, quos postremo loco commemoravi, erroribus meo iure mihi conicere videor poetam mala valetudine extremam manum carmini imponere prohibitum esse.

F. P.

Allgemeines Hochschul-Taschenbuch. Breslau S. S. 1912. Breslau, Akademisch. Verl. W. Finsterbusch. 104. Pr.?

Hunc libellum omnibus iuvenibus universitatem litterarum Viadrinam aut academiam technicam Vratislaviensem cum hodie frequentantibus tum imposterum adituris enixe invat commendare. Nam opusculo illo forma habilissima insigni et involucro flexibili praedito omnia fere, quaecumque de studiis aggrediendis et persequendis scire opus est civibus academicis, brevi in conspectu posita continentur, imprimis docentium nomina habitationesque, seminaria aliaque palaestrarum illarum instituta ad litteras et ad artes technicas pertinentia; de studiosorum receptionibus, de auditionum electione, de summis academicis honoribus capessendis praecepta Enumerantur praeterea consociationum vel «corporationum» nomina, colores, sententiae, rationes atque consitia; deinde theatra, bibliothecae et musea publica; additi denique sunt fasti, pugillares tabulae tabelariae, alia, in his etiam praeconia publica. — Errores quidam vel menda typographica, velut pg. 68 Min. 32 scientia pro scientia, pg. 60 l. 27 εν γάληη pro εν γάπηη, pag. 103 l. 11 über 100 pro über 150, nova editione facile corrigentur. Quoad sciamus, libellus initio cuiusque semestris spatii denuo editur.

Lhm.

H. Rühl, Die lateinischen Genusregeln in 2 Stunden zu erlernen. Ein mnemotechnisches Hilfsmittel für deutsche Lateinschüler in Form eines Trauerspieles. Selbstverlag (Darmstadt, Teichhausstr. 15). 3. Aufl. 15. 0,30 M.

Die unregelmässige Deklination in Form einer Schilderung des Aufstandes der Plebejer. 2. Aufl. 16. 0,20 M.

Vir mnemonicae artis peritissimus nova quadam ratione pueris Germanis linguae Latinae studiosis labores sublevare conatur. Grammaticorum de genere substantivorum praecepta lepidissima tragoedia ita ostenduntur, ut et facile ediscantur et in perpetuum in memoria haereant. Plebis motu ad actus scenarum composito enormis substantivorum et adiectivorum flexura

declaratur. Quamquam pauca accessita videntur et vi adhibita, ut ita dicam, attracta, quamquam versus extremis syllabis similiter sonantes, qui nescia qua facilitate irrepunt in aures, nusquam sunt recepti, tamen non dubitamus, quin libelli isti difficultates, quae discipulis et tironibus et exercitioribus semper occurrunt in discenda lingua Latina, minuant ac tollant. W.

Periodicorum Summaria

Fremde Zungen. Journal mensuel illustré (Dir. B. Albano, Göttingen; 4 M. par an, Union Postale: 5 M.) I, 2, Oct. 1912: G. Lebarge, Institutions françaises — Chronique du mois (1—30 sept.) — Lecture du mois (E. Quinet, Une Hôtellerie en Espagne) — Variétés (La cinématographie au service de la science — La réputation des fermiers généraux du temps de Voltaire) — F. Le Bourgeois, Au fil du Rhin. Durch das Rheintal — Le costume sous le Directoire — Pour le commerçant allemand — Publications récentes — Petite poste — Petites annonces.

Die Stimme. Centralblatt für Stimm- und Tonbildung. VII, 1 (Okt.): B. Ulrich, Das Auftauchen der Voix mixte in der Renaissance — F. Dubitzky, Sonderbarkeiten unserer Notenschrift — G. Heinrich, Ueber Stimm- und Tonbildung — O. Schäfer, Einiges über das Atmen — F. Kahrig, Elementarunterricht u. Sprechtechnik — Umschau — Vereine, Kongresse — Personalnachrichten — Literatur.

Das Alumnat. Eine pädagogische Zeitschrift. I, 2 (Mai): E. Horn, Alte moderne Pädagogik — W. Hartmann, Selbstregierung im Alumnat — W. Hartmann, Wohin bringen wir unsere Söhne in Pension? — Philoneus, Paul de Lagarde über Alumnate — *** Die staatliche Fürsorge für die „auswärtigen“ Schüler in Preussen — H. Gebler, Das Martinsstift in Fild bei Mörs — Aus dem Vereinsblatt alter Nieskyer — Aus der Ostrauer Chronik — Neugründungen von Alumnaten — Literarisches — Fragen u. Antworten — Vakanzen.

Catalogi antiquarii

Heinrich Kerler, Ulm — Cat. 379: Altclass. Phil. u. Altertumsk., num. 1—25112 (Aut. lat. 9339—15739, Neulat. 15740—16302, Opuscula 16302a—16385)

J. Halle, München — Cat. 38: Genealogie u. Heraldik, num. 1—2282 (Alte Drucke, Holzschnittbüch., Manuskripte, Studentica etc.) Mit 4 Regist., XXIV+304. 1 M.

J. Halle, München — Cat. 34: Neue Erwerb. von kostb. Manuscr., alt. Holzschnittbüch., Kupferwerk. u. selt. Incunab., num. 1—481, mit 7 Taf. u. 7 Abbild. 1 M.

J. Halle, München — Cat. 41: Manuscripte, seltene u. kostbare Bücher (Neue Er-

werbungen), num. 1—261. Mit Regist. u. 43 Abbildungen.

J. Halle, München — Cat. 40: Auswahl von schönen, seltenen Porträts, num. 1—2495. Mit 67 Bild. in Autotypie. 2 M.

F. Meyer, Leipzig — Cat. 110: Germanistik, Philologie u. Kultur, Pädagogik, Sprachwissenschaft, num. 1—3467.

Gustav Fock, Leipzig — Cat. 405: Klass. Phil. I., num. 1—4198 (Lat. Schriftstell. 1818—2773a, Neulat. 2844a—3015)

Schweitzer u. Mohr, Berlin — Cat. 14 (Nachtrag zu 11): Studenten-Silhouetten u. Universitätswes., num. 1—410.

J. Halle, München — Cat. 45: Geschichte d. Humanismus, num. 1—953 (Schrift. d. Humanist. u. neulatein. Dichter 1—510, Grammat., Wörterbüch. 511—630, Griech. u. latein. Schriftstell. 631—953). Mit 17 Abb. Pr. 1 M.

J. Poole & Co., London — Classical Literature, pg. 1—56 (Latin Grammars, Readers, Prose and Verse Compositions 1—8 Authors 18—55)

J. Ricker, Giessen — Cat. 63: Klass. Phil. I., num. 1—2971 (Script. lat. 1716—2954)

J. Ricker, Giessen — Cat. 64: Klass. Phil. II., num. 1—2378 (Herculan. u. Pomp. 813—823, Rom 1692—1714)

J.-B. Mulot, Paris — Cat. 48: Phil. class., num. 1—1042 (Littér. et Philol. lat. 353—662)

Göttinger Antiquariat — Cat. 144: Klass. Phil. II., num. 1—1454.

Süddeutsches Antiquariat, München — Cat. 137: Klass. Phil., num. 1—2916 (Sript. lat. 1416—2790, Spät. u. Neulat. 2791—2879)

Mayer u. Müller, Berlin — Cat. 263: Klass. Phil. I, Griech. Aut., 78 pgg.

Mayer u. Müller, Berlin — Cat. 265: Klass. Phil. II, pgg. 74 (Lat. Autor. 1—46, Neulatein. etc. 46—53)

Jos. Baer u. Co., Frankfurt a. M., Cat. 602: Auctores Latini, Texte, Übersetz., Erklär., num. 1—4214 (Auct. lat. 219—4198, in his multa incunab., Aldina, Plantin., Elzevir. etc.)

Paul Alicke, Dresden — Cat. 108: Linguistik, num. 1—658 (Latein 500—513)

Mayer u. Müller, Berlin — Cat. 271: Universitätskatal., pgg. 40 (Klass. Phil. 26—28)

Jos. Baer u. Co., Frankfurt a. M. — Cat. 580: Bibliographie, Palaeograph., Buchdruck, Buchhandel, Bibliothekswesen, num. 1—3639.

Prostant apud Redactorem:

Ranke, E. R., Carmina academica. Cum effig. Marb. 1866 1.35 M.
 —, Horae lyricae. Cum effig. Vindob. 1874 1.60 "
 Ulrich, F., Carmina academica. Dresd. 1894 1.10 "
 —, Carmina varia. Dresd. 1895 1.10 "
 Fischer, Poetar. aliquot german. carm. Stuttg. 1826 1.60 "

Kloss, W., *Lyra germanica-latina*.
St. Louis 1904 2.10 M.
(In omnibus his libris textus
vernaculi appositi sunt)

Hasper, L. G., *Lessingi Laocoon lat.*
Gueterslohæ 1879 1 60 „

Kürschners *Fünfsprachen-*
Lexikon. 2. Aufl. Berlin 4.— „
(Omnia vocabula germanice, brit-
tannice, francogallie, italice, latine
reddita. In recentissima libri editio-
ne hispanica quoque interpretatio
adiecta est. Quam qui non desi-
deret, commodam hic habet occasio-
nem operis propter multas no-
varum rerum versiones utilissimi
minuto sibi pretio comparandi)

Studien und Mitteilungen aus
dem Benediktiner- und dem
Cistercienser-Orden. Her-
ausg. Dr. M. Kinter. Ann. 1906,
1907, 1908, 1909.

Singula volumina, elegantissime
compacta 2.25 „

Menge, H., *Lateinisch-Deutsches*
Schulwörterbuch mit be-
sonderer Berücksichtigung
der Etymologie. Berlin 1907. 8.50 „

His pretiis expensæ tabellarie
includuntur. Pecunia signis ta-
bellariis in literas impositis ipso
cum mandato persolvi potest. Man-
data ad me ipsum diriguntur.

Lommatius

Responsorium

L. C.: Nihil est, quod gratias agas pro
opusculi tui in Scriptore Latino publicatione.
Ego potius me tibi obnoxium pto, quod
facultatem mihi dedisti amicos nostros tam
iucunda lectione delectandi. Numeros desi-
deratos statim post acceptam chartulam ad
te transmisi.

F. F.: Cum nullius qui in urbe vestra
esset, lectoris nomen in indice meo invenissem,
ipse, quomodo res s^a haberet, volebam temp-
tare. Nam quamquam, ne defecisses a nobis,

minime metuebam, tamen — vide quantum
tribuam iudicio tuo — te, continuato quid
sentias de commentario, scripturum mihi esse
sperabam. Qua in re me non errasse ex
gratissima tua literula gavisus cognovi.

B. B.: Tertia solutio non respondet
aenigmati.

H. L.: Frustra adhuc expectamus dis-
cipulorum præmiis ornatorum versiones
latinas. Huius enim generis rebus cum lec-
tores nostri mirifice delectentur, talia te
promississe valde gaudebam.

C. C.: Tu iam dudum nihil ad me das
literarum. Quid sit causae, cur irascaris,
nescio, miror tamen, quod, cum alios scientia
tua latina adiuves, nos quibus oblectes
rebus, non vides. Legi nuper in quadam
tua de latine docendi ratione te in mani-
bus habere libellum similem. Qua de re
si pauca nobis quoque scripseris, maximas
tibi grates habeo.

Ignoto: Schilleri de campana car-
men latine verterunt — temporum ordine
servato —: 1) Röller 2) Füglistaller 3)
Heine 4) J. D. Fuss 5) Niethammer 6) B.
G. Fischer 7) V. A. Svoboda 8) Diepen-
broick-Grüter.

G. H.: Mirum quantum me tibi obli-
gaveris, si editori illius commentarii, in
quo superiore anno de Scriptore censuram
fecisti, suaseris, ut, quemadmodum alii fa-
ciunt, singulorum nostrorum numerorum
summaria publicet. Credo enim illum hoc
facturum esse, si tu ipse ab eo petiveris,
quod nobis magno fore usui consentaneum
est.

E Circulo Lectorum

Matrimonium contractum

nuntiant

Hermannus Weller, philosophiae doctor
Ehingensis,

et

Anna Weller, Fessleria gente nata,
Sorethana

Aenigmata

composuit

Hoogvliet Hagensis.

1
Aëris est summum, tamen in terra latet ima,
Oceani medium est: mundus pontusque
polusque
Nusquam habet illud idem — Dices ubi sol-
veris: A! A!

2
Pars mea prima vocat: »Specta, ecce, vide,
hoc age sodes!«
Altera dicit »Age existas, fias manesque!«;
Totum sum telum nitido mucrone timendum.

3
Divina! ... Sum sacra Diis divinaque porto;
Vertas me! ... Sum sacra Diis divinaque porto.

Ex his, qui recte solverint haec aenigmata, unus sortitus gratis accipiet librum:

G. Ferrero, *Die Dichter Roms*.

Mit Bildnis Ferreros und Nachwort von W. Lohmeyer. Stuttgart 1912.

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. IX Francofurti a. M., Mense Februario MCMXIII Num. VII

UNDARUM MELOS

Carmen Anglicum „The Song of the Surf“, cuius poeta Adam Lindsay
Gordon est, Latine vertit septenariis trochaicis

P. H. Damsté Ultraiectinus.

anni Nereos candentes, fusca voce et horrida
Qui durum celsumque litoris insilitis aggerem,
Non quisquam modos feroces explicare istos potest,
Cum vel barbarorum linguis docti non frustra vacent?
Assiduum maestumque nostras aures impellit melos,
Litteris quod tortuosis scriptum est nec cuiquam patet.
Dum consurgitis tumentes dumque flectitis gradum
Quid narretis edocete, cantus iste quid strepat.

Nunc adestis — hirtae strident spumis aeternis iubae;
Nunc abitis — Iris ridens vestris e lacrimis nitet.
Fertne cantus iste laetus imperiosa iubila
An resarciendis numquam flebilis ingemit malis?
Quod sedile vacat patris, quem liberi frustra vocant?
Nupta quod stupet ad caminum tristis, sola, pallida?
Fervidus aestus quod voragine omnia deglutit sua?
Quod quidquid sorbetis fauces vobis usque urit sitis?

Haud procul hinc in arenis quondam siccis iacuit litoris,
Vultu fluctibus contuso nullum iam quaerens polum.
Vestrae cum praeruptus aquae mons eius obruit caput,
Ore et pectore dum repleto cum pedibus torpent manus
Et scopulis illisum rursus indomita hauriunt freta,
An natator ille, mundi in oris alterius morans
Inque aeternitatis limine iuxta leti marginem,
Tum forte istos intellexit subito fatales modos?

"Noli, mortalis, rogare, fluctus quod rogitas vagos;
 Stulte, quid stulte nos temptas? Servi miseri nos sumus.
 Acrrior nos vis impellit — sorti parendum est datae.
 Qui nos cogit, et nos curvat Ille ad arbitrium Suum.
 Undas an putas furentes Eius iussa parum sequi?
 Parvi scilicet illud nostra refert nec quicquam tua.
 Ergo haud frustra murmurantes officium relinquimus:
 Usque humiles laboramus nos laas orbis per plagas."

De Ricardo, Anglorum Rege

Ex Friderici de Raumer

Historia Europae in Latinum convertit
 Christianus Wurm *)

Secundo bello sacro anno millesimo centesimo nonagesimo secundo cum Saladinus Ioppam obsideret, praesidium urbem tanta virtute tantaque pertinacia defendit, ut ipsi hostes eam summo opere admirantes laudarent. Postremo cum jam hostium multitudinem sustinere non possent, urbe relicta in arcem sitam in monte iuxta oram maritimam concesserunt. Ibi avidissime exspectabant auxilium, sed ea spes destituta est; nam Ricardus, Britannorum rex, qui Accone cum exercitu naves conscenderat, ventis adversis tenebatur; Iohannitae autem et templarii caeterique peregrinatores, qui terra Ioppam proficiscebantur, Saladini copiis prohibebantur. Magis etiam auctus est metus oppidanorum, cum fama esset perlata, Turcarum imperatorem, ut ulcisceretur nefariam illam crudelitatem, quam Ricardus Accone exercuerat, omnes Christianos captivos interfecturum esse. Sed tantum abfuit, ut Saladinus facinus illud punire cogitaret, ut illis incolumitatem polliceretur eademque qua Hierosolyma expugnata usus erat clementia se praeberet, dummodo si non ante diem certum auxilium advenisset, arcem traderent pretiumque redemptionis, quod constituisset, penderent. Patriarcha multique nobiles Ricardo rege caeterisque sociis confisi obsides se dederunt, deditiois pignus futurae.

*) Progr. Gymnas. Curiensis 1835

Itaque cum dies ille constitutus, qui dies erat ipsis Calendis Sextilibus anno millesimo centesimo nonagesimo secundo illuxisset cumque nec terra nec mari apparuisset auxilium, pecuniae quod convenerat pendere deditioemque facere oppidani coeperunt. Saladinus summam adhibuit diligentiam, ut in omnibus, quae pollicitus erat, fides constaret sua; sed eam ipsam ob causam aliter ac sperabat res cecidit. Nam cum referta esset Ioppa oppidum Turcarum exultantium victoriae licentia, timebat Saladinus id quod fieri solet in urbibus captis, ne, si Christiani ex arce deducerentur, milites non possent contineri, quin hostes diriperent ac violarent. Et Ezzedin Siordicus princeps Turcicus quanquam milites virgis etiam repellere atque avertere conabatur, tamen si qua via videbatur patere, inconditi praedaeque avidi alia ex parte instabant. Cum maxime id ageretur, Bohadinus, qui res gestas scripsit Saladini, ad Siordicum advolvit eumque certiozem fecit, ut quam posset maxime oppidanos ex arce deducere properaret; magnam enim classem apparuisse, quae Christianis contra se ferret auxilium. Itaque confestim oppidani quinquaginta unus cum pueris atque mulieribus, cum equis caeterisque bonis, quae moveri poterant, deducebantur.

Christiani autem ubi classem illam adventantem conspexerunt, deditioem facere recusarunt atque ultro in Turcas impetum fecerunt, idque prospere primo succedebat; sed postquam hostis multitudine abundans eorum impetum repulit, in majores etiam angustias sunt adducti. Nondum enim

aderat subsidium, quod avidissime expectabant, quia Ricardus arcis situm ignorans non audebat classem appellere, cum Turcae ingenti multitudine littus occupassent. In hoc tempore sacerdos quidam pro salute omnium corpus haud dubio periculo objecit; hic ex altissima turri summa audacia desiluit cumque solum esset molle et arenosum salvus ad mare pervenit regemque certiolem fecit, quanto res esset in discrimine. Ricardus nullam moram interponendam esse existimans primus e navi desiluit et in terram pervenit. Hic primo atrocissimum utrimque certamen est editum; pavor deinde ingens incidit Turcis, qui majores copias in insidiis collocatas esse suspicabantur; praedaeque omni relicta fugam capessiverunt. Itaque Ricardus nullo jam resistente urbem occupavit militesque in castra duxit, quae Turcae ante habuerant.

Hunc successum opinione faciliorem vehementer admirans Ricardus illico Turcarum legatos (nondum enim abcesserant) vocavit ac nimis copiarum suarum exiguitatem detegens: Cur, inquit, Saladinus summus Orientis princeps, qui id, quod pluribus mensibus aegre mihi videbar posse conficere ut Joppam expugnarem, paucis perfecit diebus, haec castra reliquit, simulatque cum exercitu accessi? Nam mehercle nulla re satis eram paratus eaque quam habui manum socium navalium rei bellicae imperitorum vix audebam proelio decertare. Nuntiate Saladino, ut pacem mecum faciat bellumque componat, quod ni fecerit, et meae et illius provinciae plus etiam accipient incommodi. Si Joppa et Ascalone decesserit, satis habebimus atque ultro vasallorum officia praestabimus. Sed Saladinus unam tantum urbem Joppam cessurum se dixit adjiciens facile esse, cum Ricardus ex Asia excessisset, id quod brevi speraret eum facturum, terram universam recuperare; neque se ulla re ad has conditiones tam aequas adduci, nisi certaminum, quibus mortaliū vita infestaretur, fastidio, quod cum senectute quotidie augetur.

Hac actione cum Turcae cogno-

vissent exiguitatem Christianorum, a quibus victi fusique turpiter essent, majoresque copias a Caesarea proficisci, Saladinus priusquam caeterae copiae adventassent et cum Ricardo se conjunxissent, proelium cum eo committere statuit, nec dimittere egregiam rei gerendae occasionem, quam dabat Ricardus, cum satis incuriose cum parva manu sub urbem consedisset. Itaque eodem die vesperi Saladinus exercitum eduxit, ut Christianos inopinantes opprimeret. Sub ortum lucis cum Turcarum agmen jam non longe a castris Christianorum abesset, Genuensis quidam, qui procul conspexerat galeas fulgentes, ad arma excitavit alios. Miles quidam in tabernaculum regium accurrit ac clamitans: certa, inquit, rex, adest pernicies. Hunc iratus Ricardus se sua manu interfecurum esse minatus est, nisi taceret. Vix dum autem loricae satis aptaverat caeterique se armaverant, cum aderant Turcae haud dubia spe, priusquam concurrerent acies, fore uti exiguus Christianorum numerus aut dederet se aut fuga salutem peteret. At tanta erat regis audacia, ut ingenti hostium multitudini cum parva manu resistere constitueret; nam de numero militum non convenit inter auctores, qui plurimum septendecim equites, mille milites, qui minimum equites novem, trecentos milites fuisse scribunt. Aciem autem ad hunc modum instruxit: pedites subsidere et projectis ante se scutis hostium impetum hastis excipere iussit; inter binos ita protectos sagittarios locavit, post hos alios, qui sagittariis tela praeparata ministrarent. Hanc phalangem cum sexies Turcae adorirentur, sexies rejecti sunt.

Inde cum Saladinus, qui omnia obibat militesque adhortabatur, vociferaretur: ubinam, rogitans, sunt ii, qui regem Ricardum captum mihi volebant adducere? quidam ex militibus: imperator, inquit, Ricardus rex plus habet virium, quam natura fert humana nec quisquam omnium mortaliū ejus impetum potest sustinere. Admiratus hanc tantam tamque eximiam virtutem frater Saladini, Adel, dum atrociter utrimque pugnabatur,

Ricardo equum specie eximia, quo illi opus esse animadverterat, dono misit: quem equum quum satellites quidam regius conscendisset, nec frenis parens nec calcaribus citato cursu Turcorum aciem repetiit, ut dolum aliquem subesse Christiani suspicarentur; quae tamen omnis suspicio est sublata cum satellites ille esset reductus additusque equus etiam praestantior illo altero. Caeterum ea res ne minimam quidem proelio moram attulit. Ipse Ricardus comminus pugnavit tanta contentione, ut cum jam dextra saucia esset et attrita gladio, majori etiam audacia evectus extra aciem equo centurioni cuidam Turcico uno icto caput, humerum dextrum brachiumque abscideret. Hoc facinore tantum pavoris hostibus incussit, ut omnes undique cederent satisque haberent eminus tela in eum conjicere, quibus leviter tantum vulnerabatur. Itaque Saladinus ubi perterritos suos et percussos pavore animadvertit, ne fuga effusa dissiparentur, recipere se iussit. Hac pugna magis etiam quam omnibus superioribus illustratum est nomen Ricardi leonino, ut praedicabant, animo praediti, ita, ut etiam postero tempore matres Turcicae terrerent liberos flentes Ricardum regem minitantes instare equitesque equos consternatos interrogarent num Ricardum regem viderent?

De »TEMPLO AMICITIAE« Halberstadiensi

Prope Melibocum, montem celeberrimum, cui ab incolis »patri« cognomen datur, Halberstadtium, oppidum a Carolo Magno conditum, situm est. Ille rex etiam Ecclesiam Cathedralium St. Stephano consecratam fundavit, cuius secretarius canonicusque saeculo duodevicesimo exeunte Gleim erat. Dignus autem est poeta »carminum militarium«, qui ab omnibus veterum studiorum amantibus summis honoribus colatur, cum gymnasio Stephano Halberstadiensi dono dederit magnas pecunias, quibus poetas doctosque futuros instrui voluit. Sed cum musae non multis faveant poetaeque defuerint,

excellentissimi eorum, qui summum ordinem gymnasii frequentant, discipuli ex eodem legato separatim ab eximio magistro litteris Graecis imbuuntur. Habebat vir de poetis illorum temporum et de rebus antiquis optime meritis, qui »Anacreon Germanorum« appellabatur, in domo foro, quod »Domplatz« vocatur, adiacente, quae quamvis pauper nobilissimos ingenii principes, ut Goethe, Herder, Wieland, aliosque, ut I. H. Voss et Seume, Klamerschmidt et Lichtwer Halberstadienses hospitio accepit. Quorum multorum picturas amicorum Gleim summo cum amore in domum obsoletam coegit conclaviaque, quorum parietes eis ornaverat, »TEMPLUM AMICITIAE« consecravit. Pretiosissimus autem thesaurus templi est Lessingi imago, qua meliorem artis peritissimi non esse censuerunt, quam iam Goethe cognoverat, qui anno millesimo octingentesimo quinto possessore domus mortuo visendi causa Halberstadtium venerat. Pictura ita ei placuit, ut eam mutuetur et secum Vimariam auferret neque prius heredibus redderet, quam se eum huius rei reum postulatos esse minati essent. Qua de re et de »TEMPLO AMICITIAE« plura comperiri potest ex libello a filio custodis domus, Carolo Becker, philosophiae doctore, diligentissime conscripto, qui inscribitur: »Der Freundschaftstempel im Gleimhause zu Halberstadt« et qui minimo unius marcae pretio emitur. In Hercyniam silvam pulcherrimam profecturi Halberstadtium deflectant; nam illud oppidum vetustissimum non solum »TEMPUM AMICITIAE«, sed etiam alia multa ornamenta, et naturae et artis et historiae, habet, ut Ecclesiam illam Cathedralium sitam in tali campo, quali Iulius Wolf Guillemusque Raabe summo gaudio affecti sunt.

Lucianus Mueller

Responsorium

M. B.: Librum, cui titulus: Emilia Galotti. Progymnasmatibus loco latine reddita et publice acta moderante J. H. Steffens (Cellis 1778), venalem nuper inveni apud antiquarium F. W. Haschke Lipsiensem. Pretium est 10 M.

Pii PP. X De Opificum Consociationibus Literae Encyclicae

Dilecto Filio Nostro
 Georgio S. R. E. Presb. Cardinali Kopp
 Episcopo Wratislaviensi
 Venerabilibus Fratribus
 Archiepiscopis et Episcopis ceteris
 Germaniae
 PIUS PP. X.

Dilecte Fili noster & Venerabiles Fratres salutem et apostolicam benedictionem.

Singulari quadam caritate benevolentiae erga Germaniae catholicos, qui, huic Apostolicae Sedi summa fide atque obsequio devincti, genere ac fortiter contendere pro Ecclesia consueverunt, impulsus sumus, Venerabiles Fratres, omne studium curamque convertere ad eam excutiendam controversiam, quae inter eos est, de consociationibus opificum: de qua quidem controversia iam pluries Nos proximis annis cum plerique vestrum tum prudentes et graves viri utriusque partis edocuerant.

Atque eo studiosius incubuimus ad rem, quia pro Apostolici officii conscientia intelligimus sacrosanctum Nostrum esse munus eniti et efficere, ut doctrinam catholicam hi Nobis dilecti filii sinceram et integram servant, nec ullo pacto sinere, ut ipsa eorum Fides periclitetur.

Nisi enim mature excitentur ad vigilandum, patet periculum eis esse, ne paullatim et quasi imprudenter in vago quodam nec definito genere christianae religionis acquiescant, quae *interconfessionalis* dici solet, et cum inani communitatis christianae commendatione diffunditur, cum tamen manifesto nihil ea sit praedicationi Jesu Christi magis contrarium.

Accedit quod, cum maxime Nobis in optatis sit catholicorum fovere et firmare concordiam, amoveri quaslibet volumus causas dissensionum, quae, bonorum vires distrahendo, non possunt, nisi adversariis Religionis, prodesset: quin etiam cupimus optamusque, ut cum ipsis civibus a professione catholica alienis nostri eam pacem colant, sine qua nec disciplina societatis hu-

mana nec prosperitas civitatis queat consistere.

Quamvis autem, ut diximus, statum huius causae haberemus cognitum, tamen placuit, antequam eam diiudicarem, uniuscuiusque vestrum, Venerabiles Fratres, exquirere sententiam: vosque rogantibus Nobis ea quidem diligentia ac sollicitudine singuli respondistis, quae gravitati quaestionis erat consentanea.

Itaque primo loco edicimus catholicorum omnium officium esse et quidem in consuetudine vitae tum privata tum communi et publica sancte inviolateque servandum, tenere firmiter profiterique non timide christianae veritatis principia, Ecclesiae Catholicae magisterio tradita, ea praesertim quae Decessor Noster sapientissime in Encyclicis Litteris *Rerum Novarum* exposuit; quaeque maxime et Episcopos Borussiae, qui anno MCM Fuldam convenerant, in suis consultis secutos esse scimus, et vosmet ipsos, rescribentes Nobis quid de hac quaestione sentiretis, summam complexos esse videmus.

Videlicet quidquid homo christianus agat, etiam in ordine rerum terrenarum, non ei licere bona negligere quae sunt supra naturam, immo oportere, ad summum bonum, tamquam ad ultimum finem, ex christianae sapientiae praescriptis, omnia dirigat: omnes autem actiones eius, quatenus bonae aut malae sunt in genere morum, id est cum iure naturali et divino congruunt aut discrepant, iudico et iurisdictioni Ecclesiae subesse.

Quicumque vel singuli vel consociati christiano gloriantur nomine, non eos debere, si officii sui meminerint, inimicitias simultatesque alere inter ordines civium, sed pacem caritatemque mutuum.

Causam socialem controversiasque ei causae subiectas de ratione spatioque operae, de modo salarii, de voluntaria cessatione opificum non mere oeconomicae esse naturae, propterea que eiusmodi, quae componi, posthabita Ecclesiae auctoritate, pos-

„quum contra verissimum sit eam (quaestionem sociale[m]) morale[m] in primis et religiosam esse, ob eamque rem ex lege morum potissimum et religionis iudicio dirimendam“.*)

Jam, quod ad societates operariorum attinet, quamquam iis propositum est commoda huius vitae comparare sociis, tamen maxime propagandae aptissimaque omnium ad veram solidamque sociorum utilitatem illae sunt habendae. quae praecipue religionis catholicae fundamento constitutae sunt et Ecclesiam aperte sequuntur ducem: id quod pluries Nosmet ipsi, ut ex diversis gentibus occasio oblata est, declaravimus.

Ex quo illud consequitur, ut consociationes huiusmodi, confessionis, ut aiunt, catholicae, in regionibus catholicorum certe ac praeterea in aliis omnibus, ubicumque per eas variis sociorum necessitatibus consuli posse videatur, institui atque omni ope adiuvari oporteat.

Neque vero — si de iis consociationibus agitur, quae causam religionis et morum directe aut oblique contingant — res foret quae probari ullo modo posset, in iis ipsis regionibus, quas modo memoravimus, fovere et propagare velle consociationes mistas, id est, quae ex catholicis et acatholicis conflentur.

Etenim, ut alia omittamus, in magnis sane periculis ob societates huius generis versantur aut certe versari possunt nostrorum et integritas Fidei et justa obtemperatio legibus praeceptisque Ecclesiae catholicae: quorum quidem periculorum etiam in pluribus e vestris de hac quaestione responsis, Venerabiles Fratres, apertam significationem legimus.

Nos igitur mere catholicas, quotquot sunt in Germania, consociationes opificum perlibenter omni ornamus laude, cupimusque bene evenire quidquid nituntur in commodum multitudinis operariae, laetioraque semper eis optamus incrementa.

Verumtamen, hoc cum dicimus, non negamus fas esse catholicis, ut

meliorem opifici fortunam, aequiorem mercedis et laboris conditionem quaerant, aut alia quavis honestae utilitatis causa, communiter cum acatholicis, cautione adhibita, laborare pro communi bono.

Sed eius rei gratia, malumus catholicas societates et acatholicas iungi inter se foedere per illud opportunum inventum, quod *Cartel* dicitur.

Hic autem, Venerabiles Fratres, non pauci a Nobis petitis, ut Syndicatus christianos qui appellantur, uti hodie in vestris dioecesis constituti sunt, per Nos vobis tolerare liceat, propterea quod et numerum opificum longe maiorem, quam consociationes mere catholicae, complectuntur, et magna, si id non liceret, essent incommoda securatura.

Cui Nos petitioni, respicientes peculiarem rei catholicae rationem in Germania, putamus concedendum, declaramusque tolerari posse et permitti catholicis, ut eas quoque societates mistas, quae in vestris sunt dioecesis, participant, quoad ex novis rerum adiunctis non desinat huiusmodi tolerantia aut opportuna esse aut iusta; ita tamen, si cautiones adhibeantur idoneae ad declinanda pericula, quae in eius generis consociationibus inesse diximus.

Quarum cautionum haec praecipua sunt capita. — Primum omninum, curandum est, ut qui opifices catholici horum Syndicatum participes sunt, idem catholicis operariorum societatibus, quae *Arbeitervereine* appellatione notantur, sint adscripti.

Quod si ob hanc causam debeant alicuius rei, praecipue pecuniae, iacturam facere, pro certo habemus, eos, ut sunt incolumitatis fidei suae studiosi, non invite facturos.

Etenim feliciter usu venit, ut haec consociationes catholicae, adnitente Clero, cuius ductu vigiliaque gubernantur, plurimum valeant ad sinceritatem fidei, ad integritatem morum tuendam in sociis atque ad alendos eorum religiosos spiritus multiplici exercitatione pietatis.

Quare qui consociationibus hisce moderantur, non est dubium, quin

*) Epist. Encycl. „Graves de communi“

gnari temporum, velint, praesertim de iustitiae et caritatis officiis, ea praecepta et praescripta tradere operariis, quae his necessarium aut utile sit probe novisse, ut in Syndicatus recte possint secundum doctrinae catholicae principia versari.

Praeterea, Syndicatus iidem — ut sint tales, quibus catholici dare nomen possint — necesse est ab omni se contineant vel ratione vel re, quae cum doctrinis mandatisque Ecclesiae legitimeve potestatis sacrae non conveniat: itemque ne quid minus probandum ex hoc capite aut scripta aut dicta aut facta eorum praebeant.

Quare sacrorum Antistites officii ducant sanctissimi, observare sedulo, quem ad modum haec societates se gerant, et vigilare, ne catholici homines ex earum communione aliquid detrimenti capiant.

Ipsi autem catholici Syndicatus adscripti ne umquam siverint, ut Syndicatus, etiam qua tales, in curandis terrenis sociorum rebus ea profiteantur aut faciant, quae quocumque modo contraria sint praeceptis, supremo Ecclesiae magisterio traditis, iisque praesertim, quae supra revocavimus.

Et hanc ob causam quoties de rebus attingentibus mores, id est de iustitia aut caritate, quaestiones existent, attentissime vigilabunt Episcopi, ne fideles catholicam morum disciplinam negligant, neve ab ea transversum unguem discedant.

Equidem certum habemus, Venerabiles Fratres, fore ut quae hic a Nobis praescripta sunt, ea vos religiose inviolateque servanda curetis. Nosque diligenter et assidue de re tanti momenti certiores faciatis.

Quoniam vero hanc Nobis assumpsimus causam, eiusque iudicium, consultis Episcopis, Nostrum debet esse, praecipimus bonis quocumque numerantur in catholicis, ut eadem de re iam nunc omni inter se disputatione abstineant; qui quidem, iuvat confidere futurum, ut, fraternae servientes caritati, pleneque obsequentes auctoritati Nostrae suorumque Pastorum, integre et ex animo efficiant quae iubemus.

Quod si qua inter eos rerum difficultas oriatur, quo modo dissolvenda ea sit, habent in promptu: adeant Episcopos suos consultum, hique rem ad Apostolicam hanc Sedem deferent, a qua diiudicabitur.

Quod reliquum est — et ex iis, quae diximus, facile colligitur — quemadmodum ex una parte nemini fas esset accusare de suspecta Fide eoque impugnare nomine qui, constantes in defendendis doctrinis iuribusque Ecclesiae, tamen recto consilio volunt de Syndicatus mistis esse, et sunt, ubi pro locorum rationibus potestati sacrae visum est Syndicatus huiusmodi, certis adhibitis cautionibus, esse permittere: item, altera ex parte valde improbandum foret inimice insectari consohationes mere catholicas — quod genus contra omni est ope adiuvandum ac provehendum — atque adhiberi velle et quasi imponere *interconfessionale*, quod aiunt, genus, idque per speciem quoque exigendi ad unam eandemque formam omnes, quotquot sunt in singulis dioecibus, catholicorum societates.

Interea, dum pro Germania catholica, ut magnos habeat in re et religiosa et civili progressus, vota facimus, ea ut feliciter eveniant, singularem Dei omnipotentis opem et Virginis Matris Dei, quae ipsa Regina pacis est, patrocinium genti dilectae imploramus: atque auspiciem divinorum munerum et eandem praecipuae benevolentiae Nostrae testem, Apostolicam Benedictionem vobis, dilecte Fili Noster et Venerabiles Fratres, vestroque Clero et populo amantissime impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die XXIV mensis Septembris MCMXII, Pontificatus Nostri anno decimo.

PIUS PP. X.

Narratiunculae

Quid ancilla nuntiarit

Matrona quaedam, cum advenisset, ubi otio aestivo esset fruitura, non sine dolore horologium se domi reliquisse animadvertit. Quod in tapete, quo solum cenaculi stratum erat,

decidisse opinans sine ulla mora per filium ancillae mandavit, ut, si quid ibi reperisset, statim nuntiaret. Nec diu haec sciscitantis exspectationem est morata. Scripsit enim:

„Petis, domina, ut, quid in cenaculi nostri tapeto repererim, dicam. Haec sunt, quae hodie mane inveni: tres cortices, qualibus lagoenae vino Campano repletæ clauduntur, praeterea septendecim voluminum fumificorum reliquias, sex et triginta ignifera exusta et socculum holosericum rosei coloris.“

L.

Qui fuit in furno, socium sibi quaerit in illo.

Pater cuiusdam iuvenis literarum minus quam voluptatum universitati studentis, cum filius scripsisset se ferias domi apud parentes degere velle, comitante uxoris fratre, qui ipse olim civis academicus fuerat ideoque hilarum illum Musarum studiosum valde diligebat, statuto die ad viae ferratae stationem contendit, quo eodem, quo currus in porticum invehebantur, tempore advenerunt. At quanta fuit eorum admiratio, cum seriem curruum praetereuntes hominesque, qui descenderant, viritum recensentes iuvenem exspectatum non viderunt! Jamque patre illum longa vectura fatigatum obdormivisse putante singulas vectorum cellas inspicere coeperunt, cum avunculus se facile, ubi esset filius, inquirere posse dixit. Nec mora brachiis in latera iactatis magna voce, ut pueri solent cauponii, clamat: Cerevisia! Recens e dolio cerevisia!! — Tum una ex cellarum fenestris ingenti cum strepitu demissa: Ad me fer, quidam vociferatur, cerevisiam! Siti pol pereoo!! Qui respondit avunculo, studiosus erat.

L.

Julius Caesar — miles tiro Austriacus

Olumucii, cum novissimi haberentur delectus, viris ad conscribendos milites destinatis cum alii tum iuvenis Austriacus stitit, cui nomen — extra iocum — erat Julius Caesar. Is qua erat corporis integritate, cum profectus esset, misere coepit flere. —

Rebus tam male peractis Caesar domum profectus est.

F. F.

E parvis vel maxima saepe gignuntur.*)

Homo gravedine dudum laborans, cum per viam cujusdam urbis Normanniae iter haberet, tanto strepitu sternuisse dicitur, ut obvius canis valde exterritus latrare vehementer coeperit. Asinus tum forte praeteribat, sequente agasone. Repetitis latratibus commotum animal aures primo subrigere, dein se conjicere in pedes. Fugientem molossus insequitur; insequitur molossum asinarius, non minori voce quam cursu. Asinus furens, quippe cui canis instaret acerrime, discursat ultro citroque per forum, et fictilia vasa conterit, quae proposita venum erant. Inde lites: venditor in jus vocat asinarium; asinarius herum molossi; hic hominem intempestive sternuentem; is denique medicum suae artis omnino rudem. Accingit se operi Themidis garrula cohors; clamitant cauidici; fervet omne forum, quod homo gravedine affectus sternuerit, et *adhuc sub iudice lis est.*

Captivus captor

Johannes et Christophorus, ambo milites, nocte quadam caliginosissima, sociis amissis, aliquo inter se discreti intervallo, incertum iter tenebant. Repente Johannes clamitat: „Christophore, Christophore, unum ex hostibus

*) Prodeunt quotannis in Francogallia mense Julio libelli, qui „Devoirs de Vacances“ inscribuntur, in quibus Muffangus, Bonnetus, Goudierus aliique quidam professores superiorum quae vocantur scholarum discipulis pensa offerunt inter ferias absolvenda. Hic praeter mathematica, historica, geographica exercitia locos quoque invenias ad britannice, germanice, frangogallice vertendum idoneos, in his illas, quas supra posui, narrationes lepidissimas. Sumptae sunt, ut nota indicat, ex Herme Latino, ephemeride olim a Barbier Vernars, qui regiae bibliothecae Parisiensi erat praepositus, edita. Eximium hoc opus, in quo plurima sunt et optima excerpta e veteribus et recentioribus scriptoribus, reperire, praesertim integrum, nunc est difficillimum. Cf. etiam indicem librorum censurae causa missorum et „Varia“ hodierni numeri.

cepi.“ — „O te beatum, inquit Johannes; duc ad me captivum.“ — „Nae ego ducerem si duci vellet.“ — „Atqui sine hominem, et veni.“ — „At . . . at . . . , captivus non vult me dimittere.“

Miles cibi avidissimus

Cum plurima olim in coetu militari edacitatis stupendae prodigia commemorarentur, repente Germanus quidam centurio, ibi forte sedens: „Quid hic, inquit, mirum, quaeso? Unius ex militibus meis ea est aviditas ut, cenam per eandem, integrum deglutire possit vitulum.“ Consecutus est risus; at centurio, facta sponsione, accersit illico militem compellans: „O bone, ait, potesne vitulum totum comedere? Te posse affirmavi: quid censes? Nempe agitur de aureis nummis quinquaginta.“ — „Subdificile quidem istud iudico, retulit miles; sed quoniam sponsio est facta, non est ad tergiversandum locus: nec per me stabit quominus venter cum voluntate consentiat.“ Ad coquum artis peritia insignem protinus se contulit centurio, curavitque ut, condito sexcentis modis vitulo, pransoris fastidium varia cena vinceretur.

Constituta die, miles adest. Ferula longo ordine famuli apponunt, vitulinas aures scilicet, linguam, cerebrum, pedes, armos, costas, jecur, glandulas, pectus, lumbos, tendines, renos, caudam, quidquid demum carnis vitulinae jurulentum, assum, frixumve solet edi. At iterum miles rem strenue agens non in ista ac infinita prope ciborum varietate sibi absorbendum animal agnoverat. Illud nempe cum in integro appositum iri sibi fingeret, his omnibus utebatur veluti cupediis quibusdam ad exitandam famem maxime idoneis. Jam vitulum ferme totum inscius ac singillatim voraverat, cum ad centurionem conversus: „Expedit ut vitulum afferri quamprimum jubeas, inquit; talibus enim dum vescor, etsi leviusculis dapibus, timeo ne fames tandem attenuata solidiori cibo sufficere nequeat.“ Quod audiens adversarius, sponsione se victum fatetur et pecuniam solvit.

Adversarius maxime omnium timendus

Juvenem nuper auctoratum admo- nuere sui commilitones ut, honestan- dae virtutis gratia, militem quendam, virum spectatae fortitudinis, et armis inclitum, ad singulare certamen cito provocaret. „Ni feceris, aiunt, in om- nium contemptum certe venturus es.“ — „Esto“, respondit juvenis; nec plura locutus, adiit adversarium quem in taberna cum nonnullis pergraecan- cantem invenit, et vocato seorsim dixit: „Te virum totius exercitus pu- gnacissimum commilitones dicunt, et te- cum mihi decertandum esse arbitran- tur.“ — „Est quod gratias iis persolvam; sed tibi gravem adversarium quaerenti melius favet fortuna.“ — „Qui sic?“ — „Istum contemplare qui tabernam ingreditur: homo est legio- nis sane deterrimus. Quoties armatum ferro vidi egomet excutientem femora lacertosve! Quotquot incidunt in ma- nus, eos solet dare neci. Hunc igitur potissime provocandum iudico.“ — Nec mora, ad hominem juvenis acce- dit et: „Quandoquidem, ait, non tibi quisquam se impune tulit obviam, te- cum hodie rem habere constitui.“ — „Irrides . . .“ — „Minime, nonne tu mactator ille es . . . ?“ — „Sum ego chirurgus.“

Equus ostrearum amans

Viator quidam, nocte frigidissima diversorium ingressus, cum ad focum accedere, utpote a plurimis jam ob- sessum, non posset, vocato stabulario: „Heus tu, clara voce ait, centum o- streas equo meo statim appone.“ — „Equone ostreas? exclamat servulus. — „Ostreas quidem, et quam propier- ter equo ministra“, inquit noster sub- irato vultu. — „Testasne simul, an pulpam tantum?“ — „Testas, inquam, simpliciter; ipse objectas facillime ape- riet, tali cibo dudum assuetus.“ — Corbi immissis ostreis stabularius, rei novitate stupens, ad equile concessit; neque ullus fuit adstantium qui mira- culi spectatorem praebere se dubita- ret. Hoc commento veterator noster, igne deserto potitus, angulum sub ipso lare delegit sibi tepidissimum. Brevi

redux intacta cum corbe stabularius, narrat equum ostreis ne os quidem admovisse. — „Mihi ergo ostreas, ait viator, verum testis hiantibus appones; equo meo dabis hordeum.“

Iam desine . . .!

Narrabat Vasco quam multos homines, sive provocatus ad singulare certamen, sive ipse lacessens, neci dedisset; ac tandem: „Ne vos, inquit, prope infinita recensione diutius de-

tineam, heri cum tribus viris rem habui. Primum quidem, post brevissimam pugnam, ense transfossum deieci; alter vero, sed paulo citius, eidem fato occubuit; tertium ego geminata victoria ferox . . .“ — „Ohe! jam desine, mactator infrenis, interpellavit unus adstantium: si tertius quoque ceciderit, illi me ultorem fore palam spondeo.“ — „O te felicem! reposuit Vasco, quod supervenerunt milites, qui tertium illud certamen diremerunt.“

Eja redibo!

„Ich kehre heim“ carmen Coelestini Gschwari

liberiore imitatione latine reddidit

Saravinus.

„Eja redibo!“

„Patria salve!“

Sic juvenis vox

Alta canit,

Quem procul ardor

Urget amoris

Quemque parens et

Sponsa gemit,

„Jam peregrina

Terra, valet!

Ipse trahor de-

siderio.“

„Eja redibo!“

Qui pius almam

Hospes adivi

Jerusalem;

Sancta Sionis

Templa valete,

Patria nati

Regna Dei!

Scandere puppes

Ardeo, caram

Meque reportent

In patriam!“

„Eja redibo!“

Navita cantat,

„Divide pontos,

Remigium!

Flate, aquilones,

Tendite vela!

Cedite, nubes

Et scopuli!

Oppida, montes,

Arva videre

Posco paterno

Cum fluvio!“

„Eja redibo!“

Pallida maeret

Sponsa recentes

Ad tumulos.

„Luna, nigresce!

Stella, recede!

Conde coruscas,

Sol, facies!

Vulnere amoris

Cordea dehiscunt,

Quando licet te,

Sponse, frui?“

„Eja redibo!“

Ipse recanto,

Si qua procella

Corde furit.

„Concidat orbis

igne cremandus,

Nil timeo, Pro-

ceptor adest!

Quando polorum

Regna subibo?

Tuta Supernis

Est requies.“

Ex Epistulario Redactoris

Editori Scriptoris Latini Salutem!

Quaerenti tibi sinne novum quod in annum me professorus lectorum Scriptoris Latini hisce paucis respondeo me de novo mandaturum esse commentarium vestrum. Redactori atque editori magnas novasque res in futurum molientibus laeta precamur pollicemurque nos studiis eorum curisque ad linguae latinae humanitatisque cultum spectantibus numquam esse defuturos.

Dabam A... V...
a. d. IV. Kal. Sept.
MCMXI.

T... H...
consiliarius a
studiis

Voldemaro Lommatzsch

clarissimo et spectatissimo viro
Salutem!

Facturusne essem operae pretium, si Scriptorem societatibus philologicis Germaniae commendarem, diu multumque anno ante cogitantem me non fugit, quantopere etiam nunc abhorreat saeculum a studiis nostris: quae ridet vulgus, rident cultiores, rident ipsi philologi; frustra mehercule huius academiae professoribus philologiam tradentibus persuadebam talem commentarium in potioribus philologiae subsidiis numerandum esse. Prodeunt iam dissertationes philologicae Germanico sermone conscriptae, quarum numerus in dies crescit...

Atqui nolo te exagitare querelis. Sunt enim qui non omnem humanitatem exuerint, quos adii nec desinam adire. Haud pauci sodales nunc Scriptorem legunt maiore studio; iam spero me effecturum, ut omnes foliis subscribant. Valeas.

A...
Tui addictissimus

P. D.

Abhinc paucissima momenta temporis, dum me cibo meridiano oblecto, juvenis quidam mihi proxime adsidens de suis studiis loquebatur, maximeque de Latinis, quibus octo annos se dederat. Rogavi, num libros Latinos legere sciret sine magno labore. Negavit. »At volo discere linguam La-

tinam.« »Tu igitur, interfatus sum, debes fieri subnotator Scriptoris Latini.« Tum multa de tuo commentario. Subnotator factus est. Mitte numerum VIII sequentesque ad Cl. N. K. T.

Pretium ego solvam. Aliam praedam sector, eamque nobilem, noctu, interdiu, etiam dum vescor.

Utinam quoque mense S. L. typis mandare posses! Si mihi otium esset, narratiunculis te oblectarem lectoresque. »Quare Melita insula non sit inventa« plurimum me delectavit. Iacobus Tassetius, cur non scribit? desiderio ejus angor.

K.

Varia

Linguae veteres num sint mortuae
vocandae

In Herme Latino, qui prodiit Parisiis ab anno 1817 usque ad annum 1817, J. Planche, lycei Bonapartiani tum professor, de quaestione nostra his disseruit verbis:

Ne vos moveat quod de linguis mortuis quotidie jactatur ab imperitis. Aiunt, dicitant linguas graecam et romanam esse mortuas. Si hoc nomine vocarent Phoenicum et Aegyptiorum sermones qui cum illis gentibus consepulti jacent, nemo sane refragaretur; sed quis ferat ab iis mortuas vocari linguas illas, quae Graecorum et Romanorum monumentis et disciplinis traditae, de manu in manum per continuatam eruditorum et intelligentium virorum seriem, ad hanc nostram aetatem pervenerunt; quas tanquam vernaculas semper usurpavit, et etiam nunc usurpat, aut in scriptis aut in colloquiis, haec aeterna quae totum orbem complectitur, doctissimorum virorum respublica? Num id mortuum est, ex quo recentiorum populorum sermones, quidquid sanguinis et succi habent, expresserunt? Num id mortuum, quod omnibus omnium gentium scriptoribus spiritum et animum afflavit? Dedoceanur ergo falsis uti vocibus utriusque linguae calumniatores: sciant illam quam dicunt mortem, esse vitam et immortalitatem.

Num feminis convenient classica studia

Hac de re ibidem haec scripta legimus a muliere quadam doctissima:

Qui fieri potuit, ut quae virgines dicuntur. Musae, virginum laudi infestae crederentur? Ut, quae animorum sunt velut quaedam faces, quibus ad magna et laudabilia omnes similiter feminae virique accendimur, eadem contaminare muliebres animos dicerentur? Sane, dum nobis viri, per malignitatem quamdam arrogantem et stultam, eas opes invident quibus ipsi superbiunt, maledicta invidiae miscuere. Aconita et venena non minus illi fugiunt quam nos fugimus, quas vocant sequiorem sexum; quia quae nobis nocere pestis potest, et illis etiam potest. Si nobis eruditio est pro veneno, ut obtrectant, quomodo illis prodest? nam sibi prodesse non negant. Quomodo eadem peste nutriuntur quae nos enecat? Ex eruditionis fonte nos mala omnia et flagitia hauriemus, illi vero bibent nectareos lactices ad immortalem gloriam! Quam eruditam fatentur, pudicam negant! Quasi honesti mores ineptam declarent, neque ulla queat esse virtutis comes nisi stoliditas.

Latinae poesis in Silesia cultus

Die Jovis, pridie kal. Jul. anni 1910, reverend ^{ms} dom. Pietschius, decanus atque hospitii emeritorum sacerdotum praefectus, quinquagenaria sacerdotii sacra celebravit, peracta hospitii in templo, quod rev. dom. Scholz ius, parochus emeritus, maxima quam poterat cura exornaverat, solemni missa, cui cum frequens populus tum senis memoriam agentis propinqui intererant. Is per sacerdotes, quorum in numero etiam rev. P. Tauerum S. J. videbamus, domo in templum maximo hominum conventu deductus solemne peragebat sacrum administrantibus diaconi munus Titzio, principe capellano, subdiaconi vero Ihmanno capellano, presbyteri assistentis Pischelio, archipresbytero spritualiumque rerum consiliario. Quam solemnitatem dom.

Janocha perpulcra cumulabat contentione cantorum scholae, quam eximio studio multaque opera regit. Domum deinde, postquam solemne cantatum est „Te Deum“, reducto felici atque gaudio perfuso domino decano Pietschio rev. dom. Pischelius, cum literas, quibus Eminentissimus Dom. Episcopus Cardinalis gratulatus senem sacerdotem designaverat consiliarium in spiritualibus alteramque reverend ^m vicarii in spiritualibus generalis epistolam perlegisset, tabulam quamdam gratulatoriam sacerdotum tum decanatus cum urbis Nissensis tradidit, qua tabula mirifice depicta atque descripta hoc, quod sequitur, carmen rev. Pischelii continetur:

Est divina manus, qua duce per vias
Rectas progredieris, Presbyter iubilans
Grato corde! Videt Nissa Tui gradum
Ascensus modo tertium.

Annorum juvenis quum prope sedecim
Joseph castus eras, hic Tibi floruit
Oranti ante aditum prima vocatio
Viventi ordine clerici.

„Quo mittamus“ aiunt consiliarii,
Hunc aetate minus quam studio probum
Levitam?“ Atque pater rector eum fide
Nissae reddidit ominans.

Cappellani operam muneribus dabas
Cura per quatuor lustra fidelium
Sex annosque graves tum parochi vice
Fungebaris adhuc manens.

Quot Christi genitos Flamine parvulos
Lustrasti atque animas concilians Deo
Rexisti in semita luminis ardua,
Quam perfecti adeunt viri!

Nec non virginibus magnanimis pie
Vitae ductor eras, atque sororibus
In claustro et domibus, quae miseros fovent
E Jesu patientia.

Nostra ecclesia si magna decus novum
Prae se fert, meritum principii est Tui,
Qui pulchrae studiis artis et indole
Pollens feceris exstrui.

Digne altaria sex, dona rosarii
Viventis, Domino sacrificans Deo
Sanctorum variis sub titulis, Tibi
Dicantur prece gratiae!

Te, Joseph, opifex praesidij memor
Laudat hospitio, et emeriti domus
Almae presbyteri iure patrem vocant,
O nutritia providens!

Sit haec villa Tibi florida Nazareth
In valli placida, splendida liliis,
Pax et pura salus tempore Te beent,
Aeternis mora callibus!

Ex actis „Neisser Ztg.“ exc. F. F.

Textus In Latinum Vertendi Exempla

Francogallice et latine

Paroles épiscopales

S. Gr. Mgr. Chesnelong, archevêque de Sens, étant évêque de Valence, écrivait dans sa lettre pastorale de 1910:

Un évêque a dit de la bonne presse qu'elle est «une mission perpétuelle», et ce mot définit très exactement l'œuvre du journal, lorsqu'il est franchement et avant tout catholique. Sans doute, le journal n'est pas la chaire. Le publiciste n'y prêche pas, à proprement parler, l'Évangile; mais il s'en inspire, et de même que, de faits très vulgaires — comme la blancheur des lis ou l'éclat d'un flambeau — le divin Maître savait tirer de hauts enseignements, de même le journaliste catholique interprète ou apprécie en fonction de sa foi les événements de chaque jour. Ce n'est point sa tâche d'initier les fidèles aux vérités du symbole; mais, sans que son intention transparaîsse à chaque ligne, sans même qu'il s'en doute, et par le seul fait qu'étant chrétien il pense chrétiennement, c'est à la clarté de la révélation qu'il écrit, pour ainsi dire, l'histoire du monde.

Le journaliste fidèle à sa mission est donc, à sa manière, un propagateur de la bonne nouvelle, un apôtre, et nous lui devons, à ce seul titre, un peu de ce respect, de cette sympathie que nous accordons à quiconque porte le message de Jésus.

Mais ce que nous admirons surtout en lui, c'est qu'il est apôtre à la façon des chevaliers: sa plume est une épée qu'il met au service des bonnes causes; son attitude est celle d'un soldat; sa voix sonne comme un appel de clairon et, plus d'une fois, sa vaillance, l'obstination calme avec laquelle il fait face à l'ennemi ont ranimé des courages qui commençaient à défaillir.

Catholiques, notre premier devoir envers la bonne presse est d'estimer

De Scriptoris Diurni Militia*)

Vir egregius Iohannes Chesnelong, archiepiscopus Senonensis, tunc anno 1910 Valentinus quum erat episcopus, haec pastoralibus scribebat litteris suis:

Scripturam bonam quidam dixit episcopus «missionem esse perpetuam», quo verbo opus planissime definitur ephemeridis ingenue et ante omnia catholicae. Haud profecto sacrum quod esset pulpitem ephemeris. Non inde Evangelium si proprie loquamur, scriptor popularis praedicat, sed spiritum ab illo mutuatur, et quem ad modum vulgatissimis de rebus — ut liliis candidis aut lampadum fulgore — altas divus sciebat Magister ducere doctrinas, sic quotidianos, pro suae fidei ratione, catholicus scriptor diurnus interpretatur vel aestimat eventus. Non eius officium fideles symboli veritatibus initiare; sed singulis licet lineis ipsius non pelluceat intentio, et ne conscius quidem sit huius rei, eo ipso quod christianus christiane cogitat, revelatione scribit illuminatus mundi, ut ita dicam, historias.

Munus ergo suum qui diurnarius observat, nuntii boni suo more propagator et apostolus est, quo nomine ei aliquantum illius debemus observantiae concordiaeque, quam Christi mandatum cuivis tribuimus ferenti.

Sed id in ipso praecipue admiramus, quod militum ritu apostolus est: causas bonas pro gladio stilo suo adiuvat; propugnatoris est status eius; vox quasi lituo canentis classicum, et ipsius non semel virtus atque tranquilla, qua obsistit hostibus, pertinacia animos aliorum recreat labentes.

Homines catholici, primum erga

*) Haec praeter titulum quem affinxi, e Gallico diario La Croix (Parisiis die XIV Augusti 1912) verti J. Tasset, Turnoduri in dioecesi Senonia.

a leur prix les services qu'elle rend. Pie X bénissait naguère les stylographes des journalistes chrétiens: Nous comprenons ce geste et nous sommes heureux de bénir et de féliciter ici, en notre nom comme au nom de tous nos fidèles, les hommes de talent et de foi qui, dans notre diocèse, soutiennent avec courage le bon combat.

scripturam bonam nostrum est officium, pretio suo munera eius aestimare. Diurnariorum Christianorum stilos nuper Pius P.P. X benedicebat: illum Nos gestum intelligimus, et nostro omniumque fidelium nomine eis iuvat ingenio fideque praeditis benedicere atque gratulari, qui certamen bonum fortiter in dioecesi nostra sustinent.

Sententiae

Mole carens currus quanto strepit ille tumultu!
Absque caput sensu plurima verba facit.

Da jucunda mihi, da tristia, diva Voluntas:
Gaudeo, nam patrio munera corde fluunt. (Mörrike)

Catalogi antiquarii

F. W. Haschke, Leipzig — Cat. 8: Illustr. Bücher, hauptsächlich d. 17., 18. u. 19. Jahrh., Fremde Literat., Curiosa etc., num. 1—726

E. Bolleter, London — Cat. 8 (1913): Rare and Miscellaneous Books in all Branches of Literature, num. 1—696

Simmel u. Co., Leipzig — Cat. 223: Universa Antiquarum et Litterarum et Rerum Studia III, 1, num. 8971—12956 (Scriptores antiqui 8971—9799)*

J. Jolowicz, Posen — Cat. 182: Klass. Phil., Bildungswesen, num. 1—2054 (Lat. Schriftst. 466—818, Neulatein. 819—926)

C. E. Rappaport, Roma — Cat. 27: Roma Aeterna (Histoire, Topographie, Architect., Plans, Cartes etc.), num. 1—706, cum imagg.

G. Fock, Leipzig — Cat. 421: Klass. Phil. I, num. 1—3963 (Aut. lat. 2132—3366, Neulat. 3426—3645)

— — — — — Cat. 422: Klass. Phil. II, num. 3964—8158 (Sprache, Geschichte, Archäol. etc. nebst Anhang: Ägyptologie)

*) Inter omnes, quibuscum negotia gero, antiquarios hic solus latine in catalogis suis allouitur doctos. Haec enim ibi scripta legimus:

Viris doctis et bibliothecarum academicarum scholasticarumque administratoribus nec non aliorum institutorum ac societatum antistitibus nos offerimus cum ad omnes libros et quaevis litterarum monumenta ordine certisque temporibus subministranda tum ad maiores bibliothecarum lacunas explendas omnibusque nos desideriiis quam aequissimis conditionibus ac diligentissime suffecturos esse promittimus et recipimus.

Catalogi nostri omnibus viris doctis maximeque bibliothecarum praefectis nullo impendio prompti expositique praebentur.

Sententia

Observa orbem rerum in se remeantium:
videbis nihil in hoc mundo exstingui, sed vicibus descendere ac surgere. Seneca

Summaria Periodicorum

Akademische Rundschau. Zeitschr. f. d. gesamte Hochschulwes. u. d. akad. Berufsstände. (Herausg. Wilh. Baum und Friedr. Schulze) I, 2 (Nov. 1912): K. Lamprecht, Die Zukunft d. Universität Leipzig — S. Merkle, Vergangenheit u. Gegenwart d. kathol.-theologischen Fakultäten — Zur Reform d. jurist. Studiiums (Neukamp, Verhandl. d. 31. Deutsch. Juristentages üb. d. Aus- u. Fortbildung d. Juristen; Hedemann, Eine Umfrage an die jurist. Studentenschaft; F. Behrend, Universitätsreform u. akad. Lernfreiheit) — E. Daenell, Nordamerikan. Universitätspolit. in Südamerika — A. von Holtum, Panamerikan. Studententag in Lima — W. Printz, D. internation. kunsthistor. Kongress — Kuhr, Deutsch-akadem. Olympia 1913 — E. K., Die Ausbild. russischer Professoren in Tübingen u. Berlin — Nachrichten u. Notizen.

The Journal of Education. Jan. 1913: Occasional Notes — Local Authorities — Science Notes — E. O. Lewis, The Elementary Education of the Democracy — Mark P. Mayo, A Year's Training in a Pedagogic Seminary II — Education in Scotland — Jottings — Gift Books — Education in the Periodical Press — Notes on Education by an old Fogey — The History of a Testimonial — Reviews and minor Notices — Colonial and Foreign Notes — Universities and Schools — Prize Competitions — Training or Experience — C. S. Bremner, King's College for Women — The Department of Home Science and Economics — The

Catalogos, programmata, prospectus petentes librosque et libellos mandantes vel alia qualibet de re ad commentarium nostrum pertinente bibliopolas aliosve per litteras adeuntes

Scriptorem Latinum

tamquam negotii auctorem appellare mementote!

Head Masters' Conference — S. Walton, A Schoolmaster Abroad (German Boys and English Boys) — Books of the Month — Correspondence — Safe Novels.

Libri libellique censure causa missi:

Emma Biller, Heinz der Lateiner. Eine Schulgeschichte für Knaben bis zu 14 Jahren. Stuttgart, K. Thiene- mann, 157, m. 6 Bild. v. K. Mühlmeister. 3 M.

Devoirs de Vacances: Quatrieme A. Par H. Muffang, J. Bonnet, Gasnault et Larget-Piet. Angers, G. Grasin, 1912. 43. 0.60 fr.

— — —: Sixieme A. Par H. Muffang, J. Bonnet, A. Goudier, Ibidem. 47. 0.60 fr.

— — —: Troisieme A. Par H. Muffang, J. Bonnet, Gasnault, Larget-Piet. Ibid. 48. 0.60 fr.

— — —: Cinquieme A. Par H. Muffang, J. Bonnet, A. Goudier. Ibid. 48. 0.60 fr.

P. Brandt, Lateinische Hausübungen (mit Schlüssel). I: Sexta. Leipzig. Seele u. Co., 1912. VII u. 75.

A. Fetz, Der geographische Arbeitsunterricht in ein- und mehrklassigen Volksschulen und in Mittelschulen. Leipzig. K. F. Koehler, 1913. 122.

P. Lippert, Die alleinseligmachende Kirche (Sonderabdruck aus den „Stimmen aus Maria-Laach“). Herder, Freiburg i. B., 1913. 14.

E. M. Schranka. Buch berühmter Hunde. In Lexikonform bearbeitet. Frankfurt a. M., H. Lüstenöder, 1913. 100.

K. Kuchtner, Vier Bücher an C. Herennius über die Redekunst ins Deutsche übertragen. München, E. Pohl, 1911. 156. 2.40 M.

E. Schulze, Die römischen Grenzanlagen in Deutschland und das Limeskastell Saalburg (Gymnasial-Bibliothek: 36). 3., ergänzte u. bericht. Aufl. v. J. Schönemann. Gütersloh, C. Bertelsmann, 1912. VIII u. 128, 26 Abb. u. 4 Kart. 1.80 (2.40) M.

H. Rühl, Geheimnisse und Lösungen. Verschiedene Anwendungen der Gedächtniskunst: IV. 1.—4. Taus. Darmstadt, H. Rühl, 1912. 39. 1 M.

Censura Librorum

E. Schulze, Die römischen Grenzanlagen in Deutschland und Das Limeskastell Saalburg. (Gymnasialbibliothek: 36) 3. ergänzte und bericht. Auflage von J. Schönemann. VIII u. 128, mit 26 Abbild. und 4 Kart. Gütersloh, C. Bertelsmann, 1912, 1.80 (2.40) M.

Quam multis iam historiae amicis hic libellus a viro antiquitatis Romanae peritissimo conscriptus utilitati fuerit et voluptati, satis inde existimo elucere, quod tertium nunc in lucem emittitur. Nam ut archaeologiae tam feliciter his annis progredienti responderetur, multa erant nec parvi tantum momenti mutanda et corrigenda. Huic rei operam dedit auctoris in munere successor, prudenter iis usus, quae defunctus ipse notaverat ad novam editionem locupletandam. Discipuli quarumlibet scholarum, sed eruditi quoque omnis ordinis multa cum delectatione legent, haec tam perspicue de limite Romano exposita, quae imaginibus tabulisque efficacissime illustrantur. —m

In superiore numero corrigenda:

Pag. 77 ¹ l. 3	infra	pro me Deus	lege mi Deus,
" 78 ¹ l. 7	"	" accurrenit	" accurrerit,
" 80 ¹ l. 16	(str. 3)	" lactabatur	" laetabatur,
" 80 ¹ l. 17	"	" partor:	" pastor!
" 83 ¹ l. 24	"	" Italia	" Itali,
" 87 ¹ l. 12	infra	" Zeppilinia	" Zeppelinia,
" 87 ¹ l. 4	"	" consumptum	" consumptus,
" 90 ¹ l. 39	"	" consitia	" consilia,
" 90 l. 41	"	" tabellariae	" tabellariae. —
" 90 l. 44	"	post pugillares	comma ponendum,
" 90 l. 44	"	pro Min.	lege lin.,
" 92 l. 10	"	" 69	" 69,
	"	" francogallie	" francogallice

Rudis indigestaeque molis

instar ea plerumque in scriniis latitant scripta et excerpta, quibus qui **recte uti** velint, **ordinem** imprimis debent servare. Quod ut fiat facillime atque commodissime,

libelli, quibus illius generis res colligantur, idonei

enixe omnibus lectoribus nostris commendantur. His enim nemo potest eruditus carere. Nullo glutine opus est, nullo penicillo. Nam cum paginae libellorum decussatim gummi quod vocant arabico illitae sint, paucio humore quaevis plagulae facile affiguntur. Hoc modo nuntii politici, carmina, praecepta culinarum, signa tabellaria, iudicia, sententiae, iocosa, censurae librorum aliaque multa asservantur suoque statim loco reperiuntur.

Haec vero venales prostant libellorum formae:

Num.		Pret.	Num.		Pret.
0.	Cum 16 pag. (ca. 16×24 cm)	0,15 M.	8.	Cum 192 pag. (ligat. semilint.)	4,75 M.
1.	" 24 " " " "	0,25 "	9.	" 24 " (ca. 32×48 cm)	1,— "
2.	" 48 " " " "	0,50 "	10.	" 48 " " " "	2,— "
3.	" 96 " (ligat. semilint.)	1,40 "	11.	" 96 " (ligat. semilint.)	4,75 "
4.	" 192 " " " "	2,50 "	12.	" 192 " " " "	9,25 "
5.	" 24 " (ca. 24×32 cm)	0,50 "			
6.	" 48 " " " "	1,— "		Impensae tabellariae his non includuntur	
7.	" 96 " (ligat. semilint.)	2,50 "		pretiis.	

Omnia mandata dirigantur ad editorem huius commentarii

H. Lüstenöder, Francofurti a. M., Baustr. 10.

==== Praeconia Publica ====

==== Adolf Schustermann ====

(BERLIN SO. 16, Spreepalast)

doctis, politticis, artificibus, scriptoribus, fabricatoribus, editoribus allisque hominibus literatis

Nuntios Ex Actis Diurnis Excerptos

modicis suppeditat pretiis.

Omnia mandata diligentissime peraguntur. Cuilibet studio praesto sunt res utilissimae. Excerptuntur maxima orbis terrarum acta atque periodica.

==== PROSPECTUS GRATIS! ====

Habeo venales hos libros:

Iuxicus, Der lustige Lateiner 0,70 M.

Palata, Nugae metricae . . 1,80 "

Reuss, Tentamina poetica . 2,50 "

Quos qui emere cupiat, aut tabellarios mihi tradere pecuniam iubeat, aut me sibi summam in rationem inducere.

Francofurti a. M., Baustr. 10

H. Lüstenöder

DISCE LATINE LOQUI!

Imperfecta omnis sine loquendi facultate scientia.

Novistine PALAESTRAM? Haec vera, sana, prudens discendi ratio est. XXX circiter libelli et classium et singulorum institutioni accommodati. Utimur imaginibus et quotidianae vitae textibus ex ipsis scriptoribus romanis depromptis. Uberrima vocabularia; nulla nisi legendi, scribendi, loquendi exercitia.

Prodiit adhuc dimidium operis, cui integro tantum potest subscribi. Singulae partes vel specimina non mittuntur. Pretium est 5 dollarum, vel totum
 :::: vel duabus pensionibus solvendum. ::::

⚡ **The American Book Supply Co. Ltd., 149 Strand, London, W. C., Britannia** ⚡

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. IX Francofurti a. M., Mense Aprili MCMXIII Num. VIII

RVBECVLA

Carmen Francisci Joannis Mariae Joseph Batavi

Collis ad antiquam situs est sublimior urbem,
Humano capiti similis, quo vertice quondam
Fraudibus oppressis mortalibus unica Patris
Progenies tanti donum praebebat amoris.
Numen erat, sed, foeda videns malefacta misellae
Plebis, Homo, gentes miseratus, funera poscit,
Et se pro nocuis irato victima Patri
Tradidit; an magis Hoc mortales alter amavit?
Quem sua damnatum ligno suspendit in atro
Gens inimica reum. Misere pendebat, ab omni
Solus, et ex imo surgebant pectore questus.
Audiit orbatum silvae tenera ales in imo
Condita secessu, nemorali condita nido.
Parva avis est, parvis membris in corpore parvo
Caeruleus color unus erat, nec amica domorum
Ulla nec est illa tectis magis hospita nostris.
Protinus ad gemitum fertur perterrita pennis,
Saucia tristitia Dammati, saucia curis,
Et super excelsas celeris properabat olivas,
Fluminis obscuris Cedron fugiebat ab undis,
Et pietate viam nascenti sensit in umbra.
Constitit, et sese libravit in aere pennis
Celsa super tumulum; sed vix pendentia Membra
Et Capiti impressas lacrimoso lumine sentes
Viderat, infandum subter decus addita rostro
Solvere Dammati tentavit spinea sarta.
Attamen ex illis sentem dum dimovet unam,
Vulnerat ipsa sibi trepidantia pectora: manat
Sanguis, iamque pedes parvos se fundit in ambos.
Contremuit toto subita vertigine capta
Corpore, et extemplo, celerans in funera, praecipit

Labitur, et, Divi membris ubi vita recessit,
 Sub pedibus tanti vitam finivit Amici.
 Tunc vero totum foedissimus occupat orbem
 Pallor, et adsurgens taetra caligine gentes
 Attonitas altae noctis perterret imago,
 Motibus et magnis concussus inhorruit orbis.
 At Pater, aetherea caeli dominator in aula,
 Viderat et visas avis ut laudaverat artes,
 Ne ventura dies tantas absconderet, huius
 Restituit vitam membris, animamque rubentes
 Et nondum gelidos pollens inflavit in artus,
 Atque, nec immerita, volucrem Deus arte renatam
 Per tenebras tectis salvam nemoralibus infert.
 Sed semper manet ille rubor, nec tempore - mirum -
 Pectore vel pedibus cessit color ille perunctis;
 Perpetuumque illi generi donavit honorem:
 Nam pietatis habet semper documenta prioris
 Posterius genus: in pedibusque et pectore, quamvis
 Incolumi, tantum meritum Deus ipse notavit.

In villa Marci

A. d. IV. Non. Sept. a. MCMXII

De Epitome Thesauri Latini F. Gustafsson¹

Magni illius et egregii Thesauri Latini, qui anno MCM quinque academiarum Germaniae curis unitis edicoeptus est, Epitome quod hoc anno uenum datur a bibliopola Teubnero, haud parua causa est cur gaudeant litterarum latinarum studiosi, praesertim cum huic operi et grauissimo et difficillimo praesint Vollmer, Bickel, ceteri, quibus et auctoritas est et in his rebus usus.

Atque uel ex primo quod iam diulgatum est specimine nescio an eluceat plurima ipsius Thesauri bona esse in Epitome seruata: adferuntur omnia uocabula formaeque eorum, comparantur italicae graecae celticae ceterarumque gentium uoces, plene indicatur orthographia, adduntur plurimae glossae et grammaticorum definitiones, etyma, cognata, synonyma, antitheta multa, inseruntur latinae editorum descriptiones et diuisiones, ad sunt uetustissimi loci, inscriptiones, spectantur aetates quaedam tamquam uocum et significationum, insunt col-

locationes uerborum, nec desunt loquendi formulae et proueria, uariae significationes copiosissime et interpretamenta nonnumquam locorum proponuntur; usque ad romanicas linguae latinae aetates extenditur exemplorum copia, quamuis ex Liuiio Andronico ad Tertullianum perfectius res explanentur. In omni opere iam nunc apparet summa diligentia, locis denuo collatis et nouissimis adminiculis assumptis.

In tot tantisque uirtutibus si qua uitia reprehendas, non est mirum. Vna in re, haud minima illa quidem, non mihi satisfaciunt editores, quantum ex primo quem indicaui fasciculo concludendum uidetur: in significationibus uocabulorum explicandis. Atque in ea ipsa re ne maioris quidem Thesauri auctores et socii praeclarissimi rationibus satis certis et firmis aut saltem non satis dilucidis aut plane expositis¹ rem suam mihi uidentur

¹ ap. philol. Gotoburgi a. 1912 congress.

¹ Cfr. de latinis lexicis F. Heerdegen in Lateinische Grammatik von Stolz et Schmalz, 4 ed. p. 715. Difficultates latinae lexicogra-

egisse, quod infra interdum obiter attingetur.

Significationes in Epitome primum moleste fero quod non numeris et litteris distinguuntur, sed punctis ternis binis singulis, quibus non facile capita rerum breui conspectu comprehenduntur. Grauius est quod iis quibus utuntur editores disponendi rationibus non semper lucidus ordo adiuuatur. Ab externis, ut ita dicam, rebus, significationibus concretis et sensui subiectis, ab origine uocum ubique, ni fallor, exeundum est neglectis haud raro etiam temporibus scriptorum, in quibus per multas latini sermonis aetates non tanta est significationum differentia. Nec tantum quantum fit in Epitome discernendum est inter propria et translata, neque inter ea quae hominibus, ceteris animalibus, rebus animi, ceteris rebus attribuuntur. Neque uero in opere uiris doctis dedicato opus est interpretari uocabula nota et per se definita, praesertim cum lectis uel primis exemplis quid significat satis appareat. Praecipue cauendum id est ne significationibus in maius elatis et in alia omnia detortis obscuretur aut etiam pessumdetur uocabuli significatio siue primaria siue uera.

Sed exemplis allatis — non repetitis locis et ceteris quae facile qui leget ex Epitome supplebit — demonstrandum est quid in Epitome minus rectum actum uideatur.

a ab propriis titulis distinentur »de loco» »de origine auctore modo» »de tempore et ordine» »recentiora» (pro abl. comparatiuo et cetera). Primo in capite: »... alqs uel alqd mouendo separatur» »... post intransitiua» »... disto... post transitiua» ... »sternit a culmine Troiam» ... »res a re proficiscitur» — huc pertinet illud »a culmine Troiam» — .. »a stirpe» .. »ab imo» ... »certis formulis» rursus »ab imo» .... »de distantia», sed

phiae recte demonstrat F. Vollmer in Nov. ann. philol. 1904 XIII 51 s. Principia inter alios tractat O. Hey in Supplem. ann. philol. 1892 XVIII 81 s. et in Archivio Woelffl. 1896 IX 193, Kretschmer in Einleitung in die Altertumswiss. I 210 s.

longe ante »distare» ipsum positum uidimus . . . rursus »ab imo», quae certa de certa re et concreta formula loquendi tribus locis ponitur. »De origine» .. »liberius» .. »ab igne ignem capere», quae locutio minime libera et prorsus sensualis longe ante pronenda erat ... »De modo» .. »formas .. effingere a parentibus liberos», ubi non modi sed originis (effingere) est ratio.

abalieno » . hominem» »a uiro me tali abalienarier» . . . »agrum», »picturam», »seruam» — haec sine dubio uetustiora quam illud. Idem tamen ipsius Thesauri est ordo.

abdicare » . i. q. negare: consanguineam esse abnegant . . . filium ἐξωθεῖν: te repudio nec recipio, natum ab dico» .. hoc uero primum, wise ab; cfr. radicem δεικ et indicare.

abito » . remouendo in alium locum celare»; hoc primum ponitur, haud rara tamen est uere primaria uocabuli uis non celandi, sed alio loco ponendi, ut Verg. Georg. 3, 96, Aen. 2, 553, Ter. Hec. 175, me totum in litteras, se litteris.

abduco »homines uel animalia» .. »res»: »aquam», in qua uel maxime elucet natiua uerbi uis.

abeo .... »translate» .. aes exulatum ad illam abibat patris»; hic uero tota remanet uis uerbi.

abhorreo »proprie: ab Atticis abhorreo»; sed neque in hoc exemplo neque in ceteris seruata est propria et quasi physica horrendi significatio, quae exstincta uidetur in iis quas nouimus litteris latinis.

abigo sic fere explicatum uelim Epitomes locis adhibitis quam breuissime (additis paucis quibusdam ex ipso Thesaurio). 1 (a se uel ab loco): (canes) pecus, serpentes; (uolucres), muscas, apes; uentos, nubes; mare abigit littora, magnes ferrum abigit; niues mercatores abigunt. 2 ex se: pisces cibum abigunt caudis (abl. uiae), partum sibi medicamentis, (lacrimas Petron.), febrem (fastidium, cupiditatem). 3 passiuè: (mater abacta), abacti magistratus, noctes abactae, pauperies abacta epulis. 4 aperte posito separatiuo: aduenientem ab

aedibus, uxorem ab ianua, te a cibo, hunc a te, ab ludis abactos, famem a labris, pestem a me, lassitudinem abs te; alqm ex uita. 5 *cum allatio*:¹ hunc rus, oculis intus abactis, greges aestiuatum. — Aut fortasse datius aduerbialis seorsim ultimo loco tractandus. Haec a me crediderim paulo melius ordinata quam sunt in Epitome.

abluo ›lauando tollere› [item in Thesaurio] .. ›purgare› .. ›translate: tollere› — haec omnia neque necessaria, neque utilia, neque satis certa; quid sit abluere, nemo dubitat.

abnego ›repudiare, non agnoscere› . . . ›nolle reddere› (depositum) — nimia haec sunt, partim falsa, ut qui depositum abnegat, negat esse depositum, non omnino negat se redditurum, si sit depositum.

abnuo ›non agnoscere, negare›, minime haec significat verbum, sed est fere ›abweisen›; et Pl. Merc. 69 (abnuere, negitare adeo me natum suum) aliud est negitare, aliud abnuere.

abortus num iam apud Terentium de fetu dicitur neque ex ipso loco in Epitome [et Thesaurio ipso] allato, Hec. 398, euincitur neque ex Donati explicatione; et incerta est lectio Hecyrae loci.

abriplo ›ui tollere: nasum abreptum mordicus› — quis ibi explicationem desiderat, non prorsus ueram praesertim. ›homines, imprimis feminas, infantes› — inutile hoc quoque. ›. eripere, tueri . . . senatores Hadriano saeuienti› — quis credat ereptum defendi, qui quidem effugiat; tuendi causa minus inepte, sed inutiliter additum esset.

abrupte . . . ›confidenter› : Don. Ter. Hec. 476 — non hoc significat Donati loco, sed rerum uel ipsius ueritatis conexu abrupto.

absoluo uide quae mira significet: ›perficere [item in ipso Thesaurio]: uno ut labore absoluat aerumnas duas› — quod non congruit cum interpretamento; quis enim aerumnas siue facit siue perficit. ›finiendo

tollere: uestram de iis curam absolui› — simile hoc est.

abstinere › . . . transituue . . . non facere: sermonem de istis rebus . . . reflexiue . . . . . manum› prima significatio in prauum detorta est, tertio loco quae posita est, primaria est.

absum › . . . proprie: . non adesse . . . distare› — prius oportet esse posterius; idem tamen ipsius Thesauri ordo. › . . . translate : . de hominibus : ab re : neglegere, non facere : ab eri quaestione Plaut. Trin. 1012 . . . a cultu atque humanitate prouinciae Caes. Gall. 1, 1, 3› numquis alius ita hos locos interpretabitur uel omnino explicatione egebit?

abundo ›proprie: . . de ipso liquore . . . de liquoris receptaculo . . . abundat pectus laetitia . . . translate: . . de copia (etiam nimia) rerum non liquidarum . . . . . de quasi receptaculis: abunde habere — quis paenultimam illam interpretabitur interpretationem; exempla sunt: diuitiis, fortunis, uite, lauro abundare.

accedo partim propter seruata auctorum tempora ordine minime lucido explicatur: ad hominem, in sese, hunc, lugurtham, circulis, propius dextrae, portis . . . conueniendi causa . . . rogandi . . . coeundi . . . — quae minime discernenda uidentur — . ad loca: ad aedis, in aedis, ad fores, fores, ad urbem, urbem, ad locum, in locum . . . sacrificandi, iurandi . . emendi . . rem agendi — h. e. in iure agendi — et q. s.

accinctus exornatus, praeditus . . . paratus, habilis — haec inutilia sunt et nimia.

accipio › . . . de ipso actu . . . manibus . . . . . sensibus, praesertim auditu, animo . . . fando . . . translate . . . fama et auditione . . . audire . . . . . uariis instrumentis: follibus auras . . sortem galea . . — hoc ultimum multo melius sensibus percipi potest quam quae ante posita sunt haud pauca . . . . . hospitio etc.: cibo . . bene in prandio . . . in amicitiam . . in deditonem . . caelo . . in arcem . . intra fines . . bene› — rursus! — . . . de effectu capiendi (sc. possessione), acquirere, habere incipere, participem fieri, affici

¹ quem uocant ›terminum ad quem‹

.. argentum .. calamitatem .. iniuriam .. epistulam .. ad supplicium ... *de uoluntate accipientis* .. condicionem .. contumeliam .. iniuriam» — rursus! Nonne ita discriptis significationibus, philosopho magis quam philologo digna ratione, similia distrahuntur, conglutinantur quae uix cohaerent?

acclius nescio an calami lapsu uidetur explicari: arduus.

accluitas non idem est quod »*cliuus*» Ammiani loco 16, 10, 14, intra septem montium culmina per accluitates planitiemque posita urbis membra — ubi accuratius situs urbis depingit quam si *per cliuos* dixisset auctor.

accresco ».. *augeri, crescere . de rebus incorporalibus: .. labor ... de rebus corporeis: flumen, roagus, caespes, de uiuo corpore: puer — inuerso, ni fallor, ordine res agenda erat: 3, 2, 1.*

accubare ».. *epulandi causa .. interdum fere i. q. epulari . . . interesse . . . quiescendi, sim. causa, iacere*» — ultima illa explicatio uerum sensum uerbi pessime corrumpit — neque enim iacebant cenantes Romani! — et nimiae sunt ceterae glossae.

accumbere .. *epulandi causa, interdum fere i. q. epulari . i. q. interesse . quiescendi sim. causa, interdum fere i. q. quiescere, iacere, dormire*» — cur non *stertere* uel *somnia uidere*? Prorsus iidem in hoc lemmate sunt errores atque in eo quod antecedit nisi quod etiam omnis tollitur accu-

bandi et accumbendi distinctio. Haec ualde miror eadem fere ratione esse tractata in ipso Thesaurο.

acles demum nescio quo modo uel qua licentia et in Thesaurο et in Epitome uarietur: »*exercitus*«, »*manus proelialis*«, »*totus exercitus ad pugnandum dispositus*«, »*proelium*«, refragantibus testibus, qui plurimi adferuntur, fere omnibus, modo ipsos locos perlegas.

Nimis multa attuli et in quibusdam forsitan ipse fuerim nimius et errori obnoxius. Neque in popularibus qui uocantur libris recuso quin liberius uerba latina uertantur. In docta inuestigatione longe alia res agitur. Et in lexicis caput mihi hoc est, ut ex origine uocis et primaria eius significatione exeas, ut eam ipsam quam longissime teneas, ut prima ponas quae sensuum iudicio facile probantur, ut subtiles diuisiones ne admittas, ut explicationes inutiles euites, ut longe ab origine uocum recedentes tamquam toti rei pestiferas abhorreas. Aliter enim facile fiet, ut aut falsa aut nulla omnino uerborum cognitio percipiatur, peruersa ipsius sermonis opinio euadat et ulterius in dies euagetur.

Huius autem, de quo locutus sum, libri tam multae eminent uirtutes, uel ipsa rerum copia et diligentia, ut quae contra adnotau, laudem eius non obtundant, modo caute significationes explicatas accipias et implicatum nonnumquam ordinem prudenter expedias.

Praemia ab editore proposita!

Quicumque unum novum nobis conciliarit lectorem, gratis accipiet libellum, cui inscribitur:

==== luxicus, Der lustigè Lateiner. =====

Utique necessarium est omnibus viribus contendere, ut numerus legentium accrescat. Sed non omnia possumus ipsi. Credimus autem nemini difficile fore, id, quod supra petimus, consequi. Si duplicem habebimus lectorum numerum, nos omnia nobis proposita sine curis efficere poterimus, cum interea in angustia versari non desinamus.

Editor

~ Pretio incredibiliter minuto ~

liber nunc ille comparari potest, cui titulus:

==== Hübner, E., Römische Herrschaft in Westeuropa (1890) =====

Non 6, ut ante, sed 2 M

inclusa uectura, quoad suppetit copia, uenalis apud me ipsum!

==== H. Lüstenöder, Francofurti a. M., Baustrasse 10 =====

Textus In Latinum Vertendi Exempla

Britannice et latine

Abrahami Lincoln in Coemeterio Gettysburgensi Dedicando Oratio.

Fourscore and seven years ago, our fathers brought forth upon this continent a new nation, conceived in liberty and dedicated to the proposition that all men are created equal. Now we are engaged in a great civil war, testing whether that nation, or any nation so conceived and so dedicated, can long endure.

We are met on a great battlefield of that war. We are met to dedicate a portion of it as the final resting-place of those who have given their lives that that nation might live. It is altogether fitting and proper that we should do this.

But, in a larger sense, we cannot dedicate, we cannot consecrate, we cannot hallow, this ground. The brave men, living and dead, who struggled here, have consecrated it, far above our power to add or to detract. The world will very little note nor long remember what we say here; but it can never forget what they did here.

It is for us, the living, rather, to be dedicated here to the unfinished work they have thus far so nobly carried on. It is rather for us to be here dedicated to the great task remaining before us: that from these honored dead we take increased devotion to that cause for which they here gave the last full measure of devotion; that we here highly resolve that these dead shall not have died in vain; that the nation shall, under God, have a new birth of freedom, and that government of the people, by the people, for the people, shall not perish from the earth.

Octavus iam et octogesimus annus est hic, cum maiores nostri novam in hac terrae parte rem publicam pepererunt, quam libertatis in condicione conceptam in illam consecrarunt sententiam: aequo nasci iure homines universos. Nunc vero ingenti bello civili inito nos experimur, haecne res publica vel alia, sic nata sic consecrata, per longum temporis spatium possit stare.

Convenimus in eum ipsum locum, ubi acerrime in hoc bello pugnatum est; convenimus autem huc, ut huius campi partem aliquam ad supremam quietem eorum consecrarem, qui ut viveret haec res publica, vitam hoc loco profuderunt. Quibus id nos merito ac iure praestamus.

Verum hunc locum, si altius rem spectaverimus, neque inaugurare neque dedicare neque consecrare nos posse videbimur; quem illi ipsi viri fortissimi, qui hic dimicarunt, sive mortui sunt sive superstites, tanta consecrarunt sanctitate, ut nos neque addere quicquam neque demere possimus. Nos enim, quae hic diximus, neque multum attendent homines neque diu recordabuntur: quae ab illis hic gesta sunt, nulla unquam delebit oblivio.

Nos potius, qui in vita sumus, hoc loco consecrari oportet ad opus illud perficiendum, quod illi tam praeclare propagarunt; nos, inquam, consecrari ad hoc tantum opus, quod reliquum nobis videmus; ut ab illis, quos hic honoramus mortuos, maiore in dies pietate eam discamus amplecti causam, qua in defendenda illi hic morientes pietatem praestiterunt summam; ut magno hic animo id statuamus, ne animas illi frustra devoverint; ut huic civitati nova, Deo volente, nascatur libertas; denique ut imperium populare, quod et a populo et pro populo administratur, ne pereat unquam in orbe terrarum.

=== Belsazar ===

Secundum Henr. Heinii carmen „Belsazar“

Latine panxit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis

Jam mediae noctis caligine pressa quiescunt
 Rura; iacet Babylon muta sopore gravi.
 Atria cuncta silent; modo summa regis in arce
 Armigeri strepitant sub trepidante face.
 Namque dapes ducibus festas instruxit in aula
 Ampla Belsazar regia sceptrā tenens.
 Assidet ornatu splendenti turba clientum,
 Qui potant nitidis fervida vina scyphis,
 Magna sonant cyathi, grex exultatque furore:
 Hoc placet immiti, dure tyranne, tibi!
 Jam regis facies rubro fervore refulget:
 Audaces animos ceperat ille mero.
 Atque Deum temere provectus rex maledictis
 Laedit et infandis increpat opprobriis;
 Increpat erectus celsusque pudoris et expers; —
 Immanem plausum dat furibunda cohors.
 Deinde iubet divi contemptor abire ministrum:
 Actutum properat continuoque redit
 Multaque fert capite apportans puer aurea vasa
 Ex Jehovah templo crimine rapta malo.
 Jam prendit calicem sacratam rite, repletam
 Ad summum, regis conscelerata manus,
 Et calicem, potans avidē, rex haurit ad imum
 Oreque spumoso vociferatur atrox:
 „Irrisum, Jehovah, denuntio tempus in omne
 En tibi: rex ego sum, rex Babylonis ego!“
 Sed vix desierant audiri verba nefanda,
 Angor clam coepit regis inire sinum;
 Atque effrenati mox conticuere cachinni;
 Exedra ceu tristi funere capta silet.
 Aspice: nescio quid spectatur pariete in albo:
 Humanae signum provenit ecce manus,
 Quae — mirum — scribit! flammantes pariete in albo
 Litterulas scribit; — tum velut umbra fugit.
 Divino monitu stupidus rex torva tuetur;
 Genua subit terror, luridus ora color.
 Horribilique sedent perfusi frigore servi:
 Immemores strepitus attonitique tacent.
 Convenere magi; nec vero calluit unus
 Prodere, quid vellent ignea scripta sibi. —
 Impius hac ipsa Belsazar nocte tyrannus
 Caesus ab armatis traditur esse suis.

Lin. 20) Jehovah (indecl.), ut Hebraice pronuntiat. —
 31/33) i in „pariete“ pro consonanti legendum, sicut abjete Verg. Aen. II 16, al.
 „ arjete apud Verg. et alios.
 36) u in „genua“ item, cf. Verg. Aen. V. 432 et saepius.

Schola Tam Corpora Quam Animos Discipulorum Curans

Cum novae novitate res homines alliciant, arbitrabar si recens Scholae Superioris Centralis huius urbis institutum breviter exposuissem id lectoribus *Commentarii Classical Weekly* fore iucundum.

Propterea quod schola nostra non plus quam semel cotidie considit, magistri, eo consilio ut discipulorum ipsorumque salutem consulerent languentibusque servirent stomachis, proximo anno ineunte merendas vendendas apparandasque per delectos pueros ac puellas, quibus Cl. Mgra. A. Hosmer praesidebat, curarunt. Scholarum Publicarum moderatores pecuniam qua institueretur culina suppeditaverant. Apocleti autem cibus eisque in diem

coemptis, coqua conducta, compluribus pueris puellisque adhibitis ministris, octingentos discipulos (sunt nostra in schola mille omnino et quingenti) hora undecima cum dimidio atque magistros viginti vel triginta hora post tempus meridianum prima cibus concoctu facilioribus iuvabant. Rationibus vero post integrum annum confectum consolidatis perceptum est lucellum. Cuius rei exultantes successu gratosque significantes animos gratias Clmae Mgrae A. Hosmer persolverunt maximas, quas versibus litteris his adiunctis, lepida manu scriptis atque exornatis, confirmarunt. His item adiungo Edularium, ut quam delicate epulemur scias.

Carmen Conviviale Nostram ad Hosmeram

Flava Ceres, frugum genitrix, tibi munera in aris
sacrorum praeses pingua ponet ovans,
cellam triticeam modo si cumulaveris altam;
namque sibi panes semper eruntque suis.
Te verum astripotentior est nobis domina altrix,
quae nobis donat mollia fraga, papae!
In cumulos extracta super libis geminatis,
necnon melomeli, Caelicolumque dapes,
pruna Damascena, asparagos, porros capitatos,
iucellum ostriferum, pisciculosve, fabas,
Bostoniae mori respondentes venerando
largiter obfusas altiore sue!
Et calices minime Ismarias, Baccho titubantes,
miscet, sed quales mire hilarare solent
sollicitos animos, gremiumque statim stimulare,
quas nunc indociles haud numerare volo.
O! utinam nemo nobis Tiryntius optet
te sibi prospiciens ducere gymnasio.
Sis puerisque puellisque esurientibus Hebe—
HOSMERA perpetuo! quae studiosa patres,
libellis etenim Lucullo lautius octo
ut convivemur Sidoniisque toris.

—J. E. K.

Edularium

Ius Fervidum . . . patina sing. 3nis libb.
Perna . . . . . 5nis libb.
Caseus recens . . . . . 3nis libb.
Bubula . . . . . 5nis libb.
Panis Vitulinus . . . . . 5nis libb.
Condimentum Chile, Salgama, Olivae,
Lactucula cum embammate Gallico,
Arianae cum flore lactis, Porri, Radiculae, Pruna elixa, Armorica, pretiis variantibus, semper tamen pusillis.

Syrupus Acernus . scutula sing. 3nis libb.
Citra, Aurantium secta, Melomeli Uvarium, Butyrum Malinum, Pastillae, Triticum Tumens cum flore lactis, pretiis variantibus, semper tamen pusillis.
Thea, cy. 3nis libb.—Cacaotica et Caffa, cy. 3nis libb.—Lac, 3nis libb.

(John E. Kenny in *Hebdomadario Classico* Princetoniensi, 1910)

Alexandri Petoefii,

poetae Hungarorum praeclarissimi, carmina duo Latine reddidit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.*)

Streift ihn der Vogel . . . . .

Streift ihn der Vogel,
Zittert der Strauch;
Denke ich deiner,
Zittre ich auch,
Denke ich deiner,
Liebliche Maid,
Herrlichen Weltalls
Schönstes Geschmeid!
Schwellende Donau
Dämme durchbricht;
All die Erregung
Fasse ich nicht!
Bist du mir holde?
Bin dir's so sehr:
Vater und Mutter
Sind's dir nicht mehr!

Hast mich vorzeiten
Liebend geletzt;
Sommer war's damals,
Winter ist's jetzt —
Liebst mich wohl nimmer?
Fort denn, ade! —
Liebst mich noch immer?
Juch! und juchhe!

Ut frutex, strictus volucris, tremescit,
Sic gravis memet tremor urget ipsum,
Cum tui fio memor, o venusta,
Diva puella!

Aggeres perrumpit aquosus Hister;
Comprimor turbis! Mihi, dic, favesne?
Non tui maior favor est parentum
Quam meus hercle!

Me beavisti — fuit aestus — olim;
Nunc hiems regnat: dea, iam calere
Desiisti me? — valeas! — Amas me
Protinus? — euhoe!

In der Wildnis

Die Wildnis ruht von Nacht umfängen,
Unheimlich flüstert's in den Zweigen;
Ich bin mich müd' und irr' gegangen —
Wer wird den rechten Weg mir
zeigen?

Wohl seh' ich Sterne leuchtend pran-
gen
Hoch über mir in dunkler Ferne;
Doch, werd' ich auch ans Ziel gelan-
gen?
Trau' ich dem Strahle goldner Sterne?

So leuchtend, wie noch niemals
schaute
Ein goldner Stern vom Himmelsbogen,
War jenes Auge, dem ich traute;
Doch ach, sein Strahl hat mich be-
trogen!

Sub nocte caeca vasta iacent loca,
Frondes susurrant sollicito sono;
Errore defesso viaque
Quis mihi monstrat iter petendum?

Caelo sereno lucida me super
Remota longe sidera conspikor;
Sed, quo volo, fas est venire?
Sidereone nitore fidam?

Sic enitebat, sidus ut aureum
Non fulsit umquam de superum domo,
Ocellus is, cui credidi, — sed
Me nitor heu miserum fefellit!

*) Addidimus Germanicum textum a Maximiliano Farkas viro doctissimo comparatum in libello: „Gedichte von Alexander Petöfi. Aus dem Ungarischen von Max Farkas. Leipzig. Bibliographisches Institut. 199.“ Quam conversionem praestantissimam et elegantissimam nostratibus, qui poesin Petoefianam ingeniumque poetae illustrissimi accuratius cupiant cognoscere, enixissime commendamus.

Responsorium

M. G.: In chartula, qua aenigmatum num. I. nuntiaras responsa, manuscripta quoque te misisse ad me dixeras. Quae cum usque ad hunc diem mihi non sint allata, plura hac de re audire vehementer cupio.

G. E.: Carmina ex avunculi bibliotheca, ut scribis, servata avidissime exspecto.

Mitte, quaeso, ea, ut primum otium tibi datum erit describendi.

M. Z.: Nulla nota mihi nota, novi nota sit nisi novi!

E. M.: Olim nihil audimus de libro tuo: „Nos in itinere latine loquimur.“ Num vis omnino desistere consilio? Utut est, fac nos, qui scriptione tua semper delectemur, data occasione certiores.

V. Thomsenio Fennorum Hospiti*)

a. d. IX Kal. Oct. MCMXII

Fecundum pectus, mentis Deus ipse proceros
 nisus donavit quondam mortalibus, almas
 ut degant vitas primordia cana scrutando,
 vel nova ponendo lucentia limina terris.
 Adspice sol noctem conlustrat opaca recludens,
 gaudia verna facit seu campos flore coronat:
 cor fervens mittit radios umbracula quaerens,
 pervia cum sentit, penitus fluit inque latebras
 patrat ovans aperire vias, loca tristia dudum,
 lumine quae laeto caruere inclusa tenebris,
 caeca beans visu lucis seu sordida purgans,
 multa aperit mucore sita aut labentia saeculis,
 ducit mirantes et pallida tempora narrat.
 Sic ea, quae patres perduro tempore nati,
 nullorum hospitio laeti per tristia rura
 palantes, mixti pecore et non ulta luporum
 praeda, timens teneris uxoribus, anxia semper,
 saxa sui fati posuere ridentibus arvis
 signa, quibus pueris priscae dent nomina gentis,
 facta, genus tradant narrentque negotia dura:
 debilia haec pridem saeculis conlapsaque, tecta
 putri telluris sub gurgite caeca iacerent
 vestigiis depressa pedum, demersa ruinis,
 ni quondam foret ut magno vir robore nixus
 evertat lapides et signa latentia tollat.
 At ea, quae pridem tardo sunt pollice caesa
 sciscier usque notas metuunt atque invida seruant
 arcana haud umquam nutu concessa petenti.
 Haud invicta tamen per tempora prona iacebunt,
 eximium ingenio felix si forte virum quem
 aetas extulerit, qui possit tollere tegmen
 nec horrentem animo mortalia visere fata,
 qui sciat humatos patres adducere voce,
 ut surgant vivi et sua tradant mortua facta.
 Sic felix unum vidit lux nostra potentem
 sollertia ingenii Danum, cui condita terris
 patrum signa patent lucem latura tenebris.
 Praepetibus nomen pennis fert fama per orbem,
 vivet in extantum Thomsenius inclutus aevum,
 Uigurum interpretur Turcarum voce peritus.
 Fennorum fautor multo in discrimine rerum
 Veneris optatus Fennis huc tempore fausto!

Scr. Einar Heikel, Dr. Phil.

*) Vir ille Doctissimus, Universitatis Hauniensis Professor, cuius nomen explicatae inscriptiones Uiguricae in Asia repertae et multa praeterea de linguis Fenno-Ugricis exquisita quodam acumine ingenii conscripta opera nobile atque celebre reddiderunt, cum post multos demum annos amicos suos et loca ob memoriam iuventutis atque studiorum amoena denuo videret, in convivio quodam festivo, statua Viri Doctissimi rite detecta, complures eum Fenni orationibus atque versibus laudaverunt. In his latini etiam fuerunt versus hexametro compositi, quos legendos commendamus.

Schedula Cenatoria

**HOSPITES ILLVSTRISSIMOS HVMANISSIMOS
salvere jubet haec delectamenta gulae promittens**

Menenius Agrippa

Ordo et continuatio ciborum:

1. Cum jure contineantur res humanae, primum **Ius regium** gen. fem. cum globulis masc. apponitur.
2. Sed **ante omnia** sequuntur.
3. Μηροδς δ' ἐξέταμον καὶ δίπτυχα ποιήσαντο.
4. **Borussulos** deinde, ut quisque est particularissimus, ita comedit libentissime, **tuberculis** utique instructos.
5. Felix qui potuit tardo vere aegre effossos **asparagos** arripere **lingua** promptos adjunctis **artocreatis**. Qui quem deficient, **Ciceronia** grana juvabunt.
6. **Volatilium** genus **capite et lactuca**, suavissimo ἐν διὰ δυσίῳ, luet temeritatis suae poenas.
7. Coenam claudent **placentae** cum **panicellis mellitis** et varietate **pomorum**.
8. Denique **dulce** et decorum est pro patria non tantum mori sed etiam **potare**.

- Notulae: 1. Soupe à la reine aux bou¹ettes
 2. Forellen (truttæ) apud Suebos consonans cum „vor ällen“ (= vor allen, ante omnia)
 4. »Brislein«, suebice pro »Milz« (splen), mit Trüffeln

Ad Latinitatem Propagandam

Cimus Ferdinandus Hustinx n° 4 a. cr. huius folii periodici media proponit omnino apta et quae fautorum rei Latinae apprime merentur approbationem. Oh, utinam tandem ante omnia Maecenas quidam appareret, qui opibus rem proveheret! Jaceretur solidum quoddam fundamentum, cui deinde, iuvantibus et faventibus aliis hominibus ingenio et fortuna pollentibus, firmum inconcussumque, ut ita dicam, aedificium Latinitatis superstrueretur. Ita haberetur fons, de quo inges aquae manarent; haberetur vis quaedam, quae in mundum ageret et influeret.

Sed haec quidem in votis sunt; ut nunc res se habent, nondum ad hunc finem pertigimus. Quid ergo? Impresensiarum aliquid proponerem, quod vel interea non parvam utilitatem videtur conferre posse ad Latinitatem propagandam eiusque usum quasi ob oculos ponendum. Et est:

„Scriptor Latinus“ propriam quandam partem, rubricam, uti dicunt, assignet, sub qua seriatim tituli omnium librorum Latinorum publicentur, qui ubicumque terrarum in vulgus emittuntur; additis nomine auctoris, loci impressionis vel venditionis et pretio. Nihil prorsus intersit, de quanam materia tractent,

sive de philosophicis quaestionibus sive de scientia naturali sive de philologia sive de theologia sive de quacumque alia disciplina, dummodo Latinitate donati sint. Et hanc seriem librorum Latinorum singulis Scriptorum numeris texat et continuet.

Non dubito, quin inde magnum commodum rei Latinae proventurum sit: tum quia manifestum fiet, quam late vel hisce temporibus usus linguae Latinae inter doctos pateat, tum quia hoc modo cuilibet via monstratur ad suam ipsius scientiam proprie sub forma Latina augendam amplificandamque. Et quid magis universitati scientiarum convenit quam lingua doctorum, lingua universalis, lingua gentium?

Linguae Latinae vel nostris diebus tanta vis ac praegnantia inest, ut omnia sensa omnesque res aptissime reddere valeat. Linguae artificiales videntur superfluae et prorsus reiiciendae.

Berolini Dr. Paulus Lucasculus

Ex Epistulario Redactoris

Vir amicissime!

Plagellam ad me de 10° superioris abs te datam opportuno tempore accepi. Pervenerunt quoque duo numeri periodici tui, quos causa disseminandi amicis hic tradidi. Utrum subnotaturi sint, nescio; de uno, qui meus est patronus, confido.

Petis a me ut aliquando ego quoque articulis commentario tuo suffrager. Tibi satis notum arbitror me et argumento et stylo et orthographia a vestra caterva in Germania admodum differre et ei rationi scribendi radicatus adversari. Nec tempus advenisse arbitror ut ego calamo Latino munus publicum aggrediar. At ex hoc nolim tibi persuadeas me, dum sileo, nihil agere. In praesentia puerulum senum cum dimidio annorum, nepotem viri in toto orbe terrarum longe distissimi, Johannis D. Rockefeller, Latinitatem vivam doceo. Hinc cum ista familia intra paucos dies Neo Eboracum sumus immigraturi.

Illic, ni admodum fallar, futurum esse exspecto ut omnes prope Latini-

tatis praeceptores mecum iuncti Circulum Colloquendi Latinum condant. Si id fiat, viribus magnopere adauctis potero principia mea, Palaestram, quam nunc tertium in fasciculis evulgo, scriptis et orationibus propagare. Annorum etenim experientia edoctus vanum esse iudico periodicum Latinum venditare, quum lectorum atque legere volentium numerus fere nullus sit. Lectores prius creare nos oportet. Creabimus autem si opulentissimos quosque societatis ac principes causae nostrae conciliaverimus. Horum ope et auxilio tam praeceptores quam prelum diurnum ad partes nostras pertrahemus. „Vana sine viribus ira“, vanus quoque omnis conatus.

Non verbis, factis opus est. Superiori mense Maio duos discipulos invitatus produxi in una Scholarum Superiorum Neo Eboraci. Alter puerorum erat 7 annorum, alter 10½. Hos sine litteris 6 menses viva Latinitate institui. Mense Octobri adultiorum litteris incepti imbuere. Suprafato mense Maio, praesentibus vicinis et quinque praeceptoribus, puer adultior dimidium C. Caesaris legerat, atque propriis verbis Latinis veluti paraphrasi Latina reddidit. Tum produxi e sacculo vetustissimum exemplar T. Livii, atque Senecae, quos libros puellus nunquam viderat, nec nomina auctorum audiverat. Tradidi libellos magistris, ut, quemcumque locum vellent, mihi indicarent; hos locos tum puello praelegi. Puellus, unico tantum vocabulo a me interpretato, utrumque auctorem incunctanter propriis verbis Latinis reddidit. Ingens plausus excepit verba pueri. Praeceptores tum me rogarunt, ut futuro Septembri Neo Eboracum redux cum illis operam darem, ut Circulum Latine Colloquendi conderemus. Nunc primum in urbem redibo, daboque operam ut vota ea successu non careant.

Haec itaque sunt quae te edocere volebam, ne forte putares me prorsus inertia detineri remque Latinam, me sopore oppresso, omnino desertam esse. —

Etiam atque etiam vale!

A. Avellanus

Quis feret praemium, lectores?

Theodorus Gaza (Γαζης), cum Thessalonica a Turcis capta profugus patria Mantuae apud Victorinum de Feltre commoraretur, notus esse coepit Varino (Guarino), diserto illi Graecae linguae interpreti, qui principis tum Ferrariae praeceptor Mantuam saepius visebat. Docti illi homines, postquam aliquam diu de singularibus sui quisque sermonem patrii virtutibus disputaverunt, orationem direxerunt ad sublimem fortitudinem eorum, qui Byzantium a Muradi Turcorum imperatoris oppugnatione defenderant, quae res tum propter Thessalonicae ruinam erat in

ore omnium. Qua occasione oblata Gaza, ut quam expedit Graeca verba fingi et formari possent demonstraret, ex tempore fudit distichon, quod Constantinopolitanorum civium virtutem ultra Herculis facinora augebat et quinque tantum continebat vocabula. Sed superatus est a Varino. Is enim non moratus Latine alterum protulit distichon eiusdem sententiae, idque adeo quatuor vocabulis constans. Quo facto ridens Gaza manus dedit.

Gazes quinque habuit, quatuor modo verba Varinus:

Dicite, quae fuerint disticha dicta duo.

Ex his, qui recte invenerint disticha, unus sortitus gratis accipiet hunc librum:

L. Chimani, Colloquia latino-germanica. Lateinisch-deutsche Gespräche zur Uebung in der lateinischen Umgangssprache. 2. umgearb. Auflage. Wien 1814. (458 pag.)

Literaria

Quartus mensis Martii dies, quo novus Foederatarum Civitatum praeses munere sibi delato fungi coepit, plurimi non solum momenti est ipsis illius terrae totiusque Americae civibus, sed etiam Europaeis, praesertim Germanis, quibuscum Novum quem vocant Orbem incolae firmiorem in dies habeant crescente commercio societatem. Nam quod, ut pauca afferamus, Institutum illud Carnegianum omnia nunc in archivis Germaniae colligi iubet scripta ad historiam civitatum Americae septentrionalis pertinentia, quod professores americanas inter germanicasque commutantur universitates, quod Germani Americanos hique illos convenire solent visendarum invicem terrarum morumque cognoscendorum causa, quod alterorum denique pluris fere utriusque quam aliorum aestimant opera et artificia — haec manifesta profecto sunt amicitiae cuiusdam ac necessitudinis documenta.

Sed et alia est, cur tantum huic regni mutationi tribuitur, causa. Dr. Woodrow Wilson — hoc enim praesidis nomen est — non novus solum moderator civitatis exstitit, sed patronus quoque eius factionis, quae, quid velit valeatque, nondum potuit in republica regenda comprobare. Nunc,

in quo vires exercent suas, habent. Nam multa erunt et varia et difficilia novi regiminis officia. In Panamensis fossae navigatione constituenda, in pactionibus de commercio faciendis, in fabricatorum quaestumque speculantium globis iure ac legibus coercendis, in viis ferratis nova ratione ordinandis, in omnibus his de politicis vel oeconomicis rebus quaestionibus, quanta sit praesidis americani vis atque auctoritas, siquidem vir est singulari ingenio praeditus, apparabit. Talem vero esse Wilsonem nemo est qui dubitet. Quamobrem Germanos quoque imprimis iuvabit cognoscere, quid hic tantus vir iudicet de republica exaedificanda, ut ita dicam, atque gubernanda deque rebus socialibus oeconomicisque curandis. Quod, cum ille vix dum capessiverit rempublicam, nisi ex scriptis eius disci non potest. Praeter duos de Washington et Civitatum Confederatarum historia libros maxima eius opera sunt quae inscribuntur „Congressional Government“ et „The State Elements of Historical and Practical Politics“, quorum primo, cum de americanis fere institutis tractet, parum extranei lectores capiuntur, alterum vero, qui est de re publica, quid sentiat auctor de munere suo, tam dilucide exponit, ut omnes, qui quidem

talibus rebus dant operam, lectione eius delectari sit necesse, praesertim cum multa in eo eluceat et historiae et literarum germanicarum scientia. Hic liber brevi edetur ipsius scriptoris permissu atque impulsu in germanicam linguam conversus a Guenthero Thomas, viro ob translatum Hillii de gentium consociatione librum optime noto. Prostabit venalis apud Hillgerum bibliopolam atque editorem Berolinensem (Berlin W. 9) nosque, ut primum prodierit, lectores nostros faciemus certiores. L.

Varia

Vides ut alta stet nive candidum Soracte —

Hoc carmen elegantissime nuper translatum legimus in britannicis, qui *Journal of Education* inscribuntur, commentariis. Cuius editor cum studiorum veterum sit amantissimus, ipsius nomen literis subscriptis latere haud scimus an recte suspicemur.

Lo! gleaming white with piled snows,
Soracte stands; the forests strain
And groan beneath their burdened
[boughs,
And nipping frosts the streams
[enchain.

O thaw the cold! pile on the wood!
The hour admits not niggard hand;
Bring out, mine host, in generous mood,
That Sabine jar of four-year brand.

Leave to the gods the rest, who, when
The embattled winds have ceased
[to lash
The seas to rage, give peace again
To cypress and to ancient ash.

To-morrow's fate seek not to learn,
But aught the day may bring
[perchance
Set down as gain, nor lightly spurn
The joys of youth and love and dance.

Green youth to crabbèd age must
[yield;
Let lovers now, their troth repeating,
Whisper in moonlit close or field,
At trysting hours their wonted
[greeting.

Now let the maiden's merry laugh
Betray in what coy nook she lingers,
While forfeit ring is snatched from half-
Reluctant arm or rebel fingers.

G. W. R.

Societas Germano-Gallica ad itinera inter gentes adiuvanda

Peregrinationes ut augeantur omni modo atque adiuventur, Berolini nuper societas condita est, cui qui ascripti sunt, his iam feriis pentecostalibus Parisios ducentur septem ibi dies commoraturi.

His se adiungere iter facientibus cuique licet, praesertim cum conditiones sint acquissimae. Immemor ullius rationis politicae societas illo itinere comprobabit Germani Francogallicae melius se invicem cognoscant utique oportere.

Plura scire desiderantibus libentissime respondebit professor G. Louvrier (Berlin-Charlottenburg, Kaiserdamm 17), Societatis Germano-Gallicae praeses.

Napoleo quam inhumaniter tractaverit feminas

Napoleo I. quamquam homo fuit summo ingenio praeditus, tamen urbanitate erga sexum infirmiore quem vocamus carebat, praesertim cum de industria feminis dicere soleret res quam ingrattissimas. Raro sane inurbanitates vel rusticitates suas in laudes et honores redigere studebat; immo feminas ex aula regia alloquebatur hisce fere verbis: „Pro deum fidem, quam rufa tibi sunt brachia!“ vel: „Horribilis hercle iste comae tuae ornatus; quis tibi capillos isto more digessit?“ vel: „Te umquam mutare pallas tuas negaverim; numquam enim vidi te aliter vestitam.“ — Uxori ducis de Chevreuse, uni e formosissimis imperii feminis, coma flava ac pulcherrima illustri, in saltatione sollempni in aedibus regis habita blandiri voluit sic eam alloquens: „Ah, mirum sane, quam rutili tui sunt capilli!“ Sed femina illa rectissime quidem illico: „„Concedo,““ respondit „„augustissime imperator; sed tu hoc primum effaris.““ — Alia saltandi occasione

imperator praefecti cuiusdam coniugi, quae placendi studiosissima habebatur, haec dixit: „Quid vero, amplissima, etiamnunc tantopere amas viros?“ „„Amo, domine imperator,““ illa inquit lingua promptissima „„siquidem urbani sunt viri.““ Cui Napoleo taccens tergum obvertit; praefectus autem paucis post diebus ab re publica erat remotus.

Guil. Lhm. Vratisl.

E Circulo Lectorum

Quaerit unus ex amicis nostris, unde originem habeant haec nomina zoologica:

- 1) Attheyella — 2) Nitocra (niteo, ocrea?) — 3) Ameira — 4) Althena — 5) Temora — 6) Amphiascus (ἀμφί, ἀσκόζ?) — 7) Idya.

Denotant verba, quod sciam, quasdam pulicem aquatilium species. Ad 4) in quodam libro suecico annotatum legi: ‚Town of Tweed‘, ad 5): ‚Palace of ancient kings of Ireland‘. Quae si quis accuratius explicare possit, responsa mittat rogatur ad Red.

Catalogi antiquarii

v. Zahn u. Jaensch, Dresden — Cat. 250: Autographen, num. 1—913 (Theologen 446—463, Philologen 464—495). — Cat. 252: Literarische Seltenheiten, num. 1—704.

— Cat. 253: Class. Phil. u. Altertumsk., num. 1—1484 (Auct. lat. 497—816, Plautus 662—689, Neulat. 1424—1459).

Heinrich Kerler, Ulm — Cat. 413: Seltenheiten (Incunab. Erstausg., Alte Drucke d. 16.-17. Jhrh., Mss. etc.), num. 1—796.

Joseph Jolowicz, Posen — Cat. 182: Klass. Phil., Bildungswes., num. 1—2054 (Latein. Schriftst. 466—818, Neulat. 819—926).

Antiquariat „Niedersachsen“, Göttingen — Cat. 144: Class. Phil. II (Sprach., Kunst, Archäol. etc.), num. 1—1454.

Karl W. Hiersemann, Leipzig — Cat. 416: Klass. Phil. u. Altertumsk., num. 1—729 (Lat. Klass. 133—208, Neulat. 209—319).

C. Klincksieck, Paris — Cat. 4 (Nouv. Sér.): Linguistique des 5 Parties du Monde, num. 1—1618 (Grec, Latin 630—646, 707—770).

Summaria Periodicorum

Der Phönix. Illustrierte Zeitschrift für die studierende Jugend, III, 4: G. Sturm,

Augustinus — H. Morenhoven, Der Schächer — R. Hänni, Das humanistische Gymnasium und harmonische Menschenbildung (Forts.) — F. v. S., Bilder aus Tientsin und Peking (Forts.) — Schriftwesen und Buchhandel in Hellas und Rom — A. Benesch, Schlangengezücht — A. Paul, Der hartnäckige Schuldner — J. Pardon, Der Fischmarkt — Sprachecke — Spiel und Scherz — Palaestra — Auskunftei.

In num. VII^{mo} corrigenda:

Pag. 94	lin. 8	pro laas	legelatas
97 ^a	40	iudico	iudicio
98 ^a	35	omnium	omnium
100 ^a	45	frangogallice	franco- [gallice
101 ^a	36	renos	renes
101 ^a	44	exitandum	exci- [tandum
101 ^a	13	cantem	tem
103 ^a	22	1817	1819
108	13	Haec	Hae
106		Sententiis nomen Saravinus sub- scribendum	

Libri libellique censurae causa missi:

A. Avellanus, Palaestra. Being the Primer of the Tusculan System of learning, and of teaching Latin to speak. 3rd. Ed. Part I, 1—16.

J. Steinbauer, Aufsatzstoffe für Mittelschulen. Beilage z. Jahresber. d. K. Progymnasiums Windsbach i. Bay. 1911/12. IV + 52. 0.70 M.

W. Kalb, Spezial-Grammatik zur selbständigen Erlernung der römischen Sprache für lateinlose Jünger des Rechts. Leipzig, O. Nennich, 1910. IX + 310. 7.50 M.

W. Kalb, Wegweiser in die römische Rechtssprache für Absolventen des humanistischen Gymnasiums. Ibidem 1912. IX + 152. Pr. ?

P. Dannenberg, Zimmer- u. Balkonpflanzen (Wissenschaft und Bildung: 58). 2. Aufl. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1911. 171. 1.25 M.

S. P. Widmann, Geschichtsel. Missverständenes und Missverständliches aus der Geschichte. 2. Aufl. Paderborn, Ferd. Schöningh, 1913. 393. 3.20 M.

Sprachkunde. Blätter für Sprachforschung und Sprachlehre. I, 1—3. Berlin-Schöneberg, Langenscheidt'sche Verlagsbuchhandlung, 1913.

Sententiae

Omnia mors poscit. Lex est, non poena, perire. Seneca

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo. Ovidius

Post amicitiam credendum est, ante amicitiam iudicandum. Seneca

Rudis indigestaeque molis

instar ea plerumque in scriniis latitant scripta et excerpta, quibus qui recte uti velint, ordinem imprimis debent servare. Quod ut fiat facillime atque commodissime,

libelli, quibus illius generis res colligantur, idonei

enixe omnibus lectoribus nostris commendantur. His enim nemo potest eruditus carere. Nullo glutine opus est, nullo penicillo. Nam cum paginae libellorum decussatim gummi quod vocant arabico illitae sint, paucio humore quaevis plagulae facile affiguntur. Hoc modo nuntii politici, carmina, praecepta culinarum, signa tabellaria. iudicia, sententiae, iocosa, sensurae librorum aliaque multa asservantur suoque statim loco reperiuntur.

Hae vero venales prostant libellorum formae:

Num.	Lib.	pag.	(ca. cm)	Pret.	Num.	Lib.	pag.	(ligat. semilint.)	Pret.
0.	Lib.	16	pag. (ca. 16×24 cm)	0,15 M.	8.	Lib.	192	pag. (ligat. semilint.)	4,75 M.
1.	"	24	" " " "	0,25 "	9.	"	24	" (ca. 32×48 cm)	1, — "
2.	"	48	" " " "	0,50 "	10.	"	48	" " " "	2, — "
3.	"	96	" (ligat. semilint.)	1,40 "—	11.	"	96	" (ligat. semilint.)	4,75 "
4.	"	192	" " " "	2,50 "	12.	"	192	" " " "	9,25 "
5.	"	24	" (ca. 24 × 32 cm)	0,50 "	Impensae tabellariae his non includuntur pretiis.				
6.	"	48	" " " "	1, — "					
7.	"	96	" (ligat. semilint.)	2,50 "					

== Non dirigantur mandata nisi ad editorem huius commentarii ==

H. Lüstenöder, Francofurti a. M., Baustr. 10.

SOZIALE STUDENTENBLÄTTER

herausgegeben vom

SEKRETARIAT SOZIALER STUDENTENARBEIT

Telephon 370 • M. GLADBACH • Kurze Str. 10

Jährlich 8 Hefte für Studenten und Arbeiter M 1.—, für andere und Ausland M 1.50.
Erschienen 4 Jahrgänge, geb. M 2.50.

DISCE LATINE LOQUI!

Imperfecta omnis sine loquendi facultate scientia.

Novistine PALAESTRAM? Haec vera, sana, prudens discendi ratio est. XXX circiter libelli et classium et singulorum institutioni accommodati. Utimur imaginibus et quotidianae vitae textibus ex ipsis scriptoribus romanis depromptis. Uberrima vocabularia; nulla nisi loquendi, scribendi, loquendi exercitia.

Prodiit adhuc dimidium operis, cui integro tantum potest subscribi. Singulae partes vel specimina non mittuntur. Pretium est 5 dollarum, vel totum
::::: vel duabus pensionibus solvendum. :::::

== The American Book Supply Co. Ltd., 149 Strand, London, W. C., Britannia ==

Editor Scriptoris Latini: Hans Lüstenöder Francofurtensis
Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportensis

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. IX   Francofurti a. M., Mense Iunio MCMXIII   Num. IX

In memoriam

Theodori Koernerii, qui abhinc C annos

in primo flore aetatis clarissimam pro patria mortem oppetivit,
tria poetae patriae amantissimi carmina latine vertit

Henricus Brand Hagensis.

I

Lutzovi venatio flammifera

De saltu sub sole quid emicat?
Propinquans sonitus crescit.
Funestis ordinibus advolat,
Et cornuum crepitus personat,
Riget animus atque horrescit.
Iam homines atros interroga:
Est venatio Lutzovi flammifera.

Quid silvam obscuram corripit,
Subinde per montes vagatur?
Nocturnas insidias instruit;
Clamore sublato fragor fit,
Grex Gallica telis necatur.
Iam atros venantes interroga:
Est venatio Lutzovi flammifera.

Ubi obstrepit Rhenus vineta per,
Tyrannus se ibi occultat —
Ceum fulmen quid venit velociter,
Per undas enititur acriter
Et hostem ultra assultat?
Iam atros natantes interroga:
Est venatio Lutzovi flammifera.

Quid vallem hic perstrepat acies,
Tumultu campus miscetur?
Feroicissimi dimicant equites,
Libertatis effulsit illustrior spes
Et flammis cruentis augetur.
Iam equites atros interroga:
Est venatio Lutzovi flammifera.

Quem animam agere cernimus
Inter hostes flebiles stratum?
Morientis vultus quam pallidus!
At animus manet interritus;
Quippe patriae solum servatum!
Iam caesos atros interroga:
Fuit venatio Lutzovi flammifera.

Venatio saeva Germanica
Carnificum ac tyrannorum!
Lamentis vos parcite, pignora,
Lux oritur, terra est libera,
Licet magna cum caede nostrorum!
Iam aeva vulgetur in omnia:
Fuit venatio Lutzovi flammifera.

II

Preces militis proeliantis

Pater, appello te!
Circum involvunt me fumi tonantes,
Undique emicant ignes crepantes.
Rector pugnarum, appello te!
Tu, pater, ducas me!

Tu, pater, ducas me!
Sive victurus, seu moriturus,
Numina tua sum observaturus;
Sicuti voles, ducas me.
Deus, agnosco te!

Deus, agnosco te!
 Et hiemali ex sono silvarum,
 Et crepitante tumultu pugnarum,
 Fons tu salutis, agnosco te!
 Tu, pater, serva me!

Tu, pater, serva me!
 Tibi, o domine, tota mandetur
 Anima mea, quae tibi debetur;
 Vivum et mortuum serva me!
 Domine, laudo te.

Domine, laudo te!
 Non proeliamur pro bonis humanis,
 Hostem arcemus a focus ac fanis:
 Vincens, occumbens laudabo te!
 Tibi committo me!

Tibi committo me!
 Cum me salutant tonitrua mortis,
 Cum fluit sanguis venarum e portis:
 Tibi, mi deus, committo me!
 Pater, appello te!

III

De gladio carmen

Ad laevam mihi pendens,
 Quid vis tam laete splendens?
 Tu, ensis, iuvas me
 Renidens hilare.
 Hurra!

„Me eques habet fortis,
 Est splendor meae sortis;
 Defendo liberum,
 Hinc meum gaudium.
 Hurra!”

Nam liber dicor vere;
 Te caleo sincere,
 Tamquam si sponsa sis
 Mi instar virginis.
 Hurra!

„Sum tibi dedicata,
 Quae ferro sum prognata,
 Velut sponderis.
 Me quando nuptam vis?
 Hurra!”

O tubae vox canora,
 Haec nuptus est aurora:
 Mox fragor obstrepat,
 Amica prodeat!
 Hurra!

„Amore ardens glisco,
 Amplexus concupisco.
 O sponse, prende me,
 Corollam arripe!
 Hurra!”

Quid in vagina soni
 Auditur ensis boni!
 Hei! quae alacritas?
 Cur ita resonas?
 Hurra!

„Est locus hic sonandi,
 Cupido fert bellandi;
 Magna 'st alacritas.
 Tu, eques, irruas!
 Hurra!”

At mane tu in cella,
 Hinc quid vis, mea bella?
 Exspecta tacita,
 Dum eris excita.
 Hurra!

„Ne diu me morere;
 Quam cupio videre
 Rosetum Veneris
 Cum rore sanguinis!
 Hurra!”

Sit ita! e vagina,
 O mea lux, festina,
 Huc, ferrum, huc ad me!
 Deducam domum te.
 Hurra!

„Beatam me sub divo!
 Hic sole fulgens vivo,
 Choreis gaudeo
 Incensa illico.
 Hurra!”

Tu, eques acer, surge,
 Germana proles, urge!
 Iam sponsam teneas,
 Amplexu foveas.
 Hurra!

Ad laevam cum pendebat,
 Furtive tum nitebat;
 Ut dextrae iuncta sit,
 Nunc caelum annuit.
 Hurra!

Proinde suaviare
Os ferreum! amare
Si quis cessaverit
Desertor, sacer sit!
Hurra!

Nunc age cantet illa,
Tu, ferrum, iam scintilla!
En adsunt nuptiae
Nunc sponsae ferreae.
Hurra!

Unumne an duo de Consulatu suo Cicero scripserit poemata

E. Heikel, Adversaria ad Ciceronis de consulatu suo poema.

Diss. Helsingforsiae MCMXII)*)

Jam A. Patricius et P. Manutius, diversorum titulorum specie, ut opinor, maxime in errorem inducti, duo diversa carmina Ciceronem de rebus suis scripsisse existimaverunt, unum, quod De Consulatu inscriberet, et alterum, De Temporibus appellatum, quod eas contineret res, quas exsul Cicero perpressus erat atque ea demum, quae vel in reditu ipso glorioso vel postea facta erant. Primum enim Patricius in editione fragmentorum Ciceronis 1), testimonio usus eorum verborum, quae sunt in epistula ad Lentulum missa, de qua supra dictura est: quod rogas, ut mea tibi scripta mittam, quae post discessum tuum scripserim, etiam hos De Temporibus libros manifesto post discessum Lentuli conscriptos esse contendit. Inde vero effici dicit, cum Lentulus post Metelli et Afranii consulatum, i. e. annum 60, quarto demum anno in Ciliciam profectus sit, libros De Consulatu multo ante perfectos fuisse quam libri De Temporibus inchoati fuerint. Patricium secutus Manutius huic ipsi epistulae huiusmodi notam subiecit 2): [tres libros De Temporibus meis], de exilio atque etiam de reditu: in his enim Lentulum, optime de se meritum nominavit. Scripsit etiam versibus tres libros de consulatu suo, sed antequam iret in exsilium, quod lib. II Ad Attic. epist. 3 et lib. I De Divin. c. 11 ostendit. Hic autem Cicero commemoravit, quae post dis-

cessum Lentuli, id est post exsilium suum scripserat.

Haec opinio per multas virorum doctorum disceptationes usque ad nostram aetatem permanavit. Ex eorum numero, qui huius sententiae tutores extiterunt, nonnullos nominatos esse velim, quamquam qui quidem opinionem suam diligentia atque ratione confirmare conati sunt, perpaucos cognovi. In iis sunt Heusde, Suringar, Tunstall, Grollmus, Drumann et historiae litterarum Latinarum scriptores Baehr, Teuffel, Schanz.

Heusde Patricii sententiam et explicandi rationem amplexus nullo, quod quidem video, novo argumento addito fulcit. Immo dum maxime praedicat cavendum esse, ne carmina Ciceronis confundendo in errorem incidamus 3), ipse in novum prorsus errorem ruit, quod commemoratis iis verbis, quibus nihil aliud agitur nisi de Latino Ciceronis carmine a Caesare cum Graecorum carminibus comparato 4), etiam Graecis versibus Ciceronem aliquid de rebus suis scripsisse concludit. Atque haec nova opinio cum nullo nitatur fundamento, ne ariete quidem eget. 5)

ad Rhen. 1836, pag. 55. — 4) Ep. Ad Qu. Fr. II. 16: Quomodonam, mi frater, de nostris versibus Caesar? Nam primum se legisse scripsit ad me ante, et prima sic, ut neget se ne Graeca quidem meliora legisse. Reliqua ad quendam locum ἔα θυμότερα. Hoc enim utitur verbo. Dic mihi verum, num aut res eum aut χαρακτήρ non delectat?

5) In eodem errore Middleton versatur (The Life of M. T. Cicero. London 1823, I, pag. 497), refutaturque a Tunstallo (Epistula ad Middleton. Cartabrigiae 1741, pag. 102). Baehr vero (Gesch. d. Röm. Lit., I, pag. 483), ex eodem loco,

*) Cum typi desint, diductioribus nos literis utimur, ubi auctor *cursivis, crassis*, ubi ille diductioribus. Verba ad priores opusculi paginas lectorem revocantia omittere mihi licuisse existimavi. Red.

1) Pag. 184. — 2) Comm. in epp. Ad Diversos, Francofurti 1580, pag. 130. — 3) M. Tullius Cicero φιλοπλάτων. Traiecti

li, qui duo carmina fuisse statuunt, hac fere disputandi ratione utuntur.

Ciceronem, cum a Luceio non impetravisset, hic ut res a se gestas illustraret, dicunt coactum esse facere, id quod fortasse facturum se esse praedixerat, ut et de se ipse scriberet carmen, quod contineret fabulam rerum eventorumque suorum, quae varios actus haberet multasque actiones et consiliorum et temporum, et hoc opere exsilium atque reditum illum gloriosum exponeret. 6) Hos vero libros De Temporibus inscriptos esse ex epistula a nobis saepius commemorata (Ad Fam. I. 9) coniciunt. Temporibus autem vocem hic eadem fere significare atque **tempora miseriarum calamitatumque**. 7) Eodem enim modo a Cicerone ipso hoc vocabulum saepius usurpatum esse. 8) Iidem pro-

ut opinor, profectus, Ciceronis versus initio Graece compositos esse docet, tum in Latinum sermonem conversos! Testimonium adfert nullum.

6) Cfr. Heusde L. d. pag. 56 et supra quae attulimus pag. 26 sq. ep. ad Luceium §§ 6 et 8.

7) „vel similiter“ intellegendam Grollmus dicit (De M. Tullio Cicerone poeta. Regimonti 1887, pag. 35); cfr. Suringar De Romanis autobiographis. Progr. Lugd. Bat. 1846, Tunstall L. d. pag. 105. (Sed ut nos tempora hodie appellamus tempora novissimorum bellorum civilium (!), ita et Cicero calamitosa illa tempora exsilii sui **sua tempora** ἐμφοτικῶς appellat.), Drumann, Hist. Rom. vol. VI pag. 20 § 62, Schanz Geschichte der Römischen Literatur I. II pagg. 387 sq., 390.

8) Adferunt locis supra nominatis Tunstall Pro Planc. XXXX, Ad Att. VIII. 12, Ad Fam. I. 9. 3, II 6, Grollmus ultro Ad Fam. I. 6. 2 et Drumann Pro Sext. LVIII. Drumann vero ita disputat: (a. 55) Die Freude über seine geistige Schöpfungen wurde doch immer von dem Schmerze über seine Musse und die erlittenen Kränkungen überwogen. Durch die Verhandlungen über die Consular-Provinzen im vorigen Jahre und dann durch den Streit mit Piso im Senat war er an seine Bedrängnisse, an die Zeit, in welcher man in ihm den Retter des Reiches verfolgte, auf das empfindlichste erinnert — — Wie er nun stets das Bedürfnis fühlte, mit Worten darzustellen, was in seinem Innern sich bewegte, so verfasste er jetzt ein Gedicht über seine Leidenszeit in drei Büchern (scripsi versibus tres libros

fitentur se minus intellegere, quid fuerit causae, cur Ciceronis De Consulatu carmen, si iam anno 60 absolutum esset, tam diu in scriniis conclusum latitasset; immo veri simile esse eum, qua esset gloriae cupiditate, ut ad umbilicum perduxisset, statim publici iuris fecisse. 9) Et primo quidem adpectu gravissimo huius rei testimonio Schanz 10) et Grollmus 11) videntur uti hoc: quoniam libri De Temporibus anno 54 nondum essent editi (quos iam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem), ex alio quodam carmine necessario sumptum esse versum

Cedant arma togae, concedat laurea laudi,

quem in oratione Pisoniana 12) anno 55 habita Cicero defendit. Hoc carmen fuisse, quod De Consulatu inscriptum erat, manifestum et omnibus probatum esse docent, indeque recte concludi carmen De Consulatu certe ante annum 55 ideoque etiam prius quam alterum illud opus divulgatum esse; atque ob hoc ipsum nihil esse evidentiუს quam duo diversa carmina Ciceronem de rebus a se gestis condidisse.

Haec quamvis gravia, tollenda tamen sunt. Quod quo facilius fiat, auxilio utar viri cuiusdam litteris Latinis eruditissimi. Dudum enim mihi quidem G. Vossius veram in hac re sententiam comprehendisse videtur atque felicissime explanavisse, quae inter diversos titulos, qui dicuntur, ratio intercedat. Ita enim de hac re disputat 13): Latine autem de consulatu suo quidem scripsit, sed carmine, idque tribus libris. In secundo De Consulatu Urania musa loquebatur, ut

de temporibus meis, ad Fam. I. 9. 8). Es betraf Verbannung und Rückkehr und ist von dem lateinischen Gedichte über sein Consulat aus dem Jahre 60 — —, von den Anecdota — — und von dem Gedichte, welches 59 für Caesar bestimmt wurde — —, zu unterscheiden.

9) Cfr. Tunstall L. d. pag. 104 sq., Grollmus L. d. pag. 73.

10) L. d. I. II pag. 390. — 11) Vide ibid. — 12) XXIX. 72 sqq.

13) De Historicis Latinis libb. III. 2 ed. Lugd. Batav. 1651 pag. 51 sqq.

constat ex primo De Divinatione, in tertio autem Calliope, ut liquet ex lib. II ad Att. ep. III. Meminit eorum etiam librorum epist. VI lib. I ad Att., ubi tertium poema expectare iubet. Item Lactantius lib. III cap. XVII et Nonius in Eventus. Aliter autem persuadere mihi non possum quam eosdem libros designari a Cicerone epist. ad Lentulum, quae est nona libri primj ad famil.: Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis e. q. s. Andreae tamen Patricio, uti etiam Paulo Manutio, diversi videntur, quia libri De Consulatu Afranio et Metello consulibus fuerint perfecti, hos autem De Temporibus suis inter eos reponat, quos scripserit post discessum Lentuli in Ciliciam; at post eos consules anno demum quarto Lentulus in provinciam est profectus. Est hoc sane alicuius coloris argumentum. **Sed cui verisimile fiat Ciceronem bis de rebus a se gestis scripsisse, idque versibus et totidem, tribus nempe libris? Quare ita credere malo, eos quidem libros a Cicerone fuisse ante exsilium scriptos, sed non esse publici iuris factos. Post reditum autem ab exsilio ac imprimis post Lentuli discessum revocatos fuisse ad incudem, ut novi possent videri.**

Verum tam firmum num hoc est trium verborum fundamentum, in quo posita est sententia Patricii et Manutii, ut ne Vossio quidem id labefactare contigerit, si quidem nullo impetu facto praeterit ultroque concedit „alicuius coloris argumentum“ esse? Immo si locum illum epistolae ad Lentulum, de industria paulo fusius a nobis enarratum supra, conspexeris, iam apparebit ista verba „post discessum tuum“ parum admodum valere ad eam rem, ad quam revocant Patricius ac Manutius. Ad eas quidem res, quae proxime sequuntur, scilicet ad orationes et De Oratore libros, de quibus loquitur Tullius, re vera pertinet hoc temporis indicium nec quisquam negaverit pertinere. At quae longo intervallo sequuntur verba: scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis, quis iam velit post

eandem temporis metam reponere? Hoc vereor ne aequè supervacaneum sit ac mare traicere pisces captatum. Equidem ita censeo, nullum ex illo loco argumentum erui posse, quo hoc opus post annum 56 scriptum esse evincatur.

Ex epistula ad Luceium missa non multum redundare videtur ad distinguendas temporum rationes. Coniecturae tamen patent. Dicit Cicero, si causam suam historico non probaret, ipsum de se scripturum esse et subiecturum sese vituperationibus civium. Nonne igitur veri simile est carmen De Consulatu nondum esse divulgatum? 14) Destitutus a Luceio carmen suum, ut mea fert opinio, a principio coniurationis usque ad reditum 15) producit, anno sequenti per Atticum historico tradendum curat. 16) Biennio postquam cum Luceio egerat, libro interim cum compluribus iam communicato, in epistula ad Lentulum missa indicat se scripsisse versibus tres libros de temporibus suis. At dicunt hoc non fuisse carmen De Consulatu, sed eos spectari libros, quibus exsilium atque reditum expandit, id est tempora, quae appellant, miseriarum calamitatumque. An etiam reditus calamitas? 17) At quaerendum est,

14) Cfr. Spalding ad Quint. Inst. Orat. XI. 1. 24: Esse depromptos (versus quos adfert Quint.) ex carmine heroico De suo Consulatu vel De suis Temporibus satis apparet. Nec dubito, quin hi tituli sint eiusdem operis, cum Manutius diversa carmina existimet ad Familiar. I. 9. p. Graev. 91. **Nihilum condidisse de rebus suis Ciceronem aperte colligo ex epistula ad Luceium Famil. V. 12.** — Ἰπόμενα illud, quod constat anno 60 editum esse, in Graecia fortasse maxime dispersum erat, cfr. Ad Att. II. 1: — conturbavi Graecam nationem. — Tu curabis, ut et Athenis sit et in ceteris oppidis Graeciae. Videtur enim posse aliquid nostris rebus lucis afferre. —

15) Cfr. ep. ad Luceium, Ad. Famil. V. 12, § 4. — 16) Ad Att. IV. 11.

17) Grollmus, cum (pag. 34 sq.) docet causam novi carminis componendi exsilium reditumque fuisse enumeratis omnibus fere rebus, quas in hoc carmine canendas fuisse arbitraretur, adserit etiam: **sive ut splendor reditus a Brundisio per Italiam usque in Urbem nobilitaretur.** Paulo vero infra de titulo illo: **Tempora**

quod quidem non satis accurate demonstratum est, num angustias atque procillas tantum vitae suae tempora sua Cicero nominare consueverit. Iis quidem locis, quos attulerunt Tunstall, Drumann, Grollmus, iniuriarum ab inimicis inlatarum et exsillii praecipue memor videtur fuisse, cum loqueretur de suis temporibus. 18) Alii tamen loci inveniuntur, in quibus similiter prorsus atque hic posita vox illa alium plane sensum habet. Eius modi haec sunt, quae in epistula ad Plancum Cicero scribit 19): quae (scil. res publ.) si ad **tuum tempus** (i. e. ad **consulatum tuum**, de quo supra: sollicitat — — — expectatio consulatus tui, quae ita longa est, ut optandum sit, ut possimus ad id tempus rei, publicae spiritum ducere) perducitur, facilis gubernatio est. Praeterea notum est saepius Ciceronem de **temporum suorum varietate** 20) locutum esse atque etiam de **temporibus**

hic intellegenda sunt tempora miseriarum calamitatumque, I. e. exsillium (reditusque). Lepide ille quidem, ubi minus congruunt, quae disserit, minime consentanea uncis quasi mitigare conatur.

18) Eum tamen locum, qui est Ad Att. VIII, 12 dubito num recte Tunstall huc revocaverit. Ibi enim quoniam Cicero de tristitia illorum temporum loquitur, haec vox per se ipsa nihil aliud significare videtur quam quodvis temporis momentum.

19) Ad Fam. X. 1.

20) Cfr. Ad Fam. VI. 6: ne nos quidem nostra divinatio falleret, quam — — praeceptis plurimoque — — doctrinae studio, tum magno etiam usu tractandae rei publicae magnaue nostrorum temporum varietate consecuti sumus.

civilibus 21), quae sine dubio ad rem publicam pertinent atque ad res novandas. Et quod permagni ad hanc quam tractamus quaestionem momenti videtur esse, praecipue de varietate atque vicissitudinibus temporum suorum Cicero monet, cum historiam vitae suae scribendam commendat. Quid quod ipsi illi viri docti, qui duobus carminibus Ciceronem res a se gestas cecinisse statuunt illudque posterius calamitatum praecipue historiam continuasse, eodem tamen opere id consilium Tullium persequi voluisse dicunt, cui Luceius non satisfacisset, scilicet ut expanderetur fabula rerum eventorumque suorum, quae varios actus haberet multasque actiones et consiliorum et temporum? Tantane igitur in calamitatibus varietas? Quodsi ex illa epistula coniectura recte capietur et aliquid concludetur denique, id mihi videtur ante omnia esse memorandum, quod ipse Tullius a principio coniurationis ad reditum suum modicum quoddam opus confici posse demonstrat totamque per epistulam hanc materiam cum ad scribendum idoneam tum vero varietatis temporum consiliorumque atque delectationis plenam esse confirmat. Quid igitur veri similis quam ipsum postea hanc materiam adripuisse carmenque suum a principio coniurationis inceptum usque ad reditum extendisse?

21) Ibid. paulo infra: Notantur — — ad divinandum signa duplici — — via: quarum alteram duco a Caesare ipso, alteram e temporum civilium natura atque ratione.

==== In Memoriam Hartleyi ====

symphonicorum in Titanica nave magistri fortissimi

Vivit adhuc, immo reviviscit anno nunc elapso recordatio illius, qua nulla maior in mari accidit, calamitatis, naufragii dico interitusque navis britannicae, quae ob immensam magnitudinem ab iis, qui eam aedificaverant, Titanica erat appellata. Solvit ea, ut primum trans Oceanum iter ingredere-tur, decimo die Aprilis Southamptone postri-

dieque eius diei, plus duo milia portans hominum, e portu Queenstownensi pro-
vecta est in altum. At quis eorum, qui se vitamque suam ingenti et quod solidissimum omnium videbatur navigio commiserant, putavit sese ultimum tum et Europae valedixisse et suis! Nam vix triduo post, nocte solis inter lunaeque diem media, navis prope

Cape Race, quod vocatur, promunturium tanta vi glaciata quadam mole in mari nante impacta est, ut, cum praesertim numerus scapharum servandis vectoribus destinatarum nequaquam sufficeret, plus mille sexcenti homines aqua haurirentur. Ac multo plures eodem interiissent fato, si non alia navis vaporaria, nomine Carpathia, quae a Philippsio, telegraphi administro in ipso mortis discrimine officium suum praestante, arcessita erat, ceteros circiter septingentos excepisset.

Noctis illius memoria quantas tragoedias excitat! Quos ploratus cum fluctibus luctantium, quot querelas uxorum coniuges, fratrum sorores, parentum liberos ipsorum sub oculis perire videntium, quos intereunte in navi relictorum clamores ac lamentationes! Dignum sane, quamvis horrescat animus, argumentum, quod carmine terrores naufragii virorumque in fungendo officio constantiam narrante celebretur. Audiamus, quam egregie socius noster, professor D a m s t é Ultraiectinus, operi huic a se ipso suscepto suffecerit.

At vos, sidereae, quas nulla aequaverit aetas,
Ite, decus terrarum, animae, venerabile vulgus,
Elysium et castas sedes decorate piorum!

Silius Italicus

Splendida regali puppis Titanica luxu
Sulcat Atlanteos fluctus, vi mota vaporis,
Europaeque oris longe post terga relictis
Nititur in Tellure Nova contingere metam.
Tempore nocturno gelidi secat aequora ponti
Navis, ab intrepidis portu deducta Britannis,
Nec mora nec requies ulla est: data iussa facessit,
Ut quas exsuperat forma spatioque capaci,
Cunctis se doceat cursu praestare carinis.
Vertragus Oceani princeps — cupit ipsa vocari
Hoc titulo nomenque suum volitare per orbem.
Ocius assidue caecas perlabitur undas:
Sit pelagi facies spissis obducta tenebris —
Vel Stygiam pellunt electrica lumina noctem;
Emineant vasto glaciati gurgite montes —
Anne gelu concreta potest unda illa nocere,
Indomitam tuto quam prora findit acuta?
Aut hunc ulla valet lembum submergere aquae vis,
Partibus impletis qui sit fluitare paratus?
Caerula lata iacent, nullis iam concita ventis;
Cuncta silent: reddit sonitus iam cochlea sola,
A puppi quae perpetuo ferit aequora pulsu
Percellitque tremore ratem properamque propellit.
Vectorum populus — non tanta frequentia multis
Oppidulis habitat — carpit per membra soporem,
Otia quo recreent aegras in crastina vires.
At tamen haud cunctis licuit succumbere somno:
Invigilant nautae, quibus est custodia navis
Credita perque vices noctem speculantur opacam.
Sic per aquas sine fine ruit Titania moles.

Progreditur segura viae — tonat omne fragore
Navigii corpus subito; tum machina vasta,
Corda ratis quae sunt, cessat: sursum volat ingens
Vis hominum, quaerens causas motusque moraeque.
Nil ibi triste vident, sed vix formidine missa
In casulas rediere suas, cum iussa magistri
Dira sonant: vox maesta foros perfertur in imos,

Ut constrata petant navis velociter omnes
 Neve salutare spernant constringere zonas!
 Haud mora, festinant cuncti rursusque sub auras
 Evasere simul: sensim subsidere proram
 Heu! cernunt, animis at surgit mortis imago!
 Rasis enim glaciem rigidam mersamque profundo
 Forte carina ruens et rimam duxit hiantem.
 Stat collecta manus, stat celso ponte magister.
 'Eia in aquas', ait ille, 'viri, demittite cumbas,
 Quas cum pignoribus conscendat femina turba!
 Non armis opus est, non verba minantia dantur —
 Imperio parent omnes: discedere lintres
 Densa phalanx videt atque imperturbata virorum
 Cumque viris quas fidus amor restare coëgit.
 At vero quamquam superest spes nulla relictis,
 Viva manet vel sic morituris cura suorum,
 Quos fragiles passim portant super alta phaseli.
 Telegraphi, praeclara cohors, patienter in omnes
 Significant partes radiisque loquacibus instant
 Auxilioque vocant naves — iam signa per auras
 Carpathiam tetigere ratem: ruit impete vasto
 Et mox excipiet tenerum delata popellum,
 At non inveniet vulgus sublime vocantum.
 Interea fracta quamvis a nave remotum
 Usque agmen muliebre oculos defigit eodem
 lamque odio vita est, tanta mercede parata,
 Naufraga cum pubes sacro ferit aequora cantu!
 Quis credat? Iuvenes laetis contentibus aures,
 Dum fortuna fuit, qui permulcere solebant,
 Vicina iam morte pio modulamine corda
 Anxia confirmant: resonant freta caerulea late
 Carmine solemni, curarum dulce levamen
 Supremumque vale quod sit patriaeque suisque:

Te propius, Genitor, mihi mox accedere detur!
 Sint Tua per duras Regna adeunda cruces,
 Suppliciter clara semper Te voce precabor:
 Te propius sistas me, Pater Omnipotens!

Ut premar aerumnis, atra ceu nocte viator,
 Et pro pulvino sit mihi nuda silex,
 Occiduo iam sole tamen solatia perstant:
 Mi Pater, in somnis vivere Te propius.

Sic, o, sic videam, Caelum quo tramite tangam,
 Sic quaecumque mihi Gratia tanta tulit,
 Nec non angelicos coetus sine fine vocantes,
 Ut iam Te propius, Summe Pater, veniam.

Deinde animo vigilante Tui iam laude serenus
 Moliar ex salebris ardua templa meis,
 Tristibus ut curis aegrisque laboribus ipsis
 Te propius verser, mi Pater, assidue!

Vixdum finierant, casus miseratus acerbos
 Tot fortes animas Deus arcessivit in aulam
 Aetheream caelique beata sede locavit.
 At ratis Oceani sensim desidit in ima.
 Interiens illas adeo se condit in undas,
 Quas cursu rabido secuit, quas verbere torto
 Caedere non verita est: iacet, en, Titanica puppis
 In ponti gremio properata sorte sepulta.
 Illa suum voluit nomen volitare per orbem,
 lamque per ora virum volitat, sed flebile ubique
 Insonat, immanis nusquam non causa doloris,
 Semper at illorum renovans praeconia laudum,
 Quos sub caeruleis Titanica contegit undis.
 Anglia, Londini est templum tibi nobile et ingens,
 Heroi quod idem vice fungitur, utpote iusta
 Reddere ibi solita es illis sedemque sepulcri,
 Quos bene promeritos de te iam fata tulerunt,
 Religiosa domus, nec abest sua cella poëtis.
 At vero procul inde heroum surgit in imis
 Oceani, quod non nitido de marmore structum,
 Donec erit tellus, aetas venerabitur omnis
 Nec nisi nudato transibit vertice nauta.
 Sunt hic nempe siti placidaque hic pace quiescunt
 Qui novere animo constanti linquere lucem,
 Praecepti memores, quod Nelson tradidit olim,
 Verbis pro tumidis classi cum tessera missa est:
 ,Officio iam quisque suo fungatur oportet'.
 Nec tamen hos vitae pretium praesigne manebat,
 Morte sua taetrum populis fregisse tyrannum:
 Officii fuit unus honor mens conscia recti!
 Haud frustra cecidere: monent tot funera coram,
 Ipsa sibi pretium quam sit venerabile virtus.
 lamque valete, animae fortes gentisque Britannae
 Immortale decus! Memori vos mente colemus,
 Heroes, siquidem vestrum mirabile letum
 Humano generi manet aeternumque manebit!

Quis autem is fuit, qui ipse mortem praevidens animos hominum secum intereuntium, dum canticum illud, quod qui audiunt, mirifice commoventur, cani iubet, ad res convertit caelestes? Aequum est huius quoque viri fortissimi officiique sui diligentissimi nomen ad posteritatem pervenire. Wallace Hartley erat ei nomen habuitque dignum magnanimitate sua funus: ne rex quidem sollemnius et magnificus efferrî potuit. Nam cum dies appropinquasset, quo corpus eius patriae, ut par erat, terrae redderetur, multa milia hominum e longinquis etiam locis undique Colunionem, quod Colne hodie vocatur oppidum, confluebant, ut, ubi natus erat symphoniacorum magister, ibi supremo quoque eum prosequerentur honore. Nemo eo die solita sua negotia obibat: clausae

omnes oppidi tabernae erant, desertae fabricae atque officinae. Demissa passim vexilla communem totius civitatis luctum significabant. In viis autem, per quas exsequiae ducebantur, tanta erat hominum frequentia, ut triginta fere milia ita funeri interfuisse dicant. Ac tantopere gravitate rei atque sanctitate omnium animi commovebantur, ut muta ingens illa multitudo plaustrum, quo corpus Hartleyi ad sepulturae locum deveheretur, exspectarent. Quod cum ipsum appropinquaret, redis in quibus propinqui mortui sedebant, comitatum, tum omnes tacito quodam consensu capita aperuerunt nudatisque capitibus pompam viderunt praeterire. Constiterant, qui in funus venerant, ad parvam illam Methodistarum aediculam, in qua defuncti pater quinque et viginti per

annos canentium choro praefuerat filiusque ipse olim musicae arti operam dare coeperat. Qui comitarentur exsequias, non solum magistratus Columiensis miserat, sed legio quoque, in qua Hartleyus stipendia fecerat, itemque vicinorum oppidorum, quae musicen colunt, collegia atque societates. Quinque symphonicorum chori exsequias concentu funebri prosequerantur, qui, cum in coemeterium advenissent mortuusque tumulo inferretur, illum simul coeperunt hymnum, quem Hartleyus, cum Titanica sidere coepisset, famulos suos ad non dubiam mortem concurrentes canere iusserat. Tum vix erat, qui lacrimas cohiberent. —

Nunc vir ille fortissimus in terra quiescit; manebit vero apud posteros quoque memoria eius, qui intrepido animo exitum exspectans musicen tamquam numen invocavit, ut hominibus de salute vitaeque desperantibus in ipsa morte eam adhiberet consolationem, quae illis horis sola posita erat in hominum potestate.

Hymnus autem, qui ex illa occasione singulari immortalitatem est adeptus, ut iis quoque, qui non noverint eum, fieret notus, Palata noster et ipse eum latine reddidit his, quae sequuntur, strophis, quas lectoribus nostris placituras esse iure videmur sperare.

E Circulo Lectorum

Desiderantur hi libelli:

1. Fidelis. Nuntius adest! Carmina latina. Ernst und Scherz aus dem politischen Leben der Gegenwart. Berlin 1880.
2. H. Stadelmann, Zeitklänge. Gaben d. deutschen u. röm. Muse. Memmingen 1872.
3. K. H. Ulrichs, Apicula Latina. Latein. Studentenlieder. Leipzig 1880.
4. J. Richter, Griech. u. latein. Lieder. Berlin 1871.

Quorum si quis quem habeat venalem, offerat velim indicato pretio
Redact. S. L.

Libri latini nostra aetate prodeuntes

Prudentissimum Lucasculi nostri consilium sequentes hac sub inscriptione omnium deinceps librorum titulos indicabimus latine scriptorum. Qua in enumeratione ut certus, a quo or-

Ad Te ferre gradum fas mihi sit, Deus!
Pressus mole gravi sollicitudinis,
os sublime tamen pulvereo solo
tollo, Dive, Tibi laetus et incino:
Ad Te ferre gradum fas mihi sit, Deus!

Solis dulce iubar cum cadit in mare
caligoque viae me premit inscium:
impono lapidi vel rigido caput
declinansque levi lumina somnio
ad Te mi videor ferre, Deus, gradum!

Ad convexa poli semita fert mea?
Fac, quaeso, docear! Quas mihi dextera
aerumnas Tua dat, suscipio libens
ceu caeli genios, qui propius iubent
ad Te, summe Deus, vertere me gradum!

Quando pulsus abit luminibus sopor,
laudes, Dive, Tibi psallere gestio
delubroque Tuo, queis crucior, mala
consecro: mihi ius nempe dabit dolor
exhaustus prope Te ferre, Deus,
[gradum.

Cum vinclis animus corporis avolans,
pennis astra super solis et orbitam
sedes aethereas ocior appetet:
Ad Te ferre gradus — incinet obvius —
ad Te ferre gradus fas mihi sit, Deus!

diamur, terminus ponatur, retrogradiemur usque ad initium anni: ante hoc tempus editi libri omittentur. Omittentur quoque veterum scriptorum opera, nisi commentario vel praefatione saltem latina sint instructa; novae tamen editiones cuiuslibet libri secundum has condiciones in indicem recipiendi publicabuntur.

Hoc dum promittimus, non sumus nescii rem a nobis susceptam haud parvae esse difficultatis. Speramus autem lectores nostros, qua sunt fueruntque erga nos benevolentia, nos, quam maxime possint, esse adiutores, idque ut faciant, peregrinos imprimis amicos vehementer rogamus atque oramus.
Ed. et Red.

1. J. C. Wordsworth, Folia Poetica. Cambridge, W. Heffer & Sons, 1913. 71. 1sh.

In numero VIII^{vo} corrigenda:

pag. 111 ^a lin. 8	pro	pronenda	lege	ponenda
" 118 "	28 "	At	"	Ast
" 121 ^a "	9 "	aliquam	"	aliquam-
" 121 ^a "	33 "	apparabit	"	apparebit
" 122 ^a "	15 "	presertim	"	praesertim

Maria, Filii sui peracto funere, Ierusalem repetens

Supremus tumuli quum datus est honor
Jesu, terribili qui periit Cruce,
Mater Virgo reverti
quamprimum properat domum.

Pergit plena novis illa doloribus;
nam vivum nec habet nunc neque mortuum
Natum! Saepe sepulchrum
tristi lumine respicit.

Inspectam, gemitu pressa, Crucem venit
amplecti, recolit primaque laudibus;
ut nos id faceremus
exemplum dedit inclytum.

Amplexam, querulis alloquitur Crucem
verbis hisce gemens: «O pia, quae meum
Natum sustinuvisti,
mundi dum lueret nefas:

•Salve, tincta Dei sanguine Filii
Arbor, perpetuae quae sacra possides
Vitae semina! Vivent
fructus qui comedent tuos.

•Salve supplicium mancipiis prius,
nunc regum capiti praecipuum decus;
salve terror Averni;
salve, Christiadam salut!

•In te finem habuit tota Redemptio
mundi, quae gremio coeperat in meo;
hinc felicior es me,
O Crux, morte potentior.

•Humani generis vertis Adae scelus
in sortem; stygios conteris hostium
nixus, atque perennis
es mundo benedictio.

•Infelix nimium, si requiescere
sub te quis renuat; dignus honoribus
summis, terque beatus,
qui te corde gerat pio.»

Mox sacrum per iter quâ reverentiâ
et curâ graditur, Sanguinis, ingemens
quas cernit, sacrosanctas
guttas ne pedibus terat.

•Istum sacrilego qui pede Sanguinem
calcatis miseri, sive malis sonis,
Vae vobis! . . . documenta
tandem discite Virginis.»

Tecti in limine pro Virgine grâtiâ
carus Discipulus dat comitantibus . . .
Natum surgere sperans,
Mater sola dolens manet.

Ausae Hispan.

I. FONTS, PTER.

Ex Epistulario Redactoris

H... B... Voldemaro Lommatio,
S. L. redactori clarissimo, s. p. d:

Ut pollicitus sum, commentario tuo inserenda pergo tibi mittere, quae plerique rident neque scilicet alia de causa rident, quam quod latina sunt. Etenim latinos me versus pangere cum cognoverunt, unus: ‚Indignus es‘, inquit, ‚qui lucem huius saeculi aspicias. Si non vis patria, at Esperantistarum saltem lingua debes uti!‘ alter: ‚Cum idem Opitium, quod contemptum linguae teutonicae indignatus contra morem aequalium suorum doctorum poemata condidit germanice, apud discipulos laudibus ornes, pudetne te versus facere latinos non modo non fugere, sed etiam — horribile dictu! — nostrorum poetarum carmina in sermonem latinum convertere aggressum esse?‘ tertius parum logice: ‚Valde miror te omnium rerum obsoletarum atque obscurarum exagitatore tuam sponte ei linguae praeter cetera studere, qua Malleus maleficarum, Syllabus, alia eiusmodi conscripta sunt.‘ His talibusque et iocose et serio dictis cum invehuntur in me, ‚demitto auriculas.‘

Neque vero idcirco omitto, quod facere fert animus; qui iam ita fert, ut nonnunquam latinos versus non possum non scribere. Itaque novissime, quod uxor mea cantare solet, carmen illud, quo Valtarius a Stolzing, unde ipse poesim artemque canendi didicerit, apud cantorum magistros vel antistites profitetur, latine reddidi metrum adhibens Asclepiadeum quartum, quod dicitur; praeterea elegiam composui, cuius ipsum argumentum meum est neque id fictum. Quae duo opuscula his litteris adiunxi; spero ea tibi accepta fore.

In quo S. L. numero versiones meas publicare cogitas? Quod scire velim ut aliis ex me id quaerentibus respondeere possim.

Vale ac mihi favere perge!

D. a. d. III. kal. Apriles H... V..

Sententia

Qui vult honorem, non emat pecunia,
sed mente recta verum honorem comparet!

Textus Latine Reddendi Exempla:

Germanice et latine

Das Erlernen von Sprachen

Wenn ein Maurer in ein Land käme, wo die Ziegel in einer anderen Ordnung gelegt werden müssen als die Ordnung, an welche er gewöhnt ist, so glaube ich, dass, wenn er gesunden Menschenverstand hat, er nicht seine ganze Zeit mit dem Herbeiholen von immer mehr Ziegeln zubringen wird. Er wird vor allem versuchen, sich an die neue Art des Ziegellegens zu gewöhnen, sonst würde er in seine alte Arbeitsweise verfallen, was in diesem Lande zwecklos wäre.

Ganz so ist es mit deinem Studium einer fremden Sprache.

Versuche zuerst, dich an die neue Art des Legens deiner Ziegel — deiner Satzglieder — zu gewöhnen und suche dir alle Wörter, die du brauchst, erst dann, wenn du fühlst, dass du imstande bist, sie zu bilden, resp. zu verbinden. Denn, welchen Zweck hat die Anhäufung einer grossen Zahl von Wörtern, wenn es dir an Geschicklichkeit mangelt, sie zu verbinden?

Du willst doch nicht wie der Geizhals sein, welcher Schätze anhäuft, die er weder brauchen kann, noch will!

Ausserdem, wenn du zwei Dinge zu gleicher Zeit tust, ergeht es dir wie jenem Hund, der nach dem Fleisch des anderen Hundes im Wasser schnappen wollte, dabei aber sein eigenes fallen liess.

Aedium faber si venerit in terram, ubi saxa alio atque ipse consuevit ordine ponuntur, illum — si quidem sanae mentis est — vix totum tempus consumpturum puto in caementis subvehendis, sed id imprimis acturum, ut novum ordinem saxa ponendi discat neve in pristinam aedificandi consuetudinem recidat, ut quae in illa terra nihil iuuet.

Idem in discendo alieno sermone tibi faciendum.

Ac primum quidem ad novam rationem adsuesce saxa componendi, quae sunt membra orationis, atque quae desideras vocabula, tum demum conquire, cum ea inter se coniungere posse te intellexeris. Quorsum enim vocabula coacervantur, si arte careas ea componendi?

Num imitari est in animo hominem avarum opes coacervantem, quibus uti neque possit neque velit?

Praeterea si duabus rebus simul operam navabis, idem tibi accidet, quod cani illi famoso, qui dum alterius, quem vidit in aqua, carnem captat, suam ex ore amisit.

Lat. redd. Dr. P. Lieger Vindobonensis.

(A. Ripper, *Bewegliche Grammatik* (Würfelgrammatik) für Englisch, Französisch, Lateinisch Brünn (Mähr.), Rennerg. 8. Nova discendi ratio tam severo studio quam iucundo ludo idonea.)

Varia

Inops, potentem dum vult imitari, perit.

Editor esperantisticae, quae 'La Belga Sonorilo' vocatur, ephemeridis posteriore anno variis linguarum commenticiarum inventoribus francogallicam quandam de artium literarumque progressu commentatiunculam proposuerat, ut suo quisque eam sermone interpretaretur. Publicatae sunt usque adhuc decem versiones, quarum, cum ipsae longiores sint,

initia tantum hic lectoribus nostris legenda offerimus atque comparanda.

Textus francogallicus:

Progrès. — Me voici septuagénaire.

En mes primes années, je connus des hommes qui avaient alors l'âge que j'ai aujourd'hui.

1. Reform-Neutral (W. Rosenberger):

Progress. — I av (ancianitet de) septent annui.

In mie prim annui i cognossav homi, quel i avav alor tant annui, quant i av nu.

2. Interlingua (U. Basso):

Progresso. — Ecce me septuagenario.

In meo primo annos, me habe cognito de homines, que habeba, in illo tempore, etate que me habe hodie.

3. Auli. (E. de Wahl):

Progress. — Mi nun have setenti annus.

En mu unésim annus mi conossei homes, quel havei alor li età quel mi have hodie.

4. Romanal (M. Boningue):

Progresse. — Ecce yo fian septentero.

En mi primi annes yo cogniton homos qui haban alor l'eve quel yo han hodie.

5. Omnez (S. Bond):

Progressio. — Hik mi esa sepentul

In me prim anus, mi konosi homos, qui evi alor tam quam mi eva hodie.

6. Perfekt (A. Hartl):

Progress. — En eo septuagenar.

In meo primo anns, eo novi homs, qvi habeba tunc aetat qve eo habe nunc.

Esperanto (S. Linardi):

Progreso. — Jen mi estas sepdekjara.

Dum miaj unuaj jaroj mi konis homojn kiuj tiam havis la aghon kiun mi havas hodiau.

8. Europal (J. Weisbart):

Progrese. — Videt me sepdezanuere.

In mei unti vive anues i konit homes vi havit dan de olditee vi i havan hoit.

9. Kosmopolito (R. de Saussure):

Progreso. — Yen mi esas sepdekyaranu.

En mies unesman yaron, mi konocis homon, quin tende havis la evo, i qui mi havas nun.

10. Ido (B. S.):

Progresado. — Me esas sepdekyara.

En mea unesma yari me konocis homi, qui esis lore tam evoza kam me esas ca-die.

Credo nec infitior omnes hoc viros nil nisi generi humano inservire studentes summam posuisse operam in ea, quae optima ipsis videatur, lingua

universali excogitanda. At qui perlegit singulas sententias, nonne ei barbari tamquam videntur latine balbutire? Ego quidem illud admirari non desinam, quot qualibusque artificiis quisque inventorum utatur, ne . . . ridicule dictu! . . . in ipsas latinae linguae incidat formas. Quamquam affirmant omnes se romani sermonis niti fundamento! Num difficilius est homini exculto — nam ad hos solos res pertinet — veram discere latinitatem quam novatam, mutatam, mutilatam? —

Ecce me septuagenarium.

Primis meis annis noveram homines, qui tum eandem quam ego nunc habebant aetatem. L.

Militiae Sacramentum

Scriptis Jacobus Tassetius.

Tribunus. Pagani nonnulli, qui praelium expertes sacramenti nefarie commiserunt, sacerdotis ministerium debita poena morituri postulant.

Sacerdos. Singulis seorsum audientis praesto sum. (Exit tribunus)

Aleph (ingreditur). Pecuniam, ante bellum, furatus sum patrono.

Sacerdos (secum). Ah peccatum sordidum!

Aleph. Meretrici . . .

Sacerdos. Detestare ista. Scelus furto gravius fecistine?

Aleph. Nunquam, pater.

Sacerdos. Balistam contractasti. Illiciti non es conscius sanguinis?

Aleph. Quorsum haec, non intelligo. Advorsus hostem pugnavi.

Sacerdos. Absolve te in nomine sacratissimae Trinitatis. Hostibus et inimicis ignosce. Te universae tuae iniquitatis poeniteat. Memento latronis ad dexteram Dominicam crucifixi, damnatum se iuste dicentis, et advocantis Jesum Christum. De profundis dices. Ita: A porta inferi eripe animam meam, Domine.

Aleph. Et lux perpetua luceat eis.

Sacerdos. Mihi. Dicitur: luceat mihi.

Aleph. Luceat mihi? ah, luceat mihi!

Sacerdos. Miserere. Dic potius: miserere mei, Deus, et ex tota anima tua misericordiam Patri omnipotenti confide. (Exit Aleph)

Beth (ingreditur). Pater, amavi, potavi, rixatus sum.

Sacerdos. Nullum maius facinus?

Beth. Praeter solita iuventutis delicta, nihil quod sciam. Civis bonus sum et amator patriae.

Sacerdos. Nunc ad caelestem, et supra creaturam, fideliem omnium patriam, Christum, qui ipse Ecclesia sua et suorum per fugium, convertit spem supremam et animi tui dilectionem. Dico: in manus tuas. In nomine sacratissimi mysterii Trinitatis absolvo te. (Beth exit)

Daleth. Percussor sum, pater. Militiae carens sacramento pugnavi. Occidere volui.

Sacerdos. Ergo tu scis, quid interrogatum sit et militem?

Daleth. Miles non occidit. Creator creaturam manu militis, id est vulnere, sicut morbo vel casu aliquo, interimit.

Sacerdos. Quis haec te docuit?

Daleth. Mens christiana et bonarum litterarum usus.

Sacerdos. Intelligit facinoris sui vim et naturam. Optio?

Optio. Adsum, abba, ad nutum.

Sacerdos. Hunc sago hostilis legionarii indui, a paganis segregari, et abduci ad captivos militares curato.

Optio. Curabo iussa sedulo.

Daleth. Sed absolutiorem religiosam, non capitis veniam a sacerdote precor. Nec vitam ignominiosam miseratione et intercessione vestra, boni viri, ab hoste impetrare studeo.

Sacerdos. Occisor quum sis proximi, ne velis etiam esse tui. Captivitatem, fili, poenitentiam tibi dico.

Summaria Periodicorum

La Bibliographie Mensuelle. Revue des Livres Nouveaux (Paris, Welter), VII, 9: Littérature (Prose) — Littérature (Poésie) — Théâtre — Critique, Biographie, Histoire littéraire — Beaux-Arts — Histoire, Biographie, Archéologie — Géographie, Voyages — Bibliographie, Imprimerie, Librairie — Armée, Marine, Colonies — Sports, Jeux, Automobilisme, Aviation — Economie domestique — Sciences médicales — Sciences naturelles et techniques — Agriculture, Commerce, Industrie, Finance — Droit, Jurisprudence — Politique, Economie sociale — Pédagogie — Linguistique — Philosophie, Morale, Religion, Ascétisme.

Nova et Vetera (Roulers en Belg., Jules

de Meester), II, 1: Littérature (Verbockhaven, A propos de la Rhétorique dans Virgile — Claeys Bouúaert, Tite-Live XXII. 4.7: la bataille de Trasimène — Derume, L'éloquence de Démosthène dans les Philippiques—Wallez, L'intuition du 1er livre de l'Iliade—Jamar, Bossuet et le sermon sur la mort de 1662); Histoire (Schollaert, Quelques notes sur l'intuition en histoire); Mathématiques (Gorlia, La division en moyenne et extrême raison); Sciences (Gorlia, Un cours de photographie pour nos collégiens. 7e et 8e — Dechamps, L'enseignement du français à l'école primaire — Jouret, L'arithmétique dans les classes fondamentales); Varia (La commission de réforme — J.-B.-H. . . Et Vetera); Revues et Livres.

Die Stimme. Centralblatt für Stimm- und Tonbildung, Gesangunterricht u. Stimmhygiene, VII, 6: M. Ast Die Methode Jaques Dalcroze und ihre Verwertung in der Schule. — v. d. Pfordten, Richard Wagner und die Gesangkunst (Fortsetzung) — K. Dinner, Gesangstheorien u. Gesangsmethoden (Schluss) — J. Manas, Ist die Klage über den Verfall der Gesangkunst berechtigt? — G. Müller, Jaques Dalcroze's rhythmische Gymnastik als Leibesübung — Umschau — Vereine, Kongresse, Versammlungen — Personalnachrichten — Literatur — Neue Erscheinungen u. Arbeiten — Vakanzen.

Catalogi antiquarii

M Götz, München Cat. 57: Class. Phil. u. Archaeol., 1—5070 (Script. graeci et lat. 1—3162).

E. Joseph, London — Cat. 18: All Classes of Literature. 1 705.

List u. Francke, Leipzig — Cat. 439: Biograph., Memoir., Briefwechsel, Porträts, 1—2633.

A. Jullien, Genève — Cat. 29: Le Bouquiniste Genevois, 22682—23479 (Livres d'occasion de tout genre).

— Cat. 31: Le Bouquiniste Genevois, 24218—24923 (Livres de tout genre).

W. Foth, München — Cat. 16: Verschiedene Wissenschaften, 1—1623 (Philologie 1266—1359, Latein. 1465—1472).

F. Meyer, Leipzig — Cat. 113: Bibliothek J. Minor II, 1—1492 (Allgem. u. vergleich. Gramm. u. Sprachwiss. 1—226).

— Cat. 110: Philol. u. Kultur, Sprachwiss. etc., 1—3467 (Allgem. u. vergleich. Grammat. 528—694, Wörterb. 714—769, Mittellat. etc. 803—935).

Süddeutsches Antiquariat, München — Cat. 152: Klass. Phil. u. Altertumswiss., 1—4029 (Script. lat. 1189—2380, Humanisten etc. 2381—2463).

J. A. Stargardt, Berlin — Cat. 231: Autographen u. Urkunden, 1—405 (Dichter, Schriftsteller, Gelehrte 96—201) mit mehrer. Facsim. u. Abbild.

E. Carlebach, Heidelberg — Cat. 331: Geschichte I, 1401—2296 (Römer in Deutschl. 1816—1920, Lat. alte Drucke 1975—2019, Auct. 2185—2265).

J. Gamber, Paris — Cat. 80: Athènes,

Rome, Byzance, 1—3302 (Aut. grecc et lat. 1241—1476, Manuscripts 1477—1506).

C. Klincksieck, Paris — Cat. 6: Philologie Class., 1—2183 (Aut. lat. 656—1179, Néolat. 1180—1236).

Mayer u. Müller, Berlin — Cat. 267: Klass. Phil. III, Altertumswiss., pg. 1—59 (Röm. Kunstarchäol. 42—45).

I. I. Lentner, München — Cat. 12: Theologie 1—2785 (Bibl. Phil. 1—434, Patrolog. u. Patrist. 435—617, Hymnolog. etc. 618—937).

— Cat. 13: Rara et Curiosa I, 1—868 (Aldina 17—53, Bibliae 323 360, Curiosa 454—581, Elzevir. 729—740). 41 Abb u. 1 Doppeltaf. 3 M.

K. W. Hiersemann, Leipzig — Cat. 416: Klass Phil. u. Altertumsk., 1—729 (Lat. Klass. 133—208, Neulat. 209—319).

Burgerdijk en Niermans, Leiden — Cat. 50: Phil. Class. et Archéol., 1—16441 (Aut. lat. 5580 10076. Néolat. 10077—11365) 548 pg. 3 M.

I. Rosenthal, München — Cat. 43: Bibliotheca Paedagogicall, 3805—6218 (Griech. u. lat. Aut., Manuscr., Incunab., Aldinen etc.)

G. Ragozy, Freiburg i. B. — Cat. 35: Philos., Paedag., Klass. Phil. etc., 1—1585 (Klass Phil. 509—1068).

I. Hitchman, Birmingham — Cat. 542: Rare, valuable and useful books, 1—290.

Basler Buch- u. Antiquariatshandlung — Cat. 359: Allgem. u. vergl. Sprachwissensch. in 80 Sprach., 1—1775.

— Cat. 358: Klass. Phil. u. Altertumsk., 1—3510 (Lat. Schriftst. 1140—2268, Neulat. 2269—2399)

Speyer u. Peters, Berlin — Cat. 27: Ad Historiam Medicinae, Curiosa, 1—411, mit Abbild.

Gilhofer u. Ranschburg — Cat. 98: Autographen berühmter Personen, Urkunden etc. des 15.—20. Jahrh., 1—430.

— Cat. 107: Seltenheit. d. kathol. Theologie, Manuskr., Inkun. 16.—18. Jahrh., 1—145.

— Cat. 110: Autograph. u. Urkund. d. 14. bis 19. Jahrh., 1—452.

O. Harrassowitz, Leipzig — Cat. 347: Klass. Phil. u. Altertumsk., 1—2362 (Script. lat. 1477—2146).

W. Jakobsohn u. Co., Breslau — Cat. 248a: Verschiedenes, pg. 1—26 (Class. Phil. 16—21).

— Cat. 248: Verschied. Wiss., pg. 1—74 (Alte Drucke etc. 1—11, Class. Phil. 64—69).

Antiquariat Niedersachsen, Göttingen — Cat. 140: Klass. Phil. I, 1—1860 (Griech. u. röm. Schriftst., Neulatein. etc.).

W. Heims, Leipzig — Cat. 21: Verschied. Wiss., 1—553 (Sprachen 485—509).

Gilhofer & Ranschburg, Wien — Cat. 110: Autograph. u. Urkund. d. 14—19. Jahrh., 1—452.

Paul Alicke, Dresden *) — Cat. 90:

*) Hic quoque bibliopola latina, ut decet antiquarium, lingua utitur in libris suis commendandis: Hoc catalogo collectio pretiosissima librorum a viro doctissimo O. Mel-

Hannibalis, Phoenicum, Romanorum historia, 1—702 De Charthag. hist. 1—471, Lit. graec. et roman. 472—702.

Libri libellique censurae causa missi:

Wein, Weib und Gesang. Anthologie der antiken Lyrik mit deutscher Um-dichtung und Nachdichtung. Gesamm. u. her. v. F. Krosta. Stettin, L. Saunier, 1913. 116. 1.75 (2.75) *M.*

Alumnats-Erinnerungen eines alten Lateiners. Zu Franckes Stiftungen (1867—75). Berlin-München, R. Oldenbourg, 1913. 86. 1.50 *M.*

E. Brand, Zur Reform der humanistischen Gymnasien. Kritik der Vorschläge seit 1891 und Anregungen. Bamberg, C. Buchner, 1913. 101. 1.80 *M.*

Jones-Appleton. Perse Latin Plays. Original Plays for the Teaching of Latin etc. Cambridge, W. Heffer & Sons. 1913. 67. 1 sh.

G. Budde, Das deutsche Gymnasium. (Schriften der Kritischen Tribune über Politik und Zeitfragen: 6). Leipzig, H. Wehner, 1913. 62. 0.80 *M.*

Nova et Vetera. 1ère Année: 1—4. Roulers, Jules de Meester, 1912. 556. 6 frc. (Belg.), 8 frc. (Etranger).

W. Votsch, Memorierstoff zur lateinischen Syntax I. Progr. Magdeburg, 1912. 34.*)

P. Linde, Die Fortbildung der lateinischen Schulgrammatik nach der sprachwissenschaftlichen Seite hin. II Wortbildungslehre. Progr. Königshütte 1912. 22.*)

F. Gündel, Nida-Heddernheim. Populär wissenschaftlicher Führer durch die prähistor. u. röm. Anlagen im „Heidenfelde“ bei Heddernheim. Frankfurt a. M., M. Diesterweg, 1913. 74, m. 20 Abb. u. 1 Karte. 2.50 *M.*

E. Heikel, Adversaria ad Ciceronis de consulatu suo poema. Diss. Helsingforsiae 1912. 93.

Catulli, Tibulli, Propertii Carmina a Mauricio Hauptio recognita. Ed. sept. ab J. Vahlno cur. et a Rud. Helmio edita. Lipsiae ap S Hirzelium MDCCCXCII. 371. 2.80 4) *M.*

O. Hertel, Ludwig Hertel. Auswahl aus seinen Gedichten. Mit Vorwort v. J. Bühring. Strassburg, K. Krauss, 1912. 88. Pr. ?

tzero Dresdensi, professore et rectore gymnasii Wettinensis, multos per annos maximo cum studio conquisitorum offertur. Omni animo et meam librariam ad libros veteres procurandos commendo et viros doctos adhortor ut mihi de libris singulis et de bibliothecis vendendis condiciones ferant. Omnes catalogos libenter impendio meo mitam.

*) Programmata scholarum, dissertationes aliaque similia emere cupientibus enixe commendari velim Gustavum Fock, bibliopolam Lipsiensem, qui cum is sit, ad quem omnia huius generis scripta confluant, aequis quaecunq; desiderantur pretiis potest suppeditare. Red.

P. H. Damsté, Solatiolum. Carmen in certamine Hoeffftiano magna laude ornatum. Amstelodami. J. Muller, MCMXII.

E. Zeller, Flores quos in horto Divi Augustini decerpit et in fasciculos redegit. Stuttgartiae, D. Gundert, 1912. 102. 1 *M.*

Kinzler, Klassisches Immergrün. 284 latein. Citate nach Sinn u. Anwendung erklärt. 216. Ibidem, 1900. 2 *M.*

K. Kunst, Die sogenannte relative Verschränkung und verwandte Satzfügungen in ihrem Verhältnis zum deutschen Satzbau. Progr. Wien, k. k. Staatsgymn. 1908. 35.

Meissner-Stegmann, Hilfsbuch für den lateinischen Unterricht der oberen Klassen. Leipzig, B. G. Teubner, 1910. IV + 132. 1.60 *M.*

Radtke, Materialien zum Uebersetzen aus dem Deutschen ins Lateinische für Gymnasial-Primaner und Studierende der Philologie. Ibidem, 1891. 3. verm. Aufl. VIII + 189. 2.40 *M.*

P. Dietrich, De Ciceronis ratione etymologica. Diss. Jenae 1911. 51. *)

M. Schlossarek, Die sprachwissenschaftliche Methode und der Lateinunterricht der Sexta. Progr. Kattowitz 1912. 70.

Novum Testamentum Latine. Textum Vaticanum cum apparatu critico ex editionibus et libris manu scriptis collecto imprimendum curavit D. F. Nestle. Ed. alt. recogn. Stuttgart, Privil. Württ. Bibelanstalt, 1912. 657 cum tab. geogr. Pr. ?

Lateinisch-deutsche Absolutorialaufgaben an d. bayrischen Realgymnasium 1892—1912. Herausg. v. F. Holler. 2. Aufl. Nürnberg, F. Korn, 1912. 16.

A. Voss, Richtige Betonung der Botanischen Namen. 2., durchges. und wes. verm. Aufl. Berlin, Vossianthus-Verlag, 1913. 12. 1 M.

W. Pickert, Verzeichnis der Lehrerbücherei. II: Klass. u. Neuere Sprachen. Progr. Stolp 1912. 33.

Sententiae latine reddendae:

Frauen sind sehr häufig mit einer geradezu verblüffend schnellen Auffassung und einem Scharfblick begabt, der dem Mann fast wie eine Offenbarung vorkommt. Ganz verzwickte Verwickelungen durchschauen sie oftmals mit einem Blick, rätselhafte und verschlossene Persönlichkeiten lesen sie sozusagen wie ein aufgeschlagenes Buch, einen total verfahrenen Wagen wissen sie manchmal ganz behend auf das richtige Geleise zu schieben. Und in sehr vielen Fällen sind sie von einem zuversichtlichen Wagemut beseelt, der dem bedächtig abwägenden Mann zu seinem Nachteil fehlt.

Nicht nur Geschäftsleute aller Branchen haben das dankbar anerkannt; auch Beamte, hohe und niedere, Gelehrte und Künstler,

Staatsmänner und Diplomaten haben rückhaltslos eingestanden, daß sie der verständnisvollen Teilnahme und Hilfe ihrer Frauen alles oder das meiste an ihren Erfolgen verdanken, daß die Frau es war, die sie an der geeigneten Stelle, je nach Lage der Sache, vorwärts trieb oder zurückhielt, und daß sie in jedem Falle gut taten, wenn sie ihrem Rate folgten.

Unser großer Bismarck sprach es offen aus, seine Frau habe ihn zu dem gemacht, was er war. Zwei andere bedeutende Staatsmänner, Gladstone und Lord Beaconsfield, waren stets bereit, den Rat ihrer Ehefrauen einzuholen und zu befolgen, und bezuogen unverhohlen, wie glückliche Erfolge das für sie gehabt hatte. **Klara Düsterhoff**

Huic penso qui satisfecerit optime, gratis accipiet libellum :

==== Jones-Appleton, Perse Latin Plays. Cambridge 1913. ====

Prodibit hoc anno ex officina mea libellus continens cantica sacra, cui titulus erit:

==== Lauda Sion Salvatorem! ====

quem latine composuit

H. Hansenius, parochus in insula Pellworm, ducatus Slesvicensis, poeta haud ignobilis in patria sua nominis.

Quoniam non dubito, quin huncce libellum legentes summum percepturi sitis gaudium, vos, benevolentissimos Scriptoris Latini lectores atque amicos, admoneo, ut nomina vestra inscribentes vos novissimum socii nostri opusculum empturos esse profiteamini. Pretium erit circa 1.50 M.

**FRANCOFURTI a. M.,
Baustr. 10**

**Hans Lüstenöder,
Bibliopola**

Editor Scriptoris Latini: Hans Lüstenöder Francofurtensis
Redactor: Voldemarus Lommatzsch Bremiportensis

Scriptor Latinus

Menstruus Ad Linguae Latinae
Humanitatisque Studium Colendum Commentarius

Ann. IX   Francofurti a. M., Mense Iulio MCMXIII   Num. X

↳ Lectores Benevolentissimi! ↳

Iusto diutius iam molestissimum illud »libero prodit tempore« legitur in cuiusque numeri nostri operculo nec pauci lectorum, quid causae esset, cur segnius Scriptor ederetur, quaerentes vehementissime simul, ut huic mederemur incommodo, petiverunt. Sunt hi fidissimi certe et qui maxime student faventque rei nostrae amici nec est, cur benigno eorum erga nos animo non gaudeamus — errant tamen, si putant nostram esse culpam, quod non statis semper temporibus commentarius noster potuerit prodire. Quot enim quantaeque tali, qualis Scriptor Latinus est, ephemeridi obstant difficultates, hoc nisi qui ipse rem expertus est, non potest suspicari. Nam qui, ut pauca afferam exempla, discipulis scribunt, qui sacerdotibus, qui philologis, ii ut habeant, a quibus legantur, non ita magno opus est labore: necessarios esse eorum libellos nemo dubitare audet, nemo negare. Probantur illi, laudantur, commendantur: nonne supervacaneum esset plures in divulgandos eos facere impensas? —

Longe alia nostra conditio est. Nobis ex omnibus hominum ordinibus quaerendi sunt lectores, quippe qui non certo cuidam generi folia publicemus, sed iis, qui singulari literarum antiquarum amore flagrantibus eodem quo muneri suo satisfaciunt studio subsecivis quoque quae vocantur operibus tradere se amant, persuasum habentes haec demum studia vitae humanae decoris quidpiam afferre atque honoris. Ita sane pauci admodum sentiunt saeculo hoc nostro ad utilitatem quaestumque omnia revocante. Quid igitur mirum, quod plurimi eorum, ad quos numeros mittimus inspiciendi cognoscendique causa, ne uno quidem verbo dignos iudicant illos, cum levissimi saepe generis scripta summis ab iisdem laudibus extollantur?

Tamen nostro quoque commentario, ut conscriptorum qui vocantur index demonstrat, summae auctoritatis viri exstiterunt patroni nosque iniuste faceremus, si non grato animo eorum de nobis merita agnoscere mus. Desunt vero, qui audiant praeconia nec prius longius res nostra progredietur, quam si suo auxilio, sua opera, sua contentione opus esse unusquisque intellexerit nostrorum. Creare nos prius lectores oportere scripsit Avellanus, vir multorum experientia annorum edoctus.

Nos, qui praesumus operi, hodie quoque ne minimum quidem lucrum trahimus ex commentarii nostri publicatione, id quod non quereremur, dummodo amicis nostris siquae ulla spe quaestus nos adiuvantibus aliquantulum saltem mercedis persolvere possemus. Accedit, quod omnium rerum pretia mirum in modum hos per annos non aucta solum sunt, sed cotidie etiam augentur. An quicquam restare putatis ex parvo annuae

subscriptionis pretio, si omnia typographis, chartariis, tabellariis, bibliopolis, tum iis, qui venditorios nuntios inserunt actis diurnis vel ephemeridibus, vel qui alii sunt negotiorum nostrorum procuratores, si omnia his solverimus impendenda? Ac tamen commentarii nostri menstrui non maiore hodie veneunt pretio quam tum quum primum in orbem evolarunt. Mansit pretium, quamquam paginae in quadruplicem sunt numerum auctae, tota libellorum et indoles et forma amplificata inque melius, quod quidem speremus, mutata. Num immodestum igitur videbitur consilium denos tantum singulis annis numeros edendi?

Hoc ergo nobis proposuimus, ut, qui hodie in manus vestras venit, fasciculus anno huic nono finem imponat. Non est alia mutandae conditionis nostrae ratio. Novus autem annus ita instituetur, ut quinta quaque hebdomade Scriptoris Latini numeri emittantur primusque eorum prodeat mense Augusto. Titulus et index alteri novi anni numero adicietur.

Vos vero, carissimi lectores, in quibus omnis et spes est et auxilium nostrum, pergite eandem quam ante nobis praestare fidem! Este memores non de nobis rem agi, sed de dilectae nostrae linguae latinae cultu atque propagatione!

BREMIPORTU et FRANCOFURTI a. M., mense Iulio

Editor et Redactor Scriptoris Latini.

De Mari eiusque Incolis *)

(K. W. Osterwald, Lateinische Übersetzungsproben. Progr. Merseburg 1858.)

Parum cognitos etiamnunc habemus absconditos profundi horrores. Etiamnunc Oceanus insatiabilis innumera devorat animalia. Est enim fallaciae plena tranquillitas maris, cuius amoenc sub aequore bella geruntur sempiterna. Non ut priscis illis temporibus Oceanus Tellurem uxorem suam mansueto amore amplectitur, sed deum maris esse cognoscimus deum pugnarum, odio perpetuo cum solida continente rixantem illum et luctantem, qui tum ipsum, quum placide dormire videtur, vires etiam vehementissimas vel summo labore intendat. Undarum tibi videris placidam audire murmurationem circa candidas arenas ludentium: at ubi oculos illuc adieceris, monstrum ingens ad animalis instar spirans et anhelans conspicies. Ut fonticulorum rivuli numquam cessantes dies noctesque per rupes

truncosve feruntur, ita ne Oceano quidem ingenti otium aut requies datur.

Sed non solum crassi huius et concreti aeris, qui est terrae proximus, vi et pondere ingens maris aequor depressum modo zephyrorum flatibus ventilatur, tempestatum modo vehementia conquassatur. Quid? fluctus vel turbine furoribus saevis exagitati vel Typhonis atrocitate et iracundia convolsi quum tumore insurgescunt, nonne levissimum id putandum est prae motu ingenti illo quidem, sed tacito ac certis legibus facto, quo tolluntur ad caelos, ubi Deus densis aquas conligat nubibus, unde expediti fluant rursum ad ima telluris?

Solis candidi aestu quum fluctus frigidi calescunt, innumeri salis liquores ex Oceano surgentes a nullo umquam mortalium conspecti vi ventorum in aethera caeruleum evehuntur. Sed brevi inde ad obeunda munera revocantur. Nubeculis enim candidis collecti hunc terrae globum ambiunt primum, deinde delabentes saevissima modo tempestate omnia frangunt et pessumdant, opportunis modo pluviis nova agros fecunditate spargunt, vel placidius etiam concretis roribus in rosis micant adapertis et foliorum florumque omnium sinus velut pulchra quaedam pocilla potu ministrant divino.

*) Haec commentatio praeclarissima, quam olim scripserat Schele de Verl, Universitatis Virginiensis professor, in Putnami Ephemeride Menstrua (Putnam's Monthly), germanice publicata est ao. 1855 in commentario „Magazin für die Litteratur des Auslandes“, unde in latinum partes eius transtulit Osterwald, professor gymnasii Merseburgensis.

Ibi avide Tellus sitiens aquas caelestes haurit, quas mille per venas in ima praecordia demittens viscera vasta et absconditos recessus ita complet, paullo post ut quam copiam divini muneris capere nequeat salutarem, per fauces eam hiatusque emittat fonticulorum murmure blandissimo effluentem. Iam rivulus rivulum excipit, qui laete montibus decurrunt, magnis vero amnibus conlecti vel ingenti strepitu per rupes immanes super abrupta locorum praecipitantur, vel leni tractu aquarum moles per camporum declivitatem devolvunt hominibusque submitunt, quorum divitias ferant vehantque, priusquam in parentis communis, Oceani omnia amplectentis, sinum ipsi revertantur.

Quam tacite, quam tranquille Natura in immensa domo sua operatur! Nullo vel audiente vel vidente ingens ille aquarum tumor ex vastis terrae maribus surgit, qui ut ex Oceano in nubes evehat, opus est universi quem sol terrae impertitur caloris parte tertia. Qui vero sublatus est viribus quam quis cogitare possit maioribus, is pluvia relabitur salutari ac vel rivuli aquis molam agit vel facili itinere terrarum partes coniungens ingentia vehit onera. Oceanus vero, quum sua recipit, unum conficit ex magnis illis motibus, quos in aquae terrae aeris vicissitudine perpetua exercere coactus est.

Ac ne legitimis quidem finibus Oceanus ingens coercetur. Qui licet non spumae, non nebulae, non fluminis vicibus circumagatur, licet quasi somno sepultus Tellurem magnam amplectatur, non est tamen virium extra se positarum expers. Etenim vim illam divinam et obscuram, qua soles cum solibus, cum stellis autem stellae continentur, cometae vero per caelos volitantes ad medium locum referuntur nubiumque moles immensae in unum conglobantur — sed vim illam, qua corporibus corpora attrahuntur, necesse est etiam ad aquam pertinere, quae Solis et Lunae numinibus impulsam cursum alterum circa terrarum orbem currit.

Nearchi socii quum Alexandri Magni auspiciis ad Indi ostia venissent, nihil magis in terra singulari et admirabili sunt admirati, quam aestus marinos

aequaliter et accedentes et recedentes, id quod domi suae in Asiae vel Graeciae oris nullo umquam tempore potuerant observare. Qui quamquam breve tantum tempus illic morati sunt, inauditas tamen maris illas vicissitudines cum lunae luminis crescentis et decrescentis temporibus aliquo modo cohaerere intellexerunt. Nam licet lumine illis oris

lux plena luna luceat lenissimo, vim tamen adhibet tacitam illam quidem, sed, quoniam propius abest a terra, etiam sole magno potentior, quae in Oceani australis vastitate aestus marini in pedum paucorum quidem altitudinem tolluntur, sed ima profundum ita concitantur et exagitantur, quasi fluctus cum sideris trans caelum volantis vestigiis, vinculis vincti essent aeneis.

Illa vero maiora et mirabiliora, quae vasti sub aequoris placida latent tranquillitate. Inconsultum hercule et socors genus hominum rate fragili et levi trans maria currit, qui non volvunt animo, infra se in profundo saltus uberimos ac pascua viridantia posita esse ad radices montium immanium, quorum vertices navicularum trabem tangunt montiumque ignivomorum, qui terrae motibus sub mari excitatis consurrexere.

Ita est: etiam pontus suos habet montes et valles, nunc aridas et nudas, nunc herbarum luxuria pullulante distinctas. Neque vero ullo continentis terrae loco inaequalitas est tanta, quanta sub aequore conspicitur.

Ac ne illud quidem, quod vulgo putant: continentem terram sibi constare, mutari semper naturam maris, satis certis argumentis potest comprobari. Immo mutari semper terram, constare aquam physici recentiores demonstrant. Oceanus enim quum aequoris eandem semper servet altitudinem, fundum tantum, ut continens montes vallesque, assurgentem habet et declivem. Quam crescendi et decrescendi vicissitudinem etiam suis quibusdam temporibus fieri observatum est in Oceano australi. In decrescentium quidem terrae partium numero ref

renda est *Hollandia nova*, quae tantum abest, ut pro terra recenti vel adolescente sit habenda, ut insula vetus et senescens cum plantis ferisque suis portentosis et omnibus omnium terrarum dissimillimis ab Oceano minutatim conteri et in profundo demergi putanda sit.

Et est sane divinus et miraculorum plenus pontus ingens. Hinc altae horrent voragine, saxis maximis naviumque celsarum fragminibus foedis atque hominum cadaveribus refertae: hinc tormenta limo lutoque tecta et cistae auri plenae iuxta ossa innumera exstant: hic nauarchi fortissimi calva propter testudinis maximae crustam fractam putrescit: hic balaenarum venatoris iaculum nullum iam odium exercens iuxta belluae marinae dentes haeret albentes, pisciumque greges frequentes in sericorum sarcinis pretiosissimis volutantur, quos supra minutissimarum myriades mutae scaturiunt animalcularum, ingens vero balaena et squalus edax harengorum piscium spissa agmina urgent. Hic pontus fervidus contra scopulorum prodigia importuna surgit, illic super arenas candidas leni modicoque lapsu segnes aquas ducit. Matutino quidem tempore fluctus irati in Alpium sub mari positarum nuda cacumina exaestuunt vel per saltus vetustissimos stridente flumine illiduntur; vesperi vero cursu tacito super voragine immensas labuntur, quasi timentes, ne ad inferni tenebras perpetuas detrudantur, unde caeci fragores audiuntur, quum aquae clausae gemunt subter et fremunt, non dissimiles illae quidem daemonibus infaustis, qui sunt in infernorum faucibus horroribus vinculis victi perpetuis.

Et est hercule Oceanus quasi vastum quoddam et immensum ossuarium. Millies illic millena animalium cadavera putrescunt vel in struem congesta vel coacervata vel dorsis denique continentibus et perlongis iacentia. Neque umquam subter undas tenues et pellucidas pax est, sed sunt caedes illic perpetuae pugnaeque tam feroces, ut iram asperrimam et saevissimam in profundi animalibus frigidis brutisque flagrare putes. Illic vita non servatur nisi necando. Leones tigres lupi marini ad immanem magnitudinem in vastis maris antris adulti cotidie animalium minorum greges et genera devorant; polyporum et medusarum turbae aranea texunt, quibus bestiarum improvidarum myriades capiant; balaena vero sexcenties millena singulis haustibus animalia minuta quidem, sed tamen viventia absorbet; Xiphias piscis, quem et gladium appellant physici, et phoca iubata venantur belluas marinas, quas ob corporum magnitudinem Oceani australis elephantos et rhinoceros appellaveris, et bestiolae parasiticae blattis tineisque similes frequentissimis agnibus in thynnium irruunt, adiposum piscis illius abdomen corrosurae. Ita omnia illic venantur, omnia occidunt trucidantque. Sed tacite pugnant. Quid enim? classicumne illic canitur? an paventium anhelitus perpetua maris obturbant silentia? an conclamatae victoriae voces laetae per vitreas in lucem undas eduntur? Tacita et caeca in occulto profundo bella depugnantur, raro aut undis fractis locum pugnae cruentatum adaperientibus, aut balaena moribunda ingentia latera inflante et aquarum cum sanguine mistarum radios in altum ebulliente.

Alexandri Petoefii carmen „Im tiefen Tale“

latine reddidit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.*)

Im tiefen Tale meine Hütte steht,
Dein Prunkpalast ragt mächtig himmelan — —
Um Dich, o Mädchen, seufz' ich früh und spät,
Dass ich empor zu Dir nicht klimmen kann.

In ima valle casa mea stat,
Ad caelum tua turris enitet — —
Me, o puella, maeror cruciat,
Eniti quod ad te sors prohibet.

*) conf. pag. 117.

Doch wenn emporzuklimmen mir verwehrt:
 Was hindert Dich, dass Du herunterziehst?
 So wie die Sonne sich zur Erde kehrt,
 So wie die Quelle sich ins Tal ergießt.
 So wie vom Himmel kommt der goldne Strahl,
 So wie der Silberquell zur Tiefe fließt:
 So komm auch Du zu mir herab ins Tal —
 O komm, o komm, dass Dich mein Arm umschliesst!

Beglückender wär' Dir der Aufenthalt
 Hier unten als dort oben in den Höh'n:
 Auf Bergeshöhen ist es öd' und kalt,
 Im tiefen Tale mild und frühlings-schön.

Kommst Du herab, wirst Du den Frühling schau'n,
 Des Liebefrühlings wunderbare Pracht,
 Nicht jenem gleichend, dessen blüh'nde Au'n
 So lang' nur prangen, als die Sonne lacht,

Der Herbst erscheint, die Erd' wird schlummermüd',
 Der Winter haucht die Blumen tödlich an;
 Mein Liebesgarten so verborgen blüht,
 Dass ihn der Winter nimmer finden kann.

Willst, Mädchen, Du den Garten? kommst Du bald
 In meine Hütte? eng und winzig zwar;
 Doch sie genügt für uns zum Aufenthalt,
 So wie das kleine Nest dem Vogel-paar.

Komm, Mädchen, komm und lass zurück Dein Gold!
 Nach Deinem Golde sehnt sich nicht mein Sinn;
 Denn sag', was all der Prunk Dir nützen sollt'?
 Dein Herz verdunkelt ihn ja ohnehin.

Eniti sed si mihi non est fas:
 Te quidnam ne descendas impedit?
 Sol ut se vertit ad terrigenas,
 Fons ut in vallem raptim defluit.

Ut aurei de caelo radii,
 Ut unda se demittit albula:
 In vallem sic ad me tu deveni —
 Ut te complectar, ad me propra!

Beatior hic infra viveres
 Quam supra, monte super arduo:
 Sunt montes frigidi nec hospites,
 Vernali vallis tepet zephyro.

Jam ver videbis, si deveneris,
 Amoris ver, o, admirabile —
 Non par ornanti prata flosculis
 Amoenis, dum sol ridet nitide.

Autumnus instat, terra flaccida
 Dormitat, hiems flores enecat;
 Amoris hortum mei gelida
 Latentem bruma non reperiat.

Vin hortum? mox intrabis casulam?
 Dat, quamvis sit dimensa parcius,
 Haec sedem nobis sat idoneam,
 Ut nidus parvus binis avibus.

Puella, veni tuis aureis
 Relictis! auro non allicior;
 Quid, oro, faceres divitiis?
 Obscurat illas ultro tuum cor.

Sententia

Observa orbem rerum in se remeantium: videbis nihil in hoc mundo extinguere, sed vicibus descendere ac surgere.

Seneca

In memoriam bellorum ante hos C annos ob recuperandam libertatem susceptorum

carmina quaedam poetarum Germanorum,
qui tum civium animos excitarunt inflammantque,

Latine convertit

Guil. Lehmann Vratislaviensis.

I. Maximiliani de Schenkendorf ,Freiheit, die ich meine . . .'

O libertas cara,
Te desidero!
Veni luce clara
Par miraculo!
Numquam nos adire
Vis pauperrimos?
Ecquid non ambire
Nisi superos?

Arbore virente
Et laetificas
Floreque vigente
Silvas habitas.
O quam teregnante
Dulce vivitur,
Si te susurrante
Curis solvimur;

Blando si sonore
Frondes obstrepunt,
Cari pio more
Si se diligunt!
Sed ad astra prorsus
Tollit animum

Scandens sursum vorsus
Desiderium.

Ex recessu, rura
Tutans, commeas
Orbi monstratura,
Quid persentias,
Namque tibi creant
Hortum, segetes
Etiam duri beant
Terrae lapides.

Ubi cor ardore
Deus imbuit,
Fido quod amore
Patres percolit;
Ubi tutrix morum
Cohors enthea
Extat et honorum:
Gens en libera!

Valla post athena,
Post custodiam
Stellis mens serena

Ibit obviam
Mori pro sopore
Patrum, sedibus
Sacris et, auctore
Te, pro Laribus:

Is est fervor verus;
Genas fortium
Rubor ornat merus
Occidentium. —
Velis nos donare
Dei gratia!
Velis occupare
Nostra pectora!

O libertas cara
Te desidero!
Veni luce clara
Par miraculo!
Diva! cultu sano,
Forti, facili
Dudum iam Germano
Faves generi.

II. Theodori Koernerer ,Vater, ich rufe dich! . . .'

Invoco, pater, te!
Nubilo sub tormentorum vapore,
Fulgurum subque micantum fragore,
Rector certaminum, voco te!
Duc precor, pater, me!

Duc precor, pater, me!
Seu superabo, seu caesus iacebo.
Legibus tuis, o ere, parebo;
Ut lubet, domine, sic duc me!
Deus, agnosco te!

Deus, agnosco te!
In foliorum brumali stridore
Nec secus in proeliorum furore,
Gratiae caput, agnosco te!
Pater, o, bea me!

Pater, o, bea me!
Animam manibus tuis commendo:
Quam tu dedisti, sis, sume delendo!
Vivum me, mortuum bea me!
Celebro, pater, te!

Celebro, pater, te!
Non de fortunis bonisque luctamur:
Nobis sanctissima ferro tutamur.
Vincens et concidens laudo te!
Tibi do, Deus, me!

Tibi do, Deus, me!
Diro circumdatus mortis terrore,
Venis e meis fluente cruore,
Tibi, mi Deus, commendo me!
Invoco, pater, te!

III. Alberti G. Methfessel ,Hinaus in die Ferne . . .'

Jam foras exite sub sonis cornuum,
Intenti cantate virile canticum!
Libertas orbem perflat valida;
Nos vita laeta iuvat et libera.

Amore fraterno nos omnes cogimur,
Seu Mors nobis instat seu Janus clauditur.
Nos pura movet mens et hilaris,
Studemus omnes unis propositis.

Centurio vivat, qui praedit audax nos!
Hunc sequimur fortes per casus bellicos:
Educat nos nunc ad victoriam
Et olim, fratres, ducet in patriam.

Quem treant letum vicesque miserae?
Pertaedet pudoris nos et ignaviae!
Ac sacra caede qui ceciderit,
Huic et externa terra paterna fit.

Aedes Mariae Paciferae

ad Albam Dociliam (vulgo *Albissola* *)

Principem Pacis cecinere sacri
Codices Christum; gerit et Maria
nomen haud dispar, vocitata Pacis
alma Sequestra.

Oppidum Stellam, Ligurum per oras,
atque confinem diuturnus Albam
livor urebat; dederatque silva
litibus ansam.

Iura lignandi sibi vindicabant
invidi cives utriusque castris;
saepe turbabant nemoris quietem
iurgia, caedes.

Arbitros consul Genuensis aequos
misit, at frustra: nihil aequiore
arbiter scito, nihil ipse miles
proficit armis.

Caecus ad pugnam furor oppidanos
urget; indictus locus est diesque
praelio; binas acies agellus
separat arctus.

Arma sunt: querni baculi, gravesque
mallei, falces et adunca rastra,
asciae, palae, trifidoque dente
horrida furca.

Interim matres, pueri senesque,
quique certamen reprobat sacertos,
ante divinae Genitricis aram,
poplite flexo,
supplices orant (lacrimosa turba)
ne mali quidquam cadat in propinquos,
neve Pax tardet, reditura, bellis
ponere finem.

*) Oppidum Albissola, quod Alba Docilia sonabat apud veteres Romanos, situm est in ora pulcherrima maris Ligustici, haud procul ab urbe Genua; ortum dedit Pontificibus Romanis Xysto IV et Iulio II. In parte oppidi montana surgit aedes Deiparae sacra, quae vulgo a Pace nuncupatur.

En huius nominis origo, qualis in praeis loci annalibus accurate describitur.

Inter cives Albanos et Stellenses (est autem Stella oppidum conterminum) saeculo xv, acris exorta erat lis ob incertos limites intermediae silvae. Hinc frequentes rixae, quin etiam praelia et caedes. Frustra magistratus Genuensis, cuius in ditione erant loca, arbitros misit qui iura defini-erent; ac milites qui rebelles coercerent. Eo tandem similitates devenerunt, ut dies locusque indictus fuerit, quo, per viros universos cuiusque castris, res tota armis decerneretur. Fuit autem dies illa XVIII Octobris a. MCDLXXXI. — Interea, dum pugnaturi conveniunt, matres, uxores,

Mira res! fusa prece vix piorum,
advolat campis, ubi fervet ira,
clara, quae solis radios videtur
vincere, nubes.

Candidam lucem stupuere cuncti;
omnis armorum strepitus repente
cessat; in caelum sua quisque, mirans,
lumina vertit.

Ecce, de nubis gremio, canora
vox sonat Pacem, ter idemque nomen
editur, quod iam cecinere nato
sidera Christo.

Pacis extemplo modulus recantat
centuplex echo, reboantque rursus
ardui montes, riguaeque valles
pontus et ingens.

Ipsa proclamant inimica castra
redditam Pacem; volat hinc et inde
vox salutantum; fremor osculorum
verberat auras;

aera pulsantur sacra, more festo;
vis tonat nitri; loca celsa fulgent
igne nocturno; reducique plaudunt
omnia Paci.

Plura quid dicam? Mariale surgit,
qua patres foedus pepigere, templum,
suave cui Pacis, superis amatum,
nomen inhaesit.

Heu! furunt aevo truciore nostro
bella, quae vano premit Haga nisu;
tu, Parens Christi, precor, Iris alma,
assere Pacem.

FRANC. XAV. REUSS

parvuli senesque, qui cum sacerdotibus domi remanserant, templum ingressi, enixis precibus carorum suorum incolumitatem bonamque pacem a Deo implorabant, interposito etiam Deiparae Virginis suffragio. Nec vana fuit eorum deprecatio. Mox enim mira illa contigerunt, quae in carmine memorantur: apparuit nempe nubes lucidissima, quae pugnam intercepit; audita vox est, e nube demissa, quae nomen Pacis ter pronuntiavit; statimque secuta est communis animorum reconciliatio, cuius, ad hodiernum usque diem testis est templum, Virgini Paciferae aedificatum. — Sanctuarii primi custodes fuerunt Fratres Minores, et postea Sodales Augustiniani. — Nuper vero haec cura tradita est Patribus a SS. Redemptore.

Lin. 1: Is. IX, 6.

62: Id est Consilium Paciferum quod, communi gentium consensu, in urbe Haga apud Batavos constitutum est.

63: GEN. IX, 12—17. oogle

PROGRAMMA

CERTAMINIS POETICI AB ACADEMIA REGIA DISCIPLINARUM NEDERLANDICA EX LEGATO HOEUFFTIANO
IN ANNUM MCMXIII INDICTI

A. D. IV. Idus Martias in conventu Ordinis Literarii a iudicibus ita est relatum de XXXVIII carminibus, quae ad tempus ei fuerant tradita.

Tria ad certamen omnino admitti non potuerunt, utpote e variis constantia poematiis, quorum nullum legitimum implebat versuum numerum. Eorum hi erant tituli:

Aenigmata; Viola; Simplex. Neque illud quod inscriptum erat *Idyllium*, carmen iam antea ad certamen missum et nunc correctum.

Statim seposuimus ut prorsus hoc certamine indigna carmen inscriptum *De mira ingenii potentia*, carmen cui addita erat sententia, scidulae inscripta, *iocosae datur hora Musae* et illud ipsa nocte obscurius cui nomen *Zephyrus*.

Parum placuerunt haec octo, licet in iis aliquae virtutes appaerent: *Votum Sulpiciae, In bellum Turcicum, Navale duellum; De bello Libyco; Ad Lourdensem Rupem; Roma fatorum sedes; Nugipolyloquidae; Pediculi.*

Multo magis probabantur XV haec, quae non esse in lucem edenda post aliquam demum decrevimus dubitationem: *Trossulus; Cultor maiorum; Res Sacra Poesis; De cruce Christi triumphante; In columnam memorialem; Heroum; Pax; Materna Corda; M. Valerius Corvus; In obitum Ioannis Pascoli; In feminas ius suffragii appetentes; Mortis hymnus; Suprema Caligulae nox; De nativitate Virginis; Alcaicon.*

Restant octo optima, quae libenter publici iuris facimus, lectu iucundissima, vera verorum poetarum atque artificum opera. Eorum titulos sic enumeramus ut quo quodque est praestantius eo posterius nominetur: *Vox patriae; Aeriae voces; Duo insontes; Alma quies; Titanicae interitus; Alumnus Virgilii; In funere Ioannis Pascoli, Amaryllis.*

Post aliquam dubitationem quod inter tria carmina, quae hic ultima ponuntur (Alumnus Virgilii; In funere Ioannis Pascoli; Amaryllis), esset optimum, praestare tamen duobus aliis decrevimus *Amaryllida* carmen egregium, tersum, venustum. Hoc aureo ornandum praemio visum. Aperta scidula nomen prodiit: Raffaele Carrozzari, Mediolanensis.

Septem illa quae proxime ante *Amaryllida* enumeravimus sumptibus legati Hoeufftiani in lucem emittentur, si eorum poetae nobis ante *Kalendas Iunias* scidularum aperiendarum dederint veniam.

Ad novum certamen cives et peregrini invitantur his legibus ut carmina latina, non ex alio sermone versa nec prius edita argumentive privati, nec quinquaginta versibus breviora nitide et ignota iudicibus manu scripta, sumptu suo ante *Kal. Ian.* anni proximi mittant ad *Hermannum Thomam Karsten*, Ordinis literarii Academiae ab-actis, munita sententia, item inscribenda scidulae obsignatae, quae nomen et domicilium poetae indicabit. Ceterum iudicibus gratum erit, si poetae in transscribendo portabile prelum Britannicum (*typewriter*) adhibebunt.

Praemium victoris erit nummus aureus quadringentorum florenorum. Carmen praemio ornatum sumptibus ex legato faciendis typis describetur eique subiungentur alia laude ornata, quando scidulae aperiendae venia dabitur. Hoc ante *Kal. Iunias* fieri debet.

Exitus certaminis in conventu Ordinis mense Martio pronuntiabitur; quo facto scidulae carminibus non probatis additae Vulcano tradentur.

Amstelodami
Ips. Kal. Apr. MCMXIII

P. D. CHANTEPIE DE LA SAUSSAYE
Ordinis Praeses

Friderici Schilleri Carmen »Mit dem Pfeil, dem Bogen«

Cantum Gualteri Tellii in dramate »Wilhelm Tell« graece et latine reddidit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis*)

Mit dem Pfeil, dem Bogen
Durch Gebirg und Tal
KommtderSchütz gezogen
Früh am Morgenstrahl.

Wie im Reich der Lüfte
König ist der Weib —
Durch Gebirg und Klüfte
Herrscht der Schütze frei.

Ihm gehört das Weite,
Was sein Pfeil erreicht,
Das ist seine Beute,
Was da krecht und fliegt.

Δι' ὀρεινῆς τόξον
φέρων σὺν οἰστῶ
βαίνει ὁ τοξότης
ἄμα τῆ ἕψ.

Ὡς αὐρῶν βασιλεύς
ἔστιν ὁ κρατῶν,
οὕτως τοξοφόρος
ἄρχει τῶν ὀρῶν.

Πᾶν τὸ εὖρος τόξῳ
ὑποχείριον,
ἀγρευμα τὸ ἔρπον
ἔστι καὶ πτηνόν.

Tela nec non arcum
Gestans pervagus
Montes transit mane
Sagittarius.

Auris ut pro rege
Milvus imperat,
Per silvos saltus
Ille superat.

Quidquid caedit telum,
Praeda strenui,
Quidquid volat, reptat,
Est arciferi.

*) Juventus, Ephemeris in Usum Iuventutis Studiosae [Budapest.], IV, 16.

Weinlese

An meinen Freund

Carmen Nardisianum germanice conversum ab Hermanno Weller*)

Sehet, der freundliche Herbst ist genaht mit den süssesten Trauben
Und mit dem lachenden Obst.
Heiss müht alles sich nun: es brauset und schäumt die Lese,
Und der ambrosische Saft
Strömt aus der Traube gepresst an den tiefenden Keltern hernieder.
Aller Bestreben ist eins:
Der nimmt Butten entgegen, die andern pflücken die Trauben
Unter dem Rebengesträuch.
Andere fahren mit Wagen herbei und fluchen im Wettkampf
Ein auf das störrische Vieh.
Dort streicht einer den Schaum von dem strudelnden Saft in den Trögen,
Andere giessen den Most
Ein in den bauchigen Krug; sie jubeln des köstlichen Weines,
Heiterer Fröhlichkeit voll.
Helljauchzend durchtobt die herbstlichen Lüfte der Winzer
Bäuerlich derber Gesang.
Andere schwingen den Reigen und summen ein fröhliches Liedchen
Droben im Rebengeländ.
Aber o weh! mein Berg: er trauert verwüstet vom Hagel;
Liebster, der spendende Berg,
Der sonst strotzte von Reben, hat nicht eine einzige Beere
Seinem Besitzer gebracht.
Dir sind am üppigen Strauch saftströmende Trauben gediehen,
Wonniglich lacht dir das Obst.
Soll ich allein nun entbehren des Weins, an der Quelle mich laben?
Sei mir der Himmel davor!
Hat mich die Erde getäuscht, mein Freund, du täuschest mich nimmer:
Teile den Segen mit mir!
Sende dem Darbenden doch von der Fülle der schwellenden Trauben
Oder erlesenes Obst!
Dann, mein Geselle, sind fester geknüpft die Bande der Freundschaft,
Die mich vereinen mit Dir.

*) Cf. num. I huius anni (pg. 9)

Voluptas peregrinandi

Poematium ab A. Carolo lepidissime cantum*) latine vertit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.

Sum palans peregre puer,
Non mulcet requies me nisi pervagum;
In strato viridi cubo
Sub lunae placido lumine splendidae.

Sum palans peregre puer,
Quaevis terra brevem me videt hospitem;
Est rivi fario comes
Mi curis vacuo nec propero nimis.

Sum palans peregre puer,
Apte conveniens ad loca quaelibet;
Cum gryllo volucris simul,
Cum malo gracili quolibet avolo.

Sum palans peregre puer,
Ac me Mercurius fortiter adiuvat.
Iam mecum facias iter,
Si desiderio tu caperis viae!

*) In commentario „Phoenix, Zeitschr. für die studierende Jugend“
inscripto, Vindob., Num. 4, in quem lectorum nostrorum animos enixe iuvat convertere. Red.

Friderici de Logau ('604-1655) epigrammata nonnulla

selegit et Latine convertit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis

De lingua Latina.

Latina lingua non habet sedem neque
Peculiare, ceteris ut est, solum:
Totius orbis civitas huic contigit.

In vino veritas!

Inesse vino veritatem dicimus.
Ergo quid est cur vituperemus quempiam.
Qui, veritatem discat ut subtiliter,
Tuos frequentat, Bacche, saepius scyphos?

De fame.

Famem esse dicunt optimum coquum. Bene!
Sed hoc dolendum: non potest ipsi sibi
Dulces sapes, ut cibis, apponere.

De avaro.

Avarus et sus pinguis hac re sunt pares:
Non utiles sunt ante quam sunt mortui.

De terrarum dominis.

Deus laborque et, cum data est, occasio
Homines gubernant, universum, tempora:
Est supplicandum rebus adversis Deo;
Occasionem parce praetermittere;
Multus necesse est usque perduret labor.

De patientia.

Levius feres iam, quae ferenda sunt tibi,
Patientiam si sarcinae subiunxeris.

De optima medicina.

Cum gaudio coniunctus et requie modus
Intrare, crede, ianuam medicum vetat.

De viro uxoris capite.

Vir est, ut aiunt, coniugis caput suae.
Putasne Virnam credere hoc? minime!
Inquit 'mihi quid capita? portentum forem'.
'Duo'

De podagra.

Potare vinum te vetat podagra, ne
Cubare neve claudicare debeas.
Haec hercle, credo, maxima est molestia,
Sitentis oris si potestas est pedi.

In Virnulam.

Tanti (quod est fas) nil ubique Virnula
Facit, pudorem quanti et innatum decus.
Hoc, demeretur forte ne per vim sibi,
Uni ex amicis proxime dono dedit.

De Pyrinna.

Pyrinna fax est eaque fax carissima:
Qui non dat, huic lucere amatori negat.

De imperatore Probo.

Auferri mundo Caesar Probus arma volebat.
O! ubi sunt vobis, tempora nostra, Probi?

De fidendo.

Uni fidere sat, non ulli fidere stultum est;
At melius nulli fidere, quam cuivis.

De viduitate.

Cum surrepta foret Troianis incluta Pallas,
Urbi mox labes perniciosae data est.
Sic domus, unde proba effertur demortua
coniux,

Usque fere fausta prosperitate caret.

De versibus ex tempore fuis

Inpede stans uno centum componere versus
Non potui (laetor!) nec quae nec potero.
Procreat unica nox fungum, nox altera
caedit:

Labitur ac fruitur fungus honore parum.

Varia

**Authentica Habita Friderici
I. Imp.**

Habita super hoc diligenti episcoporum abbatum ducum comitum iudicum et aliorum procerum sacri nostri palatii examinatione omnibus, qui causa studiorum peregrinantur, scholaribus et maxime divinarum atque sacrarum legum professoribus hoc nostre pietatis beneficium indulgemus, ut ad loca, in quibus litterarum exercentur studia, tam ipsi quam eorum nuntii veniant et habitent in eis secure. Dignum namque existimamus, ut cum bona facientes nostram laudem et protectionem omnes mereantur, quorum scientia mundus illuminatur, ad obediendum deo et nobis eius ministris vita subjectorum informatur, quatenus speciali dilectione ab omni injuria defendamus. Quis eorum non misereatur, cum amore scientie facti exules de divitibus pauperes semet ipsos exinaniunt, vitam suam multis periculis exponunt et a vilissimis sepe hominibus, quod graviter ferendum est, corporales injurias sine causa perferunt? Hac igitur generali et in eternum valitura lege decernimus, ut nullus de cetero tam audax inveniatur, qui aliquam scholaribus injuriam inferre presumat, nec ob alterius eiusdem provincie delictum, quod aliquando ex perversa consuetudine factum audivimus, aliquod damnum eis inferat: scituris his sacre constitutionis temeratoribus et illius temporis, si hoc vindicare

neglexerint, locorum rectoribus, restitutionem rerum ab omnibus exigendam in quadruplum, notaque infamie ipso iure eis irrogata dignitate sua careant in perpetuum. Verumtamen si eis litem super aliquo negotio quispiam movere voluerit, huius rei optione data scholaribus eos coram domino aut magistro suo vel ipsius civitatis episcopo, quibus hanc jurisdictionem dedimus, conveniant. Qui vero ad alium iudicem trahere temptaverit, causa etiamsi justissima fuerit, pro tali conamine cadat. Hanc autem legem inter imperiales constitutiones sub titulo „ne filius pro patre“ inseri iussimus. Datum apud Roncalias anno domini MCLVIII mense Novembri (die XXIII.). — Monumenta Germaniae historica. Leges.

ph.

Latinitas recentissima

In actis diurnis, quae Zofingae eduntur in oppidulo Helvetiae, quaedam de Turcis et Urbe ad Cornu Aureum sita commentatio his incipit verbis:

»Allah jacta est! Vivat Allah! Admiranda sane aequitate ac tranquillitate sultanus ille Mehemed V. res oppertus est appropinquantes. Ipse enim et populus eius vitam ad moslemiticum quem vocant fatalismi instituerunt rationem, qua, quemadmodum illo indicatur verbo, omnes fortunae casus ut necessarios et irrevocabiles tolerandos esse credunt. Sic Allah voluit, sic iussit: vivat Allah!«

Quis putavit, legimus in actis Basileensibus, latinum illud de iacta alea dictum cum turcico: Allah jasha! coniunctum tale procreare monstrum potuisse!

L.

De saeculo novandi cupido

Eo saeculo vivimus, quod gaudeat πάντα χρήματα φύσει ἐν τῷ αὐτῷ, ut ait Anaxagoras. Pungit enim novandi mira quaedam libido animos omnium, neque est quisquam sive eorum, qui civilia munera administrant, sive qui rem tractant literariam, qui acquiescere possit in iis, quae usus diuturnus probavit, sanxit ac rata iussit. Ardellionum illa ratio vah, quam late regnat, quam impotenter! immortalem dicas,

quoniam alterius labor infaustus alteri, adeo si suapte natura tardus sit ad res mutandas, labores creat tanto molestiores, quanto gravius est turbata in ordinem redigere, quam componere integra. Nesciunt nostri tranquilli habitare in domibus suis, unde fit, ut meliora sectantes amittant bona, utque formarum reverentia exolescat inter pueros senesque. In litteris autem, si nulla urgeat necessitas, mutare formas aut nomina, hoc est, totam Babylonem inferre in loca, quae culturae diligentissimae ordinisque elegantissimi sedes ac domicilia esse debent. Multa iam ex illo variandi furore mala manarunt in artem dialecticam, gravioribus locum datura, nisi audaciam represseris.

(Bomhard, Lusus aliquot dialectici, 1830)

Pauper ubique iacet . . .

Elisabetham, Britannorum olim reginam, aliquando homo quidam magna inopia laborans oravit per litteras, ut tenuitati suae pecunia subveniret. Regina, quae sermone Latino interdum uti consueverat, perlectis litteris non sine quadam contemptione exclamavit illud Ovidianum: „Pauper ubique iacet“.. Homo ille cum hoc comperisset, ad reginam hosce misit versiculos:

In thalamis, regina, tuis hac nocte cubarem,
Si foret hoc verum: „pauper ubique iacet“.

Quo facto regina haud ita moleste ferens hanc impudentiam, summam quandam pecuniae homini mitti iussisse, verum etiam eum monuisse fertur, ut de cubiculis sibi eligendis posterum minus proterve loqueretur.

Guil. Lhm.

Somnium

[Jones-Appleton, Perse Latin Plays. Cambridge, Heffer & Sons 1913. 67. 1 sh.]

PERSONAE:

MARCUS
PATER MARCI
MATER MARCI

SPECTRUM
MAGISTER LUDI
SEXTUS, discipulus quidam

ANCILLA

ACTUS PRIMUS. Domus Marci.

Marcus. [*Apud mensam sedens*] Non possum facere pensum meum. [*Stilum deticit.*] Auxilium mihi da, optime pater.

Pater. [*Qui acta diurna legit*] Noli me irritare, pessime: non vaco.

Marcus. [*Submissa voce*] Quam iracundus est! [*Clara voce*] Nolo incommodo tibi esse, sed non longum est hoc mihi exponere: vereor ne magister ferula me percutiat nisi me adiuveris. [*Lacrimare se simulat.*]

Pater. Noli te infantem praestare, sed dic mihi quid faciendum sit.

Marcus. Oportet me narrare de Gallis qui Capitolium ascenderunt, de anseribus quoque qui vigilabant. . . .

Pater. O stultissimum puerum! simplex est res, neque necesse est ut te adiuvem: tace igitur, namque acta diurna mihi sunt legenda.

Mater. [*Quae apud focum vestes suit*] Tempus est dormiendi, Marce: num perfecisti pensum tuum?

Marcus. Nondum perfeci, mater, quia pater non volt me adiuvere.

Pater. Ignavissimus es: quid vis dicam?

Marcus. Oblitus sum nominis Romani militis qui Gallos de summo Capitolio deturbabat.

Pater. O sceleste, abi ad lectulum tuum: epistulae mihi sunt scribendae.

Marcus. [*Susurrans*] Puto eum nescire.

Pater. Quid dixisti, sceleratissime? Abi ad cubiculum sine mora.

Marcus. Sed nondum cenam edi: ieiunus sum.

Mater. Sine eum, pater, pensum suum perficere. Festina tamen, Marce, namque iamdudum oportet te dormire.

Marcus. Non memini nominis: quae-ram autem e libro: me miserum! ubi est liber meus? Puto me eum amis- sisse: rogabo ancillam num eum viderit. [*Tintinnabulo ancillam accit.*]

Ancilla. [*Intrat.*] Nonne tintinnabulum tinniit?

Marcus. Vidistine usquam librum meum?

Ancilla. Vidi sordidum quendam librum qui humi in aula iacet: nescio utrum tuus sit necne.

Marcus. Adfer mihi: puto eum esse meum: [Ancilla exit ut librum quaerat.] Utinam perficerem.

[Ancilla cum libro redit.]

Ancilla. Hic est liber quem vidi. [Marco librum dat.]

Marcus. [Librum accipit.] Stultissimam ancillam! Gallicus est hic liber.

Ancilla. Semper negligens es. [Exit.]

Mater. Tempus dormiendi est, Marce: da mihi osculum et ad cubiculum abi.

Marcus. Sine me manere paulo diutius, mater.

Pater. [S. vera voce] Pare matri tuae, statimque abi.

Marcus. [Matrisuae appropinquans] Bene dormias: [Secum loquitur dum ad cubiculum abit.] Quid me fiet cum ad ludum ivero opere infecto? [Exit.]

ACTUS SECUNDUS. Cubiculum Marci.

Marcus. [Media nocte e somno excitatus] Quis adest? Paterne an mater es?

Spectrum. Quam dulcem linguam! Loquere iterum, per te deos oro.

Marcus. Nescio quis sis: dic mihi unde veneris et quid velis.

Spectrum. Ab inferis veni, optime puerule: vagor per totum mundum ut aliquem inveniam qui mecum colloqui possit: sed omnes barbari esse videntur quippe qui non intellegant linguam Latinam. Gaudeo tamen quod te veni. Dic mihi qualem ad civitatem pervenerim.

Marcus. In Anglia es, nosque Angli sumus.

Spectrum. Pessima est regio: semper pluit, vel caligo tenebrosa omnia tegit: vix solem vidi ex quo huc veni: utinam apud inferos essem! civesque vestri stultissimi sunt qui non possint Latine loqui: sed unde accidit ut tu possis?

Marcus. Latinam linguam in ludo disco. Ego quoque gaudeo quod huc

advenisti, namque poteris beneficium mihi praebere.

Spectrum. Quam dulce est iterum meam audire linguam: dic igitur quid velis: faciam quodcumque est: sed quid est tibi nomen?

Marcus. Marcus est mihi nomen: quid est tibi?

Spectrum. Manlius sum, qui Capitolinus quoque appellor.

Marcus. O beatum me! nuperrime conabar nomen tuum in memoriam revocare.

Spectrum. Num iam periit gloria mea? quam ingrati sunt homines!

Marcus. Noli irasci: non re vera oblitus sum; e memoria modo exciderat: num re vera is es qui Gallos de Capitolio daturbavit?

Spectrum. Doctissimus es puer, qui non modo Latine loqui possis, sed etiam gesta Romana bene memineris! Recte dixisti, ipse mea manu deturbavi.

Marcus. Velim de hac fabula audire, namque maxime mihi placet. Non multum, puto, afuerunt Galli quin Romam caperent.

Spectrum. Anseres tamen eis obstiterunt quominus id facerent.

Marcus. Dic mihi fabulam ab initio, optime. [Charta sumpta incipit scribere dum spectrum narrat.]

Spectrum. Non longum est dicere. Galli enim quamquam ad summum Capitolium advenerunt anseres non fefellerunt.

Marcus. Sed quo modo Capitolium ascendere potuerant?

Spectrum. Romanus quidam antea descenderat ut aquam quaereret, vestigiisque eius animadversis . . .

Marcus. Quid significat „animadversis“?

Spectrum. Vestigiis visis, vel spectatis. Cum Romani vestigia vidissent, nocte saxum ascenderunt: mox ad summum Capitolium perventum est.

Marcus. Quid sibi volt „perventum est“?

Spectrum. Perventum est a Gallis, scilicet: Galli pervenerunt ad summam arcem, tantoque silentio ad summum evaserunt ut non custodes solum fallerent sed ne canes quidem exciterent. Anseres autem non fefellerunt

quae res saluti fuit. Namque ego clangore eorum alarumque crepitu excitus, arma arripui ceterosque ad arma accivi, et Gallum, qui iam in summo constiterat, umbone ictum deturbavi. Sed cur scribis?

Marcus. Scribo fabulam ne iterum obliviscar: modo perge narrare.

Spectrum. Alii quoque telis missilibusque saxis perturbabant hostes. Hoc modo Roma servata est.

Marcus. Gratias tibi ago pro tam praeclara fabula: nunc tamen fessus sum; itaque dormire cupio, sed cura iterum venias ut mihi de Romanis narres.

Spectrum. Nihil me impedit quin redeam: nil enim mihi dulcius est quam tecum colloqui: utinam ceteri Angli Latine possent loqui.

[*Marcus dormit, spectrumque abit.*]

ACTUSTERTIUS. Ludus [*postero die*].

Magister. Collige opera domi facta, Sexte: tu tamen, Marce, tuum mihi recita: vereor ne pessime scripseris.

Marcus. [*Recitat.*] Romanus quidam e Capitolio ut aquam quaereret descendit. Galli autem, qui hoc tempore Romam obsidebant, vestigiis eius animadversis, noctu saxum ascenderunt. Mox ad summum Capitolium perventum est, tantoque silentio ad summam arcem evaserunt ut non custodes solum fallerent sed ne canes quidem excitarent. Anseres autem non fefellerunt, quae res saluti fuit. Namque Manlius clangore eorum alarumque crepitu excitus arma arripuit, ceterosque ad arma accivit et Gallum, qui iam in summo constiterat, umbone ictum deturbavit. Alii quoque telis missilibusque saxis perturbabant hostes. Hoc modo Roma servata est.

Magister. Optimum post hominum memoriam puerum! Sine mendo scripsisti: bene scribere potes si modo vis: sed saepenumero animum in praelectione vel non attendis, vel dormis. Hodie tamen tam bene fecisti ut omnibus veniam ludendi velim dare. Licet vobis abire.

Marcus. [*Cum vicino suo susurrat dum abit.*] Hoc non poteram scribere nisi dormissem!

Censura Librorum

Der Phönix. Illustrierte Zeitschrift für die studierende Jugend. Herausgeber: Prof. Jos. Wolny. Schriftleitung: Dr. J. Rademacher, Wien XVIII., Michaelerstr. 8. Prodit kal. et id. cuiusque mensis. Pretium: 1) in Austria: a) annuum K 4. — b) semestre K 2. — 2) in Germania: ann. M 4.

Res unaquaeque, quae sit quantique videatur aestimanda, ex fine, ad quem dirigitur, pendi ac spectari arbitror oportere. „Phönix“ noster, cuius iam in octavo huius anni „Scriptoris“ numero (pag. 123) factum est indicium, quid spectet, facile potest perspici ex rebus, de quibus agitur, earumque ratione. Atque percurrenti tibi nonnullos huius anni numeros tanta offertur utilissimarum rerum copia atque iucundissimarum tantaque ad iuvenum animos alliciendos atque tenendos vis, ut affirmare haud verearis, ex multis, qui iuventutis litterarum studiosae causa concinnantur, commentariis vix ulum ita esse compositum, ut „Phoenici“, qui „ex flammis oritur“ aut plane praeferratur cum eo comparari posse mereatur — siquidem verum est illud Euripidis (Orest. 234): „μεταβολή πάντων γλυκύ“ latinumque: „varietas delectat“ (mutilatum ex Phaedri fab. Aesop. II. prol. 10.: „... ut delectat varietas“) atque tritum illud Horatianum (ars poet. 343 344):

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci
Lectorem delectando pariterque monendo.

Suppeditantur enim seria, utilia, iocosa multa variaque habes commentatiunculas spectantes ad mores conformandos non illo quidem „tristis cuiusdam patrum“ (Cic. pro Cael. 11) more sive, ut verbis utar Horatii (carm. III. 12, 3) „patruae verberibus linguae“ sed sana ratione memoreque illius: „μηδὲν ἄγαν“ („ne quid nimis“ Terent. Andria I. 3, 34) atque illius Phaedri (II. 2, 2): „exemplis discimus“, qua de causa virtutis exempla interdum nobis ad imitandum proponuntur. His succedunt aliae ad mentem fingendam commentationes, quibus vel de antiquitatis rebus litterisque tum universis tum propriis, — velut: „Auf antiken Pfaden“ vel „Thales“ — vel de nostri cultus institutis vel de naturae ad varias disciplinas pertinentibus rebus non arido illo molestisque implicato questionibus scribendi genere sed florido atque ubere disserunt viri doctissimi. Neque contemnenda aut parvi pendenda videntur esse, quae sub inscriptione „Sprachecke“ (Mitteilungen des Allgemeinen Deutschen Sprachvereins) de Germanicae linguae usu variisque sive vocabulis sive verbis publicantur. Sed, ut labor quicunque, ne animus fatigetur atque obtundatur, interdum intermittatur locumque det necesse est ludo atque loco, ita „Phoenix“, huic rei ut prospiciat, et festivas narratiunculas et — sub inscriptione: „Spiel und Scherz“ — nonnulla aenigmata atque salse dicta inserit. Quoniam denique iuvenes, quae sentiunt, ea versibus iuvat exprimere, sub inscriptione: „Palaestra“ varia de rebus variis carmina a poetis iuvenibus concinnata

percensentur atque probata publicantur. Adde, quod praeter illas, quae commentationibus inseruntur, imagunculas, singulis commentarii numeris imagines artis plenae adduntur iam cognosces magnum quiddam „Phoenicem“ spectare, idem, quod gymnasiis, in quibus antiquae litterae traduntur cl. prof. Rupertus Hänni O. S. B., socius in conscribendo commentario doctissimus, statuit esse propositum: animum apta conveniensque eruditio, non manca quidem illa, quae menti soli, sed quae omnibus animi viribus eo, qui illis congruit, modo satisfacit plena, atque perfecta. Haec quidem, nonne praestantissima viriumque contentione omnium ab omnibus expetenda? Hac vero in re expetenda qui omnem collocant operam, ii nonne summa dignissimi laude? Id unum equidem desidero etiam de Germanicis litteris plura disseri.

F. F.

Bell's Latin Picture Cards. Speculum Imperii Romani, edited, with Vocabularies and Exercises, by Frank S. Granger, M. A., Professor of Classics, University College, Nottingham. Londini: Apud G. Bell et Filios. Pr. 16 chart. 1/3 sh.

Laetissimae fuerunt filiis meis, quorum alter III^{ae} alter II^{ae} classis inferioris ordinis est discipulus, illae horae, quibus chartulas lepidissimas supra dictas primum cognoverunt. Delectabantur autem non solum imaginibus pictis, sed etiam literis latinis typis ibi exscriptis, ita ut ardenti quodam atque insolito studio verba et sententias arriperent. Quae si in libro aliquo scripta vidissent, aegre eos percepturos fuisse satis constat. Nunc vero, cum non modo mera rerum vocabula legerent, sed ipsas res variis coloribus pictas simul viderent, verba quoque latina praeter solitum iis ridebant. Neque perinde atque alias tum tardi erant ad colloquium, sed interroganti mihi de agmine in chartula prima depicto multa cum hilaritate latine responderunt; deinde maior puerorum de iis quoque, in quibus offendebat, interrogare coepit, e. gr. hanc fere sententiam exprimere conatus est: „Quid sibi vult, quod miles ille impeditus sic fert scutum, tamquam si in proelio se tegat! Nonne milites in itinere scuta involuta tegimentis inque tergum reiecta gestabant?“

Speculum imperii Romani esse voluit chartularum seriem vir doctus Britannicus, qui eam publicavit. Et profecto spectantes nos deinceps sedecim imagines chartulis impressas omne fere vitae genus antiquorum Romanorum aetatis potissimum Augusti praeterlabitur. Rerum autem copia in duas partes digesta est ea ratione, ut octo priores imagines, quibus partim res bellicae I—IV), partim vita forensis vel urbana (V—VIII) oculis subiciuntur, ea illustrent, quae apud rerum scriptores, velut Caesarem, Livium, et apud Ciceronem exstant, octo posteriores, quarum pars ad vitam privatam vel rusticam pertinet (IX—XII), pars describendis ludis circensibus, theatro, convivio res ad vitam urbanam spectantes supplet (XIV—XVI), ea

repraesentent, quae apud poetas, ut Vergilium, Horatium, Tibullum, Ovidium occurrunt. Quae imagunculae arte satis eleganti ac subtili eademque scienter plerumque depictae sunt ab artifice.

Eorum quae in parte aversa uniuscuiusque chartularum typis exscripta sunt, tres partes distinguuntur: copia verborum, interrogatio, colloquium. Leguntur autem in singulis chartulis trigena aut trigena quina vocabula, ut summa quingentorum circiter vocabulorum efficiatur. ‚Interrogatio‘ suggerit pauca specimina quaerendi de rebus singillatim; exempli gratia in chartula II^a de castris haec:

„Quae porta ad hostes spectat? Quae porta ab hostibus est aversa? Quomodo vallum extruitur? Quot vallos fert miles quisque? Quis pro tribunali orationem habet? (Malim: contionem h., vel: contionatur?) Qua nota ducem agnoscis?“

In ‚colloquio‘ denique argumento ad rem imagine descriptam proposito interrogaciones adduntur maximam partem eiusmodi, ut discipuli in respondendo se ipsos esse cives Romanos, v. gr. milites legionarios aut clientes, fingere cogantur. Quae ratio maxime laudanda est. Exemplum proferre liceat ex chart. IX^a ‚De aedibus Romanis‘:

„Ecce divitis atrium; tablinum, ubi cenatur, trans impluvium videmus!

Prima luce exivimus ad patronum salutandum. Fores autem ianitor custodit, cui, ut limen transire liceat, blandimur clientes. O nos felices, si patronus ad cenam adhibebit!

Si nos in convivium patronus vocet, quid dicamus?

Quae iocosa tibi in mentem veniunt?

Quas res coram patrono nos oportet admirari?

Quomodo sentit ille de hoc rei publicae statu?“

Quid plura? feliciter inventum hoc esse editoris Britannici fatendum est, ad studium cum rerum antiquarum Romanorum tum linguae latinae utilissimum. Omnibus igitur huius linguae doctoribus nova adiumenta quaerentibus ad ieiunitatem doctrinae expellendam discipulisque eorum chartulas enixe commendamus. Vigere etiam Romam antiquam monent et ipsae chartulae et auctoris rei verba haec: ‚The moderns who can neither see nor hear, speak of classical antiquity as dead. But that is their misfortune. It is hoped that these pictures combined with the vocabularies will help those who use them to make Rome live again.‘

H. Brd.

Sententiae

Fides supremum rerum humanarum vinculum est. Quintilianus

Tam miser est quisque quam credit.

Seneca

Libri libellique censurae causa missi:

F. S. Granger, Latin Picture Cards. Speculum Imperii Romani. With vocabularies and exercises. London, G. Bell & Sons. 16. 1/3.

J. B. Pinth, Athalia. Tragoedia de J. Racine converse ex franco in semilatio. Luxembourg, 1913. 48. 1 fr.

W. H. D. Rouse, A First Greek Course. London, Blackie & Son. VIII, 172. 2/6.

H. Rühl, Geheimnisse und Lösungen. Verschied. Anwendung. d. Gedächtniskunst. V. 1.—4. Taus: Darmstadt, H. Rühl, 1913. 1 *M.*

Sprudel-Stopp, Fritzchen Pachte. Aachen, Ign. Schweitzer. 34. 0.80 *M.*

Comparaison des divers Types actuels de Langues Internationales 1912. (Extraits de „La Belga Sonorilo“). Bruxelles, J. Viselé, 1912. 61. 0.75 fr.

Thüringen im Sommer. Ein Buch für Touristen und Sommerfrischler. 3., verb. u. verm. Aufl. W. Loewy, Erfurt. 128. 0.60 *M.*

W. H. D. Rouse, A Greek Reader. London, Blackie & Son, 1907 VIII, 142. 2/6.

W. H. D. Rouse, A Greek Boy at Home. London, Blackie & Son. VIII, 134, illustr. 3/6.

H. Dragendorff, Westdeutschland zur Römerzeit (Wissenschaft u. Bildung: 112). Leipzig, Quelle & Meyer, 1912 124, m. 16 Taf. 1.25 *M.*

L. Volkmann, T. Lucretius Carus der Jünger Epikurs (Gymnasial-Bibliothek:

55). Gütersloh, C. Bertelsmann, 1913. 79. 1 (1.50) *M.*

C. Woyte, Antike Quellen zur Geschichte der Germanen I: Von den Anfängen bis zur Niederlage der Cimbern und Teutonen (Voigtländers Quellenbücher: 15) Leipzig, R. Voigtländer. 80. 0.70 *M.*

— II: Von den Kämpfen Cäsars bis zur Schlacht im Teutoburger Walde (Voigtländers Quellenbücher: 52). Ibidem. 120. 1 *M.*

Catalogi antiquarii

Libreria Samonati, Roma — Cat. 48: Varia, maxime latina, 1—530. *)

Schweitzer u. Mohr, Berlin — Cat. 15: Studenten- u. Universitätswes., 1—229.

J. Ricker, Giessen — Cat. 1912, 9: Gelehrten-geschichte, Frühdrucke etc., 1—1299.

M. Breslauer, Berlin — Cat. 22: Das schöne Buch im Wandel der Zeit. Nebst Anhang: Autographen. Mit üb. 125 Nachbild., teilweise in Seitengröße, 1—692. 192 Seit.

(Kostbare Handschrift. mit u. ohne Miniatur., 1—61, Incunabeln 62—97, Illustr. u. Druckk. im 16. Jhrh. 98—192 4 M.

Basler Buch- u. Antiquariatshandl. — Cat. 345: Literarische Seltenheiten, Erstausg., Bibliophilenwerke etc., 1—837.

W. Foth Nchf., München — Cat 17: Verschied. Wissenschaft, 1—1892 (Incun. 538—544, Philologie 1318—1458.

*) Scribit: „Rogamus Bibliothecarum Praefectos ut duplicia opera, si qua habeant, venum nobis offerant. Idem se latinas dare accipereque literas ait.

Aenigmata

composuit

Guilelmus Lehmann Vratislaviensis.

1

a	a	a	a	a	a	a	d
a	a	b	c	c	c	d	
d	d	e	f	g	i	i	
i	i	i	i	l	l	l	
l	l	m	m	n	n	r	
r	r	s	s	s	s	s	
u	u	u	u	u	u	u	b

Litterae ita ordinentur, ut quadrati libramenta significant:

- 1) escam de carne porcina paratam,
- 2) flumen Italiae,
- 3) decus conclavis locupletis,
- 4) urbis Siciliensis nomen antiquum,
- 5) montem Syriae,
- 6) urbem Etruriae,
- 7) magistratum.

Si recte posueris litteras, diagonalis a—b poetae Romani, diagonalis c—d praedii Romani notissimi nomen indicabit.

2

Seu mea membra leges dextrorsum, callide lector,

Sive sinistrorsum: semper habebis idem. Maxima sum navi spes et fortuna coloni; Ut bene proveniam, supplicat ille deo.

3

Arbor sum nostris multum cantata poetis. Litterulam mediam si mutas, res fit in usum Scaenarum fabricata prius, gratissima Musis, Virginibus, pueris, pastoribus atque colonis.

Ex his, qui omnia haec aenigmata solverint, duo sortiti gratis accipient libellum

I. C. Wordsworth, Folia Poetica. Cambridge 1913.

SCRIPTOR LATINUS

Commentarii Ad Linguae Latinae Humanitatisque
Studium Colendum Commentarii

ANNUS IX:

1911—1913

Editor: Hans Lüstenöder, Francofurti ad Moenum
Redactor: Voldemarus Lommatzsch, Bremiportensis

Armipotens olim cecidit Mavortia Roma;
Lingua sed aeternis floret in ingeniis,

Seu veterum referat vatum sensusque modosque,
Sive novis moveat pectora Christicolum.

J. D. Fuss

SCRIPTOR LATINUS

quinta quaque prodit hebdomade mandarique potest per omnes bibliopolas nec non apud ipsum editorem. Pretium annuum est in Germania, Austria, Hungaria, Luciburgo 4 M (4.80 Cor.), in ceteris terris 4.25 M; singuli constant numeri 0.40 M.

Epistulae, manuscripta, libri et libelli, de quibus censurae fiant, aliaque ad concinnationem commentarii pertinentia inscribantur ad Voldemarum Lommatzsch, Bremiportu (Bremerhaven), pecuniae vero epistulaeque negotiorum causa missae dirigendae erunt ad operis redemptorem, Bibliopolam Lūstenöder, Francofurti a. M., Baustrasse 10.

Nomina et domicilia

eorum qui se socios in conscribendo Scriptore Latino professi sunt:

A. Behrsing, Praec. Gymn., Reval — H. Bigot, Prof. Instit. Carthag., Tunis — Dr. H. Brand, Prof. Gymn., Hagen — T. Chave, B. A., Praef. Schol. Publ., Chicago — Dr. P. H. Damsté, Prof. Univ., Utrecht — Z. Dembitzer, Prof. Gymn., Stanislau — Dr. J. Draheim, Prof. Gymn., Friedenau — Dr. Th. Elsaesser, Maredsous — Dr. H. Geist, Prof. Gymn. em., Darmstadt — F. Gustafsson, Prof. Univ., Helsingfors — H. Hansen, Parochus, Pellworm — J. J. Hartman, Prof. Univ., Leiden — Dr. E. Heikel, Helsingfors — V. Hertel, Parochus, Friedelshausen — Dr. J. M. Hoogvliet, Doc. priv., Haag — E. Hora, Prof. Gymn., Wien — J. E. Kenny, Prof. Gymn., St. Paul — Dr. K. Kunst, Prof. Gymn., Wien — W. Lehmann Rei Vehic. Praep. em., Breslau — Dr. L. Laurand, Canterbury — Dr. H. Ludwig, Prof. Gymn., Stuttgart — A. Nardis, Prorect. Sem., Aquila — F. Palata, Prof. Gymn., Prossnitz — J. Pistner, Rect. Gymn. em., Tölz — Dr. G. Pitacco, Prof. Gymn., Görz — L. L. Podobinski, Prof. Gymn., Neu-Sandec — P. Recanatesi, Prof., Osimo — J. Roberti, Rect. Gymn., Cesena — Dr. W. H. D. Rouse, Prof. Univ., Cambridge — W. Rösch, Prof. Gymn. em., Heilbronn — Dr. C. Roese, Praec. Gymn. em., Giessen — Dr. P. Schmid, a cons. stud., Dresden — R. Schmidtmayer, Prof. Gymn., Budweis — H. Schöttle, Prof. Gymn., Stuttgart — J. Steinbauer, Rect. Progymn., Windsbach — Dr. St. Székely, Prof. Gymn., Budapest — J. Tasset, Tonnerre — Dr. H. Weller, Ellwangen — P. Worms, Prof. Gymn., Meldorf.

Priores commentarii huius anni

praeter primum et secundum venales prostant

apud redactorem his pretiis:			
III	5 M		V . . . . . 4 M
IV (18 num.)	6 „		VI . . . . . 4 „
	VII		2.50 M,
apud editorem:			
VIII	5 M		IX . . . . . 5 M

Pauca cum supersint exemplaria, nemo mandare illos cunctetur!

Index rerum anno IX° contentarum

Commentationes:

Guenther , Quis feret praemium, lectores? . . .	121
Hustinx , De latinitate universali . . .	53
Lommatius , Cunctis latinae linguae amicis salutem! . . .	1
—, De vocabulariis lexicisque latinis augendis . . .	33
—, De aedibus Teubneranis ante hos CI annos conditis . . .	61
—, Lectores benevolentissimi . . .	141
Lucasculus , Ad latinitatem propagandam . . .	119
Mueller , De „Templo Amicitiae“ Halberstadtensi . . .	96
Roesch , Quid amici nostri de se ipsi scribant I . . .	
Tassetius , Militiae sacramentum . . .	137
Weller , Dialogus de linguis commenticiis . . .	24

Excerpta et Versiones:

Gustafsson , De epitome Thesauri Latini . . .	110
Heikel , Unumne an duo de consulatu suo Cicero scripserit poemata . . .	127
Huch , De recentioribus quibusdam merces venditantiam ineptiis . . .	17
Jones-Appleton , Somnium . . .	152
Kenny , Schola tam corpora quam animos discipulorum curans . . .	116
Laurand , Quid „antiquis“ Cicero debuerit . . .	20, 39
Lehmann , Adulti latine discentes . . .	6
—, Carnegiana . . .	50
Lommatius , Fragmenta orationum latinarum in papyris reperta . . .	80
Osterwald , De mari eiusque incolis . . .	142
Pfi PP. X de opificum consociationibus literae encyclicae . . .	97
Podobinski , Henrici Sienkiewicz epistula . . .	52
Tassetius , Abest sudarium . . .	77
Vernulaei de peregrinatione in Italiam, Hispaniam, Galliam, Germaniam dissertatio IV . . .	3
Wunderlich , De Heynii philologi latinitate . . .	49
Wurm , De Ricardo, Anglorum rege . . .	94

Carmina:

Damsté , In memoriam Hartleyi, symphonicorum in Titanica nave magistri fortissimi . . .	130
Fonts , Maria filii sui peracto funere Jerusalem repetens . . .	135
Heikel , V. Thomsenio Fennorum hospiti . . .	118
Hoogvliet , Epigrammata . . .	42
Joseph , Rubecula . . .	109
Lommatius , Ad puerum virilem togam summentem . . .	42
Nardis , Lusus pedirotae . . .	55
—, Vindemia . . .	9
Pistner , Verno tempore . . .	56
Reuss , Templum Mariale apud Eremitas . . .	79
—, Aedes Mariae Paciferae ad Albam Docilianam . . .	147
Saravinus , Chronogramma . . .	75
—, Gratulatio ad Petrum amicam . . .	85

Carminum Versiones:

Arena , Chamissonis carmen „Seit ich ihn gesehen“ . . .	23
Baur , Duo carmina Schilleriana . . .	84
Brand , In memoriam Theodori Koernerii tria carmina . . .	125

Damsté , Undarum melos: Gordonis carmen anglicum „The Song of the Surf“ . . .	94
Hansen , Cantica Christiana . . .	10
Hertel , Populare ex Thuringia canticum „Ach wie ist's möglich dann?“ . . .	23
Hoogvliet , Oratio festa (ex Foliis Volantibus) . . .	8
Lehmann , De matre et filio in loca sancta Kevelarina peregrinantibus, secundum Heinii carmen . . .	18
—, Iustini Kernerii carmen „Die schwäbische Dichterschule“ . . .	23
—, Ludovici Uhland carmen „Der Wirtin Töchterlein“ . . .	55
—, Tria carmina latine reddita in memoriam Uhlandii ante hos L annos defuncti . . .	80
—, Belsazar, secundum Heinii carmen . . .	115
—, Duo Alexandri Petoefii, poetae Hungarorum praeclarissimi, carmina . . .	117
—, Petoefii carmen „Im tiefen Tale“ . . .	144
—, In memoriam bellorum ante hos C annos ob recuperandam libertatem susceptorum carmina . . .	146
—, Schilleri carmen „Mit dem Pfeil, dem Bogen“ graece et latine . . .	149
—, Friderici de Logau epigrammata nonnulla . . .	150
—, Caroli poematum „Voluptas peregrinandi“ . . .	150
Palata , Goethe: Gefunden . . .	41
—, Greif: Sternentrost . . .	69
—, Grün: Das Blatt im Buche . . .	83
—, Nearer to Thee, my God . . .	134
Saravinus , Eja redibo! „Ich kehre heim“ carmen C. Gschwari . . .	102
Weller , Nardisii carmen „Weinlese“ germanice . . .	149

Aenigmata . . .	15, 48, 75, 92, 156
Catalogi antiquarii . . .	16, 59, 69, 91, 106, 123, 138, 156
Censura librorum . . .	32, 44, 59, 71, 88, 107, 154
E circulo lectorum . . .	29, 92, 123, 134
Ex epistulario redactoris . . .	27, 43, 66, 78, 103, 120, 135
Libri a lectoribus desiderati . . .	14
Libri latini nostra aetate prodeuntes . . .	134
Libri libellique censurae causa missi . . .	14, 74, 107, 123, 139, 156
Literaria . . .	56, 85, 121
Narratiunculae . . .	30, 53, 68, 99
Nuntii menstrui . . .	11, 31, 46, 87
Programma certaminis poetici ab Academia Regia Disciplinarum Nederlandica ex legato Hoeufftiano in annum (MCMXIII) MCMXIII indicti . . .	37, 148
Res minutulae . . .	53
Responsorium . . .	47, 74, 92, 96, 117
Schedulae cenatoriae . . .	70, 119
Sententiae . . .	15, 43, 57, 69, 71, 87, 106, 123, 135, 145, 155
Sententiae latine vertendae . . .	16, 48, 76, 140
Summaria periodicorum . . .	14, 30, 70, 91, 106, 123, 138
Textus latine reddendi exempla . . .	38, 58, 105, 114, 136
Varia . . .	28, 43, 58, 83, 103, 122, 136, 151

Typographus: Carolus Wichert Chemnitzensis

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 03099 8184

BOUND IN LIBRARY

JUN 14 1915

